

UNIwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Instytut Orientalistyki
Zakład Turkologii

Małgorzata Koloğlu

**Język prawa tureckiego na podstawie
wybranych zagadnień prawa karnego w
przekładzie na język polski**

Praca doktorska napisana pod kierunkiem
Prof. Dr hab. Henryka Jankowskiego

Poznań, 2024

OŚWIADCZENIE

Ja, niżej podpisana, MAŁGORZATA KOŁOĞLU
studentka Wydziału Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
oświadczam, że przedkŁadaną pracę doktorską pt.

**Język prawa tureckiego na podstawie wybranych zagadnień prawa karnego w
przekŁadzie na język polski**

napisaŁam samodzielnie.

Oznacza to, że przy pisaniu pracy, poza niezbędnymi konsultacjami, nie
korzystaŁam z pomocy innych osób, a w szczególności nie zlecaŁam opracowania
rozprawy lub jej istotnych części innym osobom, ani nie odpisywaŁam tej rozprawy lub
jej istotnych części od innych osób.

Jednocześnie przyjmuję do wiadomości, że gdyby powyższe oświadczenie okazaŁo
się nieprawdziwe, decyzja o wydaniu mi dyplomu zostanie cofnięta.

Poznań, 12.02.2024

.....
(miejscowość, data)

.....
(czytelny podpis)

Chciałabym podziękować przede wszystkim mojemu promotorowi prof. dr hab. Henrykowi Jankowskiemu za zgodę na opiekę nad moją pracą, rady naukowe i wyrozumiałość. Podziękowania kieruję również do prof. dr hab. Aleksandry Matulewskiej za wskazówki i porady, których udzieliła mi jako wybitny specjalista w dziedzinie legilingwistyki oraz dr Monice Lipińskiej-Keçellioğlu oraz prof. Elvanowi Keçellioğlu za wyrozumiałość i niestrudzone odpowiedzi na niekończące się pytania z zakresu prawa karnego. Szczególne podziękowania należą się mojej rodzinie, która w trakcie powstawania poniższej pracy wykazała się dużą cierpliwością i wsparciem.

Spis treści

Wykaz skrótów	6
Wstęp	7
1. Język prawny a język prawniczy	10
2. Wybrane teorie tłumaczenia i ekwiwalencji w tłumaczeniu	13
2.1. Metodologia w przekładzie prawniczym	21
2.2. Zagadnienia i problematyka tłumaczenia tureckich pism procesowych i ustaw	26
3. Zarys tła historycznego kształtowania się systemu prawa karnego w Turcji.....	27
4. Systemy prawa karnego w Polsce i Turcji	40
4.1. Źródła prawa karnego w Polsce i w Turcji	45
4.2. Kodyfikacja prawa karnego w Polsce i Turcji	46
4.3. System sądownictwa karnego w Polsce i Turcji	47
4.4. Czynności procesowe i środki karne w Polsce i w Turcji.....	51
4.5. Pomoc prawna i doręczenia w sprawach karnych pomiędzy Polską a Turcją.....	55
5. Badany korpus	58
5.1. Korpus główny	58
5.2. Korpus pomocniczy.....	59
6. Postępowanie w sprawach karnych.....	61
6.1. Postępowanie przygotowawcze.....	61
6.2. Akt oskarżenia.....	69
6.2.1. Struktura aktu oskarżenia	74
6.3. Postępowanie główne.....	80
6.3.1. Rozprawa.....	80
6.3.2. Wyrok i uzasadnienie	82
6.3.2.1. Wymagania formalne treści wyroku w prawie polskim i tureckim	82
6.3.2.2. Porównanie elementów wizualnych struktury wyroków	82
6.3.2.3. Wyrok, orzeczenie, postanowienie.....	85

6.4. Postępowanie odwoławcze.....	86
7. Cechy tureckiego języka prawa karnego.....	89
7.1. Analiza języka ustaw w oparciu o typy przestępstw.....	93
7.2. Analiza języka postępowania sądowego w oparciu o terminologię.....	143
7.2.1. Archaizmy i zapożyczenia.....	145
7.2.1.1. Niejednolitość pisowni terminów pochodzenia arabskiego i perskiego	150
7.2.2. Terminy o nieostrym znaczeniu i <i>faux-amis</i>	152
7.2.3. Homonimy i synonimy	153
7.2.4. Neologizmy i synonimy	156
7.2.5. Eufemizmy, związki frazeologiczne, idiomy, kolokwializmy i wulgaryzmy	159
7.2.6. Schematy zdaniowe i kolokacje	160
Podsumowanie	167
Spis rysunków.....	170
Spis tabel.....	171
Teksty źródłowe.....	172
Słowniczek terminów prawniczych	182
Bibliografia	184
Summary	193

Wykaz skrótów

AYIDM Kanunu	–	Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri, ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri hakkında Kanun ‘Ustawa o tworzeniu, zadaniach i zakresie działań sądów pierwszej i drugiej instancji’
KC	–	Kodeks Cywilny
KK	–	Kodeks karny
KPK	–	Kodeks postępowania karnego
KW	–	Kodeks wykroczeń
Konstytucja RP	–	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej
Konstytucja RT	–	Türkiye Cumhuriyet Anayasası ‘Konstytucja Republiki Tureckiej’
TDK	–	Türk Dili Kurumu ‘Instytut Języka Tureckiego’
TKC	–	Türk Medeni Kanunu ‘Turecki Kodeks Cywilny’
TKK	–	Türk Ceza Kanunu ‘Turecki Kodeks Karny’
TKPK	–	Ceza Muhakemesi Kanunu turecki ‘Kodeks Postępowania Karnego’
TKW	–	Kabahat Kanunu Turecki ‘Kodeks Wykroczeń’
TPS	–	Kooperatifler Kanunu Tureckie ‘Prawo Spółdzielcze’
YK	–	Yargıtay Kanunu ‘Kodeks Sądu Apelacyjnego’
ang.	–	angielski
ar.	–	arabski
per.	–	perski
pol.	–	polski
praw.	–	prawny
tur.	–	turecki

Wstęp

Przyczynkiem do napisania poniższej pracy był brak opracowań, dotyczących zagadnienia szeroko rozumianego przekładu sądowego z języka tureckiego na polski, co stanowiło duży problem dla autorki pracy, która w trakcie wieloletniej pracy tłumaczeniowej prawnie powiązanych dokumentów zmuszona została do przeprowadzenia badań we własnym zakresie. W przypadku innych gałęzi prawa mamy do czynienia z ich umiędzynarodowieniem. Z uwagi na pozycję Turcji, jako państwa kandydującego do członkostwa w Unii Europejskiej, teksty z zakresu prawa cywilnego, handlowego, czy też ustawy i rozporządzenia dotyczące praw człowieka, mają swoje odzwierciedlenie w dostępności tekstów i tłumaczeń w językach europejskich, jak angielski, niemiecki, czy chociażby francuski. Jakkolwiek turecka ustawa o prawie karnym nr 5237 w tłumaczeniu na język angielski dostępna jest na stronie Europejskiej Komisji dla Demokracji poprzez Prawo¹, a ustawa o procedurze postępowania karnego w tłumaczeniu również na język angielski dostępna jest w pracy Feriduna Yeniseya *Turkish Criminal Procedure Code* (Yenisey 2009), to wciąż brakuje opracowań naukowych z zakresu przekładoznawstwa. Poniższa praca stanowi pierwszą próbę zbadania cech języka tureckiego prawa karnego i – jak ma nadzieje autorka – stworzy podstawy do dalszych badań.

Na przestrzeni wieków Turcja znajdowała się pod różnymi wpływami, jednak dwa nurty miały decydujący wpływ na formę kodeksu karnego: prawo islamu oraz prawo europejskie. Pewne pojęcia nie uległy zmianie nawet po bardzo szczegółowo przeprowadzonej reformie językowej. Pomimo silnego wpływu islamu na system prawa w czasach państwa osmańskiego, systemy karne z tamtego okresu przeplatały się z przepisami ustalonymi na podstawie zgodności z obowiązującymi obyczajami, nie zawsze mającymi swoje źródło w religii. Nie jest to zaskakujące, biorąc pod uwagę rozpiętość terytorialną państwa, które nie tylko posiadało w swoich granicach wiele odmiennych społeczności i religii, ale w większości przypadków pozwalało podbijanym narodom na zachowywanie swoich praw i obyczajów. Oczywistym wydaje się więc, że niemożliwe byłoby powstrzymanie przenikania w codzienne życie społeczeństwa

¹ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). 2016. Penal Code of Turkey. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2016\)011-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2016)011-e).

tradycji nie tylko islamskich. Procesy ekonomiczno-polityczne, ekspansja Europy i wewnętrzne problemy sprawiły, że zamknięta struktura państwowości skierowała się w kierunku rozwiązań zgoła odmiennych. Wpływ europejski nie tylko na formę systemu prawnego, ale i całego istniejącego świata tureckiego, nadał nowy kierunek reformom, które docelowo przyczyniły się do laicyzacji państwa i do ostatecznego kształtu systemu prawnego obowiązującego w dzisiejszej Republice Turcji.

Tematem niniejszej rozprawy jest język tureckiego języka prawnego i prawniczego na podstawie wybranych zagadnień z zakresu prawa karnego w przekładzie na język polski. W koncepcji prawa, rozumianej jako „zbiór norm ogólnych, pochodzących od organów państwa, na których straży stoi przymus państwowy”, mówimy o zjawisku złożonym, zawierającym różnorodne normy, takie jak prawo stanowione, zwyczajowe, wewnętrzne, międzynarodowe, cywilne i karne (Morawski 2016: 26). Z uwagi na rozpiętość pojęcia prawa w poniższej pracy autorka skupia się na jednej szczególnej gałęzi prawa, jaką jest prawo karne. Ustalenie zakresu gałęzi prawa, który jest przedmiotem badań, ma decydujący wpływ na określenie jednostek *translative*² i docelowo proces ustalenia optymalnego ekwiwalentu w języku docelowym. Zagadnienie to ma największy wpływ na określenie znaczenia tekstu źródłowego i określenie *target text signifiers* w przypadku zjawiska, chociażby polisemii terminów prawnych (Matulewska 2013: 122–123). W uzasadnionych sytuacjach przeprowadzona zostaje również analiza porównawcza definicji i przepisów z zakresu prawa cywilnego, które uznane zostają za konieczne uzupełnienie. Praca ma charakter empiryczny i ma na celu przedstawienie cech szeroko rozumianego języka tureckiego prawa karnego z uwzględnieniem języka prawnego i prawniczego oraz zagadnień, które powodują szczególne trudności w przekładzie na język polski. Jednocześnie ma na celu określenie, które z elementów ustalonych cech języka mają największy wpływ na trudność w przekładzie oraz które rozwiązania translatorskie pozwolą na osiągnięcie najlepszego efektu. Praca w swoim założeniu ma przybliżyć odbiorcy podstawy niezbędne do zrozumienia tureckiej rzeczywistości prawnej. Z uwagi na specyficzną budowę tureckiego języka prawa karnego autorka zamierza przedstawić schematy działania przekładowego, które ułatwią przyszłym tłumaczom, specjalizującym

² *Nevertheless, it should be borne in mind that a translative text is a text which is translated, and a translatable text is a text which is produced as a result of translation. The terms translative text and translatable text will refer to any lingual unit being on object of the operation of translation and every lingual unit being rendered as a result of translation respectively. Such lingual units may thus include not only whole texts of a given legal genre but also words, phrases, and sentences in them.* (Matulewska 2013: 61).

się w przekładzie tekstów stosowanych w skomplikowanym procesie postępowania karnego, ustalenie narzędzi pracy dla ułatwienia i poprawy jakości przekładanych dokumentów. W tym celu badania obejmują ogólne przedstawienie najważniejszych teorii przekładu, historyczne uwarunkowania procesu kształtowania się prawa karnego w Turcji i zmian, które mu towarzyszyły i które z uwagi na swoją obecność w dzisiejszym języku są niezwykle istotne. Z uwagi na to, że jednym z koniecznych elementów przeprowadzenia poprawnego tłumaczenia tekstów z zakresu prawa jest znajomość systemów prawnych, w których są one osadzone, autorka przedstawia zestawienie obecnego systemu tureckiego prawa karnego z systemem polskim oraz porównanie tekstów paralelnych aktualnych ustaw kodeksów głównych, jak i towarzyszących im rozporządzeń; tekstów dokumentów akt sądowych, takich jak teksty wyroków, aktów oskarżenia, protokołów z zeznań świadków, środków zabezpieczających, odwołań, apelacji. Dla poprawnego określenia cech języka ustawodawczego przeprowadzona została szczegółowa analiza definicji typów przestępstw. Po przeanalizowaniu literatury tematu za najśluszniesze uznane zostaje przeprowadzenie badania w oparciu o metodologię, zaproponowaną przez Aleksandrę Matulewską (Matulewska 2008), tj. ustalenie cech języka prawa w oparciu o terminologię, homonimie, synonimy, terminy o nieostrym znaczeniu, definicje charakterystyczne dla gałęzi prawa, które stanowi przedmiot poniższej pracy. Jednocześnie przeprowadzona zostanie analiza tekstów paralelnych za pomocą metody proponowanej przez Danutę Kierzkowską (Kierzkowska 2008), w celu ustalenia najlepszego ekwiwalentu. Kontrola poprawności wybranego ekwiwalentu oparta zostanie na metodzie zaproponowanej przez Matulewską (Matulewska 2013). Powyższe metody według autorki w założeniu pracy stanowią najlepszy szkielet metodologiczny, umożliwiający określenie specyfiki tureckiego języka prawa karnego oraz możliwe rozwiązania translacyjne.

1. Język prawny a język prawniczy

Język jest systemem znaków służącym do porozumiewania się w obrębie danej społeczności (Polański 1999: 269), przy czym język specjalistyczny, który jest odmianą języka narodowego, charakteryzuje się tym, że jego użycie ograniczone jest do „określonego środowiska lub warstwy czy grupy społecznej wyodrębniających się z ogółu społeczeństwa albo pod względem wieku (jęz. młodzieżowy, język uczniowski), albo pod względem wykonywanego zawodu (jęz. lekarzy, prawników itp.), albo pod względem rodzaju działalności (jęz. złodziei)” (Polański 1999: 273).

System języka definiuje się „jako układ relacyjny wyposażony w uniwersum będące zbiorem obiektów rozważanych w danym systemie (fonemów, morfemów, wyrazów itp.) oraz tzw. charakterystykę systemu, a więc podzbiory i relacje określone na owym uniwersum” (Lizisowa 2018: 53).

Wyróżnić można cztery poziomy języka, na których systemy są ze sobą powiązane:

- 1) poziom diakrytyczno-dystynktywny – głoski wraz z relacją opozycji fonologicznych i zbiór wyrazów wraz z relacją diakryzy;
- 2) poziom leksykalny, który tworzą słowa, morfy, wyrazy i syntagmy;
- 3) poziom semantyczny, który obejmuje oznaczanie i znaczenie jednostek językowych;
- 4) poziom syntaktyczny, który odzwierciedla budowę znaków językowych złożonych (Lizisowa 2018: 53–54).

W pracach na temat języka stosowanego w dziedzinie prawa w literaturze przedmiotu funkcjonują przede wszystkim pojęcia języka prawniczego oraz języka prawnego. Na potrzeby niniejszej pracy należy dokonać rozróżnienia pomiędzy tymi terminami, które często błędnie używane są zamiennie. Wróblewski (1948) pisząc o języku prawnym, stwierdza, że można go określić w skrócie językiem aktów prawnych, natomiast język stosowany przez prawników, którzy mają do czynienia z prawem, określić można mianem języka prawniczego. Jednocześnie Wróblewski podkreśla, że nie każdy prawnik włada językiem prawniczym (Wróblewski 1948: 52–54, 136–139). Zieliński proponuje rozróżnienie języka prawniczego, rozumianego jako język praktyki prawniczej, stosowanego w postępowaniach sądowych i pozasądowych, a także

w dydaktyce, od języka prawnego, rozumianego jako język przepisów oraz norm prawnych (Zieliński 1999: 71–72). Pieńkos zwraca uwagę na naturalnie bogatsze słownictwo i aparaturę pojęciową, którą dysponuje język prawniczy w porównaniu z językiem prawnym. Mianem języka prawniczego określa się wiele języków prawnych funkcjonujących w obrębie języka prawa jak, np. języki performatywne, w skład których wchodzi język ustawodawczy i język sądu. Język prawniczy pozwala na precyzyjne i właściwe nadanie znaczenia pojęciom i zwrotom prawnym, które w momencie ukazania się aktu prawnego nie są precyzyjne.

„Język aktów prawnych w większości opiera się na wyrazach, terminach i zwrotach pochodzących z języka prawniczego w związku z czym mamy tutaj do czynienia z wzajemną przenikalnością i interferencją” (Pieńkos 1999: 32–33). „Z pragmatycznego punktu widzenia język prawny i prawniczy mają spełniać te same funkcje społeczne, polegające na komunikatywności prawa i podnoszeniu kultury prawnej w społeczeństwie” (Pieńkos 1991: 29–30). Jopek-Bosiacka w swojej rozprawie doktorskiej podaje przydatne odniesienia do prac zgłębiających temat tego podziału, napisanych zarówno przez specjalistów z dziedziny prawa jak i językoznawstwa (Jopek-Bosiacka 2006: 16–21). Najbardziej odpowiednie wydaje się być przyjęcie za Kierzkowską uogólnionego pojęcia przekładu prawniczego, terminu, który w języku polskim zaczął funkcjonować z pomocą praktykujących tłumaczy (Kierzkowska 1990) we współpracy z teoretykami tłumaczenia Olgierdem A. Wojtasiewiczem, Jerzym Pieńkosem i Barbarą Z. Kielar. „Na wzór angielskiego *legal translation* termin ten odnosi się do pojęcia obejmującego przekład wszelkich rodzajów tekstów zarówno w języku prawniczym jak i prawnym. Jest więc to termin nadrzędny nad terminem «tłumaczenie tekstów prawnych», tj. pisanych w języku prawnym i obejmuje również teksty prawnicze” (Kierzkowska 2008: 55), zob. też Kologlu (2022: 116).

Podział ze względu na definicje języka prawnego i prawniczego zachowany zostaje w części dotyczącej cech tureckiego prawa karnego z uwagi na rozbieżności w charakterystyce powyższych. W celu usystematyzowania zagadnień analizowanych w poniższej pracy, przyjęte zostaną za Zielińskim następujące określenia (Zieliński 2017: 133):

- 1) termin substrat materialny znaku słownego (Zieliński 2017 za Ziemińskim 2000: 14–15);
- 2) znaczenie, sens lub pojęcie dla elementu znaczeniowego danego znaku;
- 3) wyraz, słowo dla prostych znaków słownych;

- 4) wyrażenia dla sensownych zestawów wyrazów;
- 5) zdanie dla wyrażeń, spełniających gramatyczne kryteria zdań'
- 6) zwroty dla wyrażeń, które nie są zdaniami (Zieliński 2017: 133).

2. Wybrane teorie tłumaczenia i ekwiwalencji w tłumaczeniu

Przekład, tłumaczenie, przełożenie towarzyszy ludziom od czasów starożytnych (Pieńkos 2003: 52–60, Kierzkowska 2008: 31–42). Usystematyzowane teorie przekładu znajdują swój początek w latach pięćdziesiątych XX wieku, od kiedy różni badacze starali się umieścić przekładoznawstwo jako nową subdyscyplinę językoznawstwa konfrontatywnego (Bukowski, Heydel 2009: 5). Poniżej chciałabym przedstawić zarys wybranych teorii tłumaczenia, które nie tylko stanowią podstawę współczesnej teorii przekładu, ale zarazem wydają się być najbardziej trafne. Przedstawienie ogólnego zarysu teoretycznego jest ważne z uwagi na to, że stanowi punkt wyjścia do jakiegokolwiek omówienia i ewentualnej oceny poprawności przekładu, pozwala usystematyzować oraz jasno nakreślić reguły, którymi ów przekład się rządzi, dzięki czemu umożliwia w praktyce opracowanie metodologii, która staje się głównym narzędziem pracy tłumacza. Zestawienie to zawiera w sobie elementy, które miały istotny wpływ na zmianę postrzegania problematyki przekładu w istotnym stopniu, począwszy od gramatyki generatywnej poprzez dodanie perspektywy poznawczej, podejścia funkcjonalnego, znaczenia procesu decyzyjnego, czy też zagadnienia intertekstualności.

Pomimo tego, że jego teoria spotkała się z wieloma zarzutami, uznaję za stosowne rozpoczęcie zestawienia od pracy Chomsky'ego, który w swojej książce *Syntactic Structure* pisał:

„If we rank the sequences of a given length in order of statistical approximation to English, we will find both grammatical and ungrammatical sequences scattered throughout the list; there appears to be no particular relation between order of approximation and grammaticalness. Despite the undeniable interest and importance of semantic and statistical studies of determining or characterizing the set of grammatical utterances. I think that we are forced to conclude that grammar is autonomous and independent of meaning, and that probabilistic models give no particular insight into some of the basic problems of syntactic structure.”

(Chomsky 1957: 17)

Chomsky twierdził, że możemy założyć istnienie jednej gramatyki uniwersalnej, ponieważ znajomość jednego języka pozwala nam na rozumienie nieskończonych

znaczeń, co umożliwia tworzenie nieskończonych struktur gramatycznych, przy założeniu, że istnieje system reguł, które można powtarzać (Chomsky 1957). Mimo iż badania Chomsky'ego były bardzo przydatne dla translatoryki z uwagi na proponowany ścisły, można nawet powiedzieć zbliżony do matematycznego, opis gramatyki języka, pomijały jeden z ważniejszych elementów, który w teorii tłumaczenia wkrótce miał się stać niebywale istotny – mianowicie aspekt poznawczy języka. Dla przykładu, według Jakobsona języka nie da się zrozumieć za pomocą samej gramatyki, a jego komponent poznawczy jest niezbędny, ponieważ nasze doświadczenia istnieją w komplementarnej relacji z operacjami metajęzykowymi (Jakobson, 1959, w: Bukowski, Heydel 2009: 47). Jakobson twierdzi, że:

„przekład jest w minimalnym stopniu zależny od wzorca gramatycznego, ponieważ definicja naszego doświadczenia znajduje się w komplementarnym stosunku do operacji metajęzykowych – poznawczy poziom języka nie tylko dopuszcza interpretację rekodującą, tj. przekład, ale bezpośrednio jej wymaga”.

(Jakobson 1959).

W swoich badaniach translatorskich Jakobson podzielił przekład na trzy kategorie: przekład wewnątrzjęzykowy, przereformowanie (*rewording*) – dla sytuacji kiedy interpretujemy znaki słowne przy użyciu innych znaków tego samego języka; przekład międzyjęzykowy, właściwy (*translation proper*) – w sytuacji kiedy interpretujemy znaki słowne znakami innego języka, oraz przekład intersemiotyczny lub transmutacja (*transmutation*) – czyli interpretacja znaków oparta na niewerbalnym systemie symboli lub, innymi słowami, za pomocą znaków pozajęzykowych systemów znakowych (Jakobson 1959, w: Bukowski, Heydel 2009: 44).

Jakobson zaznacza:

“All cognitive experience and its classification is conveyable in any existing language. Whenever there is deficiency, terminology may be qualified and amplified by loanwords or loan-translations, neologisms, or semantic shifts, and finally circumlocutions... In its cognitive function, language is minimally dependent on the grammatical pattern because the definition of our experience stands in complementary relation to metalinguistic operations – the cognitive level of language not only admits but directly requires recording interpretation, i.e., translation”.

(Jakobson 1959: 234–235).

Proponowana przez Wojtasiewicza definicja tłumaczenia, w której podaje on, iż „operacja tłumaczenia polega na sformułowaniu w pewnym języku odpowiednika

wypowiedzenia sformułowanego uprzednio w innym języku” (Wojtasiewicz 2007: 18) stanowi doskonałą sumę różnych definicji. Według Wojtasiewicza nacisk położony jest na czynność tłumaczenia, a wielkość tekstu źródłowego nie odgrywa zasadniczej roli (Wojtasiewicz 2007: 18–19). „Tekst b w języku B jest odpowiednikiem tekstu a w języku A, jeżeli tekst b wywołuje taką samą reakcję (zespół skojarzeń) u odbiorcy co tekst a”, przy czym nie ma znaczenia czy odbiorcą jest osoba znająca oba języki, czy też są to różne osoby (Wojtasiewicz 2007: 23). W swoich rozważaniach Wojtasiewicz nie stosuje terminu ekwiwalencja, lecz odpowiedniość, skupiając się w dużym stopniu nad problemami w tłumaczeniu, wynikającymi z różnicy środków strukturalnych pomiędzy językiem oryginału i językiem przekładu (Wojtasiewicz 2007: 31). Takie podejście wpisuje się w teorię zaproponowaną przez Nidę, który wyróżnia dwa rodzaje ekwiwalencji. Ekwiwalencja formalna, czyli próbująca odtworzyć szeroko rozumiane elementy formalne, takie jak jednostki gramatyczne, zachowanie wszystkich wyrażen, zdań i formalnych wskaźników bez zmian wraz z konsekwencją w użyciu wyrazów i ich znaczeniem w stosunku do kontekstu źródłowego, oraz ekwiwalencja dynamiczna, której celem nie jest ukierunkowanie na komunikat źródłowy, ale na reakcję odbiorcy (Nida 1964). Levy w swojej pracy *Translation as a decision process* (Levy 1966, w: Bukowski, Heydel 2009: 73–85) definiuje tłumaczenie jako jednostronny proces komunikacji, którego celem jest przeniesienie znaczenia z punktu widzenia tłumacza jako procesu decyzyjnego. Tłumacz, który wybiera jeden z możliwych paradygmatów, ustala kolejność konsekwencji, które będą miały wpływ na całe tłumaczenie. Levy opisuje system instrukcji, używany przy wyborze odpowiednika leksykalnego, zgodnie ze świadomymi instrukcjami. Instrukcje te są nie tylko obiektywne, ponieważ zależą od materiału językowego, ale także subiektywne, ponieważ zależą od struktur pamięci tłumacza (Levy 1966, w: Bukowski, Heydel 2009: 73–85). Celem Levy’ego w jego pracy była propozycja stworzenia generatywnego modelu tłumaczenia z wykorzystaniem metod, stosowanych w definiowaniu problemów w procesie podejmowania decyzji. Taki ogólny model pomógłby w rozszerzeniu perspektywy na empiryczne aspekty translatoryki. Empiryczny fenomen ekwiwalencji, odkrywany poprzez porównywanie tekstów źródłowych i docelowych, przy jednoczesnym podkreśleniu warunków lub też wyjaśnieniu dla ekwiwalencji tłumaczenia, podkreśla Catford w swojej książce *A linguistic theory of translation* (Catford 1978: 27–31). Stwierdza on, że należy dokonać rozróżnienia pomiędzy ‘ekwiwalencją tekstową’ *textual equivalence* i ‘odpowiedniością formalną’ *formal correspondence*, dla których ekwiwalencję

tekstową wyjaśnia jako każdy tekst lub fragment tekstu języka docelowego, postrzegany w konkretnej sytuacji jako ekwiwalent podanego tekstu lub jego fragmentu, natomiast korespondencję formalną definiuje jako każdą kategorię języka, którą może zostać uznana za zajmującą prawie to samo miejsce na tyle, na ile jest to możliwe, w ekonomii języka docelowego na tyle, na ile podana kategoria języka źródłowego zajmuje w języku źródłowym (Catford 1969: 27). W celu uzyskania ekwiwalentu proponuje bardziej formalną procedurę ‘wymiany’ i obserwacji wymienionego wariantu. W ten sposób możemy stale wprowadzać zmiany do tekstu języka źródłowego, obserwując jakie zmiany, jeśli owe istnieją, zachodzą w tekście języka docelowego w rezultacie (Catford 1969: 28). Catford (1969) twierdzi, że bez wątpienia wymiana jest decydującym testem dla ekwiwalencji tekstowej i jest przydatna w tekstach, w których ekwiwalencja nie jest ‘równo stopniowana’, ani nie odpowiada modelowi ‘jednostka jednostce’ (Catford 1969: 28).

Niektórzy z badaczy, dążąc do umożliwienia większej współpracy pomiędzy wiedzą teoretyczną a jej praktycznym zastosowaniem, stwierdzają, że dysproporcja między teorią przekładu a praktyką jest w dalszym ciągu duża, tak jak Albrecht Neubert w swoim artykule, w którym prowadzi rozważania dotyczące względności translatorycznej (Neubert 1986, w: Bukowski, Heydel 2009: 126–127). Neubert twierdzi, że tłumacz staje przed nieskończoną liczbą problemów tłumaczeniowych, gdyż tekst w języku oryginalnym, który określa on jako język wyjściowy, jest już wariantem możliwej intencji komunikacyjnej autora, a więc na przykładzie nowo powstałego tekstu w języku docelowym ta sytuacja musi być analogiczna. Ponieważ wiele błędów może wystąpić na wielu płaszczyznach w procesie znajdowania ekwiwalentów, tłumacz posługuje się swoim językiem i wiedzą zawodową, doświadczeniem i znajomością danej kultury. Wykorzystane zostają wszystkie narzędzia i umiejętności tłumacza w celu stworzenia inwariantów do wykorzystania w jednostkach tłumaczeniowych, przekodowując proces z języka źródłowego na język docelowy wraz z ich połączeniami (Neubert 1986, w: Bukowski, Heydel 2009: 127). W badaniach nad przekładem inwarianty mają bardzo dynamiczny charakter. To, co tłumacz wybiera jako jednostkę w języku docelowym, i jak łączy to z innymi jednostkami w języku docelowym, nie musi być tożsame z jednostką opisywaną przez lingwistykę porównawczą dla języka źródłowego i docelowego. W tym przypadku studium przekładu zaczyna ulegać względności (Neubert 1986, w: Bukowski, Heydel 2009: 127). Neubert podsumowuje swoje badania następującym wnioskiem:

„...Mimo całej indywidualnej pracy tłumacza zachodzi konieczność posługiwania się określonymi kryteriami, które można zobiektywizować”.

(Neubert 1986, w: Bukowski, Heydel 2009: 142).

Koller z kolei w swoim artykule o tłumaczeniu literatury z punktu widzenia językoznawstwa opisuje główne zadanie lingwistyki translatorycznej, jakim jego zdaniem jest opis relacji pomiędzy jednostkami ekwiwalencyjnymi. Jego zdaniem największą trudność w opisie wyżej wspomnianych relacji stanowi wieloznaczność językowa (Koller 1988, w: Bukowski, Heydel 2009: 152), co jest szczególnie istotne między innymi z perspektywy tłumaczenia tekstów z zakresu prawa:

„...w wypadku polisemii i homonimii na poziomie syntaktycznym i leksykalnym należy określić każdorazowe warunki syntaktyczne, semantyczne i (lub) pragmatyczne, które pozwalają na jednoznaczne przyporządkowanie do jednostki języka właściwego jednostki języka docelowego”.

(Koller 1988, w: Bukowski, Heydel 2009: 152).

Na przykład twierdzenie, że w tłumaczeniach technicznych prawie nie ma wariantów stylistycznych, a najczęściej mamy do czynienia z tożsamością językową, jest zarówno błędne, jak i nie do końca prawdziwe. Osiągnięcie przekładalności w zakresie translacji językowej języków naturalnych możliwe jest poprzez zastosowanie procedur tłumaczeniowych, dzięki którym możliwe jest osiągnięcie ekwiwalencji treściowej przy spełnionych określonych warunkach. Według Kollera, wychodząc z założenia aksjomatu wyrażalności, który oznacza, że wszystko, co zostało pomyślane, można wyrazić w każdym języku, należy uznać, że w lingwistyce translatorycznej obowiązuje zasada przekładalności. Jednak ten rodzaj określonej przekładalności można osiągnąć tylko w określonych okolicznościach i po dodaniu komentarza, postrzeganego jako tłumaczenie lub w miejsce tłumaczenia (Koller 1988, w: Bukowski, Heydel 2009: 152). Koller podkreśla, że największy problem leży w ustaleniu, w którym momencie kończy się przekład właściwy, a zaczyna adaptacja i parafraza w języku obcym (Koller 1988, w: Bukowski, Heydel 2009: 152). Nawet jeśli jesteśmy w stanie ustalić taką granicę, potrzebne jest ściśle ustalenie kryteriów, które pozwolą na rozróżnienie tekstów właściwych od wszelkiego rodzaju ich obcojęzycznych interpretacji (Koller 1988, w: Bukowski, Heydel 2009: 152).

Wszystkie rozważania teoretyczne różniące się od siebie, a często nawet pozostające w opozycji, doprowadziły do potrzeby stworzenia modelu, który byłby co najmniej próbą usystematyzowania rozbieżności i ustalenia logicznej całościowej

podstawy. W 1978 roku Hans Vermeer po raz pierwszy sformułował teorię skoposu, która została później opublikowana w szerszej wersji we współpracy z Katheriną Reiss. Vermeer rozumie proces tłumaczenia jako procedurę, zainicjowaną przez procedurę składającą się z zespołu (ustnych lub nieustnych) instrukcji (wraz z dodatkowymi materiałami), w celu przygotowania (ustnego lub pisemnego) ‘tekstu docelowego’ *target-text* dla interakcji międzykulturowej na podstawie materiału ‘tekstu źródłowego’ *source-text*. Podejście funkcjonalne zakłada, że za każdym razem wyżej wymieniona komisja, zlecając tłumaczenie, robi to w konkretnym celu, ma więc ono służyć zamierzonemu celowi w kulturze docelowej tak dobrze, jak to możliwe, w tym również potencjalnym odbiorcom (Vermeer 1996: 6). Vermeer i Reiss stwierdzili, że:

„...akcja translacyjna zawsze obejmuje uprzednio utworzony tekst źródłowy i produkcję tekstu docelowego dla innej kultury. Teoria tworzenia tekstu jest zatem warunkiem wstępnym rozwoju teorii działania translacyjnego”.

(Vermeer, 1984, 2013).

Podejście funkcjonalistyczne traktuje tłumaczenie jako akt komunikacji i rozumie znaczenie w kategoriach funkcji w kontekście. Teoria ta jest próbą zdefiniowania co, kiedy i jak w działaniu translacyjnym stanowić może wskazówkę dla podejścia pragmatycznego, które byłoby interdyscyplinarne, ponieważ taka definicja musiałaby opierać się na wielu różnych perspektywach (Vermeer 1984/2013: 74). Również Galdia, podkreślając znaczenie pracy Reiss i Vermeera, pisze, że system językowy w samym swoim założeniu poprzez implikacje syntaktyczne i semantyczne wymaga od tłumacza konkretnych umiejętności, a nawet stwarza granice dla przekładu, jednak, odkąd termin ekwiwalencji został ujednoczony przez Reiss Vermeera, jego znaczenie dla nauki o przekładzie stało się bardzo istotne (Galdia 2017: 272). Podejście funkcjonalne zostało również opisane przez Christiane Nord w jej pracach (Nord 1997, 2014) i w zaktualizowanej formie wydane przez wydawnictwo Routledge pod tytułem *Translating as a purposeful activity Functionalist Approaches Explained* (Nord 2018). W swojej pracy Nord łączy w jedną logiczną całość wiele różnych teorii, przedstawiając świeże spojrzenie na model równoważności: Nord porównuje istniejące teorie i proponuje nowe rozwiązanie oparte na funkcjonalizmie + ‘wierności’ *loyalty*. Prezentowany model obejmuje modele pragmatyczne, kulturowe, spójne, kompleksowe, antyuniwersalistyczne, praktyczne, eksperckie (Nord 1997). Nord, podsumowując innowacyjność podejścia funkcjonalnego, tak uzasadnia swoje rozważania:

„The role of the source text in functionalist approaches is radically different from earlier linguistic or equivalence-based theories. It is adequately captured by Vermeer’s idea of a ‘dethronement’ (Entthronung) of the source text. The source text is no longer the first and foremost criterion for the translator’s decisions; it is just one of the various sources of information used by the translator”. (Nord 2018: 15).

Zwraca też uwagę na rolę ‘producenta tekstu’ *source text-producer*:

“...makes a distinction between the sender and the text producer. The sender of the text is the person, group, or institution that uses a text in order to convey a certain message; the text producer is the one actually responsible for any linguistic or stylistic choices present in the text expressing the sender’s communicative intentions. Although both roles are often carried out by the one person (as in literary works, textbooks, or newspaper commentaries), the distinction may be relevant in cases in which the sender’s intention is not expressed adequately in the text. The translator can be compared with a target-culture text producer expressing a source-culture sender’s communicative intentions”.

(Nord 2018: 20).

Podaje też definicję ‘odbiorcy tekstu w języku docelowym’ *target text receiver* i dzieli typ odbiorcy na dwie grupy:

„We may make a distinction between addressee and receiver. The addressee is the prospective receiver seen from the text producer’s standpoint; the receiver is the person, group, or institution that actually reads or listens to the text after it has been produced”.

(Nord 2018: 21).

Co istotne i co w bardzo trafny sposób opisuje w swojej pracy Hejwowski,

„...ani nadawca, ani odbiorca nie są idealnymi komunikatorami, zawsze popełniają jakieś błędy... najpoważniejszą przeszkodą komunikacyjną są jednak nieuchronne różnice pomiędzy nadawcą, a odbiorcą: różnice wiedzy, doświadczeń, preferowanych strategii komunikacyjnych, temperamentu itd. Ze względu na te różnice nie może być mowy o idealnym porozumieniu”.

(Hejwowski 2012: 52–53).

Nadawca komunikatu w większym stopniu podświadomie lub świadomie, w zależności od swoich intencji, wybiera więc spośród posiadanej wiedzy treść, która wydaje mu się najbardziej zrozumiałą dla odbiorcy, z marginesem zachowania informacji niewerbalnych, których odbiorcy dostarczyć nie chce lub nie preferuje.

Kwestia tego, na ile tłumacz powinien posiadać wiedzę dotyczącą teorii tłumaczenia, jest do dziś przedmiotem sporu. Jak pisze Piotrowska (Piotrowska 2016):

„Tłumacze nie wykazują wielkiego zainteresowania teorią, której dostępność jest ograniczona, również ze względu na hermetyczny metajęzyk i nadmierną abstrakcyjność. Dychotomia pomiędzy teoretycznymi paradygmatami, a warsztatem tłumacza – jest szeroko dyskutowana we współczesnych studiach przekładowych... Tłumacze oczekiwalioby stosownej wiedzy popartej rzetelnymi badaniami empirycznymi”.

(Piotrowska 2016: 4–5).

Nie ulega jednak wątpliwości, że teoretyczne podejście do procesu decyzyjnego doprowadziło badaczy do wniosku, że w wyniku tego, iż proces ten dotyczy działania ludzkiego, w celu zmiany założeń dotyczących nauczania sztuki przekładu należy wyżej wspomniane badania empiryczne przeprowadzić. Badania w tym zakresie prowadzili zwłaszcza naukowcy z Finlandii i Niemiec (Piotrowska 2016: 75–79). Piotrowska uważa również, że proces podejmowania decyzji w tłumaczeniu zajmuje ważne miejsce, zwłaszcza w dydaktyce oraz zwraca uwagę na to, że przekładoznawstwo oprócz problemu dysproporcji pomiędzy teorią i praktyką powinno zawsze pamiętać również o swojej „naukowo-rzemieślniczo-artystycznej naturze” (Piotrowska 2016: 72). W ramach skopos proces tłumaczenia teorii to nie tylko przeniesienie tekstu, ale raczej zadanie tłumaczeniowe (Piotrowska, 2016). Jeżeli, biorąc pod uwagę proces podejmowania decyzji, który obejmuje indywidualne przygotowanie danej osoby, przemyślenia i uczucia edukacyjne, przyjmujemy, że możliwości poznawcze ludzkiego umysłu są nieskończone, możemy powiedzieć, że całkowita nieprzekładalność zostanie wykluczona i może być tylko częścią ograniczonych umiejętności tłumacza.

Przykład zamieszczonych powyżej tylko nielicznych przykładów teorii nie tylko przekładu, ale również teorii lingwistycznych, jasno pokazuje nam skomplikowaną naturę tłumaczenia. Nie można też równoznacznie stwierdzić, że przekład w swojej ogólnej naturze może być rozpatrywany tylko w jednej kategorii, ale należy go rozpatrywać, a nawet musi być rozpatrywany, w kategoriach interdyscyplinarnych, co uwidacznia się szczególnie w przypadku przekładu specjalistycznego. Różne sprzeczne szkoły dotyczące podstaw translatoryki nie mogą jednak pominąć aspektu ścisłego podejścia do tłumaczenia z uwzględnieniem jego mniej określonych aspektów, takich jak perspektywa poznawcza, proces decyzyjny tłumacza, jego predyspozycje, wiedza, a także intuicja językowa. Prace teoretyczne dostarczają wiadomości koniecznych do tworzenia

praktycznych modeli tłumaczenia. I o ile nie można wymagać od tłumacza posiadania absolutnej wiedzy teoretycznej, o tyle jednak wydaje się uzasadnione włączenie tej części w proces jego kształcenia, przynajmniej dla uzasadnienia metodologii używanej w technikach przekładu. Niewątpliwie słuszne jest również założenie, że poznanie teoretycznej części podstaw przekładu pozwala praktykowi na rozwijanie jego własnych możliwości poznawczych i skłania do refleksji nad posiadanymi umiejętnościami.

2.1. Metodologia w przekładzie prawniczym

Tłumaczenia prawnicze doczekały się znacznej ilości prac zarówno w dziedzinie teorii jak i praktycznego podejścia do tego szczególnego rodzaju przekładu specjalistycznego. Jako że nie stanowi to tematu pracy, wymienię tutaj tylko niektóre z pozycji, które stanowią podstawę literatury z zakresu przekładu legilingwistycznego, zwanego również jurylingwistycznym. Są to prace Pieńkosa (Pieńkos 1999) *Podstawy jurylingwistyki. Język w prawie, Prawo w języku* oraz (Pieńkos 2003) *Podstawy Przekładoznawstwa. Od teorii do praktyki*; Kierzkowskiej (Kierzkowska 2002) *Tłumaczenie prawnicze*; Melinkoffa (Melinkoff 1963) *The Language of the Law*; Kielar (Kielar 2007) *Wiedza specjalistyczna tłumacza – na przykładzie tekstów prawnych*; Bańczerowskiego i Matulewskiej (Bańczerowski, Matulewska 2012) *Towards the Foundations of Legilinguistic Translatology*; Matulewskiej (Matulewska 2008) *Jakość przekładu prawniczego a cechy języka prawa*, Matulewskiej (Matulewska 2007) *Lingua Legis in Translation*, (Matulewska 2013) *Legilinguistic Translatology*; Šarčević (Šarčević 2000) *New Approach to Legal Translation*; Biel (Biel 2010) *Corpus-Based Studies of Legal Language for Translation Purposes: Methodological and Practical Potential*; Łapy (Łapa 2015) *Język prawny w świetle analizy językoznawczej*; czy prace z zakresu tłumaczeń sądowych oraz prawa karnego: Myrczek-Kadłubickiej (Myrczek-Kadłubicka 2013) *Egzamin na tłumacza przysięgłego. Przewodnik po prawie karnym*; Gościńskiego (Gościński 2019) *Egzamin na tłumacza przysięgłego, Angielskie orzeczenia w sprawach karnych*; Jopek-Bosiackiej (Jopek-Bosiacka 2012) *Przekład prawny i sądowy*. Na szczególną uwagę zasługuje seria prac w ramach grantu Narodowego Centrum Nauki, przyznanego Uniwersytetowi im. Adama Mickiewicza Narodowego Centrum Nauki dla projektu pt. *Parametrisation of legilinguistic translatology in the scope of civil law and civil procedure*, który przedstawia algometryczne podejście legilingwistyczne dla następujących par językowych w aspekcie prawa cywilnego oraz postępowania

cywilnego: polski-chiński (Grzybek 2013), polski-angielski (Matulewska 2017), polski-węgierski (Kaczmarek 2017) polski-nowogrecki (Gortych-Michalak 2013), polsko-hiszpański (Nowak-Michalska 2017), polsko-szwedzki (Hadryan 2015) oraz *Komunikacyjną teorię języka prawnego* (Lizisowa 2016).

W celu ustalenia odpowiedniej metodologii poniższej pracy autorka przedstawia podstawę teoretyczną i metodologię, która jej zdaniem jest najlepszym rozwiązaniem do przeprowadzenia badań. Należy zaznaczyć, że jest to wybrana spośród szerokiego grona konkretna wąska grupa. Pieńkos (1999) zwraca uwagę na to, że język prawa należy do specyficznej grupy języków specjalistycznych, gdyż w celu uzyskania najodpowiedniejszego znaczenia należy go rozpatrywać w konkretnej rzeczywistości prawnej, politycznej i społecznej. Należy więc znaleźć odpowiedniość, istniejącą zarówno pomiędzy dwoma językami, jak i dwoma systemami prawnymi, do której interesujące nas terminy należą. W tym celu należy założyć, że przekład jest możliwy (Pieńkos 1999: 25). To samo zakłada w swojej pracy Wojtasiewicz, wskazując, że nieprzekładalność może dotyczyć jedynie pewnych przypadków szczególnych, które, nawet jeśli stanowią liczną grupę, powinny być raczej interpretowane jako wyjątek od ogólnej zasady przekładalności i bardziej można tutaj mówić o pewnych stopniach nieprzekładalności (Wojtasiewicz 2007: 29–30). Podążając za tym założeniem, należy się więc skupić nie na matematycznie uwarunkowanej abstrakcyjnej identyczności, ale na zasadzie ekwiwalencji sytuacji (Pieńkos 2003: 104). Galdia zaznacza, że przekład prawny przez długi czas skupiał się głównie na perspektywie terminologii, a więc na odpowiedzi na pytanie w jaki sposób terminy charakterystyczne dla jednego systemu prawnego mogą zostać przeniesione do odmiennego systemu prawnego jako ekwiwalenty, co więcej, że lelingwistyka pokazała, że transfer informacji odbywa się nie tylko w kontekście systemów prawnych, ale zarazem dotyczy dwóch specjalistycznych systemów językowych (Galdia 2017: 272). Ekwiwalencja lingwistyczna może zostać osiągnięta w ramach teorii skoposu, natomiast problem kwalifikacji prawnej (charakterystyki), rozumiany jako reinterpretacja może być rozwiązany jedynie za pomocą metod komparatystyki prawa (Galdia 2017: 285). Galdia pisze również o unikaniu przekładu, który może powstać w następstwie zastosowania innowacyjnego podejścia do tłumaczenia tekstów ustawodawczych, w którym tekst jest bardziej zaprojektowany równolegle w odpowiednich wersjach językowych niż tłumaczony z jednego języka na drugi (Galdia 2017: 284). Chodzi bowiem o teoretyczne uzasadnienie proponowanych

metod tłumaczenia, które mogą ułatwić podejmowanie praktycznych decyzji w procesie translacyjnym.

W celu wyboru odpowiedniej strategii tłumaczenia, Kierzkowska proponuje następujący sposób zastosowania modelu pragmatycznego, w którym na początku określamy 1) imperatyw odbiorcy i 2) imperatyw uzusu terminologicznego (Kierzkowska 2008: 97). Po ustaleniu odbiorcy i uzusu, z którym mamy do czynienia, Kierzkowska dla strategii tłumaczeniowej przyjmuje za Kollerem cztery modele ekwiwalencji:

- ekwiwalencja denotacyjna, w której stosuje się zasadę odnoszenia tekstu tłumaczenia do pozajęzykowych denotatów, które w konkretnym systemie prawnym odnoszą się do tekstu źródłowego i pojęć (instytucji) właściwego systemu prawnego;
- ekwiwalencja konotacyjna, oznaczającą zasadę odnoszenia terminów i oznaczanych przez nie pojęć tekstu źródłowego do konotatów (skojarzeń) kultury języka docelowego, tj. do pojęć kojarzonych przez odbiorcę tłumaczenia;
- ekwiwalencja pragmatyczna, w której to odbiorca narzuca tłumaczowi i określa ekwiwalencję zgodnie z własnymi potrzebami;
- ekwiwalencja tekstowo-normatywna, która „odnosi się do stosowania norm językowych i tekstowych właściwych dla danego tekstu, które w naszym przypadku są ustalone przez konwencję języka prawnego i językową tradycję w tym zakresie” (Kierzkowska 2008: 95–96).

Kierzkowska zwraca uwagę na to, że tłumacz musi wykazać się doskonałą znajomością właściwych form gramatycznych i syntaktycznych języka prawnego docelowego, którą może pozyskać samodzielnie, studiując odpowiednio dobrane teksty paralelne (Kierzkowska 2008: 96), oraz na to, że dla uzyskania najdokładniejszych terminów prawnych należy porównać instytucje prawne, użyte w celu oznaczenia tych terminów, i wspólny mianownik dla tego podejścia zawsze stanowi porównanie (Kierzkowska 2008: 102). Wychodząc z tego założenia, należy ustalić w trakcie procesu porównywania, czyli innymi słowy w procesie ustalania stopnia domniemanej przystawalności ekwiwalentów, przy założeniu zasady relewancji, co jest w owym procesie najważniejsze. Tłumaczenie przeznaczone dla odbiorcy bliskiego powinno być oparte na ekwiwalencji denotacyjnej, ukierunkowanej na język źródłowy, natomiast dla dalszego na zasadzie ekwiwalencji konotacyjnej, ukierunkowanej na język docelowy. W trakcie analizy porównawczej może zdarzyć się sytuacja, w której okaże się, że

domniemane ekwiwalenty nie są dla siebie ekwiwalentami właściwymi. W takim przypadku należy albo poddać analizie drugą parę domniemanych ekwiwalentów, albo zastosować procedurę przyjętą przy tworzeniu terminów bezekwiwalentowych. W takim przypadku tłumacz ma do wyboru kilka wariantów technik: „ekwiwalent naturalny (funkcjonalny) daleki oraz bliski, seminaturalny, kalkę leksykalną wyrażeniową, zapożyczenia proste lub naturalizowane, ekwiwalent opisowy lub frazeologiczny” (Kierzkowska 2008: 105–123).

Matulewska w swoim algometrycznym podejściu do przekładu prawniczego dzieli translatoologię legilingwistyczną na teoretyczną, która może być postrzegana jako grupa teorii dotyczących translatorycznej rzeczywistości prawa, oraz praktykę (Matulewska 2013: 51). Zakłada, że posiadając sformułowane zasady dotyczące tekstów ‘języka źródłowego’ *translative* i ‘języka docelowego’ *translative* w lingwistycznej rzeczywistości prawnej, opartej na analizie tekstów paralelnych, możemy rozwinąć instrukcje dla tłumaczy określonych par języków, informując ich jak muszą, powinni lub nie powinni oni tłumaczyć. Gościński bardzo słusznie tak podsumowuje główne założenie pracy Matulewskiej:

„Niewłaściwe zinterpretowanie jednostki źródłowej oraz/lub niewłaściwie dobrany ekwiwalent skutkują błędem translacyjnym”.

(Gościński 2019: 101).

Potrzebny jest więc mechanizm, który umożliwi zmniejszenie prawdopodobieństwa popełnienia błędu, a nawet w stopniu prawie doskonałym wykluczy prawdopodobieństwo jego wystąpienia. I tak w zaproponowanym przez Matulewską modelu tłumaczenia kluczową rolę odgrywają działania translatorskie, które pozwalają na określenie poprawności tłumaczenia. Dla osiągnięcia tego celu właściwe wydaje się zastosowanie poniższych działań (Gościński 2019: 101):

- identyfikacja i właściwe określenie jednostki źródłowej,
- wybór właściwego znaczenia przy zastosowaniu filtrów eliminujących znaczenia błędne,
- kontrola oparta na weryfikacji znaczenia w kontekście, w którym jednostka jest usytuowana,
- ustalenie potencjalnych ekwiwalentów docelowych,
- wybór właściwego ekwiwalentu,

- ponowna kontrola polegająca na porównaniu ustalonego znaczenia jednostki źródłowej ze znaczeniem wybranego ekwiwalentu w celu obliczenia odległości translacyjnej pomiędzy nimi,
- proces decyzyjny określający zbieżność jednostki źródłowej w wyniku, którego po ustaleniu stopnia zbieżności posłużyć możemy się odpowiednią metodą (zastosowania ekwiwalentu, jego modyfikacji lub przypadku jej braku zastosowania odpowiedniej techniki tworzenia ekwiwalentów dla jednostek bezekwiwalentowych) (Gościński 2019: 101).

W innej swojej pracy Matulewska, klasyfikując cechy języka prawa, które mogą mieć wpływ na jakość przekładu, wymienia „archaizmy, eufemizmy, wieloznaczność wynikająca z polisemii i homonimii, wulgaryzmy, metafory, faux amis, neologizmy, synonimy i quasi-synonimy, terminy o nieostrym znaczeniu oraz terminy o znaczeniu nadanym im przez definicje prawne, różnice pomiędzy językiem potocznym a różnymi odmianami języka prawa, a także różnice pomiędzy językiem prawnym i prawniczym, oraz cechami tekstów należących do różnych gatunków piśmiennictwa sformułowanego w języku prawniczym (Matulewska 2008: 54). Z uwagi na specyfikę tłumaczenia tekstów wybranych spośród akt sądowych oraz powiązanych z nimi terminów, odnoszących się w szczególności do zagadnień z zakresu prawa karnego, w niniejszej pracy zastosowane zostaną metody badawcze:

- 1) porównania tekstów paralelnych (Kierzkowska 2008);
- 2) metoda proponowana przez Kierzkowską, z uwagi na ujęcie w niej określenia uzusu odbiorcy i skierowanie przede wszystkim na porównanie wydaje się stanowić podstawę do rozważań dotyczących znalezienia najodpowiedniejszego ekwiwalentu;
- 3) metoda proponowana przez Matulewską (Matulewska 2013) z ustaleniem jednostki właściwości jednostki źródłowej, weryfikacji znaczenia, ustalenia odpowiedniego ekwiwalentu (z zastosowaniem technik tworzenia ekwiwalentów dla terminów bezekwiwalentowych (Kierzkowska 2008)) i ponownej kontroli.

Warto szczególnie zwrócić uwagę na to, że terminy stosowane w prawie karnym stanowią szczególne wyzwanie dla tłumacza, gdyż powiązane są z dogmatyką, która jest bardziej skomplikowana niż w innych gałęziach prawa, w

związku z czym oparcie się na więcej niż jednej tylko metodologii dotyczącej odnalezienia ekwiwalentu wydaje się tym bardziej uzasadnione.

2.2. Zagadnienia i problematyka tłumaczenia tureckich pism procesowych i ustaw

Tureckie przepisy regulujące oficjalną formę pism procesowych określają wyraźnie, jakie elementy muszą się w powyższych znaleźć. System nauczania prawa w Turcji oparty jest przede wszystkim na teorii. Ma to swoje przełożenie na codzienne użytkowanie posiadanej wiedzy przez adeptów prawa. W trakcie obowiązkowego stażu adwokackiego lub sędziowskiego obciążeni swoimi obowiązkami zawodowymi sędziowie, prokuratorzy oraz adwokaci nie mają czasu na dodatkowe nauczanie praktycznego wykorzystania posiadanej wiedzy stażystów. Dodatkowo staż, który nie kończy się egzaminem, nie zmusza przyszłych prawników do poszerzania swojej wiedzy lub uzupełniania jej braków, jak choćby w temacie prawidłowego przygotowywania pism i zastosowania języka prawa. Sytuacja ta ma swój negatywny wpływ na postanowienia sądów, a tym samym stanowi przeszkodę w prawidłowym funkcjonowaniu systemu sprawiedliwości (Demirağ 2020: 105–106). Podobne błędy spotykane są również w procedurach prokuratorskich. Etapy postępowania przygotowawczego nie są przeprowadzane z wystarczającą jasnością, a ich elementy nie mają swojego przełożenia na spisywane protokoły. To samo dotyczy aktów oskarżenia. Tego rodzaju sytuacje powodują czasami błędy w strukturze aktu oskarżenia, w przedstawieniu związku pomiędzy dowodami a zarzucanym czynem, a czasem niedokładne przedstawienie czasu i miejsca zdarzenia w stosunku do osoby oskarżanej. Wspomniane nieścisłości powodują zwrot aktu oskarżenia lub wątpliwości co do słuszności wszczęcia postępowania, a więc docelowo utrudniają wydanie orzeczenia. Do powyższych problemów zaliczają się również *bozukluk* ‘błędy’ i braki w pisemnych oraz ustnych *savunma* ‘odpowiedziach’ dokonywanych przez adwokatów (Demirdağ 2020: 106).

3. Zarys tła historycznego kształtowania się systemu prawa karnego w Turcji

Pierwsze sformułowane księgi prawa miały swoje zastosowanie aż do czasu reform okresu Tanzymatu, następnie księgi te z tego okresu były stosowane aż do czasów upadku Imperium Osmańskiego. Księgi prawa regulowały przepisy prawa dotyczące wielu dziedzin w tym również przepisy odnoszące się do prawa karnego. W roku 1926 w nowonarodzonej Republice Demokratycznej Turcji opublikowany został kodeks karny. Jednocześnie następował powolny proces oczyszczania języka ze słownictwa pochodzenia arabskiego i perskiego, dopasowywania przepisów prawa do zmieniającej się sytuacji na świecie, czego efektem były próby zmodernizowania kodeksu karnego już w latach 1940, a także 1950, 1987, 1989 oraz 1997. W roku dwutysięcznym przedstawiono poprawioną propozycję nowego kodeksu karnego składającego się z 498 artykułów. W następnych latach w wyniku poprawek kodeks został zawężony do 348 artykułów, ku wielkiemu zdziwieniu osób, mających swój udział w przygotowaniu pierwotnej propozycji, w końcu po zatwierdzeniu przez Prezydenta został opublikowany w Dzienniku Ustaw 12 października 2004 roku.

Podobnie, jak w wielu innych krajach, także w Turcji kodeks karny czerpał swoje wzorce z współistniejących w danym okresie systemów prawnych, w zależności od wpływów, pod którymi aktualnie znajdowało się państwo, kulturalnych, obyczajowych, czy też jak w okresie kryzysów spowodowanych koniecznością. Poniższy rozdział ma na celu przedstawienie zarysu procesu kształtowania się tureckiego kodeksu karnego na tle historycznym. Ma to na celu uporządkowanie informacji dotyczących tradycji systemu karnego. Spośród różnych prac napisanych przez specjalistów z różnych dziedzin wybrane zostały najważniejsze elementy, co do których zgadzają się zarówno orientaliści, jak i historycy oraz historycy prawa. Jest to ważne podkreślenie, ponieważ należy uświadomić sobie, czytając obszerną literaturę, że wciąż pozostaje wiele spornych pytań, które są tematem trwających dyskusji³. Z językoznawczego punktu widzenia dla badacza zajmującego się współczesnym językiem prawa karnego ważne jest dokładne poznanie

³ O rozbieżnościach i brakach w badaniach tradycji i historii tureckiego prawa pisze Orhan Köprülü (2019: 7-9) we wstępie do pracy, opartej na zbiorze artykułów Mehmeta Fuada Köprülü *İslâm ve Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları ve Vakıf Müessesesi*, poświęconych historii prawa islamskiego i tureckiego.

historii języka, gdyż prawo formułowane było w oparciu o zupełnie inne źródła niż współczesne i odmienne od praw europejskich, np. prawa rzymskiego. Pomimo przeprowadzonej reformy językowej, wiele dawnych terminów nadal jest powszechnie stosowanych i często zdarza się, że współczesne słowniki języka tureckiego nie są wystarczającym źródłem uzyskiwania informacji, w związku z czym dla dokładnego ich objaśnienia sięgnąć należy do słowników terminów języka osmańskiego.

W okresie przedislamskim w dawnych państwach tureckich przepisy społeczne i prawne nosiły nazwę *töre*. W pierwszych zapiskach orchońskich zachowały się w formie *törö* lub *törü*. Jeśli chodzi o prawo karne w formie, której rozumiemy je dzisiaj, nie ma zbyt wielu informacji dotyczących tego okresu. Wiadomo jednak na pewno, że istniał system, w którym nastąpiło odejście od dochodzenia swoich praw przez jednostki na drodze uzyskiwania należności lub zadośćuczynienia za wyrządzone szkody (odpłaty). Od czasów pierwszych państw tureckich uprawnienia do wydawania kar za popełnione czyny zostały przeniesione na władze państwowe (Aydın 2018: 14–15). Kary wydawane były przez sędziów zwanych *yargucı*, a wykonywane były przez wyznaczone w tym celu osoby zwane *yargan* (Demir 2019: 37). Kary miały charakter pouczający, dlatego w celu dobrego utrwalenia efektu kary wśród ludu często bywały surowsze niż to było konieczne. Co ważne, nie miały na celu resocjalizacji przestępcy, ale raczej odosobnienia go lub całkowitego unicestwienia, tym samym usunięcia ze społeczeństwa przyczyny łamania prawa. Począwszy od lekkich kar typu ostrzeżenie lub upomnienie ustne, kar grzywny czy konfiskaty, poprzez kary powodujące utratę dobrego imienia, kary więzienia, wydalenia, nawet uczynienia niewolnikiem, szeroki wachlarz systemu karnego prowadził do najcięższego typu kary – wyroku śmierci, czy też tortur. Zdarzało się, że kara nie kończyła się z momentem wykonania egzekucji i śmierci oskarżonego, ale była przedłużana pośmiertnie dla uzyskania lepszego efektu, np. zwłoki przestępców były palone, dzielone na części, a w przypadku kary oskórowania, często skóra była wypychana sianem i wystawiana na widok publiczny dla przykładu (Kanat 2017: 29–56)⁴. Dawne imperia irańskie ogłaszały przepisy prawne, zwłaszcza podatkowe, w postaci rycin na kamieniach w powszechnie dostępnych miejscach publicznych. Taka praktyka była prawdopodobnie tradycją odziedziczoną po starożytnych cywilizacjach Mezopotamii. Podobnie w okresie kalifatu istniały zapisy zawierające przepisy w formie zbioru praw oraz warunki dotyczące podatków gruntowych. Przepisy te wysłane były do

⁴ Cüneyt Kanat w swojej pracy szczegółowo opisuje rodzaje stosowanych kar.

podatników i administratorów jako wzór do stosowania w poborze podatków (İnalçık 2001: 333).

Prawo znane jako *Yasa-yi Kadîm-i Cengiz-Han, Yargunâme* czyli Prawo Czyngis-chana lub *Yasak-i Büzürg*, z czasów mongolskiego imperium irańskiego, służyło jako źródło regulacji spraw wojskowo-politycznych. Nawet w okresie muzułmańskiego Gâzân Chana tradycja prawa *Czyngis-chana* uznana została za podstawę do dobrego zarządzania państwem. Po upadku wpływów mongolskich, pomimo sprzeciwów ze strony muzułmańskich duchownych w odniesieniu do ksiąg prawa sporządzanych przez władcę, w dalszym ciągu stosowano terminy *yasaknâme* oraz *yasak* (İnalçık 2001: 333). Usystematyzowane księgi prawa pojawiły się tylko w Iranie, Anatolii, Iraku i Indiach, czyli tam, gdzie wpływ miały tradycje turkijsko-mongolskie i chanaty, oraz w regionach państwa osmańskiego (Rumelii i Anatolii), gdzie obowiązywały osmańskie prawa i administracja (İnalçık 2001: 333).

W czasach państwa Karachanidów na czele państwa stał *hakan* ‘władca’, który zarządzał państwem, dowodził wojskiem i wyznaczał sędziów odpowiedzialnych za rozstrzygnięcie spraw (Demir 2019: 35). Z drugiej strony pełnił obowiązki sędziego i w niektórych szczególnych przypadkach sam decydował o karze w przypadku popełnienia przestępstwa, w większości przypadków dla spraw, które były bezpośrednio związane z jego własną osobą (próby zamachów i im podobnych). Władza *hakana* była w pewien sposób ograniczona przez *kurultay* ‘rady zgromadzenia’ oraz przez *töre* ‘przepisy społeczne i prawne’. *Töre* stanowiło niezwykle istotny element formułowania zasad społecznych i prawnych. Przeciwwstawienie się zasadom *töre* stanowiło jedno z poważniejszych przestępstw i nawet dla *hakana* mogło zakończyć się utratą władzy, a nawet życia (Demir 2019: 37).

Po całkowitym przyjęciu przez Karachanidów islamu, w połowie X wieku rozpoczął się nowy okres w historii. Niektóre z tradycji charakteryzujących ludy turkijskie w okresie przed islamem zostały całkowicie porzucone, niektóre zaś zyskały nowe znaczenie i formę. Oguzyjskie plemię Seldżuków, które początkowo służyło w wojsku karachanidzkim w roli najemników, pojawiło się na Bliskim Wschodzie w X w. W 1055 roku ich przywódca Tuğrul Bey został mianowany obrońcą kalifatu Abbasydzkiego i sułtanem, tym samym Seldżycy po raz pierwszy „usankcjonowali podział władzy na świecką reprezentowaną przez sułtana oraz religijną reprezentowaną

przez Kalifa” (Shawn 2012: 54). W pochodzącym z XI wieku *Kâbusname*⁵ opisane zostały zależności istniejące pomiędzy władcą i jego żołnierzami, a także dobrobyt, który może być pozyskany m.in. dzięki zapewnieniu sprawiedliwości w państwie. W tamtym okresie władcy, niezależnie od działających sądów, czasami sami wysłuchiwali skarg poddanych i wydawali osady, np. w Wielkim Państwie Seldżuckim zwyczajem było uczestniczenie przez sułtana w takich posiedzeniach co dwa tygodnie. W czasach osmańskich podobne tradycje również były kontynuowane (Aydn 2018: 69), co miało swoje przełożenie na zbiory dekretów sułtańskich noszących nazwę *adâletnâme*:

The spread of Ottoman administrative institutions made it possible for people in remote corners of the empire to complain directly to the sultan about the difficulties they were experiencing. Ottoman officials and scribes attended to each complaint individually, but when complaints became general, the sultan issued justice decrees (*adaletnameler*) to rectify the problems highlighted by them. (Darling 2016: 79)⁶.

Oczywistym jest, że wraz z przejmowaniem zasad życia codziennego obowiązującego w islamie przejęty został również jego system prawny, co ciekawe, nie należy zapominać, że przy tak wysokim stopniu zróżnicowania kulturowego naturalnie w system prawa włączane były lokalne zwyczaje i tradycje.

Prawo karne w okresie państwa osmańskiego można podzielić na dwa okresy: okres do czasów reform Tanzymatu oraz okres po, aż do czasu jego upadku. Z perspektywy prawa podział ten wydaje się najbardziej słusznym z uwagi na to, że wraz z pierwszymi reformami okresu Tanzymatu zostały wprowadzone istotne zmiany w systemie legislacyjnym, które zapoczątkowały nowy sposób myślenia. Na temat kształtowania się imperium pisze bardzo obszernie Shawn (2012) w swojej pracy *Historia Imperium Osmańskiego*.

Władcą, któremu przypisuje się założenie dynastii oraz wyznaczenie kierunku rozwoju państwa osmańskiego był Osman I (1280–1324), ale to za czasów sułtana Mehmeda II została sformułowana pierwsza księga prawa. Mówiąc o państwie osmańskim, należy mieć na uwadze jego rozpiętość geograficzną, która w czasach jego największej ekspansji rozpościerała się od terytorium Iranu do Wiednia. System prawny państwa osmańskiego opierał się na prawie islamu i prawo karne również nie stanowiło

⁵ *Kâbusname* – napisana w 1082 roku przez Sułtana Keykavus bin Iskendera w języku perskim księga zawierająca reguły postępowania zgodne z mistycznym (sufickim) sposobem myślenia, przetłumaczona na język turecki w XV w.

⁶ Darling, Linda, T. 2016. *Justice and power in the Ottoman Empire Translations of two imperial Adaletnameler (justice decrees)*. w: *Turkish Language, Literature, and History: Travelers' Tales, Sultans, and Scholars Since the Eighth Century*. New York: Routledge.

wyjątku. Należy jednak podkreślić, że w prawie islamu pozostawiono dużo miejsca na decyzje podejmowane przez głowę państwa i to właśnie w osmańskim prawie karnym możemy napotkać najwięcej rozporządzeń należących do *örf* ‘prawa zwyczajowego’, przy czym termin prawa zwyczajowego odbiegał od powszechnie dzisiaj przyjętego wyjaśnienia, a dotyczył w państwie osmańskim decyzji władcy, które z czasem były wcielane w powszechnie stosowany system. Warto zauważyć, że ten dwutorowy system prawa działał jednocześnie i jego znormalizowane przepisy były stosowane równocześnie przez osobę sprawującą urząd *kadi* ‘sędziego’, w przeciwieństwie do innych państw islamskich, w których obok zwykłych sądów działały też sądy religijne, takie jak *mezalim*⁷ czy *szurta*⁸.

Przestępstwa i kary w prawie islamu dzielone są na trzy części: *had* ‘informacja uzyskana na podstawie ustalonych dowodów i źródeł zgodnych z przepisami prawa islamskiego, które to kary ustanowione są przez Allaha i proroka Muhammeda’ – w skrócie można powiedzieć przestępstwa popełnione przeciw *fikih* ‘prawom boskim’. *Kisas*, pomimo tego, że również w szerokim rozumieniu mieści się w pewien sposób w zakresie przestępstw z kategorii *had*, w większości dotyczy jednak czynów popełnionych przeciwko osobie ‘równoważna kara za zabójstwo lub uszkodzenie ciała’ oraz *ta’zir* ‘pozostałe kary poza *had* oraz *kisas* podlegające gestii orzekającego, władcy lub kadiego’. Przestępstwa i kary w *had* oraz *kisas* nie podlegają zmianom dogmatycznym i ich liczba nie jest bardzo duża (Danecki 2014: 228–233). Jak podaje Śentop, w zależności od różnych szkół prawniczych określa się, że liczba przestępstw z zakresu *had* jest nie mniejsza niż 4, ale nie większa niż 7 (liczba określona w Koranie to cztery: cudzołóstwo, czynności seksualne względem niewinnej⁹ kobiety, kradzież, napad i rabunek z użyciem broni). Są to przestępstwa nieulegające zmianie o stałej określonej karze. W czynach *had* i *kisas* nie są brane pod uwagę żadne okoliczności łagodzące, które mogłyby być brane pod uwagę dla czynów zakwalifikowanych jako *ta’zir*. Przedawnienie ma zastosowanie dla *had*, ale nie dla *kisas* (Aydın 1993:479), nawet uniewinnienie przez najwyższą osobę w państwie lub wycofanie oskarżenia przez poszkodowanego nie ma wpływu na wymiar kary. To wyjaśnienie jest ważne, żeby

⁷ *Mezalim* – najwyższa instytucja administracyjno-sądownicza w państwach islamskich.

⁸ *Szurta* – w państwach islamskich organizacja odpowiedzialna za zapewnienie bezpieczeństwa i porządku moralnego.

⁹ *Iffetli kadın* ‘cnotliwa kobieta’, *iffet* ‘niewinność, cnotliwość’, *namus* ‘honor, cześć’.

zrozumieć, dlaczego tak, a nie inaczej formułowane były pisemnie pierwsze księgi prawa zwane *kânûnnâme*:

‘W okresie osmańskim odnosiły się do dekretu sułtana, który określał artykuły prawne dotyczące konkretnego tematu. W XV. wieku w tym samym znaczeniu funkcjonował termin *yasaknâme*. W okresie kalifatu arabskiego funkcjonowało jako termin *kavânî* oznaczający “kodeks praw”. W państwie osmańskim znaczenie terminu *kânûnnâme* zostało poszerzone dla określenia przepisów wprowadzanych w życie przez wezyrów i paszów, projektów reform lub praw ustanawianych przez uprawnione osoby pełniące funkcje w państwie. Ponieważ *kânûnnâme* mogło uzyskać oficjalny charakter tylko na mocy dekretu sułtana, obowiązywało na równi z innymi przepisami prawa’¹⁰ (tłum. M.K.).

Kânûnnâmeler uwzględniały dziedziny prawa publicznego, organizacji państwa, administracji, podatków, prawa karnego oraz *hisbe*¹¹ (İnalçık 2001: 335).

Należy podkreślić, że w księgach prawa pochodzących z okresu sułtana Fatiha i Kânûnî niektóre z kar są niezgodne z karami przewidzianymi w prawie islamu¹². Jak słusznie zauważa Aydın w swoim artykule napisanym dla Encyklopedii Islamu, osmańskie prawo karne nie jest odzwierciedleniem zapisu kodeksu karnego, a raczej uzupełnieniem koniecznym do wyjaśnienia pewnych spornych kwestii. Najstarszym *kânûnnâme*, które zachowało się do naszych czasów jest *Fâtih Kânûnnâme*, które znajduje się w Wiedniu. Dokładna data jego stworzenia nie jest do końca jasna. Tłumaczenie tej księgi w języku niemieckim zawdzięczamy Kraelitz-Greinfenhorstowi oraz późniejszej pracy Ömera Lutfî Barkana i Ahmeta Gündüza (Aydın 1993: 478-482). İnalçık podaje, że tekst ten był sformułowanym kodeksem Mehmeda II (1451–1481), stworzonym krótko po podboju Stambułu w 1453 r. (z czym nie do końca zgadza się w swojej rozprawie Heyd, z którego pewnymi tezami z kolei polemizują współcześni historycy prawa¹³). Mimo że kodeksy wprowadzone przez cesarzy bizantyjskich, takich

¹⁰ *Osmanlı döneminde genel olarak belirli bir konuya dair hukukî maddeleri ortaya koyan padişah hükmünü ifade eder. XV. yüzyılda yasaknâme kelimesi de aynı anlama sahiptir. Arap hilâfeti sırasında kavânî’nin “kanunlar kodu” mânasına gelmekteydi. Osmanlı Devleti’nde kânunnâme teriminin anlamı genellikle vezirlerin ve paşaların yürürlüğe koyduğu düzenlemeleri, yetkili bir otoritenin kesin ve açık olarak belirlediği kanunları ya da reform tasarılarını ifade edecek şekilde genişlemiştir. Bununla birlikte kanunnâme, ancak padişah hükmü tarafından resmî bir nitelik kazanabileceği için herhangi bir normal kanun gibiydi* (İnalçık 2001: 333).

¹¹ *İslâm devletlerinde genel ahlâki, kamu düzenini korumak ve denetlemekle görevli teşkilât* (Kallek 2018: 143-145), ‘instytucja odpowiedzialna za ochronę i nadzór nad obyczajowością i porządkiem publicznym w państwach islamskich’ (tłum. M.K.).

¹² Üçok (1999) w swoim artykule bardzo dokładnie przedstawia bardzo dokładnie, choć zwięźle objaśnienie podstaw prawa Islamu oraz wyjaśnia w jaki sposób Kodeks Karny m.in. Sułtana Fatiha oraz Sułtana Kanuniego pozostaje z nimi w sprzeczności Üçok (1999: 23).

¹³ Mehmet Akman w swoim artykule „Wykaz prac na temat prawa karnego w Imperium Osmańskim” (tłum. M.K.) dość obszernie przedstawia słabe punkty też stawianych przez Heyda, podaje też bardzo obszerną bibliografię dotyczącą prawa karnego Imperium Osmańskiego z pominięciem prawa klasycznego islamu.

jak Teodozjusz i Justynian, stanowić mogły pewien wzorzec dla prac legislacyjnych Mehmeda II, to jednak wzorowały się na tradycji i systemie, stosowanych w imperiach tureckich i mongolskich, przeniesionych na ziemie Bliskiego Wschodu przez Seldżuków (Shawn 2012: 258). Pierwsze trzy rozdziały *kânûnnâme* dotyczą prawa karnego, czwarty natomiast zawiera informacje na temat prawa związanego z przepisami gospodarczymi, takimi jak podatki i cła. Co ciekawe, sugerowane kary dotyczą w większości kar grzywny. Należy podkreślić, że specjalne formuły prawa karnego formułowane były dla innych, chrześcijańskich prowincji państwa (Heyd 1973: 7–14).

Kolejną księgą prawa zawierającą część dotyczącą prawa karnego była księga, sformułowana za czasów sułtana Beyazida II (1481–1512) zwana *Kitâb-ı Kavânîn-i Örfiyye-i Osmânî*. Opublikowana pierwszy raz przez Mehmeda Ârif Beya księga przez niektórych badaczy przypisywana była sułtanowi Mehmedowi II lub też jego wnukowi sułtanowi Süleymanowi Wspaniałemu (1520–1566), ale więcej argumentów przemawia za tym, że powstała ona jednak za czasów Sułtana Beyazida (Heyd 1973: 18–20). *Kânûnnâme* została przetłumaczona na język serbski przez Hacıbega oraz na język francuski przez Baldicenau. Pierwsza część *Kitâb-ı Kavânîn-i Örfiyye-i Osmânî* dotyczyła prawa karnego i składała się z czterech rozdziałów przyporządkowanych odpowiednio: cudzołóstwu (I), morderstwu i uszkodzeniu ciała (II), picciu wina, kradzieży, rozbojowi i czynom zwanym ogólnie *teaddî*¹⁴ (III) oraz karom za przestępstwa polityczne (IV). Istotną, od strony wprowadzenia zaostżenia kar za niektóre z przestępstw, jest księga spisana za panowania sułtana Selima I Okrutnego (1512–1520). Jej tłumaczenia dostępne są w języku rosyjskim (Anna Tvertinova), zostały również opracowane przez tureckich badaczy: Türkkaya Ataöv, Hadiye Tüncer, Hüseyina Özdeğer, Semai Pulaha, Yaşar Yüceli oraz Ahmeta Akgündüz (IA: Aydın).

Władcą, za którego rządów dokonano największego uporządkowania prawa był bez wątpienia sułtan Süleyman Wspaniały¹⁵ (1520–1566). Przygotowane w okresie jego rządów *Kânûnnâme-i Pâdişâhî* lub *Kânûnnâme-i Osmânî* zostało przetłumaczone na język angielski przez Heyda (Heyd 1973: 24–32). Należy wspomnieć również o jedynym źródle tureckiego prawa karnego nieosmańskiego z rejonu Anatolii, którym jest kodeks karny dynastii Dulkadir¹⁶. Chociaż kodeks Dulkadir zawiera w sobie duże podobieństwa do

¹⁴ *Teaddî* ‘odejście od religii, postępowanie wbrew przepisom prawa’.

¹⁵ *Kânûnî* ‘stanowiący prawo’.

¹⁶ Dynastia Dulkadir – po śmierci Abu Saida, ostatniego silnego władcy Ilhanów w 1335 roku, ten klan Turkmenów ustanowił ostatecznie swoją władzę na terytorium Maraş-Elbistan-Malatya-Harput, tworząc

osmańskiego *kânûnâme*, to jednak porusza kwestie, których w osmańskim kodeksie brak, np. stosunek seksualny z osobą zaręczoną, napaść na kobietę ciężarną, który skutkuje poronieniem, kradzież dokonana przez więcej niż jedną osobę, zabójstwo złodzieja w trakcie dokonywania przez niego aktu kradzieży i podobne (Heyd 1973: 44–50).

Czasy największej świetności państwa Osmanów, stale powiększającemu swoje terytorium, przypadają na okres nazywany epoką klasyczną w XVI w. Od czasów śmierci sułtana Süleymana rozpoczął się powolny okres narastających problemów w państwie osmańskim. Pogorszenie działania sprawności systemu lenna, nadawanego wojownikom w państwie osmańskim zwanego *timar*, z powodu niesprzyjających czynników ekonomiczno-politycznych zarówno zewnętrznych i wewnętrznych, wojen domowych i powstań nieuchronnie prowadziło do okresu застоju i coraz większego kryzysu. Podejmowane w XVII i XVIII w. próby naprawy i ulepszenia państwa okazały się niewystarczające (Akşin 2013: 219–224). Narastające problemy stworzyły silną potrzebę wprowadzenia reform w celu naprawy sytuacji w państwie. Turcja osmańska postanowiła otworzyć się na wzorce europejskie i niekoniecznie było to spowodowane tym, że uznano je za najlepsze, ale raczej z powodu przewagi jaką w tamtym czasie posiadała Europa nad borykającą się z kryzysem Turcją. W latach pomiędzy 1720–1838 znanych jest około 40 poselstw dyplomatycznych wysłanych do Europy. Wszyscy ważni politycy, mający wpływ na projekty reform, pełnili funkcje ministrów spraw zagranicznych i większym lub mniejszym stopniu mieli kontakt z Europejczykami (Reinkowski 2012: 43). Wraz ze śmiercią Mahmuda II w roku 1839 i deklaracją *Tanzîmat-ı Hayriye Fermânı* rozpoczął się okres Tanzymatu¹⁷. Manifest *Tanzîmat-ı Hayriye Fermânı* został odczytany i ogłoszony w ogrodach pałacu Topkapı zwanych Gülhâne, w związku z czym często pojawia się w zapisach pod nazwą *Hatt-ı Hümayûn z Gülhâne* (Eren 2007: 36). Dekret padyszacha, odczytany przez Reszita Paszę, proklamował i deklarował kontynuowanie i rozszerzanie reform w celu naprawy państwa. W ten sposób Turcja miała zyskać umocnienie wsparcia ze strony angielskiej. Manifest w żaden sposób nie podkreślał równości muzułmańskich i niemuzułmańskich mieszkańców państwa, jednakże dzięki swojej formie bywał w ten właśnie sposób często interpretowany. Jako gwarant spełnienia obietnic zawartych w dekrete sułtana *Meclis-ı Ahkâm-ı Âdliye* ‘Rada

swojego rodzaju bufor pomiędzy Sultanatem Mameluków w Egipcie, tworzącym się Imperium Osmańskim i safawickimi stanami, w większości czasu zależnym albo od Osmanów lub Mameluków, aż do czasu swojego formalnego włączenia do Turcji w roku 1522 (Heyd 1973: 43–49).

¹⁷ *Tanzîm* ‘uporządkowanie, wprowadzenie ładu’.

Rozporządzeń Sądowych’ otrzymała status jedyne go organu konsultacyjnego i ustawodawczego oraz przejęła dotychczasowe funkcje Rady Porty. Manifestu nie można nazwać pierwszym krokiem do ograniczenia władzy sułtana, gdyż w każdej chwili posiadał on prawo do jego odwołania, ale ponieważ sułtan zobowiązał się w nim zatwierdzić każde prawo ustalone przez komitet legislacyjny, można powiedzieć, że stanowiło to pewien ruch w kierunku ograniczenia jego władzy absolutnej (Shawn 2012: 269–270). Założona w 1838 roku *Meclis-i Vâlâ*¹⁸ ‘Wielka Rada’, która zajęła miejsce istniejącej do tej pory *Meclis-i Meşveret*¹⁹ ‘Posiedzenia Komisji Doradczej’, w roku 1840 przygotowała kodeks karny o nazwie *Kânûn-ı Cezâ*. Kodeks ten wprowadzał do prawa osmańskiego między innymi nieistniejące w prawie islamu instytucje, w dzisiejszym rozumieniu odwoławcze i składał się z 41 artykułów (Ekinci 2017: 151–152)²⁰. Wydany w 1851 roku kodeks karny *Kânûn-ı Cedîd* został wydany z uzupełnieniami kwestii, których zabrakło we wcześniejszym kodeksie. Składał się z 43 artykułów i nadawał prawo do wydawania wyroków w sprawach sądowych *taşra meclisleri* ‘zgrupowaniom lokalnym’. W roku 1858 został opublikowany kodeks karny *Ceza Kanunnâmesi*, który wzorowany był na francuskim kodeksie z roku 1810. Składał się z 264 artykułów uporządkowanych w trzech częściach: I – przestępstwa przeciwko społeczeństwu, II – przestępstwa przeciwko osobom, III – wykroczenia. Mówiąc o kodeksach prawa powstałych w okresie Tanzymatu koniecznością jest wymienienie *Mecelle-i Ahkâm-i Adliye* kodeksu prawa cywilnego, którego pierwsza księga została opublikowana w roku 1869, a ostatnia XVI w roku 1876. Kodeks ten opierał się na francuskim kodeksie cywilnym *Code Civil*. Została powołana specjalna komisja, mająca na celu kontrolę artykułów będących w zgodzie oraz w sprzeczności z prawem islamu. Kodeks ten jest bardzo ważny z perspektywy historii prawa islamu, gdyż stanowi przykład pierwszego jego skodyfikowanego zapisu (Aydm 2018: 427). *Mecelle* stanowiło też ważny punkt z perspektywy rozwoju języka prawa. Podjęta została decyzja, że kodeks napisany zostanie za pomocą języka umożliwiającego zrozumienie tekstu każdemu odbiorcy. Pomimo że założeń prostego języka, zrozumiałego zarówno dla przeciętnego mieszkańca, jak i prawników, nie udało się do końca zrealizować, to artykuły kodeksu opisujące procedury *fikh* stanowią najdokładniejsze przykłady ówczesnego języka prawa

¹⁸ *Meclis-i Vâlâ* – organ legislacyjny odpowiedzialny za proces reform utworzony przez Mahmuda II.

¹⁹ *Meclis Meşveret* – zgromadzenie doradcze w sprawach najwyższej wagi w państwie osmańskim.

²⁰ Ekinci (2017) w swojej książce bardzo szczegółowo opisuje zmiany instytucji sądowniczych począwszy od epoki Tanzymatu do czasów Republiki Tureckiej.

(Levend 2010: 108). W ślad za kodeksem *Mecelle* pojawiło się wiele tłumaczeń praw i przepisów prawnych mających swoje źródło w językach europejskich, głównie francuskim. Braki w tureckich odpowiednikach terminów spowodowały powstanie tłumaczeń z dużą ilością błędów, zastosowaniem terminów niezgodnych z ich oryginalnym znaczeniem lub pominięciem niektórych z nich. W roku 1888 opublikowany został słownik francuskich terminów prawniczych *Istılâhat-ı Adliyye*, przetłumaczony na język turecki przez Nazareta Hilmiego, który oprócz tureckich odpowiedników terminów ściśle prawniczych wzbogacił swoją pracę o słownictwo potoczne i idiomy (Levend 2010: 108). W roku 1888 opublikowano słownik Kirkora Sinabyana *Istılâhat-ı Resmîyye ve Adliyye*, a w roku 1892 encyklopedię prawniczą *Kamus-ı Kavâni* opracowaną przez Toma Andonyadi (Levend 2010: 109).

Po zamachu dokonanym przez grupę spiskowców na sułtana Abdülaziza 30 maja 1876 zakończyła się epoka Tanzymatu. Na tronie zasiadł książę Murat V (30 maja 1876–31 sierpnia 1876). Niezdolny do sprawnego wykonywania swoich obowiązków Murat został odsunięty od władzy decyzją gabinetu popartą fetwą, wydaną przez szejhulislama²¹ 31 sierpnia 1876. Na tronie zasiadł jego następca sułtan Abdülhamid II (1876–1909). Niespokojna sytuacja na zachodzie, kryzys bałkański i zaangażowanie państw europejskich sprawiły, że w celu przeprowadzenia reformy państwa koniecznością stało się stworzenie konstytucji. Po długich namowach naczelnego twórcy konstytucji Mithada Paszy rozpoczął się proces przygotowania ustawy. W jego następstwie ustalono, że parlament będzie składał się ze 120 posłów, wybieranych na trzyletnie kadencje i składających się zarówno z muzułmanów, jak i z chrześcijan. Osmańska Konstytucja w swoim ostatecznym kształcie składała się ze 119 artykułów i została ogłoszona 23 grudnia 1876 roku. Konstytucja pozostawiała stanowisko wezyra, ale to sułtan zachował prawo do powoływania i odwoływania ministrów. Rozpoczął się I okres Monarchii Konstytucyjnej *I Meşrûtiyet*. W celu zapewnienia możliwości egzekwowania praw, system stworzony w trakcie okresu reform Tanzymatu również został zapisany w Konstytucji. Sądy orzekające w sprawach związanych z szariatem zachowały swoje przywileje, natomiast sprawy dotyczące innych wyznań były rozpatrywane przez sądy należące do właściwej społeczności. Powołano nową instytucję Sądu Najwyższego *Divan-ı Ali* odpowiedzialnego za sprawy związane ze skargami na władze wykonawcze, jak i parlament (Shawn 2012 (2): 682). Hegemonia biurokratycznego Tanzymatu,

²¹ Szejhulislam – osoba sprawująca funkcję zwierzchnika religijnego w państwie islamskim.

rozwiązanie dopiero co nowopowstałego parlamentu, przegrana wojna z Rosją (1877–1878), ugoda w Berlinie w roku 1878 i wysokie odszkodowanie dla Rosji stanowiły czynniki, które tylko ugruntowały bankructwo państwa. Oprócz tego państwo osmańskie musiało zmierzyć się z okupacją Tunezji przez Francuzów (1881) oraz Egiptu przez Anglików (1882). Pomimo systemu naprawczego *Düyun-u Umumiye*, wprowadzonego przez sułtana, wszystkie negatywne czynniki wewnętrzne i zewnętrzne nieuchronnie prowadziły Turcję w kierunku zmiany, która całkowicie odmienić miała kształt państwa. Od roku 1889 ruch *Jön Türkler* ‘Młodych Turków’, zwolenników ładu konstytucyjnego przybrał na sile tak bardzo, że w roku 1908 zgrupowani w Komitecie Jedności i Postępu dokonali przewrotu (Findley 2011: 92–94; 201–205). Po burzliwych zawirowaniach i kontrrewolucji islamistów, Armia Czynu pod przywództwem Mustafy Kemala w 1909 roku doprowadziła do uzyskania przez Zgromadzenie Narodowe fetwy obalającej sułtana. W nowych zmianach wprowadzonych do konstytucji, państwo osmańskie stało się monarchią konstytucyjną i w ten sposób sułtan zobowiązany został do składania przysięgi na konstytucję, a wszystkie jego pełnomocnictwa były ściśle określone. Po pierwszej wojnie światowej państwo osmańskie przestało istnieć, nie tylko dlatego, że większość ziem została utracona na konferencjach pokojowych, ale również dlatego, że znalazło się pod okupacją państw Ententy, które zamierzały wykorzystać swoje zwycięstwo w celu przejęcia wpływów w Turcji. Rozpoczęła się walka o odzyskanie niepodległości, w której jedną z najważniejszych ról odegrał przyszły twórca Nowej Turcji Mustafa Kemal nazwany później Atatürkiem ‘ojcem Turków’. 1 listopada 1922 roku Wielkie Zgromadzenie Narodowe zatwierdziło ustawy oddzielające sułtanat od kalifatu, w konsekwencji likwidując sułtanat i pozostawiając kalifowi jedynie funkcję zwierzchnika muzułmanów wybieranego przez Zgromadzenie. Po traktacie w Lozannie, działające w Turcji sądy mieszane i zagraniczne zostały zlikwidowane, a wszyscy cudzoziemcy podlegali odtąd jurysdykcji sądów tureckich. 13 października 1923 Ankara stała się oficjalnie nową stolicą Turcji, a 29 października proklamowana została Republika Turcji *Türkiye Cumhuriyeti* na podstawie przyjętej nowej konstytucji.

Spośród wielu reform przeprowadzonych przez Atatürka, dla prawa jedna z nich miała szczególne znaczenie. W roku 1928 konstytucja wzbogacona została o artykuły, które oddzielały religię od państwa i nadawały nowopowstałej Republice charakter świecki. W 1924 roku wprowadzono rozporządzenie o sądownictwie państwowym i zlikwidowano sądy orzekające zgodnie z szariatem. W miejsce *Mecelle* i szariatu wprowadzono nowe kodeksy cywilne *Türk Medeni Kanunu* i karne *Türk Ceza Kanunu*,

wzorowane na kodeksach prawa europejskiego (Shawn 2012). Kodeks karny wzorowany był na kodeksie włoskim z 1889 roku, zawierał w sobie również elementy z kodeksu karnego z 1858 roku. Kodeks został zatwierdzony 1 marca 1926 roku, a następnie opublikowany w *Resmî Gazete* ‘Dzienniku Ustaw’ 13 marca 1926, wchodząc do użytku 1 lipca 1926 roku. Kodeks ten obowiązywał aż do 1 czerwca 2005. W sumie w historii dokonano 54 zmian kodeksu. W tym pierwszym kodeksie republikańskim, jednymi z najważniejszych były zmiany dokonane w roku 1936, wprowadzające w życie artykuły o numerze 141 i 142, których ważność zniesiona została dopiero 12 kwietnia 1991 roku. Artykuły 141 i 142 dotyczyły odpowiednio: uznania za przestępstwo tworzenia organizacji komunistycznych, zakazywały anarchii, dyktatury, rasizmu oraz ideałów osłabiających i niszczących uczucia wobec ojczyzny *milli duygular* i równoległe z zakazami wymienionymi w art. 141 w art. 142 formułowały kary dotyczące propagandy wyżej wymienionych. Kodeks ten składał się z 3 ksiąg i 592 artykułów: 1 księga – postanowienia ogólne, 2 księga – przestępstwa, 3 księga – wykroczenia. Projekty zmiany kodeksu pojawiały się w latach 1940, 1968, 1988 i 1997 (Demirbaş 2014: 94–95). W konstytucji z 1961 roku dużo miejsca poświęcono na regulacje dotyczące władzy sądowniczej. Zmiany te miały zapobiec nadużyciom i zabezpieczać prawa człowieka gwarantowane przepisami konstytucyjnymi. Razem z przepisami, które określały struktury organizacyjne władzy sądowniczej, przewidziano również zasady jasności postępowania sądowego oraz obligatoryjności uzasadnienia wyroków sądowych (Adamczyk 2013: 269–270). Orzeczenia Sądu Konstytucyjnego były ostateczne i zapadały w ramach kontroli abstrakcyjnej i konkretnej. Co istotne, sądy posiadały prawo do samodzielnego rozstrzygnięcia kwestii konstytucyjności prawa w przypadkach, w których „Sąd Konstytucyjny nie wydał w terminie 3 miesięcy orzeczenia w ramach kontroli konkretnej w sprawie oceny przepisu konstytucyjnego, na podstawie którego sąd miał wydać rozstrzygnięcie w danej sprawie” (Adamczyk 2013: 270). „Powołanie Sądu Konstytucyjnego było istotnym osiągnięciem tureckiej doktryny prawa” (Adamczyk 2013: 270).

Ostatni wyrok śmierci został wykonany w Turcji w roku 1984, jednakże z kodeksu karnego kara śmierci usunięta została dopiero w roku 2004. Początkowo zmienione zostały przepisy jej dotyczące, następnie nie znalazła się w ogóle w zapisie nowej ustawy. Po zamachu stanu z 15 lipca 2016 roku pojawiły się ponownie głosy opowiadające się za przywróceniem najwyższej kary, zwłaszcza za przestępstwa uznane za zdradę państwa. Jednak przywrócenie tego środka karnego wydaje się być mało prawdopodobne z uwagi

na zapis w konstytucji, który całkowicie zakazuje wydawania wyroków śmierci (art. 38 § 10, Konstytucja TR). W roku 2000 przedstawiono poprawioną propozycję nowego kodeksu karnego, składającego się z 498 artykułów. W następnych latach w wyniku poprawek kodeks został zawężony do 348 artykułów, ku wielkiemu zdziwieniu osób mających swój udział w przygotowaniu pierwotnej propozycji i w końcu, po zatwierdzeniu przez prezydenta, został opublikowany w Dzienniku Ustaw 12 października 2004 roku. Nowy kodeks karny w dużym stopniu tworzony był w oparciu o niemiecki kodeks karny, składa się z dwóch ksiąg: przepisów ogólnych oraz przepisów specjalnych, nie uwzględniono w nim wykroczeń. Wykroczenia zostały uznane za lekkie przewinienia podlegające karze grzywny, w związku z czym podlegają osobnemu prawu. Turcja podpisała umowy europejskie o współpracy prawnej pomiędzy państwami w sprawach karnych i ekstradycji także z Polską.

4. Systemy prawa karnego w Polsce i Turcji

Rzeczpospolita Polska i *Türkiye Cumhuriyeti* ‘Republika Turecka’ to dwa państwa, których historie, pomimo sporej odległości geograficznej, wielokrotnie się przeplatały. Po wieloletnim okresie wojen, nawiązała się między nimi współpraca, która ma za sobą już przeszło 600-letnią tradycję. Co ważne, współcześnie w obu państwach podstawę stanowi najbardziej rozpowszechniona forma organizacji władzy państwowej jaką jest republika (Zięba-Załużka 2016: 19). Zgodnie z art. 2 Konstytucji: „Rzeczypospolita jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej²², w którym Konstytucja jest najwyższym prawem”²³. Według tureckiej Konstytucji z 1982 *Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir*²⁴ ‘Państwo Tureckie jest Republiką’, która rozumiana jest jako *Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir*²⁵ ‘demokratyczne, laickie i socjalne państwo prawne, oparte na zasadach pokoju publicznego, solidarności narodowej i sprawiedliwości, szanujące prawa człowieka; wierne wyrażonej przez Atatürka zasadzie nacjonalizmu i opierające się na fundamentalnych zasadach zawartych w Preambule’²⁶. W przypadku Republiki Turcji konstytucja stanowi podstawę prawa, zgodnie z którą normy prawne nie mogą stać w opozycji do niej (tur. *Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz*)²⁷. Jest to bardzo istotne z uwagi na to, że prawo karne jest konkretnie powiązane i zależne od systemu ustrojowego państwa, opiera się na innych zasadach oraz funkcjonuje w inny sposób, służąc różnym celom np. w państwie totalitarnym lub demokratycznym (Królikowski, Zawłocki 2018: 44). Prawo karne jest również specyficzną gałęzią prawa. Jak piszą Królikowski i Zawłocki „pojęcie prawa

²² Art. 1, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483).

²³ Art. 8, ibidem.

²⁴ Art. 1, *Türkiye Cumhuriyet Anayasası*. Kanun No.: 2709, Kabul Tarihi: 7.11.1982 (Değişik: 23/7/1995-4121/1 mad.).

²⁵ Art. 2, Konstytucja RT.

²⁶ Art. 2, Konstytucja Republiki Tureckiej. 2013. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe [Tłumaczenie: Karolina Wojciechowska-Litwinek, Dorota Haftka-Işık Kamila Stanek, Öztürk Emiroğlu].

²⁷ Art. 11, Konstytucja RT.

karne stanowi swoisty skrót myślowy, ponieważ, pomimo że używa się go w pojęciu prawa karnego materialnego zarazem obejmuje również prawo karne procesowe oraz prawo karne wykonawcze” (Królikowski, Zawłocki 2018: 23). W znaczeniu ogólnym prawo karne to „zbiór norm prawnych określających odpowiedzialność karną oraz sposób postępowania w sprawach o przestępstwa” (Grochowska, Jagiełłowicz, Wiśniewski 2018: 229) lub „...system przepisów prawnych określających normy odpowiedzialności karnej” (Królikowski, Zawłocki 2018: 23). Prawo materialne tworzy system norm prawnych, które określają odpowiedzialność prawną, natomiast prawo procesowe wyznaczane jest przez system norm prawnych, które określają zasady postępowania wobec podmiotów stosujących prawo materialne (Królikowski, Zawłocki 2018: 23). „W prawie karnym materialnym można wyróżnić prawo karne kodeksowe i pozakodeksowe. W Kodeksie karnym z 6.06.1997, który stanowi podstawowe źródło polskiego prawa karnego, zawarte jest prawo karne powszechne oraz prawo karne wojskowe” (Gałązka i in. 2012: 1). Prawo karne materialne podzielić można na powszechne i specjalne wraz z prawem karnym skarbowym, prawem karnym wojskowym, prawem nieletnich w określonym zakresie, a także prawo wykroczeń (Gałązka i in. 2012: 1). Prawomocne decyzje, które następnie podlegają wykonaniu, wydawane są na podstawie zastosowania prawa karnego materialnego i procesowego. Zasady wykonywania orzeczeń, podjętych w procesie karnym, ujęte są w systemie przepisów należących do prawa karnego wykonawczego (Królikowski, Zawłocki 2018: 24). Podsumowując, możemy wprowadzić następujące rozróżnienie w polskim systemie prawa karnego, uwzględniając jego szerokie rozumienie, jak i dyscypliny, które nie podlegają bezpośrednio odpowiedzialności karnej, jednak odnoszą się do regulacji prawa karnego (Królikowski, Zawłocki 2018: 26).

Rys. 1. Gałęzie prawa karnego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Królikowski, Zawłocki 2018).

Jeśli chodzi o prawo karne, ustawa z roku 1926 w Turcji wzorowała się na modelu włoskim i stworzona była według modelu kazuistycznego²⁸. Celem kary było pozbawienie wolności osoby w celu umożliwienia jej poprawy. Nieważne jak bardzo popełniony czyn był zły, jeśli nie posiadał stosownego odpowiednika w postaci przepisu prawa, nie mógł zostać ukarany. Spośród wielu reform przeprowadzonych przez Atatürka, z perspektywy prawa szczególne znaczenie miało wzbogacenie konstytucji w roku 1928 o artykuły, które oddzielały religię od państwa i nadawały nowopowstałej Republice charakter świecki. Systemy prawa karnego z XX wieku, opierające się na modelu, który bierze pod uwagę zarówno osobowość sprawcy, jak i szkodę, którą popełniony przez niego czyn wyrządził, z założenia nie miały na celu ukarania podmiotu poprzez pozbawienie go wolności. Kara jako konsekwencja popełnionego czynu ma za zadanie przywrócić sprawcy do życia w społeczeństwie niezależnie od przesłanek lub okoliczności (tur. *amacı ne olursa olsun*), (Soyaslan 2014: 17). Nowy *Türk Ceza Kanunu* ‘Turecki Kodeks Karny’²⁹ jest kontynuacją tego założenia. Oprócz szkody wyrządzonej przez sprawcę, pod uwagę brana jest też jego wola popełnienia czynu zabronionego. Jest więc zarówno obiektywnym, jak i subiektywnym modelem, w którym oprócz kary uwzględniono również środki zabezpieczające. Rezygnacja z systemu kazuistycznego pozwoliła na odejście od sztywnych reguł i zasad (Soyaslan 2014: 17). Nowe przepisy

²⁸ Kazuistyka – metoda przyjmująca jako zasadniczy kierunek badań prawoznawstwa rozpatrywanie konkretnych przypadków prawnych (kazuś, precedensów); także technika prawodawcza polegająca na formułowaniu przepisów szczegółowo określających stany faktyczne (kazuistyka, w: Encyklopedia powszechna PWN, 1997–2021).

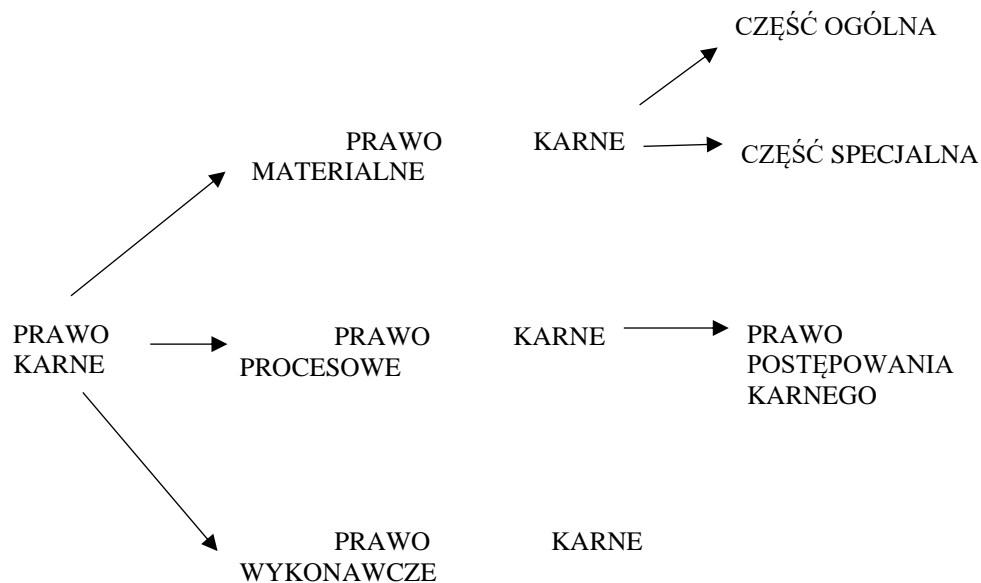
²⁹ W publikacjach dotyczących zagadnień z dziedziny prawa karnego występuje również pod nazwą *Türk Ceza Yasası* (Ercan 2018).

zostały sporządzone metodą syntezy, która dzięki zastosowanym ogólnym wyrażeniom uprościła zapis rodzajów czynów, opisanych w systemie kazuistycznym w wielu przepisach, do jednego lub kilku przepisów (Soyaslan 2014: 17). Ostatnia wersja tureckiego kodeksu karnego w największym stopniu wzorując się na prawie niemieckim, zawarła w sobie wiele zmian w pojmowaniu różnych zagadnień (Soyaslan 2014: 18). Zgodnie z tureckim podejściem prawo karne dzieli się podobnie jak w systemie polskim na *Maddi Ceza Hukuku*³⁰ ‘prawo karne materialne’ oraz *Şekli Ceza Hukuku*³¹ ‘prawo karne procesowe’, co pojmowane jest jako *Ceza Muhakemesi Hukuku* ‘prawo postępowania karnego’. Prawo postępowania karnego składa się z trzech części: *soruşturma* ‘postępowanie przygotowawcze’ na etapie, którego najważniejszą rolę pełni prokurator oraz siły porządkowe, jak policja czy żandarmeria, *kovuşturma* ‘postępowania procesowego’ i *denetim muhakemesi* ‘postępowania rozstrzygającego’, nad którymi pieczę pełnią *mahkeme* ‘sądy’ oraz *Yargıtay* ‘sąd kasacyjny’. *İnfaz Hukuku*³² ‘prawo wykonawcze’ natomiast jest gałęzią prawa, która odpowiada za wykonanie decyzji prawomocnych wyroków wydanych przez sądy karne (Demirbaş 2014: 48). W skrócie możemy więc przedstawić podział prawa karnego w Turcji w następujący sposób:

³⁰ Zastosowanie mają przepisy ustawy Tureckiego Kodeksu Karnego o numerze 5237 z dnia 26.09.2004 *Türk Ceza Kanunu*, który wszedł w życie 1 czerwca 2005 roku, art. 1–75 dotyczą przepisów ogólnych, artykuły 76–343 natomiast przepisów specjalnych. *Kabahatler* ‘wykroczenia’ zostały usunięte z Kodeksu Karnego i przypisane do prawa karania administracyjnego (Demirbaş 2014: 58).

³¹ Zastosowanie mają przepisy ustawy *Ceza Muhakemesi Kanunu* ‘Kodeksu Postępowania Karnego’ o numerze 5271 z dnia 04.12.2004, która weszła w życie 1 czerwca 2005 roku oraz ustawy *Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri, ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun* ‘o tworzeniu, obowiązkach i zakresie działania Sądów Pierwszej Instancji oraz Sądów Drugiej Instancji, o numerze 5235 z dnia 26.09.2004 roku’ (Demirbaş 2014: 58).

³² Zastosowanie mają obowiązujące od 1 czerwca 2005 roku przepisy ustawy *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun* ‘o egzekwowaniu kary oraz środków probacyjnych’ o numerze 5275 z dnia 13.12.2004 oraz przepisy ustawy *Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu* ‘o Zwolnieniu Warunkowym’ o numerze 5402 z dnia 3.07.2005 (Demirbaş 2014: 58).

Rys. 2. Podział prawa karnego w Turcji.
 Źródło: opracowanie własne na podstawie (Demirbaş 2014).

Co istotne, jedna z podstawowych zasad prawa karnego w Turcji została ujęta nie tylko w konstytucji, ale również w kodeksie karnym: *adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesi*³³ ‘zasada równości wobec prawa i sprawiedliwości’, podobnie jak reguła, zgodnie z którą *ceza kanununun uygulamasında kişiler arasında ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer fikir yahut düşünceleri, felsefi inanç, milli veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılamaz ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaz*³⁴ ‘w zastosowaniu prawa karnego nie można dokonywać rozróżnienia pomiędzy osobami z uwagi na ich pochodzenie, język, religię, wyznanie, narodowość, kolor skóry, płeć, poglądy polityczne lub inne poglądy, przekonania filozoficzne, pochodzenie narodowe lub społeczne, urodzenie, ekonomiczne lub inne społeczne zagadnienia i w wyżej wymienionych nikomu nie przysługuje szczególne traktowanie’. Ten zapis w polskiej konstytucji znajduje się w podpunkcie 1 i 2 art. 32, „Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne³⁵. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny”³⁶. Pozostałe podstawowe zasady prawa karnego to *yasallık (kanunilik ilkesi)*³⁷ ‘zasada

³³ Art. 3 § 1, TKK.

³⁴ Art. 3 § 2, ibidem.

³⁵ Art. 32 § 1, Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r., Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 78, poz. 483).

³⁶ Art. 32 § 2, ibidem.

³⁷ Zapisane równocześnie w art. 38 Konstytucji Republiki Turcji, art. 2 Kodeksu Karnego oraz art. 7 Umowy Europejskiej dotyczącej praw człowieka (Ercan 2018: 3).

praworządności’, która ma swoje przełożenie w praktyce na *kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz*³⁸ ‘obowiązek objęcia określonego czynu odpowiednim przepisem prawa’. Przepis ten obowiązuje także dla zakazu tworzenia pojęć czynu zabronionego oraz jego karania na podstawie *örf ve adet* ‘tradycji i zwyczaju’, stosowania zasady – prawo nie działa wstecz oraz zakazu stosowania *kıyas yasağı* ‘analogii, podobieństwa’ pomiędzy popełnionym czynem, który nie jest jasno określony przepisem, a podobnym czynem określonym w ustawie (jest to możliwe tylko w przypadkach orzeczeń, które nie noszą znamion przestępstwa i nie podlegają ewentualnej karze oraz świadczą na korzyść). Należy podkreślić, że zmiany w konstytucji wprowadzone w roku 2017 umożliwiają prezydentowi w sytuacjach wyjątkowych wydanie dekretu, na podstawie którego można zdefiniować czyn zabroniony, odpowiednią dla niego karę lub środek zabezpieczający (Ercan 2018: 3). 16 kwietnia 2017 odbyło się referendum dotyczące wprowadzenia zmian w niektórych z zapisów konstytucji. Zmiany, które miały zostać wprowadzone, były szeroko dyskutowane i budziły wiele kontrowersji. Przejście z systemu parlamentarnego na prezydencki, zlikwidowanie urzędu premiera, zwiększenie liczby deputowanych z 550 do 600, czy też poważne zmiany w *Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu* ‘Wysokiej Radzie Sędziów i Prokuratorów’. Profesorowie prawa specjalizujący się w prawie konstytucyjnym zarzucali zmianom przede wszystkim złamanie zasady równego podziału władzy i tym samym ograniczenie możliwości kontroli działań rządu parlamentu przy jednoczesnym osłabieniu zakresu ich działań, a więc praktycznie przekazaniu władzy ustawodawczej, prawodawczej i sądowniczej bezpośrednio w ręce prezydenta (Gözler 2017³⁹).

4.1. Źródła prawa karnego w Polsce i w Turcji

Jak wspomniałam w poprzednim rozdziale, zarówno w Polsce i w Turcji podstawowym źródłem dla konstruowania prawa karnego jest konstytucja. Rozdział III Konstytucji RP poświęcony jest źródłom prawa, które stanowią: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia⁴⁰. Ustawa stanowi podstawowe źródło prawa karnego i jest nią kodeks karny. Oprócz kodeksu karnego, w Polsce obowiązuje

³⁸ Art. 2 § 1, TKK.

³⁹ Gözler, Kemal. 2017. Anayasa Değişikliği karşısında Anayasacıların Suskunluğu üzerine bir Deneme. Türk Anayasa Hukuk Sitesi [online] <https://www.anayasa.gen.tr/suskunluk.htm>.

⁴⁰ Art. 87 § 1, Konstytucja RP.

ponad 115 ustaw karnych z zawartymi w nich ponad 500 przepisami, co pozwala na rozróżnienie prawa karnego kodeksowego i pozakodeksowego (Królikowski, Zawłocki 2018: 79). W konstytucji tureckiej znajduje się podobnie wiele zapisów, które tworzą podstawę prawa karnego, o niektórych z nich pisałam w poprzednim rozdziale. W systemie tureckim, co ważne, umowy międzynarodowe również zaliczane są do źródeł prawa karnego, jednak z zaznaczeniem, że zgodnie z punktem pierwszym art. 90 konstytucji, ich zgodność z tureckim prawem karnym musi zostać najpierw zatwierdzona przez turecki parlament (TBMM)⁴¹. Kolejnym źródłem prawa karnego jest podstawowa Ustawa Prawa Karnego o numerze 5237. Przed jej wejściem w życie obowiązywała poprzednia ustawa o numerze 765, która wraz z ogłoszeniem Ustawy o Mocy Prawnej i Zastosowaniu Ustawy Prawa Karnego o numerze 5252 przestała obowiązywać. Co istotne, nowe przepisy zawierają duże zmiany (Ercan 2018: 2), m.in. wykroczenia nie są przestępstwem i podlegają osobnej ustawie. W przypadku przestępstw nieokreślonych w ustawie podstawowej zastosowanie mają, podobnie jak w systemie polskim, przepisy innych ustaw karnych.

4.2. Kodyfikacja prawa karnego w Polsce i Turcji

Tak jak w Polsce, podstawowymi źródłami formalnymi prawa karnego są Dziennik Ustaw i Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, tak w Turcji formalne źródło stanowi *Resmî Gazete* ‘Dziennik Urzędowy’. Podstawa prawna do publikowania zawartości dziennika określona jest przepisami dekretu prezydenckiego w dzienniku ustaw *Resmî Gazete Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi* z dnia 15 lipca 2018, o numerze 10, opublikowana w dzienniku ustaw o numerze 30479 roku oraz decyzją prezydenta pod tytułem *Resmî Gazete Hakkında Yönetmelikle* ‘regulacjach dotyczących Dziennika Urzędowego’ z 22 listopada 2018 roku o numerze 358. Na stronie internetowej dostępne są wszystkie wydania od czasu pierwszej publikacji, tj. 7 lutego roku 1921⁴².

⁴¹ Art. 90 § 1, Konstytucja TR: *Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak antlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylanmayı bir kanunla uygun bulmasına.*

⁴² <https://www.resmigazete.gov.tr/>

4.3. System sądownictwa karnego w Polsce i Turcji

Zasady tworzenia i funkcjonowania sądów w Polsce regulowane są przepisami ustawy prawa o ustroju sądów powszechnych⁴³. Zgodnie z jej zapisem, sądy powszechne dzielą się na rejonowe, okręgowe oraz sądy apelacyjne. „Sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości w zakresie nienależącym do sądów administracyjnych, sądów wojskowych oraz Sądu Najwyższego”⁴⁴. W sądach rejonowych, oprócz sędziów, zadania sądowe mogą też wykonywać asesory sądowi poza wyjątkami wyszczególnionymi w ustawie⁴⁵. Dla czynności nieobejmujących wymiaru sprawiedliwości obowiązki pełnią referendarze sądowi i starsi referendarze sądowi⁴⁶. W sprawach sądów pierwszej instancji, jeśli ustawa nie przewiduje inaczej, udział biorą ławnicy, którym przysługują równe prawa z sędziami i asesorami sądowymi⁴⁷. W sądzie rejonowym tworzone są wydziały, m.in. wydział do spraw z zakresu prawa karnego⁴⁸.

Zasady tworzenia i funkcjonowania sądów w systemie tureckim regulowane są przepisami ustawy o numerze 5235 z 26 września 2004 roku wraz z poprawkami, wprowadzonymi na podstawie ustawy o numerze 6545⁴⁹. Sądy pierwszej instancji dzielą się zgodnie z zapisem w ustawie na *hukuk mahkemeleri* ‘sądy prawa’ oraz *ceza mahkemeleri* ‘sądy karne’. Sądy prawa, które są sądami pierwszej instancji i zajmują się sprawami cywilnymi, dzielą się na *sulh hukuk* ‘sądy pokoju (grodzkie)’, *asliye hukuk mahkemeleri* ‘rejonowe sądy prawa’ oraz *özel kanunlarla kurulan diğer hukuk mahkemeleri* ‘inne sądy tworzone na podstawie specjalnych przepisów’ (sądy szczególne). Sądy pierwszej instancji, czyli *sulh mahkemeleri* ‘sądy pokoju’ oraz *asliye mahkemeleri* ‘sądy rejonowe’ składają się tylko z jednego sędziego⁵⁰. „Należy tutaj podkreślić, że sądy pokoju w tureckim systemie sprawiedliwości różnią się znacznie od sądów pokoju znanych nam m.in. z systemu prawa anglosaskiego. Termin *sulh* oznacza w dosłownym tłumaczeniu ‘pokój’, jednakże zakres działalności sądów funkcjonujących pod tym terminem odpowiada bardziej sądowi grodzkiemu. Osoby powoływane na

⁴³ Prawo o ustroju sądów powszechnych, 27 lipca 2001, Dz. U. 2001 Nr 98 poz. 1070.

⁴⁴ Art. 1 § 2, Prawo o ustroju sądów powszechnych, 27 lipca 2001, Dz. U. 2001 Nr 98 poz. 1070.

⁴⁵ Art. 2 § 1 lit. a § 1–5, ibidem.

⁴⁶ Art. 2 § 2, ibidem.

⁴⁷ Art. 4, ibidem.

⁴⁸ Art. 12, Prawo o ustroju sądów powszechnych Dz.U.2020.2072, akt obowiązujący, wersja od: 24 listopada 2020 r. do: 30 czerwca 2021 r. <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/prawo-o-ustroju-sadow-powszechnych-16909701/dz-1-roz-2>.

⁴⁹ Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun, No.: 5235, Kabul Tarihi 26 Eylül 2004 (Değişik: 6545).

⁵⁰ Art. 5, ibidem.

stanowisko sędziego pokoju wybierane są spośród najbardziej doświadczonych i ich zadaniem jest nadzór nad prokuratorem na etapie postępowania przygotowawczego i następnie skierowanie sprawy do sądu odpowiedniej instancji” (Kologlu 2022: 124). Zakres jurysdykcji sądów pierwszej instancji wyznaczony jest przez granice administracyjne *il* ‘okręgu’ lub *ilçe* ‘rejonu’. W miejscach, w których utworzono *asliye ticaret mahkemesi* ‘handlowy sąd rejonowy’, znajduje się jeden przewodniczący składu sędziowskiego wraz z odpowiednią liczbą członków. Dla spraw, w których rozstrzygnięcie może być określone na podstawie kwoty powyżej trzystu tysięcy lira i bez różnicy w wartości sprawy, wszystkie części postępowania i rozstrzygnięcie sporu przeprowadzone zostają przez komisję złożoną z przewodniczącego oraz dwóch członków. W odróżnieniu od systemu polskiego, sprawami karnymi zajmują się nie wydziały, a osobno utworzone sądy karne. Zgodnie z art. 8 ustawy po poprawkach⁵¹, sądy karne składają się z *ceza mahkemeleri* ‘sądów karnych’, *asliye ceza mahkemeleri* ‘sądów karnych rejonowych’, *ağır ceza mahkemeleri* ‘sądów karnych dla ciężkich przestępstw’ oraz *özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemeleri* ‘innych sądów karnych utworzonych na podstawie specjalnych przepisów’. Sądy tworzone są zgodnie z podziałem administracyjnym na *il merkezi* ‘centrum okręgu’ oraz *bölge* ‘rejon’ w zależności od intensywności spraw, podlegających rozpatrzeniu w rejonie określonego *ilçe* ‘obwód’ i przyjmują swoją nazwę zgodnie z nazwą administracyjną regionu, do którego należą. Sądy tworzone są przez Ministerstwo Sprawiedliwości po uzyskaniu pozytywnej opinii Wysokiej Rady Sędziów i Prokuratorów⁵². Rozpatrzenie sprawy będącej wynikiem przestępstwa, podlega sądowi, którego działanie obejmuje miejsce popełnienia czynu zabronionego. W przypadku *zincirleme sucu* ‘przestępstw ciągłych’ obowiązek rozpatrzenia sprawy należy do sądu, w którym został popełniony ostatni z czynów zabronionych. Jeśli nie można ustalić miejsca popełnienia czynu zabronionego, a podejrzany lub świadek nie został ujęty, wtedy sprawą zajmuje się sąd właściwy dla miejsca zamieszkania sprawcy⁵³. W przypadku, kiedy podejrzany lub świadek nie posiada aktualnego adresu na terenie Turcji, za właściwy uznaje się ostatni adres jego zamieszkania. Jeśli sąd nie może ustalić adresu, wtedy sprawa rozpatrywana jest przed sądem, w którym wszczęto pierwsze postępowanie⁵⁴. *Asliye ceza mahkemeleri* ‘sądy

⁵¹ Określenie *sulh ceza* zostało usunięte z treści artykułu na podstawie artykułu 46 ustawy o numerze 6545 z 18/06/2014.

⁵² Art. 12, AYIDM Kanunu.

⁵³ Art. 13, ibidem.

⁵⁴ Art. 13 § 3, TKPK.

karne rejonowe' posiadają w składzie jednego sędziego, *ağır ceza mahkemeleri* 'sądy dla przestępstw ciężkich' natomiast składają się z przewodniczącego i wystarczającej liczby członków (zgodnie z ustawą dwóch). W zależności od potrzeb może zostać utworzona więcej niż jedna jednostka sądowa, w takim przypadku ich działalność zostaje uporządkowana numerycznie (1.2.3 itd.). Poprawki wprowadzone do ustawy zastąpiły uprzednio istniejący artykuł, dotyczący *sulh ceza mahkemesinin görevi* 'obowiązków sądów karnych pokoju', wyrażeniem *sulh ceza hakimliği*⁵⁵ 'sędziostwa karnego pokoju'. Funkcja ta została utworzona w celu umożliwienia sędziemu podejmowania decyzji w prowadzonych postępowaniach, przeprowadzania czynności oraz zapoznawania się ze sprzeciwami wobec wymienionych czynności⁵⁶. Sądy karne rejonowe prowadzą postępowanie i orzekają w sprawach, które nie podlegają jurysdykcji *sulh ceza hakimliği* 'sędziostwa karnego pokoju' oraz *ağır ceza mahkemesi* 'sądów dla przestępstw ciężkich' z zastrzeżeniem wyjątków od sytuacji regulowanych przepisami ustawy⁵⁷. Sądy do spraw przestępstw ciężkich prowadzą postępowanie oraz orzekają w sprawach, w których karę stanowi zastrzona dożywotnia kara pozbawienia wolności oraz dożywotnia kara pozbawienia wolności, a także kary pozbawienia wolności powyżej piętnastu lat⁵⁸. Sądy te rozpatrują również sprawy dotyczące *yağma* 'grabieży' (TKK, art. 148), *irtikap* 'wymuszenia' (TKK, art. 250 § 1 i 2), *belgelerde sahtecilik* 'fałszerstwa dokumentów' (TKK, art. 204 § 2), *nitelikli dolandırıcılık* 'oszustwa kwalifikowanego' (TKK, art. 158), *hileli iflas* 'oszustwa upadłościowego' (TKK, art. 161) oraz czynów zabronionych, wyszczególnionych w czwartej, piątej, szóstej i siódmej części czwartego rozdziału drugiej księgi kodeksu karnego (za wyjątkiem artykułów 318, 319, 324, 325 oraz 332) oraz spraw dotyczących czynów zabronionych opisanych w ustawie o zwalczaniu terroryzmu o numerze 3713 z 12/4/1991. *Bölge adliye mahkemeleri* 'sądy apelacyjne (drugiej instancji)', pełniące funkcję *istinaf* 'odwoławczą' rozstrzygają w sprawach dotyczących wniosków odwoławczych od decyzji i wyroków wydanych przez sądy

⁵⁵ Art. 10, AYIDM Kanunu.

⁵⁶ Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri hakkında Kanun mad. 10.

⁵⁷ Art. 11, ibidem.

⁵⁸ Art. 12, ibidem. *Türk Ceza Kanununda yer alan yağma (m. 148), irtikâp (m. 250/1 ve 2), resmî belgede sahtecilik (m. 204/2), nitelikli dolandırıcılık (m. 158), hileli iflâs (m. 161) suçları, Türk Ceza Kanununun Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir İkinci Kitap Dördüncü Kısımın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (318, 319, 324, 325 ve 333 'ncü maddeler hariç) ve 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı.*

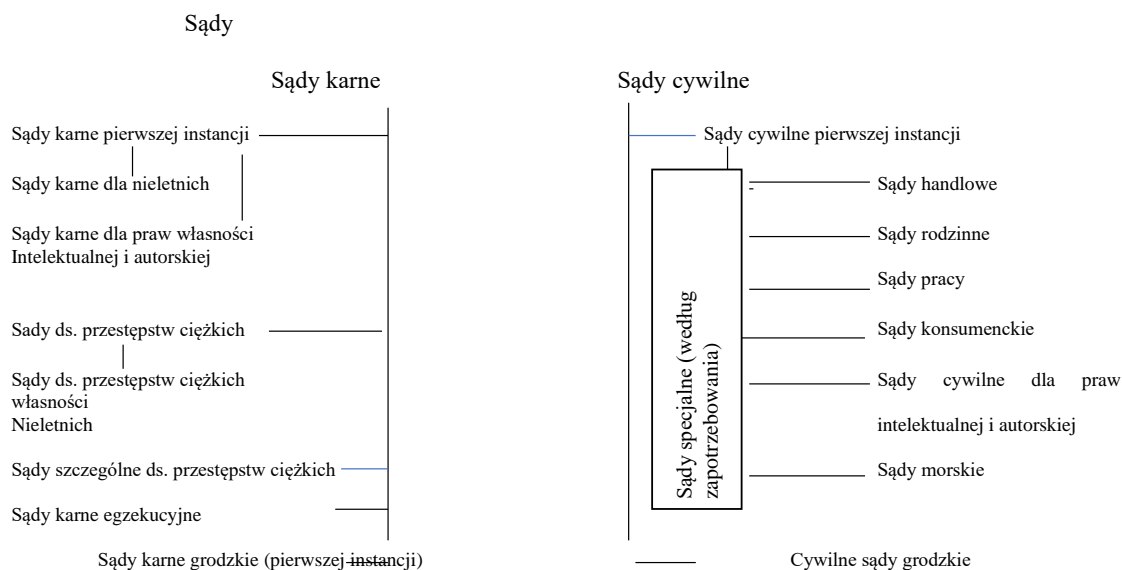
pierwszej instancji⁵⁹. Zakresem działania odpowiadają polskiemu sądom okręgowym w drodze oceny sądowej poprawności wydanych wyroków przed złożeniem apelacji w *Yargıtay* ‘sądzie kasacyjnym’ (Atay 2013: 50). W ich skład wchodzi *başkanlık* ‘przewodniczący’, *başkanlık kurulu* ‘rada przewodniczących’ (prezes oraz prezesowie izb), *daireler* ‘izby’, *bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı* ‘prokuratury generalne Republiki sądów drugiej instancji’, *bölge adliye mahkemesi adalet komisyonu* ‘komisja sprawiedliwości sądów drugiej instancji’ oraz *müdürlükler*⁶⁰ ‘dyrektoriaty’. Sądy te składają się z *hukuk dairesi* ‘izb prawa’ oraz *ceza dairesi* ‘izb karnych’. W każdym regionie, w którym utworzono sąd apelacyjny II instancji, muszą znajdować się co najmniej trzy izby prawne oraz dwie karne. W każdej utworzonej jednostce sądowej znajduje się *Cumhuriyet Başsavcılığı* ‘prokuratura generalna republiki’. Dla biura prokuratora oraz komisji sprawiedliwości tworzone są po jednym *yazı isleri müdürlüğü* ‘dyrektoriacie ds. urzędowych’, dodatkowo dla biura prokuratury tworzony jest *idari isler müdürlüğü* ‘dyrektoriat ds. administracyjnych’ oraz inne dyrektoriaty tworzone według zapotrzebowania. Niezależny wysoki *Yargıtay* ‘sąd kasacyjny’ jest organem posiadającym prawo do *temyiz inceleme* ‘rewizji apelacji’, decyzji i wyroków wydanych w sądach powszechnych, specjalnych oraz sądach karnych (Atay 2013: 56). Dodatkowo sąd kasacyjny posiada uprawnienia do prowadzenia i wydawania decyzji w sprawach określonych stosownymi przepisami prawa jako sąd pierwszej i ostatniej instancji zarazem⁶¹. Sąd kasacyjny składa się z 23 izb prawnych oraz 15 izb karnych⁶².

⁵⁹ Art. 33, Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri, ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri hakkında Kanun.

⁶⁰ Art. 26, ibidem.

⁶¹ *Yargıtay Başkan ve üyeleri ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı vekili ve özel kanunlarında belirtilen kişiler aleyhindeki görevden doğan tazminat davalarına ve bunların kişisel suçlarına ait ceza davalarına ve kanunlarda gösterilen diğer davalara ilk ve son derece mahkemesi olarak bakma görev ve yetkisine sahip* (Atay 2013: 57).

⁶² Art. 5 ze zmianą wprowadzoną 1/7/2016 roku art. 15 ustawy o numerze 6723, YK.

Rys. 3. Ogólny zarys podziału sądowego pierwszej instancji w systemie tureckim.
 Źródło: The judicial system of Turkey and organization of Ministry of Justice, s. 13,
<https://diabgm.adalet.gov.tr/>

4.4. Czynności procesowe i środki karne w Polsce i w Turcji

Proces jest zagadnieniem złożonym i składa się na niego wiele elementów. Zakres podejmowanych czynności procesowych związany jest z charakterem czynu zabronionego, który stanowi przedmiot postępowania. W Polsce wszczęcie postępowania przygotowawczego możliwe jest, jeśli „zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa⁶³” (Błoński, Zbrojewska, Kruszyński 2018: 356–357). Przed rozpoczęciem postępowania przygotowawczego istnieje możliwość wdrożenia postępowania sprawdzającego, w ramach którego wydana zostaje decyzja o wszczęciu śledztwa (dochodzenia). Postanowienie dotyczące wszczęcia, odmowy wszczęcia lub umorzenia śledztwa wydaje prokurator⁶⁴. Postanowienie o wszczęciu dochodzenia wydaje policja, niezwłocznie informując o swojej decyzji prokuratora. Sprawy, dla których należy przeprowadzić śledztwo wyszczególnione są w art. 309 KPK, a w sprawach, w których śledztwo nie jest wymagane, prowadzone jest dochodzenie⁶⁵. W szczególnych przypadkach, w sprawach, dla których normy określają przepisy art. 308 dla przeprowadzenia czynności niecierpiących zwłoki, prokurator albo policja posiada prawo do przeprowadzenia czynności procesowych przed wydaniem decyzji o wszczęciu

⁶³ Art. 303, KPK.

⁶⁴ Art. 305, ibidem.

⁶⁵ Art. 310, ibidem.

śledztwa lub dochodzenia. Po zebraniu materiału dowodowego, który będzie podlegał ocenie sądu, sporządzony zostaje akt oskarżenia lub alternatywnie wnioski o warunkowe umorzenie postępowania karnego⁶⁶. Po zakończeniu postępowania przygotowawczego wydane zostaje postanowienie o jego zamknięciu, obowiązkowo dla śledztwa, dla dochodzenia natomiast w przypadku, gdy podejrzany został tymczasowo aresztowany (Błoński, Zbrojewska, Kruszyński 2018: 369).

W systemie tureckim pojęcie czynu zabronionego lub przestępstwa określane jest jednym terminem *suç*. Definicja *suç* ‘czynu zabronionego’, czy też ‘przestępstwa’, nie posiada swojego ogólnego opisu w ustawach karnych, ponieważ zgodnie z przepisami ustawy należy sformułować opis każdego czynu zabronionego osobno. Z perspektywy zachowania porządku społecznego, czynem zabronionym jest zachowanie osoby, która znając dobra prawne podlegające ochronie, umyślnie je narusza lub też narusza poprzez zaniedbanie przepisy przewidziane dla ochrony tych dóbr. Postępowanie procesowe składa się z trzech części: *soruşturma evresi* ‘postępowania przygotowawczego’, *iddianamenin değerlandirilmesi (ara muhakeme)* ‘oceny aktu oskarżenia’ oraz *kovuşturma evresi* ‘procesu dochodzenia sądowego’. Złożenie skargi lub zawiadomienia dotyczącego czynu zabronionego odbywa się bezpośrednio w prokuraturze lub stosownych *kolluk kuvetleri* ‘służbach porządkowych’. W przypadku złożenia skargi lub powiadomienia do *valilik* ‘urzędu gubernatora’ lub *kaymakamlık* ‘urzędu gubernatora jednostki administracyjnej obwodu w Turcji’, zgłoszenie kierowane jest do biura prokuratury generalnej. Skarga lub powiadomienie może zostać złożone w formie ustnej lub pisemnej. Na tym etapie, w przypadku, gdy bez przeprowadzenia dalszego postępowania oczywiste jest, że zgłoszenie zawiera *soyut nitelikte* ‘abstrakcyjne atrybuty’, uznaje się, że nie ma podstaw do wszczęcia postępowania. Jeśli prokurator uzna, że któraś z czynności śledztwa (dochodzenia) może zostać przeprowadzona tylko przez sędziego, kieruje wniosek do sędziego pokoju, który poddaje ocenie prawnej jego słuszność i zgodnie z ustaleniami podejmuje decyzję co do dalszego sposobu postępowania⁶⁷. W sytuacjach złapania sprawcy *suçüstü durumu* ‘na gorącym uczynku’ lub też w przypadku, gdy prokurator jest niedostępny, albo całkowity zakres czynności śledczych związanych ze sprawą przekracza zakres możliwości prokuratora, wtedy

⁶⁶ Jeśli sąd uzna wniosek za nieuzasadniony lub oskarżony wniesie sprzeciw, wtedy sprawa, tak jak na podstawie aktu oskarżenia, kierowana jest na rozprawę (Błoński, Kruszyńska, Zbrojewski 2018: 394).

⁶⁷ Art. 162, TKPK.

śledztwo w całości może być prowadzone przez sędziego pokoju⁶⁸. Po zakończeniu okresu śledztwa prokurator może zdecydować o umorzeniu postępowania z powodu niewystarczającej liczby dowodów świadczących podstawę do wszczęcia sprawy⁶⁹. W przypadku braku nowych dowodów lub decyzji sędziego pokoju, nie można wszcząć postępowania procesowego dla tego samego czynu. Osobie pokrzywdzonej w wyniku czynu zabronionego w sprawie, w której podjęta została decyzja o umorzeniu postępowania, przysługuje prawo do złożenia odwołania od decyzji w ciągu 15 dni od daty dostarczenia powiadomienia. Odwołanie składa się do sędziego pokoju w miejscu, w którym znajduje się sąd karny ds. przestępstw ciężkich, któremu podlega prokurator wydający decyzję w sprawie umorzenia postępowania. Sędzia pokoju może zdecydować o poszerzeniu zakresu postępowania przygotowawczego lub odrzucić wniosek, podając wyjaśnienie. W takim przypadku osoba składająca odwołanie zostaje obciążona kosztami, a akta przesłane zostają do prokuratora, który powiadamia o decyzji sędziego, podejrzanego oraz odwołującego się od decyzji⁷⁰. W przypadku uznania wniosku za słuszny, prokurator przygotowuje akt oskarżenia i przekazuje go sądowi. Sąd w ciągu 15 dni po zapoznaniu się z materiałem z postępowania przygotowawczego musi wydać decyzję o przyjęciu aktu oskarżenia lub o jego *reddi* 'odrzuconiu' i odesłaniu do prokuratury. Prokurator w wyznaczonym okresie po dokonaniu lub/i uzupełnieniu braków w miejscach wskazanych przez sąd i w przypadku braku przesłanek do umorzenia postępowania, sporządza akt oskarżenia ponownie i przesyła go do sądu⁷¹. W systemie polskim prezes sądu zwraca prokuratorowi akt oskarżenia w celu usunięcia braków w terminie 7 dni⁷². Zgodnie z art. 196 TKPK, nie wolno stosować żadnych urządzeń rejestrujących obraz, dźwięk lub transmitujących na terenie całego budynku sądu oraz na sali rozpraw. Ten przepis ma swoje zastosowanie dla wszystkich czynności wykonywanych w budynku sądu oraz poza nim⁷³. Jest to zapis różniący się od zapisu w polskim kodeksie postępowania, który zezwala na nagrywanie rozprawy, a także w razie potrzeby na udostępnianie kopii nagrania stronom w sprawie. Rozprawa zarówno w Polsce, jak i Turcji, jest jawna, poza wyjątkami określonymi w ustawach. W języku tureckim rozprawa określana jest terminem *duruşma*. Obowiązkowo uczestniczyć w niej

⁶⁸ Art. 163, *ibidem*.

⁶⁹ Art. 172, *ibidem*.

⁷⁰ Art. 173, TKPK.

⁷¹ Art. 174 § 4, *ibidem*.

⁷² Art. 337, KPK.

⁷³ Art. 183, TKPK.

muszą sędzia lub sędziowie wydający decyzję, prokurator oraz protokolant, a także, w przypadkach, kiedy prawo tego nakazuje, obrońca. Po ustaleniu obecności stawiających się na rozprawie, ustalona zostaje tożsamość *sanik* 'podejrzanego', zostaje on również zapytany o swój status ekonomiczny i osobisty. Następnie wyjaśnione zostają podstawy prawne dotyczące popełnionego czynu zabronionego, ujętego w *iddianame* 'akcie oskarżenia' lub piśmie równoważnym oraz zebrane w sprawie dowody. Podejrzany zostaje poinformowany o przysługujących mu prawach. W przypadku nieusprawiedliwionego niestawienia się, jeśli zastosowania nie mają przepisy specjalne, rozprawa nie może się odbyć, sąd może natomiast wydać decyzję o przymusowym doprowadzeniu podejrzanego. Jeśli podejrzany złożył już wyjaśnienia lub postępowanie nie jest zarzutem zagrożonym karą więzienia powyżej lat 5, podejrzany może zostać przesłuchany w innym wyznaczonym przez sąd miejscu. W takiej sytuacji odczytany zostaje protokół z przesłuchania. Po spełnieniu wszystkich wymogów formalnych, w tym złożenia zeznań przez podejrzanego, przedstawieniu dowodów, przesłuchaniu świadków oraz biegłych, sporządzony zostaje protokół z rozprawy. Prawidłowość przeprowadzonej rozprawy może zostać potwierdzona jedynie na podstawie sporządzonego protokołu i jedynym zarzutem, który może zostać postawiony dla zakwestionowania dokumentu, jest fałszerstwo.

Rodzajem kary, stosowanej w prawie karnym, jest kara kryminalna, która charakteryzuje się odmienną treścią i funkcją, co pozwala na odróżnienie jej od kary innego rodzaju, jak np. kary za wykroczenie czy kary administracyjnej (Królikowski, Zawłocki 2018: 15). W prawie polskim obowiązuje dwutorowa koncepcja reakcji karnoprawnej, według której wyróżniona jest kara kryminalna dla przestępstwa oraz środki zabezpieczające dla niezawinionego czynu zabronionego (Królikowski, Zawłocki 2018: 19)⁷⁴. Karami stosowanymi są: grzywna, ograniczenie wolności, pozbawienie wolności, 25 lat pozbawienia wolności oraz dożywotnie pozbawienie wolności⁷⁵. Środki karne natomiast to m.in: pozbawienie praw publicznych, zakaz zajmowania określonego stanowiska lub wykonywania określonego zawodu, czy też prowadzenia określonej działalności gospodarczej (zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowywaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub z opieką nad nimi), zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się

⁷⁴ Przy czym dla kary kryminalnej należy również podkreślić jej dwutorowość [...] *karanie za przestępstwo opiera się na karach kryminalnych i środkach karnych* (Królikowski, Zawłocki 2018: 19).

⁷⁵ Art. 32, KK.

z określonymi osobami, zbliżania się do nich lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, zakaz prowadzenia pojazdów, czy podanie wyroku do publicznej wiadomości⁷⁶. Przewidziane w tureckim kodeksie karnym kary to kara *hapis* ‘więzienia’, *ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası* ‘dożywotnia kara więzienia o zaostrzonym rygorze’, *müebbet hapis cezası* ‘dożywotnia kara więzienia’, *sürelî hapis cezası* ‘czasowa kara więzienia’⁷⁷ oraz *adli para cezası* ‘kary grzywny’. Środki karne określane są natomiast terminem *güvenlik tedbirleri* ‘środków zabezpieczających (ochronnych)’⁷⁸ i w ich skład wchodzi m.in.: *belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma* ‘pozbawienie korzystania z określonych praw’, *kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsaderesine*⁷⁹ ‘przepadek mienia lub korzyści majątkowych uzyskanego w wyniku przestępstwa, użytego do jego popełnienia’.

4.5. Pomoc prawna i doręczenia w sprawach karnych pomiędzy Polską a Turcją

9 stycznia 1989 roku w Ankarze została podpisana umowa o pomocy prawnej w sprawach karnych, o ekstradycji i o przekazywaniu osób skazanych pomiędzy istniejącą wtedy Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Turecką. Zgodnie z jej treścią, polskie Ministerstwo Sprawiedliwości lub prokuratura generalna oraz tureckie Ministerstwo Sprawiedliwości lub prokuratura generalna w kwestiach objętych umową porozumiewają się między sobą bezpośrednio, za wyłączeniem spraw, które zostały wyszczególnione w umowie. Sądy i inne organy właściwe w sprawach karnych porozumiewają się natomiast za pomocą wyżej wymienionego polskiego Ministerstwa Sprawiedliwości lub prokuratury i Ministerstwa Sprawiedliwości Republiki Tureckiej⁸⁰. Zgodnie z założeniami umowy, „wszelkie wnioski, zapytania oraz załączniki do nich powinny zostać sporządzone w języku strony lub przed wysłaniem przetłumaczone na język odbiorcy.

⁷⁶ Art. 39, KK.

⁷⁷ Art. 45, TKK.

⁷⁸ O środkach zabezpieczających w tureckim prawie karnym pisze dr hab. Piotr Góralski wraz z dr Özen İnci (İnci, Góralski 2019: 191–211).

⁷⁹ Art. 54, art. 55 TKK.

⁸⁰ <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/turcja-polska-umowa-o-pomocy-prawnej-w-sprawach-karnych-o-ekstradycji-16794185>, art. 1, art. 2.

„Doręczania pism są dokonywane przez organ wezwany zgodnie z przepisami prawnymi normującymi tryb doręczania pism w jego Państwie, jeśli doręczane pisma zostały sporządzone w języku strony wezwanej albo jeżeli dołączono do nich uwierzytelniony przekład na język tej strony. W innym wypadku organ wezwany doręcza pismo adresatowi wtedy, gdy ten ostatni zgodzi się je przyjąć.”⁸¹

(Kologlu 2022: 120–121).

Zgodnie z zapisem art. 10 umowy, obie strony mają prawo do odmówienia wnioskowanej pomocy, jeśli „strona wezwana uważa, że wykonanie wniosku mogłoby zagrozić suwerenności, bezpieczeństwu lub porządkowi publicznemu jej kraju” lub „jeżeli czyn jest, według Strony wezwanej, przestępstwem o charakterze politycznym lub przestępstwem wojskowym, nie będącym przestępstwem pospolitym”⁸². Każda z umawiających się stron jest obowiązana na wniosek drugiej strony ścigać zgodnie ze swoim prawem własnych obywateli, którzy popełnili przestępstwo na terytorium drugiej strony⁸³. Umowa określa, że strony będą wzajemnie przysyłać sobie informacje o prawomocnych wyrokach skazujących obywateli drugiej co najmniej raz w roku; na żądanie będą dostarczały sobie wzajemnie dla celów postępowania karnego dane o karalności osób zamieszkałych poprzednio na terytorium Strony wezwanej oraz w miarę możliwości przysyłać również odciski palców osób skazanych⁸⁴.

Z uwagi na bardzo intensywne w ostatnich latach wzmożone kontakty pomiędzy Polską a Turcją oraz zwiększającą się znacznie ilością obywateli obu państw podróżujących pomiędzy oboma krajami, nastąpiło znaczne zwiększenie zdarzeń i spraw karnych, w których uczestniczą obywatele zarówno Polski, jak i Turcji. Zwiększona ilość wniosków dotyczących pomocy prawnej spowodowała wzrost pilnego zapotrzebowania na tłumaczy specjalizujących się w przekładzie sądowym na terytorium Turcji. Wymogi, które spełniać musi osoba chcąca zajmować się tym specjalnym rodzajem przekładu, różnią się znacznie od wymagań, które przewidywane są w systemie polskim:

⁸¹ Warunki dostarczenia powiadomienia wyszczególnione są w art. 7 (Umowy nr 3636 między Republiką Turecką a Polską Rzeczpospolitą Ludową o pomocy prawnej w sprawach karnych, o ekstradycji i o przekazywaniu osób skazanych). *Türkiye Cumhuriyeti, ile Polonya Halk Cumhuriyeti Arasında Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun* (Resmî Gazete ile yayımı: 8.5.1990 Sayı: 20512): “Tebliğî istenilen belgeler, istenilen Taraf dilinde yapılmış veya resmen tasdik edilmiş tercümelerle birlikte gönderildiği takdirde, istenilen makamca tebligat kendi Devletinin bu konuyu düzenleyen kanunî hükümlerine uygun şekilde yapılacaktır. Aksi takdirde istenilen makam bu belgeyi muhatabına ancak muvafakat etmesi halinde tebliğ edecektir”. Wszystkie tłumaczenia cytatów z języka tureckiego wykonała autorka – M.K.

⁸² Art. 10 § 1 lit. b, ibidem.

⁸³ Art. 43, ibidem.

⁸⁴ Art. 48, ibidem.

„W Republice Turcji tłumacze przysięgli dzielą się na dwie grupy: tłumaczy zaprzysiężonych bezpośrednio przez biuro notarialne oraz tłumaczy przysięgłych sądowych wyznaczanych przez wymiar sprawiedliwości. Każdy z notariuszy odbiera przysięgę w swoim biurze, w związku z czym nie istnieje jedna państwowa lista osób funkcjonujących pod nazwą tłumacza przysięgłego poza wyłączeniem osób znajdujących się na oficjalnych listach ministerstwa sprawiedliwości. Turcja podzielona jest administracyjnie na 15 okręgów sądowiczych spośród których każdy z osobna ustala swoją własną listę (biegłych tłumaczy sądowych) *bilirkişi tercüman*. Przepisy dotyczące zasad nadawania tytułu tłumaczom sądowym znajdują się w rozporządzeniu o listach tłumaczy biegłych regulowanego kodeksem postępowania karnego⁸⁵. Zgodnie z art. 6 rozporządzenia tłumaczem wpisanym na listę może zostać osoba, która jest obywatelem Turcji (posiada zdolność prawną) *fiil ehliyetine sahip*, co najmniej wykształcenie podstawowe oraz ukończone osiemnaście lat. Nie posiada rejestru karnego⁸⁶, nie została dyscyplinarnie zwolniona ze stanowiska państwowego lub urzędniczego. Tłumacze powoływani są zgodnie z okręgami geograficznymi przez komisję sprawiedliwości pełniącą jurysdykcję na danym obszarze i muszą zamieszkiwać na terenie okręgu, do którego zostają przypisani lub prowadzić w jego obrębie działalność zawodową. Nie mogą być jednocześnie zapisani na liście w innym okręgu. Podsumowując, każdy absolwent szkoły podstawowej po uzyskaniu pełnoletności i będący w stanie potwierdzić znajomość języka obcego chociażby za pomocą świadectwa ukończenia szkoły w danym państwie, ma szansę pełnić odpowiedzialną funkcję tłumacza sądowego.”

(Kologlu 2022: 121–122).

⁸⁵ Muhakemesi Kanununa göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmenlik.

⁸⁶ Zakres rejestru karnego jest szeroko i szczegółowo opisany: *Affa uğramış ya da ertelenmiş olsalar bile Devlete ve adliyeye karşı işlenen suçlar, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda yer alan suçlar ile basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflâs veya kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma suçlarından hükümlü olmaması veya hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmemiş olması.*

5. Badany korpus

Korpus składa się głównie z równoległych aktów normatywnych oraz ustaw i rozporządzeń, które stanowią uzupełnienie terminów użytych w kodeksie karnym i kodeksie postępowania karnego.

„Teksty te są wykorzystywane w określonym zdarzeniu komunikacyjnym, który nazywany jest zdarzeniem komunikacji prawnej. Zdarzenie komunikacji prawnej może mieć miejsce pomiędzy uczestnikami zdarzenia posługującymi się jednym językiem etnicznym (komunikacja monolingwalna) lub posługującymi się różnymi językami etnicznymi (komunikacja plurilingwalna). W komunikacji plurilingwalnej istnieje z kolei konieczność współuczestniczenia w zdarzeniu komunikacyjnym tłumacza, który pośredniczy pomiędzy głównymi uczestnikami tego zdarzenia”

(Gortych-Michalak 2013: 82).

Tekst prawny zostaje sformułowany przez prawodawcę przy użyciu słownictwa języka etnicznego powszechnego i do zbudowania wyrażeń złożonych posługuje się składnią powyższego (Wronkowska 2002: 75). Pisma sądowe to termin stosowany dla określenia zgodnych z terminologią polskiego kodeksu postępowania cywilnego zarówno pism stron lub uczestników postępowania kierowanych do sądu i zwanych procesowymi, jak i pism sądowych kierowanych do uczestników lub stron postępowania (Jopek-Bosiacka za Jodłowski i in. 1997: 243).

Dodatkowo dla uzyskania możliwie najlepszych ekwiwalentów w korpusie znalazły się przykładowe akta sądowe i pisma procesowe.

5.1. Korpus główny

Jako korpus główny zastosowano w pracy teksty ustaw:

- Türk Ceza Kanunu, Kanun. No: 5237, Kabul Tarihi: 26.9.2004. ‘Turecki Kodeks Karny ustawa nr 5237, data wejścia w życie: 26.09.2004’.
- Ceza Muhakemesi Kanunu. Kanun Numarası:5271, Kabul Tarihi: 4/12/2004. ‘Kodeks postępowania karnego ustawa nr 5271 data wejścia w życie; 04.12.2004’.
- Kodeks Karny. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., Dz.U. 1997 Nr 88 poz. 553.

- Kodeks Postępowania Karnego. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., Dz.U. 1997 Nr 89 poz. 555.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z poz. zm.).
- Türkiye Cumhuriyet Anayasası. Kanun No.: 2709, Kabul Tarihi: 7.11.1982. ‘Konstytucja Republiki Turcji o nr 2709, data wejścia w życie: 07.11.1982’.
- Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun, No.: 5235, Kabul Tarihi 26 Eylül 2004 (Değişik: 6545). ‘Ustawa o tworzeniu, zadaniach i zakresie działań sądów pierwszej i drugiej instancji, o nr 5235, data wejścia w życie 26 września 2004 (ze zmianą: 6545)’
- Prawo o ustroju sądów powszechnych, 27 lipca 2001, D z. U. 2001 Nr 98 poz. 1070.

5.2. Korpus pomocniczy

Korpus pomocniczy pracy składa się z 16 pism procesowych z różnych etapów postępowania sądowego sporządzonych przez sądy karne dwóch rodzajów (Asliye Ceza Mahkemesi, Ağır Ceza Mahkemesi). Pisma procesowe zostały wybrane spośród akt procesowych znajdujących się w opracowanych zbiorach oraz w mniejszym stopniu z akt wysłanych w ramach zapytania o pomoc prawną pomiędzy Polską i Turcją. Dla lepszego zastosowania właściwej techniki doboru odpowiednich ekwiwalentów do korpusu głównego zostały włączone teksty paralelnych pism procesowych w języku polskim (rozd. teksty źródłowe).

- Akt oskarżenia – uszkodzenie ciała,
- Akt oskarżenia – groźba z użyciem broni,
- Akt oskarżenia – zniewaga wobec grupy społecznej z uwagi na jej religię, płeć lub pochodzenie,
- Akt oskarżenia – kradzież mienia pozostawionego pod nadzorem,
- Wyrok wraz z uzasadnieniem – wyrok skazujący w sprawie o przemyt,
- Wyrok wraz z uzasadnieniem – wyrok skazujący w sprawie o prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu lub środków odurzających,

- Wyrok wraz z uzasadnieniem – wyrok skazujący w sprawie przynależności do zbrojnej organizacji terrorystycznej,
- Decyzja o tymczasowym areszcie,
- Wniosek skargi dotyczącej popełnienia czynu zabronionego,
- Uzasadnienia wyroku,
- Protokół przesłuchania świadka – zdarzenia komunikacyjnego,
- Protokół przesłuchania podejrzanego – o niewłaściwe wykorzystanie powierzonej funkcji,
- Protokół przesłuchania poszkodowanego – w wyniku kradzieży,
- Protokół z rozprawy,
- Wyrok wraz z uzasadnieniem – wyrok skazujący w sprawie dotyczącej napaści seksualnej,
- Zapytanie o pomoc prawną dla nakazu aresztowania – dla zbiegłego za granicę.

6. Postępowanie w sprawach karnych

Termin postępowania karnego, jest traktowany przez prawników w różny sposób. Zdaniem jednych postępowanie karne jest „prawnie uregulowaną działalnością zmierzająca do wykrycia i ustalenia czynu przestępnego i jego sprawcy, do osądzenia go za ten czyn i ewentualnego wykonania kary i innych środków” (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 9 za Cieślak 2009). Według innych „postępowanie karne ma węższy zakres i najczęściej dotyczy części procesu (wycinka procesu karnego) i czynności podejmowanych w jego poszczególnych stadiach, np. postępowanie przygotowawcze, postępowanie odwoławcze, postępowanie przyspieszone” (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 9). W szerokim znaczeniu postępowanie karne oznacza więc poza właściwym postępowaniem karnym postępowanie karne wykonawcze, postępowanie w sprawach o przestępstwa i wykroczenia skarbowe oraz postępowanie w sprawach o wykroczenia. W znaczeniu węższym natomiast postępowanie karne odnosi się wyłącznie do regulacji zawartych w kodeksie postępowania karnego (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 10).

6.1. Postępowanie przygotowawcze

Postępowanie przygotowawcze jest pierwszym elementem postępowania karnego w sprawach, które ścigane są z oskarżenia publicznego. Ma ono na celu „wstępne zweryfikowanie sprawy, zmierzające do ustalenia czy powinna ona zostać rozpoznana przed sądem, czy też brak jest podstaw do jej skierowania do stadium rozpoznawczego” (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 395).

Zgodnie z art. 297 kodeksu postępowania karnego „celem postępowania przygotowawczego jest ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo oraz wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy”⁸⁷. Postępowanie ma również na celu zebranie danych stosownie do art. 213 i 214⁸⁸, wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiarów szkody, zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu. Postępowanie przygotowawcze prowadzi lub nadzoruje prokurator, a w zakresie przewidzianym

⁸⁷ Art. 297 § 1, KPK.

⁸⁸ Art. 213 art. 214, ibidem.

w ustawie prowadzi je policja. W wypadkach przewidzianych w ustawie uprawnienia policji przysługują innym organom⁸⁹. Określone w ustawie czynności w postępowaniu przygotowawczym przeprowadza sąd⁹⁰. Stronami w postępowaniu przygotowawczym są pokrzywdzony i podejrzany⁹¹, a w czynnościach sądowych prawa strony przysługują również prokuratorowi⁹². „Prokurator na etapie postępowania przygotowawczego zbiera dowody zarówno na korzyść, jak i niekorzyść podejrzanego” (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 149). W wypadkach wskazanych w ustawie określone uprawnienia przysługują również osobom niebędącym stronami. Podczas czynności z udziałem pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym może być obecna osoba przez niego wskazana, jeżeli nie uniemożliwia to przeprowadzenia czynności albo nie utrudnia jej w istotny sposób⁹³. „Zlikwidowanie postępowania uproszczonego spowodowało ograniczenie wyjątków od obowiązku uczestniczenia prokuratora w rozprawie. Obecnie odstępstwem od tego jest”:

- dla postępowania zwyczajnego, postępowanie przygotowawcze w formie dochodzenia (zarzuty oskarżenia przedstawiane są przez przewodniczącego składu orzekającego);
- postępowanie przyspieszone⁹⁴ tok rozprawy ani posiedzenia nie zostaje zahamowane przez niestawienie się oskarżyciela publicznego;
- postępowanie prywatnoskargowe;
- postępowanie rozpoczęte na wniosek oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego poprzez wniesienie skargi subsydiarnej⁹⁵ (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 151).

Podejrzany przed pierwszym przesłuchaniem zostaje pouczone o swoich uprawnieniach, takich jak „prawo do składania wyjaśnień, do odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania, do informacji o treści zarzutów i ich zmianach, do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia, do

⁸⁹ Art. 298 § 1, ibidem.

⁹⁰ Art. 298 § 2, ibidem.

⁹¹ Art. 299 § 1, ibidem.

⁹² Art. 299 § 3, ibidem.

⁹³ Art. 299 lit. a § 2, ibidem: Na wniosek pokrzywdzonego zgłoszony w postępowaniu przygotowawczym sąd powiadamia go o sposobie zakończenia sprawy listem zwykłym, przesłanym na wskazany przez pokrzywdzonego adres, za pośrednictwem telefaksu lub poczty elektronicznej wraz z odpisem prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie lub jego wyciągiem, które mogą być przesłane w postaci elektronicznej.

⁹⁴ Art. 517 lit. a § 2, ibidem.

⁹⁵ Art. 55§ 4, ibidem.

korzystania z pomocy obrońcy, w tym do wystąpienia o obrońcę z urzędu⁹⁶, [...] do końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania przygotowawczego, jak również o uprawnieniach określonych w stosownych artykułach⁹⁷ oraz „o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w artykułach⁹⁸”. Pouczenie zostaje wręczone na piśmie i jego odbiór zostaje potwierdzony podpisem podejrzanego. W przypadku odstąpienia od przesłuchania pokrzywdzony zostaje pouczony o posiadaniu statusu strony procesowej w postępowaniu przygotowawczym⁹⁹. Przed pierwszym przesłuchaniem albo niezwłocznie po ustaleniu pokrzywdzonego, jeżeli odstępuje się od jego przesłuchania, poucza się pokrzywdzonego o posiadaniu statusu strony procesowej w postępowaniu przygotowawczym i wynikających z tego uprawnieniach. Pouczenie obejmuje również informację o: możliwościach naprawienia szkody przez oskarżonego lub uzyskania kompensaty państwowej, dostępie do pomocy prawnej, dostępnych środkach ochrony i pomocy, o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, pomocy przewidzianej w art. 43 § 8 kodeksu karnego wykonawczego, możliwości wydania europejskiego nakazu ochrony, organizacjach wsparcia pokrzywdzonych, treści art. 337 lit. a oraz możliwości zwrotu kosztów poniesionych w związku z udziałem w postępowaniu. Zgodnie z żądaniem podejrzanego przesłuchanie powinno odbyć się przy udziale ustanowionego obrońcy. Niestawiennictwo obrońcy nie tamuje przesłuchania¹⁰⁰. Zażalenie na postanowienia i zarządzenia naruszające ich prawa przysługuje osobom niebędącym stronami. Zażalenie na czynności inne niż postanowienia i zarządzenia, naruszające ich prawa, przysługuje stronom oraz osobom niebędącym stronami. „Zażalenie na postanowienia i zarządzenia oraz na inne czynności prokuratora w postępowaniu przygotowawczym, o których mowa odpowiednio w artykule 1 i 2, rozpoznaje prokurator bezpośrednio przełożony”¹⁰¹.

Turecki kodeks postępowania karnego obliguje prokuratora do wstępnego rozpoznania sprawy „od momentu, w którym dowiaduje się on o stanie wskazującym na możliwość popełnienia czynu zabronionego”¹⁰² (Demirağ 2020: 276). *Soruşturma*, czyli ‘postępowanie przygotowawcze’, zdefiniowane jest jako *kanuna göre yetkili mercilerce*

⁹⁶ Art. 300 § 1, KPK.

⁹⁷ Art. 23 lit. a § 1, art. 72 § 1, art. 156 § 5, art. 156 § 5 lit. a, art. 301, art. 335, art. 338 lit. a, art. 387, ibidem.

⁹⁸ Art. 74, art. 75, art. 133/2, art. 138 i art. 139, ibidem.

⁹⁹ Art. 300 § 2, ibidem.

¹⁰⁰ Art. 301, ibidem.

¹⁰¹ Art. 302 § 1, § 2, § 3, ibidem.

¹⁰² Art. 160 § 1, TKPK: *suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez.*

*suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi*¹⁰³ ‘okres, który trwa od momentu, w którym upoważnione przez prawo władze dowiadują się o podejrzeniu przestępstwa do momentu przyjęcia aktu oskarżenia’. Postępowanie przygotowawcze rozpoczyna się wraz z jakąkolwiek czynnością wykonaną przez *adli makamları* ‘jednostki sądowe’ dla zebrania i oceny informacji przydatnych do *şüphenin açıklanmasına* ‘wyjaśnienia podejrzenia’ lub też jego udowodnienia. Wystarczające w tym celu jest nawet *anonim ihbar* ‘zgłoszenie anonimowe’ (Centel, Zafer 2020: 209). W przypadku braku dowodów i przesłanek stwierdzających popełnienie przestępstwa, *soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilir* ‘podjęta zostaje decyzja o braku podstaw do wszczęcia postępowania’, o czym powiadomione zostają *ihbarda bulunan* ‘osoby zgłaszające’ lub też *şikâyetçi* ‘składający skargę’, jeśli istnieją. W przypadku odwołania od powyższej decyzji, w sytuacji przyjęcia odwołania prokuratura republiki wszczyna postępowanie przygotowawcze (Centel, Zafer 2020: 209).

Rodzaje powiadomień o przestępstwie w systemie tureckim dzielą się na:

- *re’sen öğrenme* ‘ex officio’, czyli z urzędu, dosł. osobiste dowiedzenie się – prokurator lub przedstawiciel funkcjonariuszy jest świadkiem zdarzenia prywatnie lub w trakcie pełnienia obowiązków służbowych;
- *ihbar* ‘zgłoszenie, doniesienie’ (zob. rozdz. archaizmy), forma podania do wniesienia, którego prawo gwarantuje konstytucja¹⁰⁴. Osoba zgłaszająca przestępstwo może być zarówno osobą poszkodowaną w jego wyniku, jak i osobą postronną nie mającą z nim związku. W sytuacjach, w których przestępstwo nie opiera się na skardze, zgłoszenie osoby poszkodowanej w wyniku przestępstwa jest *ihbar* ‘zgłoszeniem’. Zgłoszenie może zostać skierowane nie tylko do prokuratury lub sił policyjnych, ale również do *vali* ‘gubernatora’ lub *kaymakamlık* ‘guberni obwodu’, a w przypadku przestępstw poza granicami kraju w tureckich ambasadach lub konsulatach. Funkcjonariusz publiczny może złożyć zgłoszenie w stosownym urzędzie lub instytucji (Zafer, Cantel 2020: 210). Zawiadomienie może zostać złożone w formie pisemnej lub ustnej do sporządzenia protokołu¹⁰⁵;

¹⁰³ Art. 2 lit. e, TKPK.

¹⁰⁴ Art. 74, Konstytucja RT.

¹⁰⁵ Art. 158, TKPK.

- *şikayet* ‘skarga’ – w przypadku przestępstw ściganych na podstawie skargi, postępowanie przygotowawcze oraz śledztwo rozpoczyna się na podstawie skargi złożonej przez poszkodowanego¹⁰⁶. *Şikayet, suçtan zarar görenin, fiilin cezalandırılması isteğini içeren bir beyandır* ‘Skarga jest oświadczeniem poszkodowanego w wyniku przestępstwa zawierającym wnioski o ukaranie czynu’ (Cantel, Zafer 2020: 211). W niektórych określonych sprawach skargi złożone przez określone *makam* ‘instytucje’, które stawiają prokuratora w obowiązku do wszczęcia postępowania nazywane są *istem* lub *talep*, tzn. ‘żądanie’. *Istem* jest skargą złożoną przez oficjalną instytucję, którą z zasady jest *Adalet Bakanlığı* ‘Ministerstwo Sprawiedliwości’. Różnicą pomiędzy *şikâyet* ‘skargą’, a *istem* jest nie tylko podmiot ją składający, ale także to, że prokurator, który nie ma obowiązku wszczęcia postępowania na podstawie skargi, posiada taki obowiązek na podstawie *istem*. Dla złożenia *istem* nie istnieje ograniczenie czasowe, w przeciwieństwie do *şikâyet* ‘skargi’ i o ile *şikâyet* można wycofać, o tyle nie można tego zrobić w przypadku *istem* (Yenisey, Nuhoglu 2017: 604).

Prokuratura oraz służby porządkowe są organami uprawnionymi do odbierania zeznań na etapie postępowania przygotowawczego. Złożenie zeznań na tym etapie, zgodnie z procedurą postępowania odbywa się ustnie. Jeśli według prokuratury podejrzany powinien zostać zatrzymany lub poddany kontroli sądowej, to za jego przesłuchanie odpowiada sędzia pokoju (Demirağ 2018: 292). Jeśli wezwany na przesłuchanie świadek lub podejrzany może zostać doprowadzony do miejsca przesłuchania siłą na podstawie pisemnej decyzji sędziego¹⁰⁷, zostaje o tym powiadomiony w wezwaniu zgodnie z art. 145. *İfade tutanağı* ‘protokół zeznań’ po podpisaniu stanowi dokument oficjalny, w związku z czym zawiera obowiązkowe elementy: *başlık* ‘tytuł’; *alt başlıklar* ‘podtytuły’ (zawierające dane osoby składającej zeznanie); *metin* ‘treść’, *giriş* ‘wstęp’, który zmienia się według charakteru przesłuchiwanego (podejrzany lub wyjaśnienie); *gelişme* ‘rozwińnięcie’, *sonuç* ‘wnioski’, *tarih* ‘daty’, *imza* ‘podpis’ (Demirağ 2020: 300–301).

Osoba, która poddana zostaje postępowaniu sprawdzającemu na podstawie *basit şüpheli* ‘wstępnej podejrzania’, staje się *şüpheli* ‘podejrzany’, w przypadku, kiedy

¹⁰⁶ Art. 73 § 1, TKK.

¹⁰⁷ Art. 146 § 1, ibidem: *şüphelinin zorla getirilmesi*.

podejrzanie nabiera *yeterli şüph*e ‘wystarczającego prawdopodobieństwa’, a po *suç isnat edilince* ‘postawieniu zarzutu’, osoba wstępnie podejrzana staje się *sanık* ‘podejrzana’ (Yenisey, Nuhoğlu 2017: 586).

Prokurator może zarządzić tymczasowe aresztowanie na 48 godzin, jeśli uzna, że istnieją dowody potwierdzające dokonanie przestępstwa przez podejrzanego lub tymczasowe aresztowanie jest konieczne w kontekście śledztwa (Demirağ 2020: 315). Nakaz tymczasowego aresztowania w swojej strukturze zawiera: *soruşturma no*: ‘numer śledztwa’ dosł. ‘przesłuchanie, wypywanie’, *başlık* ‘tytuł’, *gözaltına alma kararı* ‘decyzję o tymczasowym aresztowaniu’, *şüpheli/ler* ‘dane podejrzanego/ych’, *suç tarihi* ‘datę popełnienia czynu zabronionego’ oraz *yakalama tarih ve saati* ‘datę i godzinę zatrzymania’.

T.C. ANKARA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI	
SORUŞTURMA NO: 2017/...	
GÖZALTINA ALMA KARARI	
ŞÜPHELİ/LER	:
YÜKLENEN SUÇ/LAR	:
SUÇ TARİHİ	:
YAKALAMA TARİH VE SAATİ	:
GÖZALTI BİTİŞ TARİH VE SAATİ	:
<p>Yukarıda açık kimliği ve adresi, yüklenen suçu, suç tarihi, yakalanma tarih ve saati yazılı bulunan ve soruşturma belgeleri ile birlikte Cumhuriyet Savcılığımızda mevcut olarak hazır bulundurulması istenen şüpheli .../... tarihinde saat ...: ... da hakkında düzenlenen tutanakla savcılığımızda hazır bulundurulmakla;</p> <p>Soruşturma belgelerinin incelenmesinden, şüphelinin yüklenen suçu işlediğini gösteren somut delillerin bulunması, hakkındaki soruşturmanın henüz tamamlanmamış olması ve soruşturma yönünden de zorunluluk bulunması nedeniyle,</p> <ol style="list-style-type: none">1. Adı geçen şüphelinin, CMK 91/1 maddesi gereğince, yakalama anından itibaren 24 saati geçmemek üzere ve yukarıda belirtilen tarih ve saate kadar gözaltına alınmasına,2. Şüphelinin gözaltına alındığının <u>kendisine derhal tebliğine</u> ve bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gecikmeksizin haber verilmesine,3. Şüpheli, müdafii veya kanuni temsilcisi ile eşi ya da birinci veya ikinci derece kan hısımlarının hemen serbest bırakılmayı sağlamak için Ankara Nöbetçi Sulh Ceza Hakimliğine başvurabileceklerine, <p>Karardan bir suretinin gereği için tevdiine karar verildi. 19/01/2017 saat 16:20</p>	
Adı ve Soyadı (Sicil No) Cumhuriyet Savcısı	

Rys. 4. Przykładowa decyzja o tymczasowym areszcie.
Źródło: Demirağ 2020: 315.

Jeśli dowody wskazują na winę podejrzanego, w celu zapobieżenia jego możliwej ucieczce lub sfałszowaniu dowodów, tudzież próbie wpłynięcia na świadków, na wniosek prokuratora sędzia może wydać *tutuklama kararı* ‘nakaz aresztowania’ (Demirağ 2020: 319–321). Sędzia może uznać, że wystarczające będą tylko środki w postaci *adli kontrol*

‘kontroli karnej’. Wydany na etapie postępowania przygotowawczego przez prokuratora pisemny wniosek o areszt jest dokumentem otwierającym *tali dava*¹⁰⁸ ‘wszystkie inne postępowania cząstkowe w ramach postępowania głównego’¹⁰⁹. Do czynności zbierania środków dowodowych należą również *keşif*¹¹⁰ ‘ogłędziny’¹¹¹, które oznaczają *bir olay veya durumun oluş nedenlerini anlayabilmek için yerinde inceleme yapma* ‘dokonanie rozpoznania na miejscu w celu zrozumienia przebiegu powstania zaistniałego zdarzenia lub okoliczności’ (Yenisey, Nuhoğlu 2017: 641). Według procedury postępowania karnego „ogłędziny są *teftiş* ‘kontrolą’ (dokładnym sprawdzeniem tego co istnieje) przeprowadzoną przez sędziego za pomocą pięciu zmysłów w celu osiągnięcia *muhakeme* ‘osądu’”¹¹². Ogłędziny przeprowadzone zostają na podstawie decyzji wydanej przez organy sądowe i przeprowadzone zostają przez sędziego lub sąd. Ponieważ ogłędziny stanowią jednocześnie środek zabezpieczający, w razie konieczności przeprowadzane zostają na etapie postępowania przygotowawczego i jako, że czynności dowodowe leżą w gestii sędziów odpowiedzialnych za *kovuşturma* ‘postępowanie procesowe’, niezależnie od etapu postępowania, na którym się odbywają, wymagana jest obecność wszystkich zainteresowanych stron¹¹³.

W przypadku braku możliwości skontaktowania się z prokuratorem, przedstawiciele *kollu görevlileri* ‘funkcjonariusze porządkowi’ na pisemny rozkaz swojego *amir* ‘przełożonego’ mogą dokonać *arama* ‘przeszukania’ wszędzie, za wyłączeniem *konut işyeri kamuya açık olmayan kapalı alanlar*¹¹⁴ ‘zamkniętych przestrzeni, miejsc pracy w domostwach niedostępnych publicznie’.

¹⁰⁸ Ang. *anillary suit*.

¹⁰⁹ Np. stosowanie w ramach śledztwa postępowania aresztowego (Kunther, Yenisey, Nuhoğlu 2006: 166–167).

¹¹⁰ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (17.08.2020).

¹¹¹ Art. 207 § 1, KPK.

¹¹² *Keşif, muhakemenin gayesine erişmek için hakim, beş duyusu vasıtası ile yaptığı teftiştir, yani meydana olan dikkatle incelemesidir* (Yenisey, Nuhoğlu 2017: 641).

¹¹³ *Fakat aslında delliler bakımından kovuşturma hakimlerinin işi olduğundan, duruşmada hazır bulunabilecekler bulundurulur, kovuşturma evresinde yapılmışçasına, yapılır* (Yenisey, Nuhoğlu 2017: 642).

¹¹⁴ Art. 83, TKPK.

ANKARA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

ŞİKAYETÇİLER : 1- Mahmut (TC. No:.....)

Büyükesat Mah. K. Sok. No: ... Çankaya/ANKARA

2- (...) İnşaat Ticaret ve Taahhüt Limited Şirketi

VEKİLLERİ : Av. Mustafa ... - Av. Özcan ...

(...) cad. No: ... Kavaklıdere Çankaya/ANKARA

SÜPHELİ : G. T. (TC. No:.....)

... Mah. ... Sok. No: 12 ORDU

SUC ve TARİHİ : Alenen hakaret- 10.10.2017

ACIKLAMALAR :

Müvekkillerden (...) Ltd. Şti., (...) AŞ. tarafından düzenlenen ihaleleri kazanarak, (...) alt yapısı işini üstlenmiş bir şirkettir. Müvekkil Mahmut ise, bu şirketin sahibi ve yetkilisidir.

Sosyal medyada Facebook adlı sitede yer alan, "t...web.tr" adlı bölümde, 09.10.2017 tarihinde, müvekkil şirket ve yetkilileri hakkında, ticari itibarını sarsacak, karalayıcı ve küçük düşürücü bir haber ve altında da yorumlara yer verilmiştir. (EK- 1)

Nitekim, müvekkil şirket adına yapılan başvuru sonucunda, (...) 2. Sulh Ceza Hakimliğince 12.10.2017 gün ve 2017/184 sayılı karar ile; "... kişilik haklarının ihlali sayılabilecek, küçük düşürücü, karalayıcı ifadeler bulunduğu anlaşılmalı" şeklinde gösterilen gerekçeye dayalı olarak anılan sitede yer alan haberin hukuka aykırı olduğu kanaatine varılmış ve söz konusu yazının içeriğine erişimin engellenmesine karar verilmiştir. (EK-2)

Şüpheli G. T., müvekkil şirketin eski çalışanlarından olup, söz konusu haberin alt kısmında, 10.10.2017 tarihinde yazdığı yorumda; "*Bu (...)’da çalışan arkadaşlar, maaşı bırakın onlar kıdem tazminatınıza da göz koyarlar haberiniz olsun, onların tek derdi para, lafa gelince ahde vefa derler, yeter ki işçi köpek gibi çalışsın derler, ama mahkemede süt dökmüş kedi olurlar, Aferin arkadaşlar alın terinizi hiçbir şerefsize yedirmeyin, gerekirse mahkemeye başvurun, paşa paşa kuruşu kuruşuna alırsınız emeğinizin karşılığını*" şeklinde sözler söyleyerek müvekkillere alenen hakaret etmiştir.

Hakkında şikayette bulunulan şüpheli G. T.’un; internette herkese açık olan bir sitede yazdığı yorumda, "... maaşı bırakın onlar kıdem tazminatınıza da göz koyarlar ... onların tek derdi para ... mahkemede süt dökmüş kedi olurlar ... alın terinizi hiçbir şerefsize yedirmeyin ..." şeklinde sözler söylemek suretiyle müvekkillerin onur, şeref ve saygınlığını rencide edecek şekilde sövmek fiilini işlediği ve 5237 sayılı TCK'nın 125/1-2-4. maddesinde düzenlenen alenen hakaret suçunu işlediği değerlendirilmektedir.

SONUÇ ve İSTEM:

Yukarıda açıklanan nedenlerle müvekkiller Mahmut (...) ve (...) Ltd. Şti.ne alenen hakaret eden şüpheli G. T. hakkında soruşturma açılarak, cezalandırılması için kamu davası açılmasını saygılarımızla arz ve talep ederiz. (03.11.2017)

Şikayetçi Vekilleri

Av. Mustafa (...) - Av. Özcan (...)

6.2. Akt oskarżenia

W Polsce „w ciągu 14 dni od daty zamknięcia śledztwa albo od otrzymania aktu oskarżenia sporządzonego przez policję w dochodzeniu, prokurator sporządza akt oskarżenia lub zatwierdza akt oskarżenia sporządzony przez policję w dochodzeniu i wnosi go do sądu albo sam wydaje postanowienie o umorzeniu, o zawieszeniu albo o uzupełnieniu śledztwa lub dochodzenia”¹¹⁵. Akt oskarżenia może zostać wniesiony bezpośrednio do sądu przez organ, zdefiniowany w art. 325d¹¹⁶, chyba że prokurator postanowi inaczej¹¹⁷. W przypadkach tymczasowego aresztowania podejrzanego okres ten wynosi 7 dni¹¹⁸. Dla postępowań przygotowawczych, które zakończyły się w formie dochodzenia, akt oskarżenia nie musi zawierać uzasadnienia. „Oskarżonym jest osoba, przeciwko której wniesiono oskarżenie do sądu, a także osoba, co do której prokurator złożył wniosek wskazany w art. 335 § 1 KPK lub wniosek o warunkowe umorzenie postępowania (art. 71 § 2 KPK)” (Kruszyński 2018: 7). Do aktu oskarżenia dołączone zostaje uzasadnienie oraz dowody, uzasadniające oskarżenie. Jeśli to możliwe, również wyjaśniające podstawy prawne oskarżenia oraz okoliczności, na które powołuje się oskarżony w swojej obronie. Zgodnie z art. 333 KPK w akcie oskarżenia powinna się również znaleźć lista osób, które oskarżyciel żąda wezwać oraz wykaz dowodów, których przeprowadzenia oskarżyciel domaga się na rozprawie głównej. Oprócz elementów obligatoryjnych, które muszą znaleźć się w akcie oskarżenia (zob. tab. 4)¹¹⁹ dołącza się również „do wiadomości sądu, listę ujawnionych osób pokrzywdzonych z podaniem ich adresów, a także adresy osób, o których mowa w § 1 § 1; listę pokrzywdzonych; jeśli prokurator uzna za stosowne może dołączyć wniosek o orzeczenie zwrotu korzyści majątkowej albo jej równowartości uprawnionemu podmiotowi lub orzeczenie przepadku świadczenia albo jego równowartości na rzecz Skarbu Państwa”¹²⁰. Wniosek powinien zawierać uzasadnienie. Do sądu wraz z aktem oskarżenia przesyła się akta postępowania przygotowawczego wraz z załącznikami¹²¹. Zawiadomienie o przesłaniu aktu oskarżenia

¹¹⁵ Art. 331 § 1, KPK.

¹¹⁶ Art. 325 lit. d, ibidem: „Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z właściwymi ministrami określi, w drodze rozporządzenia, organy uprawnione obok policji do prowadzenia dochodzeń oraz organy uprawnione do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakres spraw zleconych tym organom, mając na uwadze określony przez ustawę zakres kompetencji tych organów”.

¹¹⁷ Art. 331 § 2, ibidem.

¹¹⁸ Art. 331 § 3, ibidem.

¹¹⁹ Art. 332 § 1, ibidem.

¹²⁰ Art. 333 § 5, ibidem.

¹²¹ Art. 334 § 1, ibidem.

otrzymują oskarżony i ujawniony pokrzywdzony, osoba lub instytucja, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie. Pokrzywdzony zostaje pouczony o prawie do złożenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego¹²². W przypadku gdy okoliczności popełnienia przestępstwa i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości lub oskarżony przyznaje się do winy i jego postawa wskazuje na to, że cele postępowania zostaną osiągnięte można zaniechać prowadzenia dalszych czynności¹²³. Jeśli istnieje konieczność zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą lub zniszczeniem, należy przeprowadzić czynności procesowe w niezbędnym zakresie, w szczególności dokonania oględzin, przeszukania lub czynności wobec podejrzanego określonych w kodeksie¹²⁴.

W przypadku spełnienia przesłanek, które uzasadniają warunkowe umorzenie postępowania, prokurator w miejsce aktu oskarżenia może sporządzić wniosek skierowany do sądu o umorzenie lub warunkowe umorzenie postępowania¹²⁵. Prokurator posiada prawo do wskazania proponowanego okresu próby, obowiązków, które należy nałożyć na oskarżonego, oraz zgodnie z zaistniałymi okolicznościami wniosku dotyczące dozoru¹²⁶. Prokurator może również złożyć do sądu wnioski o skazanie bez rozprawy (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 456–457).

Tab. 1. Zestawienie jednostek obligatoryjnych pisemnego zapisu aktu oskarżenia zgodnego z kodeksem postępowania karnego w Polsce i Turcji

Art. 170 § 1-6, TKPK	Art. 332. § 1, KPK
<i>Şüphelinin kimliği</i> ‘tożsamość podejrzanego’	imię i nazwisko oskarżonego, inne dane o jego osobie, w tym numer telefonu, telefaksu i adres poczty elektronicznej lub informację o ich nieposiadaniu przez oskarżonego lub niemożności ich ustalenia, dane o zastosowaniu środka zapobiegawczego oraz zabezpieczenia majątkowego

¹²² Art. 334 § 3, KPK.

¹²³ Art. 335 § 1, ibidem.

¹²⁴ Art. 335, ibidem: oględzinom zewnętrznym ciała oraz innym badaniom niepołączonym z naruszeniem integralności ciała; wolno także w szczególności od oskarżonego pobrać odciski, fotografować go oraz okazać w celach rozpoznawczych innym osobom; 2) badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na jego ciele, z wyjątkiem chirurgicznych, pod warunkiem że dokonywane są przez uprawnionego do tego pracownika służby zdrowia z zachowaniem wskazań wiedzy lekarskiej i nie zagrażają zdrowiu oskarżonego, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest nieodzowne; w szczególności oskarżony jest obowiązany przy zachowaniu tych warunków poddać się pobraniu krwi, włosów lub wydzielin organizmu, z zastrzeżeniem § 3; 3) pobraniu przez funkcjonariusza policji wymazu ze słówki policzków, jeżeli jest to nieodzowne i nie zachodzi obawa, że zagrażałoby to zdrowiu oskarżonego lub innych osób.

¹²⁵ Art. 336 § 1, ibidem.

¹²⁶ Art. 336 § 3, ibidem.

b) <i>Müdafii</i> ‘obrońca’	informację o złożonym przez oskarżonego oświadczeniu o wyrażeniu zgody na dokonywanie doręczeń na adres do doręczeń elektronicznych wraz z podaniem tego adresu albo o braku takiej zgody
c) <i>Maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği</i> ‘tożsamość zamordowanego, pokrzywdzonego lub poszkodowanego w wyniku przestępstwa’	2) dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody;
d) <i>Mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanunî temsilcisi</i> ‘pełnomocnik lub przedstawiciel prawny pokrzywdzonego lub poszkodowanego w wyniku przestępstwa’	3) wskazanie, że czyn został popełniony w warunkach wymienionych w art. 64 lub art. 65 Kodeksu karnego albo art. 37 § 1 Kodeksu karnego skarbowego
e) <i>Açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği</i> ‘tożsamość osoby zgłaszającej (czyn) jeśli jej ujawnienie nie powoduje problemu’	4) wskazanie przepisów ustawy karnej, pod które zarzucany czyn podpada;
f) <i>Şikâyette bulunan kişinin kimliği</i> ‘tożsamość osoby, składającej skargę’	5) wskazanie sądu właściwego do rozpoznania sprawy.
g) <i>Şikâyetin yapıldığı tarih</i> ‘data złożenia skargi’	
h) <i>Yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri</i> ‘zarzucany czyn i przepisy prawa, które powinny zostać zastosowane’	
i) <i>Yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi</i> ‘miejsce, data i okres dot. popełnionego czynu’	
j) <i>Suçun delilleri</i> ‘dowody przestępstwa’	
k) <i>Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri, Gösterilir</i> ‘wskazanie czy podejrzany został zatrzymany lub nie, jeśli został zatrzymany to daty i okresy aresztu tymczasowego i zatrzymania’	
(4) <i>İddianamede, yüklenen suçun oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır; yüklenen suçun oluşturan olaylar ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere yer verilmez</i> ‘zdarzenia, które stwarzają zarzucany czyn w akcie oskarżenia, zostają przedstawione po połączeniu ich z istniejącymi dowodami; nie podaje się informacji niezwiązanych z wydarzeniami stanowiącymi przedmiot zarzucanego czynu oraz dowodami wskazującymi na winę’	
(5) <i>İddianamenin sonuç kısmında, şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlar da ileri sürülür</i> ‘w części końcowej aktu oskarżenia przedstawiane są nie tylko elementy świadczące przeciwko podejrzanemu, ale również świadczące na jego korzyść’	

<p><i>İddianamenin sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükm edilmesinin istendiği; suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbiri açıkça belirtilir</i> ‘w końcowej części aktu oskarżenia opisuje się środki karne i zabezpieczające, które mają zostać nałożone w związku z popełnionym przestępstwem; jeżeli przestępstwo zostało popełnione w ramach działalności osoby prawnej, środek zabezpieczający, który można zastosować wobec danej osoby prawnej, zostaje jasno określony’</p>	
--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie tekstów paralelnych ustaw w języku polskim i tureckim.

Prokurator Republiki (*Cumhuriyet Savcısı*) nie posiada prawa do: *tutuklama kararı*¹²⁷ ‘wydania nakazu aresztowania’, *sorgu*¹²⁸ ‘przesłuchania’, *konut arama* ‘przeszukania miejsca zamieszkania’, *şüphelinin gözlem altına alınmasına karar veremez*¹²⁹ ‘objęcie obserwacją’. Jeśli prokurator uzna za konieczne dokonanie którejs z powyższych czynności, musi zgłosić pisemną prośbę do *sulh ceza hâkimi* ‘sędziego pokoju’ urzędującego w miejscu, w którym procedura ma zostać przeprowadzona. W przypadku gdy decyzja sędziego *gecikmesinde sakınca bulunması halinde* ‘może mieć negatywny wpływ na śledztwo’, prokurator ma prawo do przeprowadzenia badania fizycznego¹³⁰. W akcie oskarżenia zostają przedstawione zdarzenia przypisane do istniejących dowodów, które składają się na zarzucany czyn, z pominięciem informacji dot. zdarzeń (okoliczności), które nie mają związku z zarzucanym czynem. W części końcowej aktu oskarżenia wyszczególnione są zarówno elementy świadczące na niekorzyść oskarżonego, jak i świadczące na jego korzyść. Opisane zostają również przewidziane dla danego czynu kara i środki zapobiegawcze. W przypadku spraw, dla których zastosowanie mają warunki konieczne, prokurator może umorzyć śledztwo w przypadku wystąpienia przesłanek wymagających zastosowania orzeczenia o skrusze lub przyczyn osobistych niwelujących karę, w sprawach zagrożonych karą pozbawienia wolności do trzech lat, z wyjątkiem przestępstw w zakresie porozumienia. Osoba poszkodowana w wyniku przestępstwa lub podejrzany ma prawo do złożenia odwołania

¹²⁷ Art. 101, TKPK.

¹²⁸ Art. 191 § 3 lit. d, ibidem.

¹²⁹ Art. 74, ibidem.

¹³⁰ Art. 75, ibidem: *şüphelinin beden muayenesi*.

od tej decyzji. Odłożenie w czasie wszczęcia postępowania możliwe jest tylko w sytuacjach, w których spełnione zostają określone warunki, takie jak: brak wcześniejszej karalności podejrzanego za czyn umyślny¹³¹; poświadczenie podejrzanego, że w przypadku odłożenia wszczęcia postępowania zaprzestanie on popełniania czynu; w przypadku gdy odłożenie wszczęcia postępowania przyniesie więcej korzyści dla społeczeństwa i podejrzanego niż rozprawa; w przypadku gdy podejrzany przywróci do stanu sprzed popełnienia czynu zabronionego szkodę określoną przez prokuratora, pokrzywdzonego lub społeczność. W okresie odłożenia, w przypadku braku popełnienia umyślnego czynu zabronionego podjęta zostaje decyzja o braku podstaw do wszczęcia śledztwa. Jeśli w tym okresie popełniony zostanie umyślnie czyn zabroniony, otwarta zostaje sprawa z oskarżenia publicznego. W okresie odłożenia nie działa okres przedawnienia¹³². Powyższe artykuły prawa nie mają zastosowania dla przestępstw popełnionych w ramach założenia, prowadzenia lub bycia członkiem organizacji przestępczej; dla przestępstw popełnionych przez urzędnika państwowego lub przeciw niemu oraz przez wojskowych dla przestępstw wojskowych oraz dla przestępstw przeciwko nietykalności cielesnej. Akt oskarżenia zostaje poddany *inceleme* ‘sprawdzeniu’ przez sąd wraz z dokumentami, dotyczącymi stadium śledztwa, w ciągu 15 dni dla ustalenia brakujących lub błędnych punktów. W przypadkach, w których ustalone zostanie, że: akt oskarżenia został sporządzony niezgodnie z art. 170 bez zebrania istniejących dowodów, które wskazywałyby na *suçun sübûtuna*¹³³ ‘dowody przestępstwa’; w procedurach, które zgodnie z aktami dochodzenia, podlegają przedpłacie lub postępowaniu pojednawczemu lub postępowaniu przyspieszonemu lub też zostały sporządzone bez zastosowania procedury *seri muhakeme usulü* lub też w sprawach o przestępstwa, w przypadku których dochodzenie lub ściganie jest uzależnione od uzyskanego zezwolenia, akt oskarżenia zwrócony zostaje do Prokuratury

¹³¹ Art. 171 § 2, TKPK: *Suçtan zarar gören veya şüpheli, bu karara 173'üncü madde hükümlerine göre itiraz edebilir*, art. 171 § 3 lit. a, TKPK: *Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için; 60 a) Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması b) Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi c) Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması d) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı ve Cumhuriyet savcısı tarafından tespit edilen zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, (59) koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir.*

¹³² Art. 171 § 4, TKPK: *Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde, kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez.*

¹³³ Ang. *evidence of guilt*.

Republiki. *Seri muhakeme usulu* jest metodą stosunkowo nową, która regulowana jest poprawką 250 artykułu TKPK na podstawie artykułu 23 ustawy nr 7188 z 2019 roku:

“This method is one of the penal orders that constitute an exception to the principal of no punishment without trial (*nulla poena sine iudicio*). All of the following basic characteristics of the similar procedures called penal order in the comparative law appear to be valid also for the accelerated procedure: being a method alternative to prosecution; being applied mainly under the supervision of the prosecutor at the investigation phase; the assessment as to the establishment of the offence and determination of the sanction to be imposed is made by the prosecutor himself; the sanction to be determined accordingly must be accepted also by the suspect; being enforceable upon being endorsed by a court if prescribed; the decision through this method shall bear the same effects with a conviction decision issued at the end of a trial; upon being finalized, the decision shall become enforceable with immediate effect; and a criminal record shall be created.”

(Yavuz 2021: 92).

Akt oskarżenia nie podlega zwrotowi ze względu na *suçun hukukî nitelendirilmesi* ‘kwalifikację prawną przestępstwa’. Akt oskarżenia, który nie zostanie zwrócony najpóźniej po upływie terminu określonego w akapicie pierwszym¹³⁴ (tj. 15 dni), uznany zostaje za przyjęty. Po zwróceniu aktu oskarżenia prokurator, po uzupełnieniu braków wskazanych w postanowieniu i poprawieniu błędnych punktów, jeżeli nie zachodzi sytuacja wymagająca postanowienia o umorzeniu ścigania, sporządza nowy akt oskarżenia i przesyła akta do sądu. Nie ma możliwości zwrotu aktu oskarżenia z przyczyn niewymienionych w pierwszym postanowieniu¹³⁵. Prokuratorowi przysługuje odwołanie od decyzji dotyczącej zwrotu aktu oskarżenia.

6.2.1. Struktura aktu oskarżenia

Turecki akt oskarżenia w nagłówku zawiera nazwę prokuratury T.C. (MIASTO) *Cumhuriyet Başsavcılığı* ‘przekład’, która zajmuje się sprawą, następnie w kolejności *soruşturma no* ‘numer śledztwa’, *esas no* ‘numer sygnatury akt’, oraz *iddianame no* ‘numer aktu oskarżenia’. Pod nagłówkiem *iddianame* ‘akt oskarżenia’ znajduje się nazwa sądu, do którego zostaje on skierowany. Zostają wymienione dane *davacı* ‘powoda’, który oznaczony zostaje skrótem *K.H. Kamu Hukuku* ‘prawo publiczne’, jako że każda sprawa karna, niezależnie od tego czy otwierana jest na podstawie skargi lub bez, posiada

¹³⁴ Art. 174 § 1, TKPK.

¹³⁵ Art. 174 § 4, ibidem: *İlk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilemez*

cechy *kamu davası* ‘sprawy publicznej’, *şikayetçi* ‘(dane) składającego skargę’, *şüpheli* ‘podejrzanego’, *müdafii* (jego) ‘obrońcy’, *şikayet tarihi* ‘daty złożenia skargi’, *şikayetin yapıldığı yer* ‘miejsca złożenia skargi’, *suç* ‘przestępstwa/czynu zabronionego’, *suç tarihi* ‘data popełnienia przestępstwa/czynu zabronionego’, *suç yeri* ‘miejsce popełnienia przestępstwa/czynu zabronionego’, daty dodatkowych środków zabezpieczających zastosowanych wobec podejrzanego, jeśli zaistniały np. *gözaltı tarihi* ‘data tymczasowego aresztowania’, *tutuklama tarihi* ‘data aresztowania’, *deliller* ‘dowody’. Częścią niezmienną jest oświadczenie o treści: *yukarıda yazılı suçla ilgili olarak Cumhuriyet Başsavcılığımızca yapılan soruşturmaya ilişkin evrak incelendi* ‘wszystkie związane z postępowaniem dotyczącym opisanego powyżej przestępstwa dokumenty zostały sprawdzone przez prokuraturę generalną’ (zajmującą się śledztwem).

.....
(oznaczenie prokuratury)

Otwock, 26 sierpnia 2020 r.

Sygn. akt PR 1 Ds 735.2019.S

AKT OSKARŻENIA
przeciwko:

- 1) Adrianowi Makowskiemu – oskarżonemu o czyny określone w art. 280 § 2 k.k.
w zw. z art. 64 § 1, art. 279 § 1 w zw. z art. 64 § 1 k.k.;
 - 2) Arturowi Domańskiemu – oskarżonemu o czyny określone w art. 280 § 2
w zw. z art. 31 § 2 i art. 279 § 1 w zw. z art. 31 § 2 k.k.;
 - 3) Maciejowi Bartnickiemu – oskarżonemu o czyny określone w art. 279 § 1 i art. 207
§ 1 k.k.;
- [...]

oskarżam:

1) Adriana Makowskiego – s. Andrzeja i Doroty z d. Malka, ur. 17 lutego 1981 r. w Warszawie, zam. w Otwocku, ul. Matejki 32 m. 4, PESEL 81021704488, obywatelstwa polskiego, o wykształceniu podstawowym, bez zawodu, kawalera, ojca dziecka w wieku 6 lat, utrzymującego się z prac dorywczyczych na budowach, zarabiającego 2300 zł miesięcznie, bez majątku, karanego (k. 292, t. II), nr tel. 601 187 122, zatrzymanego w dniu 14 września 2019 r. o godzinie 6.15 (k. 92), tymczasowo aresztowanego na okres 3 miesięcy postanowieniem Sądu Rejonowego w Otwocku z dnia 16 września 2019 r., III Kp 1185/19 (k. 130–132), następnie postanowieniem Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie z 6 grudnia 2019 r., V Kp 1694/19, stosowanie powyższego środka zapobiegawczego przedłużono na dalszy czas oznaczony do 14 marca 2020 r. (k. 212–213), kolejno, postanowieniem Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie z 6 marca 2020 r., V Kp 87/20, stosowanie powyższego środka zapobiegawczego przedłużono na dalszy czas oznaczony do 14 czerwca 2020 r. (k. 357), następnie postanowieniem Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie z 7 czerwca 2020 r., V Kp 368/20, stosowanie powyższego środka zapobiegawczego przedłużono na dalszy czas oznaczony do 14 września 2020 r. (k. 423–424) – przebywającego w Areszcie Śledczym Warszawa-Białołęka, zabezpieczenia majątkowego nie stosowano.

2) Artura Domańskiego – s. Grzegorza i Anny z d. Suchenek, ur. 16 listopada 1983 r. w Warszawie, zam. w Józefowie, ul. Kościuszki 46, PESEL 83111645790, obywatelstwa polskiego, o wykształceniu gimnazjalnym, ucznia I klasy technikum wieczorowego dla dorosłych, bez zawodu, kawalera, bezdzietnego, pozostającego na utrzymaniu rodziców, bez majątku, karanego (k. 290), nr tel. 884 920 134, zatrzymanego 14 września 2019 r. o godzinie 8.20 (k. 93), tymczasowo aresztowanego postanowieniem Sądu Rejonowego w Otwocku z 16 września 2019 r., III Kp 1186/19 (k. 138–140), na okres 3 miesięcy, następnie postanowieniem Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie z 6 grudnia 2019 r., V Kp 1695/19, stosowanie powyższego środka zapobiegawczego przedłużono na dalszy czas oznaczony do 14 marca 2020 r. (k. 214–215), kolejno, postanowieniem Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie z 6 marca 2020 r., V Kp 88/20, stosowanie powyższego środka zapobiegawczego przedłużono na dalszy czas oznaczony do 14 czerwca 2020 r. (k. 358), następnie postanowieniem Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie z 7 czerwca 2020 r., V Kp 369/20, stosowanie powyższego środka zapobiegawczego przedłużono na dalszy czas oznaczony do 14 września 2020 r. (k. 418–419), przebywającego w Areszcie Śledczym Warszawa-Białołęka, zabezpieczenia majątkowego nie stosowano.

I. w dniu 8 września 2019 r. w Otwocku, woj. mazowieckie, działając wspólnie i w porozumieniu, posługując się nożem, grozili Janowi Zduńczykowi pozbawieniem życia oraz bili go pięściami po głowie i brzuchu, po czym zabrali w celu przywłaszczenia na jego szkodę: pieniądze w kwocie 20 000 zł, zegarek marki Tissot, biżuterię w postaci złotego łańcuszka z krzyżykiem, złotej bransolety męskiej i złotego sygnetu, aparat cyfrowy marki Canon, kamerę cyfrową marki Sony, laptop marki Apple, męski płaszcz skórzany i inne przedmioty o łącznej wartości 56 000 zł, przy czym Adrian Makowski czynu tego dopuścił się przed upływem 5 lat od odbycia kary powyżej 6 miesięcy pozbawienia wolności wymierzonej mu za umyślne przestępstwo podobne[...]

o to, że:

3) Macieja Bartnickiego – s. Pawła i Agaty z d. Jachowicz, ur. 30 sierpnia 1979 r. w Mińsku Mazowieckim, zam. w Kołbieli, ul. Piłsudskiego 76a, PESEL 79083041581, obywatelstwa polskiego, o wykształceniu zawodowym, z zawodu kucharza, kawalera, posiadającego na utrzymaniu dziecko w wieku roku i 3 miesięcy, zatrudnionego w Pizzerii „Piano-Pizza” w Warszawie na stanowisku kucharza, zarabiającego 1900 zł miesięcznie, bez majątku, niekaranego (k. 294), nr tel. 602 632 871, e-mail: maciek.79.kuch@gmail.com przebywającego na wolności, zatrzymanego w okresie od 12 do 14 października 2019 r. – zastosowano środek zapobiegawczy w postaci dozoru Policji (k. 154), zabezpieczenia majątkowego nie stosowano.

o to, że:

III. w nocy z 24 na 25 sierpnia 2019 r. w Otwocku, woj. mazowieckie, działając wspólnie i w porozumieniu dokonali kradzieży z włamaniem do sklepu odzieżowego „Elegantka”, w ten sposób, że po wybiciu szyby wystawowej weszli do jego wnętrza, skąd zabrali w celu przywłaszczenia 56 sztuk koszulek bawełnianych, 10 par butów marki ReKker, 10 sukienek bawełnianych i 8 par spodni o łącznej wartości 4440 zł, na szkodę Agnieszki Tkaczyk, przy czym Adrian Makowski czynu tego dopuścił się przed upływem 5 lat od odbycia kary powyżej 6 miesięcy pozbawienia wolności wymierzonej mu za umyślne przestępstwo podobne, tj. o przestępstwo określone w art. 279 § 1 w zw. z art. 64 § 1 k.k. wobec Adriana Makowskiego, wobec zaś Macieja Bartnickiego o przestępstwo określone w art. 279 § 1 k.k.

[...]

Na podstawie art. 25 § 1 pkt 2, art. 28 § 2 i art. 31 § 1 k.p.k. sprawa podlega rozpoznaniu przez Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie.

Uzasadnienie

Prokuratura Rejonowa w Otwocku nadzorowała śledztwo w sprawie rozboju dokonanego na szkodę Jana Zduńczyka. W toku przeprowadzonego w tej sprawie postępowania przygotowawczego ustalono następujący stan faktyczny. (k. 5–8): W dniu 8 września 2019 r. około godz. 23.45 dyżurny Komendy Powiatowej Policji w Otwocku został telefonicznie zawiadomiony o mającym miejsce w Otwocku przy ul. Słowackiego napadzie rabunkowym na osobie Jana Zduńczyka. Przybyli na miejsce funkcjonariusze Policji ustalili, że Jan Zduńczyk mieszkał samotnie w nowo wybudowanym domu, do którego wprowadził się w końcu sierpnia 2019 r. W dniu 8 września 2019 r. położył się spać około godz. 22.30, wcześniej pozamykał drzwi na zamki podklamkowe. Nie włączył alarmu, gdyż instalacja alarmowa nie działała prawidłowo i tego dnia została odłączona. Około godz. 23.00 Jan Zduńczyk obudził się, gdyż usłyszał jakieś szmery na schodach prowadzących do pomieszczeń na piętrze domu. [...]

(k. 385–398): W toku śledztwa zlecono biegłemu z zakresu biologii przeprowadzenie badań znalezionych w pobliżu domu pokrzywdzonego Jana Zduńczyka dwóch kominiarek, zabezpieczonych jako dowody rzeczowe. Na przedmiotach tych ujawniono materiały biologiczne w postaci śladów śliny ludzkiej oraz włosów, w wyniku zaś przeprowadzonych przez biegłego badań porównawczych tych śladów z materiałem biologicznym pobranym od Adriana Makowskiego [...] Adrianowi Makowskiemu zarzucono popełnienie przestępstw określonych w art. 280 § 2 w zw. z art. 64 § 1, art. 279 § 1 w zw. z art. 64 § 1 k.k. Przesłuchany w charakterze podejrzanego przyznał się do popełnienia wszystkich zarzuconych mu czynów, odmówił jednak składania wyjaśnień, oświadczając, że uczyni to dopiero na rozprawie sądowej (k. 117).

Jak ustalono – podejrzany Adrian Makowski 3 kwietnia 2019 r. [...]

Marek Kot był w przeszłości karany za czyn określony w art. 177 § 1 k.k. (k. 258–259).

Artur Domański, Wojciech Kwiatkowski i Dariusz Nalazek nie byli w przeszłości karani (k. 253, 256, 261).

Z wywiadu przeprowadzonego przez kuratora zawodowego wobec Artura Domańskiego wynika, że w miejscu zamieszkania ma negatywną opinię ze względu na częste awantury z sąsiadami i utrzymywanie kontaktów ze środowiskiem przestępczym.

Materiały dotyczące udziału nieustalonego mężczyzny o imieniu Adam w dokonaniu kradzieży z włamaniem w magazynie spółki Marex zostały wyłączone do odrębnego postępowania (k. 468).

Prokurator Prokuratury Rejonowej

Adam Nowak

Lista osób podlegających wezwaniu na rozprawę główną:

Oskarżeni:

(k. 117–121, 192–194, 221–222) 1. Adrian Makowski

(k. 99–103, 197–198, 231–232) 2. Artur Domański

(k. 204–206, 209–211) 3. Maciej Bartnicki

Obrońca oskarżonego Adriana Makowskiego

(k. 251) Adw. Zofia Bednarczyk

Obrońca z urzędu oskarżonego Artura Domańskiego

(k. 252) Adw. Robert Wierzchoń

Obrońca oskarżonego Marka Kota

(k. 300) Adw. Ryszard Biegań

Świadkowie:

(k. 5–8, 45–47) 1. Jan Zduńczyk

(k. 26–27) 2. Joanna Aponowicz

[...]

Na podstawie art. 333 § 2 k.p.k. wnoszę o zaniechanie zywiania na rozprawę świadków, których zeznania dotyczą okoliczności, którym oskarżeni nie zaprzeczają i nie są one tak doniosłe, aby zachodziła konieczność bezpośredniego przesłuchania ich na rozprawie:

(k. 36–37) 1. Romana Kozaka

(k. 38–39) 2. Haliny Słomskiej

[...]

Wykaz innych dowodów do ujawnienia na rozprawie:

TOM I

(k. 10–16) 1. Protokół oględzin miejsca rozboju.

(k. 9) 2. Karta informacyjna nr 1155.

(k. 18) 3. Notatka o użyciu psa służbowego.

(k. 20–21) 4. Protokół oględzin miejsca ujawnienia kominiarek.

(k. 42–43) 5. Protokół oględzin kominiarek.

(k. 47–48, 48–49, 78–80,

82–84, 168–170, 171–173, 174–176) 6. Protokół zatrzymania rzeczy.

(k. 50–51, 155–156, 158–159) 7. Protokół przeszukania osoby.

(k. 52–55, 64–66, 126–127, 152–153) 8. Protokół przeszukania pomieszczeń mieszkalnych.

[...]

TOM II

(k. 202) 15. Karta informacyjna leczenia szpitalnego.

(k. 207–211) 16. Dokumentacja lekarska Artura Domańskiego.

(k. 205–206) 17. Protokoły przeszukania.

(k. 247–249) 18. Odpis wyroku Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Północ w Warszawie, sygn. akt III K 248/15.

	<p>(k. 250–251) 19. Karta karna Adriana Makowskiego. (k. 253) 20. Karta karna Artura Domańskiego. (k. 254–255) 21. Karta karna Macieja Bartnickiego. (k. 256) 22. Karta karna Wojciecha Kwiatkowskiego. (k. 258–259) 23. Karta karna Marka Kota. (k. 261) 24. Karta karna Dariusza Nalazka. (k. 262–265) 25. Dokumentacja fotograficzna z oględzin miejsca rozboju. (k. 301–302) 26. Opinia sądowo-psychiatryczna Artura Domańskiego. (k. 319–321) 27. Opinia daktyloskopijna. (k. 330–345) 28. Opinia traseologiczna. (k. 350–352) 29. Protokół oględzin miejsca kradzieży w firmie Euro -Trans. (k. 355–356) 30. Protokół oględzin naczep samochodów. (k. 360–361) 31. Kwestionariusz wywiadu środowiskowego Artura Domańskiego. (k. 385–398) 32. Ekspertyza z zakresu badań biologicznych. (k. 399) 33. Oświadczenie. [...] Jednocześnie przekazuję do dyspozycji Sądu dowody ujęte w wykazie dowodów rzeczowych (k. 73–74, 296–299, 418–419).</p>
	<p>Prokurator Prokuratury Rejonowej Adam Nowak Załącznik do aktu oskarżenia PR I Ds 735.2019.S Adresy osób podlegających wezwaniu na rozprawę: I. Oskarżeni: 1) Adrian Makowski – zam. Otwock, ul. Matejki 32 m. 4, tel. 601 187 122, obecnie przebywa: Areszt Śledczy Warszawa Białoleka Białoleka 2) Artur Domański – zam. Józefów, ul. Kościuszki 46, tel. 884 920 134, obecnie przebywa: Areszt Śledczy Warszawa Białoleka 3) Maciej Bartnicki – zam. Kołbiel, ul. Piłsudskiego 76a, tel. 602 632 817, e-mail: maciek_79kuch@gmail.com [...] Obrońca oskarżonego Adriana Makowskiego – adw. Zofia Bednarczyk, Zespół Adwokacki nr 2, ul. Kolejowa 14, Otwock; Obrońca oskarżonego Artura Domańskiego – adw. Robert Wierchoń, Kancelaria Adwokacka, ul. Lipowa 33, Otwock; II. Świadkowie: 1) Jan Zduńczyk, zam. Otwock, ul. Słowackiego 15, tel. 601 736 199, e-mail: kancelariazdunczyk@wp.pl 2) Joanna Aponowicz, zam. Warszawa, ul. Francuska 32 m. 43, tel. 505 287 133, e-mail: kancelariazdunczyk@wp.pl III. Pokrzywdzeni: 1) Jan Zduńczyk, zam. Otwock, ul. Słowackiego 15, tel. 601 736 199, e-mail: kancelariazdunczyk@wp.pl 2) Agnieszka Tkaczyk, zam. Otwock, ul. Sienkiewicza 43 m. 2, tel. 884 298 176 Prokurator Prokuratury Rejonowej</p>

Rys. 6. Przykładowa struktura aktu oskarżenia w jęz. polskim.
Źródło: Goździk, Tutkaj 2021: 359–376.¹³⁶

¹³⁶ Przykładowy akt oskarżenia został skrócony z uwagi na to, że głównym celem umieszczenia przykładu jest zobrazowanie struktury formalnej aktu oskarżenia.

T.C.
İSTANBUL
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI

Soruşturma No: 2017/52093

Esas No : 2017/15231

İddianame No : 2017/ 4678

İDDİANAME

İSTANBUL ASLİYE CEZA MAHKEMESİ'NE

DAVACI : K.H.
ŞİKAYETÇİ : ...
ŞÜPHELİ : 1. VELİ ALKAN ...
MÜDAFİİ : ...
ŞÜPHELİ : 2. AHMET KESER ...
MÜDAFİİ : ...
ŞİKAYET TARİHİ :
ŞİKAYETİN YAPILDIĞI
YER : ...
SUÇ :
Nitelikli Hırsızlık, Mala Zarar Verme ve Konut Dokunulmazlığını İhlal.
SUÇ TARİHİ : 30/03/2017
SUÇ YERİ : Yeşilçınar Mah. 29 Mayıs Bulvarı- Beşiktaş/İSTANBUL

GÖZALTI TARİHİ : (Şüpheli gözaltına alınmış ise yazılır.)
TUTUKLAMA TARİHİ : (Şüpheli tutuklanmış ise yazılır.)
DELİLLER : (Soruşturma evresinde toplanmış olan hukuka uygun deliller)

Yukarıda yazılı suçla ilgili olarak Cumhuriyet Başsavcılığımızca yapılan soruşturmaya ilişkin evrak incelendi:

Şüpheliler, 30/03/2017 Çarşamba günü saat 16:00 sıralarında 29 Mayıs Bulvarı 162/ A sayılı adreste bulunan şikâyetçiye ait ikametgahın alt kısmında bulunan kömürlüğün menteşelerini sert bir cisimle kırıp içeriye girdikleri; kömürlükte bulunan bir kürek, 100 lira değerinde bir adet kömür sobası ve 70 lira değerinde bir el arabası ile her biri 25 lira değerinde 12 torba kömürü çaldıkları; daha sonra şüphelilerin, çaldıkları kömürü Gül GÖL'e 200 TL karşılığında sattıkları;

Şikâyetçinin beyanı, şüphelilerin kaçamaklı ikrarı ve görgü tespit tutanağı, olay yeri basit krokisi ile takdiri kıymet tutanağından anlaşılmıştır.

Olay mevcut delillerle birlikte değerlendirildiğinde, atılı suçların şüpheliler tarafından işlendiği kanaatine varılarak kamu davası açılmıştır.

Şikâyetçinin mülkiyetinde kilitlenmek suretiyle muhafaza altına alınmış olan ve ekonomik değeri bulunan eşyanın şüpheliler tarafından kendilerine yarar sağlamak amacıyla kapı menteşeleri kırılarak içeriye girilerek alınmış olması, şikâyetçiye ait taşınmaz malın kasten tahrip edilmiş olması ve kendisinin rızası olmadan şikâyetçiye ait eklentiye girilmesi göz önüne alınarak söz konusu eylemleri; nitelikli hırsızlık, mala zarar verme ve konut dokunulmazlığını ihlal olarak nitelendirilmiştir.

Bu nedenlerle;

Şüphelilerin yargılamalarının mahkemenizce yapılarak eylemlerine uyan TCK'nın 37/1, 142/1- b, 151/1, 116/1 ve 119/1- c maddeleri uyarınca ayrı ayrı cezalandırılmalarına,

Suçta konu eşyanın değeri az olarak kabul edilemeyeceğinden TCK'nın 145/1 maddesinin 1. cümlesinin uygulanmasına yer olmadığına,

Gözetiminde geçirdikleri sürenin TCK'nın 63/1. maddesi uyarınca verilecek cezadan indirilmesine,

Karar verilmesi

Kamu adına iddia ve talep olunur. 06.04.2017

Mustafa AKMAN (Sicil No)
Cumhuriyet Savcısı
(e- imzalıdır)

Rys. 7. Przykładowy akt oskarżenia w języku tureckim.

Źródło: Demirağ 2020: 427–428.

6.3. Postępowanie główne

Można wyróżnić kilka etapów postępowania przed sądem I instancji. Etap postępowania przejściowego następuje po wpłynięciu sprawy do sądu i składa się z kontroli oskarżenia i następującego w kolejności przygotowania do rozprawy głównej. Następnie odbywają się czynności związane z rozprawą główną i czynnościami zakańczającymi postępowanie główne, takimi jak, np. doręczenie wyroku wraz z uzasadnieniem (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 464–465).

6.3.1. Rozprawa

Rozprawa główna składa się z etapu rozpoczęcia, przewodu sądowego, głosów końcowych i wyrokowania. Sprawa może zostać rozpoznana na rozprawie lub posiedzeniu (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 465). Sprawy wynikające z oskarżenia publicznego mogą toczyć się w trybie zwyczajnym lub przyspieszonym. Dla skierowania sprawy na rozprawę konieczne jest dokonanie przez prezesa sądu czynności umożliwiających na właściwą organizację rozprawy (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 493). Oskarżyciel publiczny, pełnomocnicy i obrońcy zostają wezwani przez prezesa sądu do przedstawienia pisemnego stanowiska dotyczącego przebiegu i organizacji rozprawy głównej. Jednocześnie wyżej wymienionym przysługuje prawo do wzięcia udziału w posiedzeniu. Ich stawiennictwo może zostać uznane za obowiązkowe, decyzją prezesa sądu (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 494). „Rozprawa główna odbywa się ustnie i rozpoczyna się od wywołania sprawy” (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 518). Oskarżony posiada prawo do uczestniczenia w rozprawie, jego obecność na rozprawie jest natomiast obowiązkowa, jeśli zostanie za taką uznana przez skład orzekający lub sędziego, lub w sprawach o zbrodnie w trakcie czynności dokonania zwięzłego przedstawienia zarzutów oskarżenia oraz przedstawieniu zarzutów oskarżenia, poucza go o prawie składania wyjaśnień, odmowy wyjaśnień lub odpowiedzi na pytania, składania wniosków dowodowych i konsekwencjach nieskorzystania z tego uprawnienia, po czym pyta go, czy przyznaje się do zarzucanego mu czynu oraz czy chce złożyć wyjaśnienia i jakie. Udział w rozprawie oskarżyciela publicznego w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego jest obowiązkowy, chyba, że ustawa stanowi inaczej (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 515). W przypadku braku przeszkód do przeprowadzenia rozprawy rozpoczęty zostaje przewód sądowy, który rozpoczyna się od zwięzłego przedstawienia przez oskarżyciela zarzutów oskarżenia.

Następnie przewodniczący składu orzekającego poucza oskarżonego o przysługujących mu prawach, a także o innych czynnościach procesowych, w tym zasadach ogłaszania i doręczania wyroku oraz możliwości prowadzenia postępowania i ogłoszenia wyroku pod nieobecność lub w razie niestawiennictwa oskarżonego (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 518–519). W tureckim systemie *duruşma* ‘rozprawa’ rozpoczyna się po ustaleniu przez przewodniczącego posiedzenia, czy wszystkie osoby zobowiązane do stawienia się na rozprawie są obecne. Obowiązkowa obecność dotyczy, poza wyjątkowymi sytuacjami regulowanymi ustawą, zawsze sędziego lub sędziów, protokolanta (referendarza sądowego), prokuratora, podejrzanego i obrońcy. W rozprawach mających miejsce w sądach karnych pokoju prokurator nie uczestniczy w rozprawie. W przypadku niestawiennictwa lub nieobecności jednego z wyżej wymienionych, np. *sanık* ‘podejrzanego’, jeśli istnieje brak podstaw do przeprowadzenia rozprawy podczas jego nieobecności lub niestawienia się, rozprawa nie może się odbyć (Yenisey, Nuhoğlu 2017: 752). W przypadku braku przeszkód do rozpoczęcia rozprawy przewodniczący sądu *mahkeme başkanı*, w systemie polskim odpowiednik ‘przewodniczącego składu orzekającego’, otwiera rozprawę odczytaniem *iddianamenin kabulü kararı* ‘postanowienia o przyjęciu aktu oskarżenia’. Po ustaleniu stawiennictwa świadków i podejrzanego, przewodniczący zarządza opuszczenie przez nich sali rozpraw. Ustalone zostają *açık kimliği* ‘dane podejrzanego’ oraz informacje dotyczące *kişisel ve ekonomik durumu* ‘statusu osobistego i materialnego’ podejrzanego. Następnie odczytany zostaje akt oskarżenia lub równoważny dla niego dokument i podejrzany poinformowany zostaje o swoich prawach dot. m.in. *susma hakkı* ‘prawa do zachowania milczenia’ i innych określonych ustawą (Yenisey, Nuhoğlu 2017: 753). W kolejności przedstawione zostają dowody, wysłuchani zostają świadkowie oraz opinie biegłych. Odczytane zostają raporty, dokumenty i inne pisma związane z postępowaniem. Jeżeli jeden z bezpośrednich dowodów w sprawie stanowi zeznanie świadka, warunkiem jego uznania jest konieczność fizycznego wysłuchania świadka, a więc jego osobiste stawiennictwo na rozprawie. Odczytanie wcześniej sporządzonego protokołu lub pisemnego oświadczenia pod jego nieobecność nie może zastąpić wysłuchania świadka. Przed ogłoszeniem wyroku ostatnie słowo przysługuje oskarżonemu. Po ogłoszeniu zakończenia rozprawy skład sędziowski, jeśli taki został powołany, niezwłocznie oddala się z sali rozpraw w celu omówienia pomiędzy sobą dowodów oraz odbyciu *müzakere* ‘głosowania’ dosł. ‘narady’ (Centel, Zafer 2020: 505–510).

6.3.2. Wyrok i uzasadnienie

W Polsce, wymogi formalne wyroku jako szczególnego rodzaju orzeczenia, są precyzyjnie określone przez ustawodawcę artykułem 413 Kodeksu Postępowania Karnego (Boratyński i in. 2018: 535). W Turcji natomiast wymogi formalne wyroku oraz uzasadnienia określone są w artykule 232 Kodeksu Postępowania Karnego. W poniższym rozdziale przedstawiona zostanie analiza porównywalnych tekstów w języku polskim i tureckim na przykładzie wyroków sądowych wraz z ich uzasadnieniem. Ponieważ procedura spisania wyroku jest odmienna w Polsce i Turcji, uzasadnienie do polskiego przykładu wyroku zamieszczone zostało jako osobny dokument.

6.3.2.1. Wymagania formalne treści wyroku w prawie polskim i tureckim

Zgodnie z treścią art. 141 § 3 Konstytucji Republiki Turcji, każdy wydawany wyrok musi zostać spisany wraz z uzasadnieniem¹³⁷. W przypadku, kiedy całkowita treść uzasadnienia nie została zapisana w treści wyroku, zgodnie z art. 232 § 3 TKPK, musi ono zostać dodane do akt sprawy najpóźniej w ciągu piętnastu dni od momentu posiedzenia, w trakcie którego poinformowano strony o orzeczeniu sądu¹³⁸. W Polsce §1 lit. b art. 418 KPK stanowi: „Jeżeli ze względu na obszerność wyroku jego ogłoszenie wymagałoby zarządzenia przerwy lub odroczenia rozprawy, przewodniczący, ogłaszając wyrok, może poprzestać na zwięzłym przedstawieniu rozstrzygnięcia sądu oraz zastosowanych przepisów ustawy karnej. Przed ogłoszeniem wyroku przewodniczący uprzedza obecnych o takim sposobie ogłoszenia wyroku i o jego przyczynie oraz poucza o możliwości zapoznania się z pełną treścią wyroku po jego ogłoszeniu w sekretariacie sądu. W związku z czym uzasadnienie wyroku wydane zostaje na podstawie złożonego wniosku zgodnie z art. 422 § 1. W terminie 7 dni od daty ogłoszenia wyroku, strona, a w wypadku wyroku warunkowo umarzającego postępowanie wydanego na posiedzeniu, także pokrzywdzony, może złożyć wniosek o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku”.

6.3.2.2. Porównanie elementów wizualnych struktury wyroków

Na załączonych przykładowych wzorach zauważamy, że struktura tekstu różni się od siebie. W tureckim orzeczeniu zawsze w lewym górnym rogu znajduje się skrót *T.C.*,

¹³⁷ Anayasa, mad. 141 § 3. *Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.*

¹³⁸ *Hükmün taraflara duruşmada bildirilmesinden itibaren en geç 15 gün içinde yazılarak dava dosyasına konulması gerekir art. 232 § 3, TKPK.*

czyli *Türkiye Cumhuriyeti* ‘Republika Turecka’ wraz z nazwą konkretnego sądu, w którym wydana została decyzja, tutaj *Asliye Ceza Mahkemesi* ‘Sąd Grodzki’¹³⁹. Następnie w kolejności wymienione zostają *dosya no* ‘numer akt’, *karar no* ‘numer wyroku’, *C. Savcılığı esas no* ‘Prokuratura R. [Republiki] numer sygnatury akt’. Termin *esas* jest homonimem i zostanie szerzej omówiony w dalszej części, tutaj na potrzeby porównania struktury tekstu został zaproponowany jako najbardziej właściwy.

Wyrok wydawany jest W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej i *Türk Milleti Adına* ‘W imieniu Narodu Tureckiego’. Następnie w polskim wyroku wymieniane są oznaczenia sądu, który go wydał, a już w obydwu pismach wymienieni są sędziowie, oskarżyciele, protokolant i w polskich wyrokach dodatkowo ławnicy, w tureckich natomiast uczestnicy, reprezentanci, obrońcy. W strukturze tureckiego wyroku wyszczególniony zostaje *suç* ‘czyn zabroniony, przestępstwo’ oraz *suç yeri* ‘miejsce popełnienia czynu zabronionego’ i *suç tarihi/yeri* ‘data/godzina jego popełnienia’, z pominięciem wyroków, w których rozstrzygnięcie stanowi *beraat* ‘uniewinnienie’. W wyroku polskiego sądu część dotycząca przytoczenia, opisu i kwalifikacji prawnej czynu, którego popełnienie oskarżyciel zarzucił oskarżonemu, zostaje opisana w części oskarżenia. W języku tureckim część ta zostaje wyszczególniona i dodatkowo opisana w części dotyczącej aktu oskarżenia. Jak już zostało wspomniane, turecki wyrok zawsze wydawany jest wraz z uzasadnieniem w przeciwieństwie do wyroku polskiego, w którym skrótowe uzasadnienie ustne wygłaszane jest po jego ogłoszeniu. Wniosek o wydanie uzasadnienia natomiast może zostać złożony zgodnie z istniejącymi procedurami. W tureckim piśmie wszystkie instytucje, podmioty, strony będące uczestnikami, terminy, takie jak *iddia* ‘oskarżenie’, *hüküm* ‘orzeczenie’ oraz postanowienia, kary i powinności zaznaczone są pogrubieniem i zapisywane są dużymi literami. W wyroku polskim natomiast pogrubieniem podkreślone jest jedynie wyrażenie *W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ*, zapisane dużymi literami oraz wyrażenie *orzeka*. Dokument turecki zawiera w sobie błędy w zapisie, archaizmów i zapożyczeń z języka arabskiego i perskiego *hakim*, *katip*, *mahkum*, co zostanie szczegółowo omówione w podrozdziale dotyczącym zasad ich pisowni.

¹³⁹ Zob. rozdz. 4.3. System sądownictwa karnego w Polsce i Turcji.

Tab. 2. Zestawienie jednostek obligatoryjnych pisemnego zapisu wyroku sądowego zgodnego z kodeksem postępowania karnego w Polsce i Turcji

Wyrok sądu tureckiego	Wyrok sądu polskiego
<i>Türk Milleti Adına</i> ‘w imieniu narodu tureckiego’	W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej
<i>Hükmü veren mahkeme adı</i> ‘nazwa sądu, który go wydał’	Oznaczenie sądu, który go wydał
<i>Hükmü veren</i> : ‘orzekający’ <i>Mahkeme başkanı ve</i> ‘przewodniczący składu sądowego i’ <i>Üyeleri veya</i> ‘członkowie lub też’ <i>Hâkim</i> ‘sędzia’	oraz sędziów, ławników
<i>Cumhuriyet savcısı</i> ‘prokurator republiki’	oskarżycieli
<i>Zabit kâtibi</i> ‘protokolant’	protokolant
<i>katılan</i> ‘uczestniczący’	
<i>vekil</i> ‘pełnomocnik’	
<i>Kanuni temsilcisi</i> ‘przedstawiciel prawny’	
<i>Müdafî</i> ‘obrońca’	
<i>Beraat dışında suçun işlendiği yer, tarih ve zaman</i> ‘miejsce, data i czas dokonania czynu zabronionego poza uniewinnieniem’	Przytoczenie opisu i kwalifikacji prawnej czynu, którego popełnienie oskarżyciel zarzucił oskarżonemu
<i>Saniğin gözaltında veya tutuklu kaldığı tarih ve süre ile halen tutuklu olup olmadığı</i> ‘okres czasu w którym oskarżony pozostawał w zatrzymaniu lub areszcie oraz informacja dotycząca tego czy dalej w nim pozostaje’	
<i>Hükmün gerekçesi (eğer tümüyle tutanağa geçirilmemişse açıklamasından itibaren en geç on beş gün içinde dosyasına konulur</i> ‘uzasadnienie orzeczenia (jeśli nie zostało w pełni wprowadzone do protokołu zostaje dołączone do akt w przeciągu piętnastu dni od ogłoszenia)’	Uzasadnienie ustne po ogłoszeniu wyroku
<i>Kararın ne olduğu</i> ‘treść orzeczenia’	Rozstrzygnięcie sądu
<i>Uygulanan kanun maddeleri</i> ‘zastosowane artykuły prawa’	Wskazanie zastosowanych przepisów ustawy karnej Do wyroku skazującego: dokładne określenie przypisanego oskarżonemu czynu oraz jego kwalifikację prawną
<i>Verilen ceza miktarı</i> ‘wysokość wyznaczonej kary’	Dla wyroku skazującego: rozstrzygnięcia co do kary i środków karnych, środków kompensacyjnych i przepadku, a w razie potrzeby do zaliczenia na ich poczet okresów wskazanych w art. 63 KK
<i>Kanun yollara başvurma</i> ‘wnioski drogami prawnymi’	Pouczenie uczestników postępowania o:
<i>Tazminat isteme olanağının bulunup bulunmadığının</i> ¹⁴⁰ ‘informacja o możliwości lub braku wnioskowania o odszkodowanie’	

¹⁴⁰ Art. 232 § 6, TKPK: *Tazminat isteme olanağının bulunup bulunmadığının* ‘możliwość starania się o odszkodowanie’.

Wyrok sądu tureckiego	Wyrok sądu polskiego
<i>Başvuru olanağı varsa süresi ve merciinin tereddüde yer vermeyecek şekilde gösterilmesi</i> ‘w przypadku istniejącej możliwości złożenia wniosku przedstawieniu okresu czasu oraz właściwych organów w sposób nie pozostawiający wątpliwości’	Przysługującym im prawie do, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia lub o tym, że orzeczenie nie podlega zaskarżeniu
<i>Gerekli imzalar ve mühürler</i> ‘stosowne podpisy i pieczęcie’	
	Po podpisaniu wyroku przewodniczący ogłasza go publicznie

Źródło: opracowanie własne na podstawie tekstów paralelnych ustaw polskich i tureckich kodeksów postępowania karnego.

6.3.2.3. Wyrok, orzeczenie, postanowienie

„Próbę znalezienia ekwiwalentu należy rozpocząć tutaj od przeanalizowania tureckiego terminu *karar* oraz *hüküm*. W turecko-angielskim słowniku prawniczym jako ekwiwalent terminu *karar* podane są cztery terminy” (Şener 2013: 560). Dla porównania termin *hüküm* zostaje oddany przez sześć ekwiwalentów (Şener 2013: 518). W polskim Kodeksie Postępowania Karnego napisane jest: *Treść wyroku powinna zawierać*, w tureckim natomiast odpowiednik tego wyrażenia brzmi *Hükümün gerekçesi ve hüküm fıkrasının içereceği hususlar* ‘uzasadnienie orzeczenia i kwestie, które paragraf orzeczenia zawiera’, ale już na oryginalnym dokumencie sądowym wyrok z uzasadnieniem przedstawiony jest jako *gerekçeli karar* ‘wyrok (postanowienie) z uzasadnieniem’. Po części, w której następuje podsumowanie uzasadnienia, w przykładowym wyroku zapisane jest: *HÜKÜM: yukarıda açıklanan gerekçelerle*: co odpowiada polskiemu ‘orzeczenie na podstawie podanych wyżej uzasadnień’. Należałoby więc uznać, że najbardziej odpowiednim ekwiwalentem dla terminu *karar* jest termin ‘wyroku, postanowienia’, dla *hüküm* natomiast ‘orzeczenie’. Jednak w przypadku tureckiego kodeksu postępowania karnego wyraźnie zaznaczone jest, że terminy *hüküm* i *karar* są zamienne, przy czym termin *karar* jest nadrzędnym wobec terminu *hüküm*. *Karar* ‘wyrok, postanowienie’, który nie rozstrzyga meritum, zawiera w sobie wszystkie postanowienia cząstkowe i końcowe w związku z czym *karar* ‘wyrok, postanowienie’ zawiera w sobie *hüküm* ‘orzeczenie’, które jest rozstrzygnięciem istoty sprawy i każdy *hüküm* ‘orzeczenie’ jest zarazem *karar* ‘wyrokiem, postanowieniem’,

jednakże nie każdy *karar* ‘wyrok, postanowienie’ jest *hüküm* ‘orzeczeniem’, np. postanowienie sądu o zastosowaniu aresztu¹⁴¹ (Yerdelen 2015: 12)” (Kologlu 2022: 126).

Tab. 3. Zestawienie ekwiwalentów w języku polskim, angielskim i tureckim

Jęz. turecki	Jęz. angielski	Jęz. polski
hüküm	award	orzeczenie, wyrok
	decision	decyzja
	judgment	orzeczenie sądu, opinia sądu, wyrok
	sentence	wyrok
karar	adjudication	orzeczenie, wyrok, rozstrzygnięcie, decyzja orzekanie wyroków
	clause	klauzula, punkt, ustęp
	judgment	orzeczenie sądu, opinia sądu wyrok
	ruling	orzeczenie sądu, decyzja
	sentence	wyrok, skazywać
	verdict	werdykt, wyrok, orzeczenie sądu

Źródło: Kologlu 2022: 126.

6.4. Postępowanie odwoławcze

Zarówno Polska jak i Turcja są stronami w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych *Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi* oraz Europejskiej Konwencji praw człowieka *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*.

Postępowanie sądowe zgodnie z przepisami Konstytucji RP przewidziane jest jako co najmniej dwuinstancyjne (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 567). Zwykłym środkiem odwoławczym w sprawach karnych jest apelacja, środki nadzwyczajne stanowią natomiast kasacja i wznowienie postępowania. Prawo do złożenia apelacji przysługuje stronom dla wyroków sądu pierwszej instancji oraz pokrzywdzonemu dla wyroku warunkowo umarzającego postępowanie¹⁴². Apelację od wyroków sądów rejonowych rozpatrywane są przez sądy okręgowe, apelacje od wyroków sądów okręgowych rozpatrywane są przez sądy apelacyjne (Morawski 2016: 195–196). Kasacja może zostać wniesiona w przypadku odwołania od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego kończącego postępowanie, a także od prawomocnego postanowienia sądu

¹⁴¹ *Hüküm ve karar birbirine karıştırılmaktadır. Ceza muhakemesinde karar üst bir kavram olmakla birlikte uyumsuzluk hakkındaki irade açıklaması, mahkeme tarafından verilen ve davayı sonlandıran nihai kararlar ve tüm ara kararlardır. Bu nedenle üst bir kavram olduğunu belirttiğimiz karar, hükmü kapsamakla birlikte, her hükümün bir karar olduğunu ancak her kararın bir hüküm olmadığını ifade edebiliriz* (Bekar 2015: 11), tłum. M.K.

¹⁴² Art. 441 § 1, KPK.

odwoławczego o umorzeniu postępowania¹⁴³. W sprawach karnych kasacje rozpoznaje Sąd Najwyższy, a skargi dotyczące wznowienia postępowania rozpoznają również sądy okręgowe i apelacyjne (Morawski 2014: 196). Stronom przysługuje prawo do zaskarżenia całości lub części wyroku wydanego w I instancji jak również braku określonego rozstrzygnięcia w wyroku, czy złożenie apelacji od samego uzasadnienia wyroku (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 575). Wymagania formalne dotyczące sposobu wniesienia apelacji określone są przepisami kodeksu postępowania karnego i zgodnie z ich treścią apelacja obowiązkowo musi zostać złożona na piśmie (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 589). Drugim obok apelacji środkiem odwoławczym jest zażalenie na postanowienia, zarządzenia lub czynności lub beczynność organów procesowych (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 613). Sprzeciw w polskim systemie karnym stanowi środek zaskarżenia, a nie odwołania (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 573) i jest środkiem przysługującym od rozstrzygnięć procesowych, takich jak wyrok, postanowienie i zarządzenie (Boratyńska, Chojniak, Jasiński 2018: 620).

Zgodnie z 267 art. tureckiego kodeksu postępowania karnego środkiem zaskarżenia jest ‘sprzeciw’ *itiraz*, mający na celu ponowne rozpoznanie sprawy przez jednostkę sądową w przypadku wątpliwości dotyczącej błędu lub sprzeczności w postanowieniu wydanym przez sędziego. Co istotne, prawo jasno stosuje termin “postanowienie sędziego”, dlatego sprzeciw *itiraz* przeciwko postanowieniom sądu stanowi wyjątek. Organem rozpatrującym jest albo sąd wyższej instancji, albo inna jednostka sądowa. Zasada ta nie dotyczy postanowień wydawanych przez *sulh ceza hakimlikleri* ‘sędziów karnych pokoju’. W ich przypadku jednostkami rozpatrującymi *itiraz* są następujące w kolejności numerycznej po przedmiotowym kolejne sądy pokoju (Yenisey, Nuhoğlu 2017: 880–881). System prawa opierający się na dwóch instancjach, to jest sądach I instancji i sądach apelacyjnych II instancji oraz sędzie kasacyjnym, zaczął funkcjonować w Turcji od 20 lipca 2016 roku (Yenisey, Nuhoğlu 2017: 891). Turecki kodeks postępowania definiuje prawo do apelacji *istinaf* jako możliwość odwołania się od decyzji, wydanych przez sądy pierwszej instancji, za wyłączeniem spraw, w których zasądzona kara pozbawienia wolności przekracza okres 15 lat. W takich przypadkach sprawy apelacyjne rozpatrywane są przez okręgowe sądy apelacyjne *ex officio*¹⁴⁴.

¹⁴³ Art. 519, KPK.

¹⁴⁴ Art. 272 § 1, TKPK: *İlk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, onbeş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler, bölge adliye mahkemesince re'sen incelenir.*

Najważniejszą cechą rozróżniającą apelację od kasacji jest to, że w procesie postępowania kasacyjnego rozpoznanie polega na bezpośrednim kontakcie z dowodami,¹⁴⁵ nowa decyzja merytoryczna jest podejmowana poprzez badanie dowodów, gdy jest to konieczne, pomimo faktu, że próba rozpoznania nie jest przeprowadzana poprzez kontakt z dowodami w odwołaniu¹⁴⁶.

Apelacja *istinaf* różni się od sprzeciwu *itiraz*, podobnie jak w systemie polskim tym, że jest środkiem prawnym stosowanym w postępowaniu I instancji, a dokładniej dla orzeczeń lub wyroków wydanych przez sądy I instancji. Sprzeciw natomiast stosowany jest dla postanowień sądu lub sędziego w trakcie toczącego się postępowania¹⁴⁷.

W postępowaniu karnym drogi prawne dzielone są dwutorowo z uwagi na znaczenie jako “wąskie” i “szerokie”. W węższym znaczeniu prawa są to środki *itiraz*, *istinaf* ve *temyiz*, w szerokim natomiast instytucje, które stanowią prawo (Yenisey, Nuhoğlu 2017: 859).

Środki prawne *kanun yolları* dzielone są na zwyczajne *olağan* oraz nadzwyczajne *olağanüstü*, przy czym zasady stosowane przy środkach zwyczajnych stanowią wyjątki dla środków nadzwyczajnych¹⁴⁸. W trzeciej części tureckiego kodeksu postępowania karnego, dotyczącej środków nadzwyczajnych *Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisi*¹⁴⁹ ‘uprawnienie do sprzeciwu prokuratora głównego republiki sądu kasacyjnego’, wyróżniono dwie możliwości: *kanun yararına bozma* ‘uchylenie na korzyść prawa’ (art. 309, TKPK) ve *yargılamanın yenilenmesi* ‘wznowienie postępowania’ (art. 311, TKPK)¹⁵⁰ (Yenisey, Nuhoğlu 2017: 859).

¹⁴⁵ *Temyizde delillerle temas edilerek öğrenme* (Yenisey, Nuhoğlu 2017: 891).

¹⁴⁶ *muhakemesi yapılmamasına karşılık istinafta gerektiğinde delil de incelenerek esas hakkında yeni bir karar verilmesi* (Yenisey, Nuhoğlu 2017: 891).

¹⁴⁷ Art. 276 § 1, CYY: *Ceza Yargılama Hukukunda Genel İstinaf Yasa Yolu, Amacı ve Felsefesi İstinafin itirazdan farkı, yargılamanın birinci derecesi tamamlandıktan sonra, daha doğrusu ilk derece mahkemesinin son kararlarına/hükümlerine karşı kabul edilmiş bir yasa yolu olmasıdır*³⁷. *İtiraz ise, yargıç (hâkim) ya da yasada açıkça öngörülen durumlarda mahkemenin ara kararlarına karşı gidilmektedir.*

¹⁴⁸ *Olağan kanun yolları kuralları, olağanüstüler istisnayı teşkil eder* (Yenisey, Nuhoğlu 2017: 859).

¹⁴⁹ Art. 308, TKPK.

¹⁵⁰ *Bizde asıl derece kanun yolları (itiraz ve istinaf) ile hukuki derce kanun yolu (temyiz) olağan kanun yolu sayılmıştır. Ceza Muhakemesi Kanunu olağanüstü kanun yolları isimli üçüncü kısımda, “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisi” (TKPK 308) “kanun yararına bozma” (TKPK 309) ve “yargılamanın yenilenmesi” (TKPK 311) yollarını düzenlenmiştir* (Yenisey, Nuhoğlu 2017: 859).

7. Cechy tureckiego języka prawa karnego

Język specjalistyczny jest zarówno jednym z „semiotycznych systemów specjalistycznych, takich jak, np. języki symboliczne” (Pieńkos 2003: 263) oraz jednym z podjęzyków języka ogólnego, w związku z czym charakteryzuje się posiadaniem cech wspólnych z językiem ogólnonarodowym, jednocześnie posiadając w zasobie cechy i słownictwo, które są właściwe tylko jemu (Pieńkos 2003: 263). Język prawa, który niezaprzeczalnie należy do grupy języków specjalistycznych pełni rolę funkcjonalną i zarazem funkcję opisową (Pieńkos 1999: 52). Język stosowany w aktach normatywnych powinien spełniać określone wymogi. Zgodnie z przepisami rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” jak podsumowuje Morawski (2016: 114-115), przede wszystkim język przepisów powinien być zwięzły i ogólny. Powinien w zrozumiały sposób oddawać intencje prawodawcy zgodnie z zasadami składni języka polskiego unikając zdań wielokrotnie złożonych. Wyrażenia językowe stosowane w aktach normatywnych powinny być stosowane zgodnie z ich powszechnie przyjętym znaczeniu zgodnie z dyrektywą języka powszechnego, bez posługiwania się wyrażeniami specjalistycznymi i neologizmami, poza sytuacjami w których język polski lub powszechny nie posiada właściwych im odpowiedników. Nie powinno się również stosować synonimów i homonimów (Morawski 2016: 114-115). Jak pokazują jednak prace badawcze z zakresu legilingwistyki (Matulewska, Trzaskawka), mówiąc o cechach języka prawa dla uzyskania dokładniejszej analizy językowej cech należących do konkretnego języka, najlepszą metodą jest usystematyzowanie ich jako archaizmów i zapożyczeń; wyrażen wieloznacznych; eufemizmów i metafor; neologizmów i synonimów; wulgaryzmów; fałszywych przyjaciół (*faux amis*); terminów fachowych oraz o nieostrym znaczeniu; terminologii języka prawa względem słownictwa języka ogólnego (Matulewska 2007; 2013; Trzaskawka 2015:10). Za Melinkoffem (1963) wyszczególnić można jeszcze zastosowanie “common words with uncommon meanings; deliberate use of words and expressions with flexible meanings; attempts at extreme precision of expression; use of terms of art; frequent use of formal words” (Melinkoff 1963: 11). Melinkoff w charakterystyce języka prawa pisze również o „frequent use of Latin words and phrases” (Melinkoff 1963: 11), które w tureckim języku prawa praktycznie nie występują,

choć należy wskazać, że występują w żargonie prawniczym stosowanym przez prawników, jak również w podręcznikach do nauki prawa karnego.

Tureckie rozporządzenie dotyczące metod i zasad przygotowywania tekstów ustaw określa, że językiem projektu ustaw jest język turecki. Stosuje się język prosty, otwarty i zrozumiały. Nie powinny znajdować się w tekście wyrazy pochodzenia obcego, które mają swoje odpowiedniki w języku tureckim. W przypadku terminów, które nie posiadają swoich odpowiedników w języku tureckim zostają one zapisane zgodnie ze swoją oryginalną pisownią.

Zasady pisowni stosowane są zgodnie z zasadami określonymi przez Instytut Języka Tureckiego z zastrzeżeniem, że można kontynuować stosowanie *teamül hâline gelmiş uygulamalara* ‘procedur, które weszły w powszechne stosowanie’. Nie stosuje się skrótów oprócz wskazanych w definicji artykułu. W miejsce skrótu stosuje się zapis pełnego wyrażenia¹⁵¹. Można więc stwierdzić, że turecki język prawny w swoim założeniu jest jasny i zrozumiały dla odbiorcy, chociaż środowisko prawnicze nie zawsze się z tym zgadza. W swoim artykule dotyczącym stawiają następujący zarzut: ich zdaniem reforma kodeksu karnego, której jednym z celów było m.in zastąpienie niezrozumiałego, obfitującego w archaiczne formy języka wcześniej obowiązującej ustawy nowy bardziej jasnym i zrozumiałym językiem. Jednak wśród prawników pojawiają się opinie, że “turecki kodeks karny nr 5237 nie spełnia oczekiwań. Ustawa pełna jest błędów językowych. Pod względem budowy językowej nie oddaje w pełni poziomu dzisiejszego języka tureckiego. W ustawie został użyty »turecki używany na ulicy« (w rozumieniu potocznego języka tureckiego)” (Hafizoğulları, Güngör 2007: 35) (tłum. M.K.)¹⁵². Jako czynniki wpływające na trudność w zrozumieniu tureckiego języka prawnego wyróżnić możemy (Töngür, Canarlan, Aşık 2020: 6) następujące czynniki:

- w dalszym ciągu funkcjonującą dużą ilość terminów pochodzących z języka arabskiego oraz perskiego, np. *tahkikat* tur. *soruşturma* ‘śledztwo’, ‘dochodzenie’, *nispi* tur. *göreceli* ‘względny’, ‘relatywny’, *taksir* tur. *dikkatsizlik* ‘nieumyślny’, *iflas* ‘bankructwo’, *zimmel* ‘defraudacja’, *irtikap* ‘wymuszenie’, *tefhim* tur. *anlatma, bildirme* ‘wyjaśnienie’, *tevdi* tur. *verme, birakma* ‘przekazanie, dostarczenie’,

¹⁵¹ Taslaklarda kullanılacak dil Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik Cumhurbaşkanlığı Kararının Tarihi: 23/2/2022 Sayısı: 5210 Yayınlandığı Resmî Gazetenin Tarihi: 24/2/2022 Sayısı: 31760), art. 25.

¹⁵² Szerzej o cechach języka prawa sprzed reformy pisze Özyıldırım w artykule *Türk Yasa Dili* (Özyıldırım 1999).

içtihat ‘stanowisko orzecznicze, precedens’ *muris* ‘spadkodawca’, *tenfiz etmek* ‘egzekwować, realizować’;

- złożone i skomplikowane podstawy systemu prawnego;
- brak ujednoczonego zastosowania pisowni, błędy gramatyczne, ortograficzne i semantyczne, np. *anbulans* zamiast *ambulans* ‘karetka pogotowia’, *istimrar* zamiast *istismar* ‘nadużycie, wykorzystanie’, *şarz* zamiast *şarj* ‘ładowarka’;
- złożony system kulturowy, który miał wpływ na kształtowanie systemu prawa i w dalszym ciągu stanowi ważny element dla funkcjonowania rzeczywistości prawnej, np.:

kan davası ‘krwawa zemsta’

töre cinayeti ‘zabójstwo honorowe’

zina ‘cudzołóstwo’

kader ‘los, przeznaczenie’, stosowane w kontekście negatywnym

kötü talih ‘pech; fatum’

kismet ‘przeznaczenie, zrządzenie’

namus temizlemek ‘usunąć plamę na honorze’;

- długa forma wypowiedzi pisemnych i ich specyficzna budowa składniowa, w której dominują rzeczowniki odczasownikowe w stronie biernej¹⁵³, szczególnie w zapisach wniosków, nakazów, protokołów, orzeczeń i innych pism procesowych, np.:

*01.01.2014 günü saat 16:00 sıralarında 156 Jandarma Harekat Merkezi tarafından Komutanlığımız aranarak... plakalı tir içerisinde silah yüklü olduğu ve bu araca... plakalı... marka aracın öncülük yaptığı ihbarı alınmış olup*¹⁵⁴, poniżej przedstawiam porównanie składników zeznania:

aranarak od *ara* ‘dzwonić, szukać’ + -n sufiks strony biernej + -arak imiesłów równoczesności,

plakalı tir içerisinde silah yüklü olduğu

‘wewnątrz tira o numerze rejestracyjnym ... załadowanego bronią’,

yaptığı ihbarı alınmış olup

¹⁵³ Töngür Ali Rıza, Gökçe Canarşlan İbrahim Aşık. 2020. Hukuk dili ve adli yazışmalar. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi <https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/ADL102U/ebook/ADL102U-15V1S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf>.

¹⁵⁴ Anayasa Mahkemesi Yayınları. 2017. Bireysel başvuru seçme kararları 2016.2 s. 956.

‘otrzymawszy dokonanie zgłoszenia;

lub inny przykład:

alacaklıların alacaklarının teminatı mahiyetinde olan malların kaçırılması, gizlenmesi veya değerinin azalmasına neden olunması ‘przywłaszczenie, ukrycia lub obniżenia wartości towarów stanowiących zabezpieczenie należności wierzycieli’;

- brak jasno określonych definicji terminów prawnych w tekstach ustaw „To, że język prawny nie jest „językiem prawa”, że w oczywisty sposób jest błędny, terminy nie są wystarczająco wyrażone, sprawia, że sędzia w swoim komentarzu orzeczenia musi wesprzeć się na zastosowaniach i doktrynach z przeszłości.”¹⁵⁵ (Hafizoğulları, Güngör 2007: 46);
- znaczenie terminu w prawie karnym względem znaczenia w innych gałęziach prawa (prawo cywilne, prawo handlowe itp.), np.

müzakere yazısı ‘pismo’ składane w dowolnej sprawie do stosownego urzędu lub instytucji w języku postępowania karnego oznacza pismo sędziego do właściwego organu w celu wykonania określonego orzeczenia sądowego;

cezai himayenin ‘ochrona karna’ lub ‘ochrona prawna poprzez środki karne’;

başvuru ‘wniosek’, w rozumieniu prawa karnego ‘skarga’, ‘odwołanie’;

*karine*¹⁵⁶ które w definicji kodeksu cywilnego oznacza ‘domniemanie’ w znaczeniu śmierci *ölüm karinesi*¹⁵⁷, w rozumieniu kodeksu karnego oznacza ‘domniemany dowód’;

ihtiyari oznacza *seçimlik* ‘wybieralny’ natomiast w rozumieniu kodeksu postępowania karnego pod pojęciem *tutuklama ihtiyariliği* w kontekście prawa karnego rozumiana jest jako ‘dowolność’ lub ‘opcjonalność’; termin ten oznacza więc ‘dopuszczalność aresztowania’ lub ‘możliwość aresztowania’ i odnosi się do uznaniowej władzy nadanej

¹⁵⁵ *Kanunun dilinin “kanun dili” olmaması, açıkçası yanlış olması, kavramları ifadede yeterli olmaması karşısında hâkim, kanunun birçok hükmünün yorumunda, geçmiş uygulamadan ve doktrinden yararlanmak zorundadır.*

¹⁵⁶ Więcej na temat wybranych definicji prawnych z zakresu prawa cywilnego pisze Çiftçinar (Çiftçinar 2008) w swoim artykule *Toplumsal Kuralların Mevni Olarak Hukuk ve Hukuk Dili*.

¹⁵⁷ Art. 31, TKPK: *Bir kimse, ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde kaybolursa, cesedi bulunamamış olsa bile gerçekten ölmüş sayılır.*

- władzom lub sędziemu w celu podjęcia decyzji odnośnie do zarządzenia aresztu danej osoby na podstawie okoliczności sprawy;
- znaczenie terminu w języku potocznym oraz w języku prawnym, np. *nitelik* ‘cecha, właściwość’ jako *nitelikli suç*, czyli ‘przestępstwo kwalifikowane’.

Należy zwrócić uwagę na to, że język turecki nie posiada rodzaju gramatycznego. W przekładzie przepisów prawa z uwagi na ich ogólny bezosobowy charakter, w którym stosowany jest termin *kışi* ‘osoba’ nie sprawia to trudności w przekładzie, np.:

- (1) *Bir insanı kasten öldüren kisi [...]*¹⁵⁸
‘osoba, która zabija umyślnie człowieka’.

Podobnie jest w przypadku zastosowania zaimków, np.:

- (2) *her* ‘każdy’, *her kimse* ‘każdy kto’, *kim* ‘kto’.

Trudność w tłumaczeniu pojawia się w przypadku przekładu tekstów dotyczących konkretnych osób. W przykładowym protokole z rozprawy pojawia się następujące zdanie:

- (3) *Sanık A.H. 23 Nisan 1999 yılında mağdur olan Ş.A. kisiyi akşam saatlerinde evine kadar takip etti.*

W przypadku, kiedy tłumacz nie posiada informacji odnośnie do płci osoby opisywanej w aktach, najbardziej uzasadnionym wydaje się być zastosowanie bezpiecznego rozwiązania, jakim jest przetransferowanie niejasności: ‘23 kwietnia 1999 roku w godzinach wieczornych podejrzany/a śledził/a poszkodowaną osobę S.A w drodze do domu’. Sytuacje tego rodzaju nie należą do reguły, jednak potrafią sprawić trudność, zwłaszcza w tłumaczeniu pisemnym, kiedy tłumacz nie ma możliwości skontaktowania się z osobą, która byłaby w stanie dostarczyć mu niezbędnych informacji dodatkowych. Pozostałe cechy języka według podziału zaproponowanego przez (Matulewską 2013) omówione zostaną w poniższych podrozdziałach.

7.1. Analiza języka ustaw w oparciu o typy przestępstw

W analizie wybranych rodzajów przestępstw w poniższym rozdziale dla ustalenia najlepszych ekwiwalentów zastosowałam metodę porównania tekstów paralelnych,

¹⁵⁸ Art. 81 pkt, TKK.

jakimi są polska i turecka ustawa o prawie karnym oraz polska i turecka ustawa o postępowaniu karnym. Proponowane tłumaczenia zrealizowane zostały w oparciu o ekwiwalenty denotacyjne, konotacyjne, pragmatyczne, a w przypadku ekwiwalentów terminologicznych za pomocą metody elementów komparatystryki prawniczej.

Jeden z większych problemów translatorskich stanowią niewątpliwie tłumaczenia przestępstw. Wynika to zarówno z różnej kwalifikacji czynów, ich definicji ustawowych, jak również, choć rzadziej, z braku odpowiedników w porównywanym systemie prawnym. Nazwy przestępstw jako kategorie główne w oryginale tureckiego kodeksu karnego zapisywane są dużą literą jako każdy z elementów zdania, na potrzeby poniższej pracy cytowane są w zapisie małą literą. Przestępstwo, zgodnie z definicją zawartą w polskim kodeksie karnym, jest „zbrodnią albo występkiem”¹⁵⁹, przy czym o zbrodni mówimy w przypadku czynów zabronionych, które zagrożone są karą pozbawienia wolności nie krótszą niż 3 lata lub surowszą¹⁶⁰. Za występki uznawany jest natomiast „czyn zabroniony zagrożony grzywną powyżej 30 stawek dziennych albo powyżej 5000 złotych, karą ograniczenia wolności przekraczającą miesiąc albo karą pozbawienia wolności przekraczającą miesiąc”¹⁶¹. Tureckiemu terminowi *suç* w polskim języku prawnym odpowiadają zarówno ‘czyn zabroniony’, jak i ‘przestępstwo’. „Czyn zabroniony uważa się za popełniony w czasie, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany”¹⁶². „Czyn zabroniony uważa się za popełniony w miejscu, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany, albo gdzie skutek stanowiący znamię czynu zabronionego nastąpił lub według zamiaru sprawcy miał nastąpić”¹⁶³.

Tab. 4. Zestawienie ekwiwalentów w języku polskim i tureckim.

j. turecki	j. polski
<i>suç</i>	przestępstwo
	zbrodnia
	wina
	czyn zabroniony
	zbrodnia

Źródło: opracowanie własne.

¹⁵⁹ Art. 7. § 1, KK.

¹⁶⁰ Art. 7 § 2, ibidem.

¹⁶¹ Art. 7 § 3, ibidem.

¹⁶² Art. 6. § 1, ibidem.

¹⁶³ Art. 6. § 2, ibidem.

Turecki kodeks karny posiada zapis *kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri alınmaz*¹⁶⁴, a więc ‘nikt nie może zostać ukarany lub poddany środkom zapobiegawczym za czyn, który nie jest uznany przez prawo’. Nie ma więc wyjaśnienia terminowego co dokładnie oznacza przestępstwo, zapis ten jednak interpretuje się pokrótce w ten sposób, że jeśli jakiś czyn zabroniony nie ma swojego zapisu w ustawie nie stanowi on przestępstwa (Karaheya, Usluadam 2015: 5) lub jako zachowania nieakceptowane przez społeczeństwo, które są określone w prawie i powiązane z sankcją (Demirbaş 2014: 192). Turecki system prawny posiada osobną ustawę o wykroczeniach¹⁶⁵, która określa *kabahat, kanunun, karşılığında idari yaptırım uygulamasını öngördüğü haksızlık* ‘wykroczenie, jako czyn niezgodny z prawem, za który przewidziane jest zastosowanie sankcji administracyjnej’ (Demirbaş 2014: 194). Polski kodeks karny definiuje zamiar popełnienia czynu zabronionego, który stanowi, iż „zbrodnię można popełnić tylko umyślnie; występki można natomiast popełnić także nieumyślnie, jeżeli stanowi tak ustawa¹⁶⁶”.

„Na zasadach określonych w tym kodeksie, odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat”¹⁶⁷. „Czyn zabroniony popełniony jest umyślnie, jeżeli sprawca ma zamiar jego popełnienia, to jest chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia, na to się godzi”¹⁶⁸. „W stosunku do sprawcy, który popełnił występki po ukończeniu lat 17, lecz przed ukończeniem lat 18, sąd zamiast kary stosuje środki wychowawcze, lecznicze albo poprawcze przewidziane dla nieletnich, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają”¹⁶⁹. W systemie tureckim rozgraniczenie wiekowe dzieli się na okres, w którym sprawca w chwili popełnienia czynu zabronionego ma ukończone 15 lat, ale nie ukończył jeszcze lat 18. W tym przedziale wiekowym w przypadku dokonania czynów zagrożonych *ağırlaştırılmış müebbet* ‘karą dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości wcześniejszego zwolnienia’ (zob. rozdz. kary) sprawca podlega karze od 18 do 24 lat pozbawienia wolności. Natomiast w przypadku dokonania czynów

¹⁶⁴ Art. 2, TKK.

¹⁶⁵ Kabahatler Kanunu, Kanun Numarası: 5326 Kabul Tarihi: 30/3/2005 Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 31/3/2005 Sayı: 25772 (Mükerrer) Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 44.

¹⁶⁶ Art. 8, KK.

¹⁶⁷ Art. 10 § 1, ibidem.

¹⁶⁸ Art. 9 § 1, ibidem.

¹⁶⁹ Art. 10 § 4, ibidem.

zagrożonych dożywotnim pozbawieniem wolności sprawca podlega karze od 12 do 15 lat pozbawienia wolności¹⁷⁰.

Podsumowując, cechy czynu zabronionego klasyfikowane są z uwagi na charakter jako popełniony *kasten* ‘umyślnie, z zamiarem’ lub *taksirle/taksirli* ‘nieumyślnie, wynikające z zaniechania’, w skład których wchodzi cechy czynu określane jako *kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın neticenin meydana gelmesi*¹⁷¹ ‘następstwo czynu pomimo braku zamiaru osoby dokonującej’ co odpowiada „kombinowanej stronie podmiotowej typu czynu zabronionego” (Królikowski, Zawłocki 2018: 177). W kodeksie jasno sformułowane są przyczyny, które wpływają na zmniejszenie lub wyłączenie odpowiedzialności karnej. Należą do nich *kanunun hükmü ve amirin emri meşru savunma ve zorunluluk hali* ‘przepis prawny lub polecenie przełożonego i obrona konieczna i stan przymusu’, *hakkin kullanılması ve ilgilinin rızası* ‘użycie prawa i zgoda zainteresowanego’, *yaş küçüklüğü* ‘młody wiek’¹⁷², *akıl hastalığı* ‘choroba umysłowa’, *sağır ve dilsizlik* ‘głuchoniemota’, *geçici nedenler* ‘powody tymczasowe’, *alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma* ‘bycie pod wpływem alkoholu lub substancji odurzającej’, *sınırın aşılması* ‘przekroczenie granicy’, *cebir korkutma ve tehdit, haksız tahrik* ‘przymus, zastraszenie i groźba, podżeganie’, *hata* ‘błąd’.

Na fazy przestępstwa składają się *hazırlık hareketleri* ‘przygotowanie’; *teşebbüs* ‘usiłowanie’; *suçun tamamlaması* ‘popełnianie’; *suçun sonra ermesi* ‘dokonanie (skutek)’ (Mahmutoğlu, Karadeniz 2021: 813). Turecki kodeks karny za *teşebbüs* ‘usiłowanie’ przewiduje obniżenie wyroku przyporządkowanego do przestępstwa. W przypadku usiłowania dokonania przestępstwa sprawca w zależności od powstałej szkody lub też wielkości niebezpieczeństwa zostaje ukarany w miejsce dożywotniego pozbawienia wolności o zastrzonym rygorze karą od 13 do 20 lat, w przypadku kary dożywotniego pozbawienia wolności karą od 9 do 15 lat. W innych przypadkach wymierzona kara zostaje obniżona o trzy czwarte¹⁷³. Kodeks nie przewiduje możliwości podjęcia decyzji dotyczącej obniżenia lub braku obniżenia wymierzonej kary przez

¹⁷⁰ Art. 31 § 3, TKK.

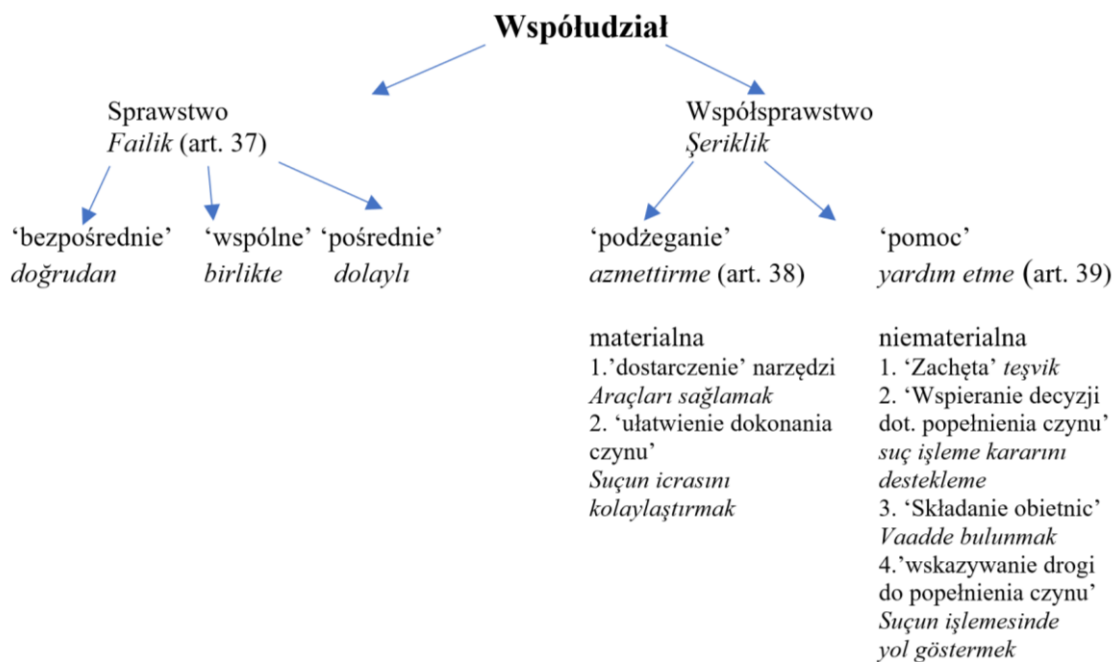
¹⁷¹ Art. 22 § 3, ibidem.

¹⁷² Art. 115 § 10, KK stanowi, że: „Młodocianym jest sprawca, który w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończył 21 lat i w czasie orzekania w pierwszej instancji 24 lat”, art. 31 § 1, TKK: *Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.*

¹⁷³ Art. 35 § 2, TKK: *Suçta teşebbüs halinde fail, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığına göre, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onüç yıldan yirmi yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine dokuz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadar indirilir.*

sędzię (Mahmutoğlu, Karadeniz 2021: 815), w przeciwieństwie do prawa polskiego, według którego sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia¹⁷⁴. Według tureckich przepisów, jeśli sprawca *gönüllü vazgeçme* ‘odstąpi dobrowolnie’ od przeprowadzenia czynów lub samodzielnie zapobiegnie ich popełnieniu lub następstwom czynu¹⁷⁵, nie zostaje ukarany za usiłowanie, jednakże, jeśli wykonana część stanowi przestępstwo, zostaje ukarany karą przewidzianą tylko dla tego przestępstwa¹⁷⁶.

Współudziałowi w przestępstwie odpowiada turecki termin *suca iştirak etmek*.

Rys. 8. Podział współudziału według tureckiego kodeksu karnego.
Źródło: Demirbaş 2014: 483.

Prawodawca określa czyn wymierzony w każdą korzyść prawną, którą chce chronić jako osobne przestępstwo w związku z czym każde następstwo czynu traktowane jest jako osobne przestępstwo. W przypadku, kiedy sprawca, dokonując czynu zabronionego, narusza więcej niż jeden przepis lub swoimi działaniami wielokrotnie narusza ten sam przepis, mowa wtedy o *suçların içtimaı* ‘połączeniu przestępstw’,

¹⁷⁴ Art.14 § 2, ibidem.

¹⁷⁵ Art. 168, TKK stanowi: *Etkin pişmanlık. Suç tamamlandıktan sonra kişi pişmanlık gösterebilir. Bu durumda, işlenmiş ve tamamlanmış olan suç işlenmemiş hâle artık döndürülemez. Ancak, suç tamamlandıktan sonra, pişmanlık duyarak, gerçekleştirilen haksızlığın neticeleri mümkün olduğunca ortadan kaldırılabilir.*

¹⁷⁶ Art 36 § 1, ibidem: *Fail, suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçer veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlerse, teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz; fakat tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde, sadece o suçta ait ceza ile cezalandırılır.*

kaynaşması ‘złączeniu’ lub *suçların bir araya toplanması* ‘zebraniu przestępstw w jedno’ (Demirbaş 2014: 518). Jeśli jedna czynność powoduje więcej niż jedno naruszenie mówimy wtedy o *fikri içtima*, jeśli więcej niż jedna czynność powoduje jedno naruszenie mowa wtedy o *müteselsil suç*, a w przypadku więcej niż jednej czynności powodującej więcej niż jedno naruszenie mowa wtedy o *cezaların içtimalı* (Demirbaş 2014: 518).

Przestępstwo, uważane za pojedynczy czyn, który stanowi element lub obciążającą przyczynę drugiego, odpowiada terminowi *bileşik suç*¹⁷⁷ ‘przestępstwa łączonego’. Dla tego rodzaju przestępstw nie mają zastosowania przepisy *içtima hükümleri* ‘orzeczeń połączonych’. W prawie karnym wyrażenie *içtima* rozumiane jest jako zebranie się więcej niż jednego przestępstwa w jednym czynie w miejsce odpowiedzialności za każde przestępstwo będące zasadą ogólną w przypadku niektórych sytuacji, w których mamy do czynienia z więcej niż jednym czynem zabronionym¹⁷⁸.

Z *zincirleme suç* dosłownie ‘przestępstwem łańcuchowym’ (od *zincir* ‘łańcuch’) znanym w kodeksie polskim jako termin przestępstwa ciągłego, mamy do czynienia w zakresie wykonania orzeczenia o popełnieniu przestępstwa w sytuacji, kiedy ukarane zostaje dokonanie tego samego czynu wobec jednej osoby więcej niż raz¹⁷⁹. W przypadku przestępstwa ciągłego kara zostaje zwiększona od $\frac{1}{4}$ do $\frac{3}{4}$. Podstawowa forma przestępstwa wraz z zamierzonymi formami, dla których przewidziane są cięższe lub lżejsze kary, liczą się jako to samo przestępstwo¹⁸⁰. Przepis ten jest stosowany również dla przestępstw, gdzie nie ma określonej osoby pokrzywdzonej¹⁸¹.

Zgodnie z definicją *meşru savunma* ‘obrony koniecznej’, nie podlega za swoje czyny karze sprawca, który zmuszony został do odparcia napaści, aktywnej, prawdopodobnej lub który na pewno nie powtórzy bezprawnego ataku na dobro własne lub innej osoby¹⁸², oraz osoba postawiona w *zorunluluk hali* ‘stan wyższej konieczności’ – polska definicja przekroczenia granicy stanu wyższej konieczności¹⁸³. ‘Sprawca nie podlega karze za czyny popełnione w celu uratowania siebie lub innej osoby przed

¹⁷⁷ Art. 42 § 1, TTK: *biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan suçta bileşik suç denir.*

¹⁷⁸ Art. 44 § 1, ibidem: *işlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır.*

¹⁷⁹ Art. 43, ibidem: *bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir.*

¹⁸⁰ Art. 43 § 1, ibidem *ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır. Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır.*

¹⁸¹ Ibidem, zdanie 4: *mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır.*

¹⁸² Art. 25, ibidem: *kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş ‘zgodnie ze stanem i arunkami w danym momencie’ o anda hal ve koşullara göre.*

¹⁸³ Art. 26 § 3, KK.

ciężkim i pewnym niebezpieczeństwem, wymierzonym w dobro własne lub innej osoby, które nie został świadomie zamierzone pod warunkiem zachowania proporcjonalności pomiędzy wagą niebezpieczeństwa, a zastosowanym środkiem¹⁸⁴. Definicje te są zbieżne z definicjami uwzględnionymi w polskim kodeksie karnym, które stanowią, że nie popełnia przestępstwa, kto w obronie koniecznej odpiesa bezpośredni, bezprawny zamach na jakiegokolwiek dobro chronione prawem¹⁸⁵ oraz nie popełnia przestępstwa, kto działa w celu uchylenia bezpośredniego niebezpieczeństwa grożącego jakimukolwiek dobru chronionemu prawem (cudze, własne), jeżeli niebezpieczeństwa nie można inaczej uniknąć, a dobro poświęcone przedstawia wartość niższą od dobra ratowanego¹⁸⁶. Na poziomie zastosowanych terminów rozbieżność występuje pomiędzy wyrażeniami *işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez* ‘nie podlega karze sprawca za popełnione czyny’, a polskim „nie popełnia przestępstwa, kto [...]”. Turecki kodeks karny określa więc osobę, która zmuszona została do obrony koniecznej lub znajdowała się w stanie wyższej konieczności jako *fail* ‘sprawcę’, nie określając jasno terminem nazwy osoby, która spowodowała istniejące niebezpieczeństwo lub wywołała stan zagrożenia dla dobra chronionego prawem. Należy na to zwrócić szczególną uwagę w procesie tłumaczenia, w celu uniknięcia możliwego błędu tłumaczeniowego.

W tureckim systemie prawa karnego w części pierwszej głównej znajdują się *uluslararası suçlar* ‘przestępstwa międzynarodowe’. Przestępstwa międzynarodowe w znaczeniu terminu odnoszą się do przestępstw, które są sprzeczne z prawem międzynarodowym i podlegają procesowi osądzenia, zgodnemu z przepisami zawartymi w umowach międzynarodowych (Mahmutoglu, Karadeniz 2021: 192):

- (1) *soykrım ve insanlıęa karşı işlenmiş suçlar* ‘przestępstwa popełnione przeciwko ludzkości oraz ludobójstwa’, w których wyszczególnione są czyny *soykrım*¹⁸⁷

¹⁸⁴ Art. 25 § 2, TKK: *Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluęu ile ve tehlikenin aęırlıęı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez*. Polski art. 26 § 2, KK: „Nie popełnia przestępstwa także ten, kto, ratując dobro chronione prawem w warunkach określonych w § 1, poświęca dobro, które nie przedstawia wartości oczywiście wyższej od dobra ratowanego poza § 4. Przepisu § 2 nie stosuje się, jeżeli sprawca poświęca dobro, które ma szczególny obowiązek chronić nawet z narażeniem się na niebezpieczeństwo osobiste. § 5. Przepisy § 1–3 stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy z ciężących na sprawcy obowiązków tylko jeden może być spełniony”.

¹⁸⁵ Art. 25 § 1, ibidem.

¹⁸⁶ Ibidem.

¹⁸⁷ Art. 76 § 1 lit. a–e, § 2–4, TKK.

‘ludobójstwa’ oraz *insanlığa karşı suçlar*¹⁸⁸ ‘przestępstwa przeciwko ludzkości’ polski termin: zbrodnie przeciwko ludzkości¹⁸⁹;

- (2) *insan kaçakçılığı ve insan ticareti* ‘przemyt ludzi oraz handel ludźmi’. Handel ludźmi w polskim kodeksie karnym opisany jest w art. 189 w części przestępstw przeciwko wolności, natomiast pomoc w nielegalnym przekroczeniu granicy RP znajduje się w części dotyczącej przestępstw przeciwko porządkowi publicznemu art. 264.

W pierwszym rozdziale drugiej części głównej opisane zostały *hayata karşı suçlar*¹⁹⁰ ‘przestępstwa przeciwko życiu’, do których zaliczają się:

- (3) *kasten öldürme*¹⁹¹ ‘zabójstwo umyślne’, *kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi*¹⁹² ‘dokonanie zabójstwa umyślnego poprzez zaniedbanie’. Definicja tego rodzaju przestępstwa określa, że aby osoba została pociągnięta do odpowiedzialności za śmierć, która nastąpiła z powodu niewykonania określonego działania, za które jest odpowiedzialna, zaniedbanie obowiązku, które spowodowało powstanie tego skutku, musi być równoznaczne z zachowaniem wykonawczym, co odpowiada definicji zasady odpowiedzialności karnej. Ustawa polska definiuje, że odpowiedzialności karnej za przestępstwo skutkowe popełnione przez zaniechanie podlega ten tylko, na kim ciążył prawny, szczególnie obowiązek zapobiegnięcia skutkowi¹⁹³. W przypadku śmierci samobójczej, polski kodeks karny określa, że „kto namową lub przez udzielenie pomocy doprowadza człowieka do targnięcia się na własne życie, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”¹⁹⁴. Tureckim odpowiednikiem tego czynu jest wyrażenie *intihara yönlendirme*¹⁹⁵, czyli ‘nakierowanie, wskazanie kierunku do samobójstwa’, nie ulega wątpliwości, że w tym przypadku najśluszniej zastosować ekwiwalent ‘namowa do samobójstwa’. Tureckie prawo traktuje spowodowanie śmierci osoby poprzez zachowania zaniedbania obowiązku uwagi i opieki jako nieumyślne spowodowanie śmierci

¹⁸⁸ Art. 77 § 1 lit. a–h, § 2–4, ibidem.

¹⁸⁹ Art. 118a, KK.

¹⁹⁰ Art. 81–85, TKK.

¹⁹¹ Art. 81, TKK.

¹⁹² Art. 83 § 1, TKK: *Kişinin yükümlü olduğu belli bir icrai davranışı gerçekleştirmemesi dolayısıyla meydana gelen ölüm neticesinden sorumlu tutulabilmesi için, bu neticenin oluşumuna sebebiyet veren yükümlülük ihmalinin icrai davranışa eşdeğer olması gerekir.*

¹⁹³ Art. 2, KK.

¹⁹⁴ Art. 151, KK.

¹⁹⁵ Art. 84 § 1–4, TKK.

taksirle öldürme ‘nieumyślne zabójstwo’, którego odpowiednik w polskim kodeksie karnym znajdują się w definicji nieumyślnego spowodowania śmierci (art. 155);

- (4) *vücut dokunulmazlığına karşı suçlar*¹⁹⁶ ‘przestępstwa przeciwko nietykalności cielesnej’ w skład których wchodzi: *kasten yaralama*¹⁹⁷ ‘umyślne uszkodzenie ciała’, ‘umyślne zranienie’, polski termin: średni i lekki uszczerbek na zdrowiu¹⁹⁸; *neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama* ‘ciężkie uszkodzenie ciała’, polski termin: ciężki uszczerbek na zdrowiu¹⁹⁹; *insan üzerinde deney*²⁰⁰ ‘eksperymenty na ludziach’; *organ veya doku ticareti*²⁰¹ ‘handel organami lub tkankami’.

Należy zwrócić uwagę na to, że wyszczególnione w art. 82 TKK czyny zabronione w przypadku popełnienia w szczególnych okolicznościach zawierają dwa podpunkty, których nie znajdziemy w polskim kodeksie. Mianowicie są to *kan gütmə saikiyle* ‘w celu zemsty’ lub ‘przelewu krwi’ oraz tzw. *töre saikiyle* ‘honorowe’. Tłumaczenie powyższych okoliczności wymaga szerszego objaśnienia, ponieważ są one głęboko osadzone w aspekcie kulturowym. Przestępstwo *kan gütmə saikiyle* następuje wtedy, kiedy sprawca dokonuje zabójstwa w odwecie za wcześniejsze zabójstwo innej osoby. *Kan gütmə* oznacza w dosłownym tłumaczeniu ‘przelanie krwi’, *saik* natomiast ‘powód, przyczynę, czynnik’. Zabójstwa tzw. honorowe, czyli *töre saikiyle*, popełniane zostają w przypadku, gdy sprawca lub sprawcy działają pod wpływem pobudek chęci wymierzenia kary, osobie lub osobom, które w ich mniemaniu dopuściły się splamienia honoru lub tradycji. *Töre* oznacza ‘niepisane, ale poprzez praktykowanie od lat przyswojone przez społeczność zasady moralne’ lub ‘rodzaje zachowań i norm moralnych zapewniających standardy wychowania

¹⁹⁶ Rozdz. 2 art. 86–93, TKK, w polskim kodeksie karnym: przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej, rozdz. XXVII, KK.

¹⁹⁷ Art. 86 § 1–3, TKK.

¹⁹⁸ Art. 157 § 1–5, KK.

¹⁹⁹ Art. 156 § 1–3, ibidem.

²⁰⁰ Art. 90 § 1–3, ibidem. Art. 27 § 2, KK stanowi, że: Eksperyment jest niedopuszczalny bez zgody uczestnika, na którym jest przeprowadzany, należycie poinformowanego o spodziewanych korzyściach i grożących mu ujemnych skutkach oraz prawdopodobieństwie ich powstania, jak również o możliwości odstąpienia od udziału w eksperymencie na każdym jego etapie.

²⁰¹ Art. 91 § 1–8, TKK. W polskim systemie prawa przepisy karne dotyczące sprzedaży, nabycia lub pośredniczenia w odpłatnym zbyciu lub nabyciu komórki, tkanki lub narządu regulują art. 43–46 Ustawy o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów z dnia 1 lipca 2005 r., Dz. U. 2005 Nr 169 poz. 1411.

wyznawane przez większą część społeczności²⁰² czyli ‘prawo zwyczajowe’. Tradycja wywodząca się jeszcze z czasów plemiennych według których każda *aşiret*²⁰³ ‘plemię, szczerp’ nie posiadająca własnych *töre* ‘obyczajów’ skazana jest na upadek. Takie *aşiretler* ‘społeczności’ posiadają określone reguły funkcjonowania, np. w miarę możliwości małżeństwa zawierane są pomiędzy osobami należącymi do tej samej grupy, przynależność do danej grupy dziedziczona jest po linii męskiej, a kobieta, która poprzez małżeństwo przyłącza się do danej społeczności, od tej pory należy do niej niezależnie od swojego pochodzenia. Częstym zjawiskiem w takich środowiskach jest małżeństwo wdowy z bratem jej zmarłego męża. Szczególną wagę przywiązuje się do *gelenek* ‘tradycji’, ochrony *namus* ‘honoru’, zachowaniu jedności rodziny i ochrony potomstwa przed utratą matki oraz braku zezwolenia na małżeństwa zawierane z osobami spoza określonej społeczności (Özer 1998: 387)²⁰⁴. Pojęcie *namus* ‘cnotliwość, zacność’ rozumiane jest jako *bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet*²⁰⁵ ‘przestrzeganie zasad moralnych i wartości społecznych w społeczeństwie, czystość’. Znaczenie, które przyporządkowane jest do słowa, przywodzi na myśl seksualność i to kobieta stanowi przedmiot dyskusji. W ramach powyższego terminu rozpatrywane jest chociażby posłuszeństwo kobiety wobec męża²⁰⁶.

- (5) *İşkence ve eziyet* ‘tortura i nękanie’. Tureckie prawo karne przewiduje okoliczności dla zaistnienia *işkence*²⁰⁷ ‘tortury’ w dwóch sytuacjach: pierwsza, podobnie jak w kodeksie polskim,²⁰⁸ dotyczy czynów popełnianych

²⁰² *Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet: 2. Bir toplumdaki ahlaki davranış biçimleri, adap.* <https://sozluk.gov.tr/>.

²⁰³ *Dil ve kültür yönünden büyük bir türdeşlik gösteren, birçok boydan oluşan, yapısındaki aileler arasında toplum, ekonomi, din, kan veya evlilik bağları bulunan göçebe veya yerleşik nitelikteki topluluk, oymak:* <https://sozluk.gov.tr/>.

²⁰⁴ Özer, Ahmet. (1998) *Modernleşme ve Güneydoğu*, Ankara: İmge Kitabevi. RADİKAL.

²⁰⁵ <https://sozluk.gov.tr/>.

²⁰⁶ Yıldız, A. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2008, Cilt:1, Yıl:9, Sayı:16, s. 213

²⁰⁷ Art. 94 § 1–6, TKK.

²⁰⁸ Art. 118 lit. a § 2, KK: Kto, biorąc udział w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji: 1) powoduje oddanie osoby w stan niewolnictwa lub utrzymuje ją w tym stanie, 2) pozbawia osobę wolności na czas przekraczający 7 dni lub ze szczególnym udęrczeniem, 3) stosuje tortury lub poddaje osobę okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu, 4) dopuszcza się zgwałcenia albo stosując przemoc, groźbę bezprawną lub podstęp w inny sposób narusza wolność seksualną osoby, 5) stosując przemoc lub groźbę bezprawną powoduje zajście przez kobietę w ciążę w zamiarze wpłynięcia na skład etniczny grupy ludności lub dokonania innych poważnych naruszeń prawa międzynarodowego,

systematycznie jako *siyasal, felsefi, irki veya dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenmesi, insanlığa karşı suç*²⁰⁹ ‘część planu systemowego wymierzonego przeciwko społeczności politycznej, filozoficznej (ideologicznej), rasowej lub religijnej’ i w takim przypadku zaliczana jest do przestępstw przeciwko ludzkości. Artykuł 94 TKK natomiast definiuje torturę jako *bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları* ‘niegodne godności ludzkiej zachowania, które sprawiają ból fizyczny lub psychiczny, wpływają na zdolność pojmowania lub podejmowania decyzji, upokarzają’. Jeżeli tortura dokonana zostaje przez urzędnika państwowego, podlega on karze więzienia od trzech do dwunastu lat²¹⁰. Inne osoby, które uczestniczą w popełnieniu tego czynu, podlegają takiej samej karze²¹¹. Przestępstwo tortur nie podlega *zamanaşımı*, czyli ‘przedawnieniu’. Jeśli następstwem tortury jest trwałe uszkodzenie ciała, organów, zmysłów lub doprowadzenie kobiety do wcześniejszego porodu, spowodowanie bezpłodności lub śmierci²¹², czyn kwalifikowany jest jako *neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence* ‘tortura ze szczególnym okrucieństwem z uwagi na skutek’. Przestępstwa *eziyet* ‘nękania’ zgodnie z zapisem w kodeksie karnym, dokonuje natomiast osoba, która swoim zachowaniem doprowadza do nękania innej osoby²¹³ pol. uporczywe nękanie²¹⁴.

6) pozbawia osobę wolności i odmawia udzielenia informacji dotyczących tej osoby lub miejsca jej pobytu lub przekazuje nieprawdziwe informacje dotyczące tej osoby lub miejsca jej pobytu, w zamiarze pozbawienia takiej osoby ochrony prawnej przez dłuższy okres, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

²⁰⁹ Art. 77 § 1, TKK.

²¹⁰ Art.94 § 1, TKK: *gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.*

²¹¹ Art. 94 § 4, TKK: *bu suçun işlenişine iştirak eden diğer kişiler de kamu görevlisi gibi cezalandırılır.*

²¹² Art. 95 § 1 lit. a–e, TKK: *Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına, Konuşmasında sürekli zorluğa, Yüzünde sabit ize, Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma, Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına; art. 95 § 2 lit. a–e, ibidem: İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine, Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine, Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına, Yüzünün sürekli değişikliğine, Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun düşmesine; art. 95 § 3, ibidem: İşkence fiillerinin vücutta kemik kırılmasına neden olması halinde, kırıgın hayat fonksiyonlarındaki etkisine göre sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur; art. 95 § 4, ibidem: İşkence sonucunda ölüm meydana gelmişse ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.*

²¹³ Art. 96 § 1, ibidem: *Bir kimsenin eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kişi.*

²¹⁴ Art. 190 lit. a, § 1, KK: *kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia lub istotnie narusza jej prywatność.*

- (6) *Koruma, gözetim, yardım veya bildirim yükümlülüğünün ihlali*²¹⁵ ‘naruszenie obowiązku ochrony, opieki, pomocy lub powiadomienia’, w skład których wchodzi czyny takie jak: *terk*²¹⁶ ‘porzucenia’ oraz *yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi*²¹⁷ ‘niedopełnienia obowiązku pomocy lub powiadomienia’. Czyn porzucenia dotyczy osób, które pomimo obowiązku opieki nad inną osobą z uwagi na jej wiek lub chorobę porzucają ją, przy czym turecki ustawodawca nie definiuje wieku porzuconej osoby stosując zapis *yaşı, hastalığı veya yaralanması dolayısıyla ya da başka herhangi bir nedenle* ‘z uwagi na wiek (osoby), jej chorobę lub też uszkodzenie ciała lub też jakiegokolwiek innej przyczyny’. W polskim prawie porzucenie regulowane jest artykułem 210 kodeksu karnego o treści „porzucenie małoletniego lub osoby nieporadnej” z zaznaczeniem wieku: „kto wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca [...]”²¹⁸.
- (7) *Çocuk düşürme, düşürme veya kısırlaştırma*²¹⁹ ‘doprowadzenie do przerwania ciąży, przerwanie ciąży lub doprowadzenie do bezpłodności’. Osoba, która doprowadza do poronienia dziecka przez kobietę bez jej zgody odpowiada za czyn *çocuk düşürme*²²⁰ ‘spowodowania przerwania ciąży’, KK: „kto udziela kobiecie ciężarnej pomocy w przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub ją do tego nakłania [...]”²²¹. Jeżeli nie istnieje konieczność spowodowana przesłankami medycznymi w przypadku, jeśli przerwanie ciąży odbywa się na podstawie zgody kobiety, niedozwolone jest po 10 tygodniu ciąży²²², w takiej sytuacji kobieta wyrażająca zgodę również podlega karze, KK: „kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę z naruszeniem przepisów ustawy [...]”²²³.

²¹⁵ Art. 97 § 1, TKK: *Yaşı veya hastalığı dolayısıyla kendini idare edemeyecek durumda olan ve bu nedenle koruma ve gözetim yükümlülüğü altında bulunan bir kimseyi kendi halineterk eden kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

²¹⁶ Art. 97 § 1–2, ibidem.

²¹⁷ Art. 98 § 1–2, ibidem.

²¹⁸ Art. 210 § 1, KK.

²¹⁹ Część 1, rozdz. 5, TKK.

²²⁰ Art. 99 § 1, ibidem: *Rızası olmaksızın bir kadının çocuğunu düşürten kişi.*

²²¹ Art. 152 § 2, KK.

²²² Art. 99 § 2, ibidem: *tıbbi zorunluluk bulunmadığı halde, rızaya dayalı olsa bile, gebelik süresi on haftadan fazla olan bir kadının çocuğunu düşürten kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır bu durumda, çocuğunun düşürtülmesine rıza gösteren kadın hakkında bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.*

²²³ Art. 152 § 1, ibidem.

Kobieta podlega odpowiedzialności karnej również w przypadku *çocuk düşürme*²²⁴ ‘przerwania ciąży’ po zakończonym 10 tygodniu jej trwania (polski kodeks karny zob. art. 152 § 1, § 2). Tureckim terminem ustawowym określającym czas trwania ciąży jest *gebelik suresi* ‘okres ciąży’. W przekładzie terminologii z języka polskiego pojawia się kwestia sporna dla terminu użytego w art. 152 § 3 polskiego kodeksu karnego „dziecko poczęte”. Zgodnie z art. 28 tureckiego kodeksu prawa cywilnego, istnienie osoby rozpoczyna się od momentu, w którym *kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduđu anda başlar ve ölümle sona erer*²²⁵ ‘dziecko rodzi się żywe i kończy w momencie, w którym osoba umiera’. Natomiast dziecko nabywa *hak ehliyetini*²²⁶ ‘zdolność prawną’ pod warunkiem, że *sağ doğmak*²²⁷ ‘urodzi się żywe’, *ana rahmine düştüğü andan başlayarak*²²⁸ ‘od znalezienia się w macicy matki’. Termin płód pojawia się w kontekście prawa do spadku art. 582 TKC²²⁹, zgodnie z którym *cenin, sağ doğmak koşuluyla mirasçı olur* ‘płód zostaje spadkobiercą pod warunkiem żywego urodzenia’. Prawdopodobny okres zapłodnienia w sprawach o ustalenie ojcostwa tureckiego kodeksu cywilnego określa, że za *karine*²³⁰ ‘przypuszczalny dowód’ (ang. *circumstantial evidence*) zapłodnienia uznaje się okres od 180 do 300 dni przed urodzeniem się dziecka. Ustawodawca turecki nie przewiduje określenia życia poczętego, stosując w kodeksie karnym termin *çocuk* ‘dziecko’. W tym przypadku najlepszy możliwy do zastosowania ekwiwalent stanowić może termin *cenin (henüz ana karnında bulunan doğmamış çocuk)* ‘płód jako jeszcze nienarodzone dziecko znajdujące się w łonie matki’ z dodatkowym objaśnieniem, które przewiduje polskie prawo, uznając, że życie chronione jest od pierwszego dnia poczęcia²³¹, a więc obejmuje wszystkie fazy

²²⁴ Art. 101 § 1, TKK.

²²⁵ Art. 28, TKC.

²²⁶ Księga 1, część 1, rozdz. 1 lit. c art. 28, TKC.

²²⁷ Ibidem.

²²⁸ Ibidem.

²²⁹ Art. 927 § 2, KC: „Jednakże dziecko w chwili otwarcia spadku już poczęte może być spadkobiercą, jeżeli urodzi się żywe”.

²³⁰ Część 2, rozdz. 1 ust. 2 lit. A art. 285, TKC: *babalık davası durumunda döllenme anı konusunda çocuğun doğumundan önceki 180 ile 300. gün arası ana rahmine düştüğü karine olarak kabul edilmiştir.*

²³¹ Art. 1.1) *Prawo do życia podlega ochronie, w tym również w fazie prenatalnej w granicach określonych w ustawie zob. uzasadnienie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 28.05.1997 r., sygn. akt K. 26/96, OTK 1997 nr 2, poz. 19, w: Trybunał Konstytucyjny w sprawie życia. Dokumenty, Częstochowa 1997, s. 98. Dz. U. 1993 nr 17 poz. 78. Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży.*

rozwojowe włącznie z fazą zarodkową, embrionalną i płodową (Grześkowiak 2018: 27)²³².

(8) *Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar* ‘przestępstwa przeciwko nietykalności cielesnej’. Tytuł rozdziału zawiera słowo *cinsel*, co w dosłownym tłumaczeniu oznacza ‘płciowy, seksualny’. W języku polskim seksualność i płciowość to dwa funkcjonujące równolegle terminy. Ustawodawca polski stosuje wyrażenie – przestępstwa przeciwko wolności seksualnej²³³, jednak mówiąc o nietykalności stosuje wyrażenie – cielesna²³⁴ w odniesieniu do czynów zabronionych niepowiązanych z seksualnym charakterem przestępstwa. Nazwy szóstego rozdziału nie sposób więc przetłumaczyć jako przestępstw przeciwko nietykalności seksualnej, jak należałoby to zrobić w przypadku tłumaczenia dosłownego. Najbardziej adekwatnym rozwiązaniem jest ekwiwalent funkcjonalny *cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar* ‘przestępstwa przeciwko nietykalności cielesnej’. Analogicznie w przypadku rodzajów przestępstw, należących do tej grupy, mówimy więc o *cinsel saldırı* ‘napaści seksualnej’, która w kodeksie polskim rozumiana jest jako doprowadzenie do obcowania płciowego lub poddania się innym czynnościom seksualnym, zgwałcenie²³⁵ oraz *çocukların cinsel istismarı*²³⁶ ‘wykorzystanie seksualne dzieci’ termin polski: seksualne wykorzystanie małoletniego²³⁷. Przy czym termin seksualnego wykorzystania małoletniego zbiega się definicją tureckiego terminu: *reşit olmayanla cinsel ilişki*²³⁸ ‘obcowanie płciowe z osobą niepełnoletnią’. Termin osoby niepełnoletniej według kodeksu tureckiego rozumiany jest jako *çocuk deyiminden; henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi*²³⁹ ‘dziecko, czyli osoba, która nie ukończyła 18 lat’. W polskim kodeksie karnym nie ma definicji osoby małoletniej, definicję taką można określić na podstawie kodeksu cywilnego,

²³² Grześkowiak, Alicja. 2018. *Pojęcie dziecka w prawie karnym*, w: Grześkowiak, Alicja, Zgoliński, Piotr. Prawo karne w ochronie praw dziecka. Bydgoszcz Prawo karne w ochronie praw dziecka. Bydgoszcz https://depot.ceon.pl/bitstreamhandle/123456789/17209/prawo_karne_w_ochronie_praw_dziecka.pdf?sequence=1.

²³³ Rozdz. XXV, KK.

²³⁴ Rozdz. XXVII, art. 217. § 1, ibidem.

²³⁵ Rozd. XXV, art. 197, KK.

²³⁶ Art. 103 § 1–6, TKK.

²³⁷ Art. 200 § 1, KK: Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania.

²³⁸ Art. 104 § 1–3, TKK.

²³⁹ Art. 6, ibidem.

zgodnie z którym „pełnoletnim jest, kto ukończył lat osiemnaście”²⁴⁰, a więc małoletnim jest osoba, która nie ukończyła 18 lat.

Kolejny czyn zabroniony stanowi *cinsel taciz*²⁴¹, którego tłumaczenie ‘molestowanie seksualne’ zbiega się definicyjnie z polskim poddaniem się innej czynności seksualnej²⁴². Przepisy takie, jak *tehdit*²⁴³ ‘groźba’²⁴⁴, *şantaj*²⁴⁵ ‘szantaż’²⁴⁶, *cebiri*²⁴⁷ ‘przymus’, *kişiyi hürriyetinden yoksun kılma*²⁴⁸ ‘pozbawienie wolności osoby’²⁴⁹, *eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi*²⁵⁰ ‘utrudnianie korzystania z prawa do edukacji i nauki’²⁵¹, termin polski: przestępstwo utrudniania nauczania, znajdują się w rozdziale dotyczącym *hürriyete karşı suçlar*²⁵² ‘przestępstw przeciwko wolności’²⁵³.

(9) *Şerefe karşı suçlar* ‘przestępstwa przeciwko godności’ w tym *hakaret*²⁵⁴ ‘zniewaga’, której definicja brzmi: ‘ktokolwiek przypisuje czyn lub zdarzenie, które obraża (posiada cechy obrazy) zdolnego do naruszenia czyjegoś honoru, godności i szacunku lub atakując je, ma na celu ich znieważenie, przypisywanie konkretnego czynu lub faktu’²⁵⁵. Co bardzo istotne, powyższy artykuł zaznacza wyraźnie, że dla ukarania zniewagi pod nieobecność pokrzywdzonego, czyn musi zostać popełniony przy udziale co najmniej trzech osób²⁵⁶. Karalna jest również *kişinin hatırasına hakaret*²⁵⁷ ‘zniewaga pamięci o osobie’, co jest odmienne od prawa polskiego, ponieważ w prawie polskim zniewaga może zostać ukarana

²⁴⁰ Art. 10, KC. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny. Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93.

²⁴¹ Art. 105 § 1–2, TKK.

²⁴² Rozdz. XXV, art. 197 § 2, KK. § 1 art. 197 stanowi: „Kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego[...]”, jednak turecki kodeks karny w definicji *cinsel taciz* nie określa zaistnienia okoliczności przemocy lub groźby.

²⁴³ Art. 106 § 1–3, TKK.

²⁴⁴ Rozdz. XXIII, art. 190 § 1, KK.

²⁴⁵ Art. 107, § 1–2, ibidem.

²⁴⁶ Polski kodeks karny nie posługuje się pojęciem szantażu, najbliższy znaczeniowo przepis stanowi art. 191 § 1, KK: Kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

²⁴⁷ Art. 108, ibidem.

²⁴⁸ Art. 109 § 1–9, TKK.

²⁴⁹ Art. 189 § 1, KK: Kto pozbawia człowieka wolności [...].

²⁵⁰ Art. 112, § 1, lit. a–c, TKK.

²⁵¹ W polskim prawie regulowane jest art. 42 § 1 Ustawy o prawie oświatowym z dnia 14 grudnia 2016 r., Dz. U. 2017 poz. 59 [Egzekucja obowiązków edukacyjnych]: Niespełnianie obowiązku, o którym mowa w art. 31 ust. 4, obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki podlega egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

²⁵² Art. 130 § 1, TKK: *Bir kimsenin öldükten sonra hatırasına en az üç kişiyle ihtilat ederek hakaret eden kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.*

²⁵³ Rozdz. XXII, KK.

²⁵⁴ Art. 125, § 1–5, TKK.

²⁵⁵ Art. 125 § 1, ibidem.

²⁵⁶ Ibidem: [...] *mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesi gerekir.*

²⁵⁷ Art. 130 § 1–2, ibidem.

tylko w sytuacji, w której zniewaga innej osoby następuje w jej obecności, albo choćby pod jej nieobecność, ale publicznie lub z zamiarem, żeby zniewaga do osoby tej dotarła²⁵⁸, chronione jest więc dobro osobiste, które regulowane jest przepisem kodeksu cywilnego²⁵⁹. W polskiej literaturze przedmiotu szerzej omówione zostało zagrożenie kultu osoby zmarłej²⁶⁰.

- (10) *Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar* ‘przestępstwa naruszenia poufności życia prywatnego i jego poufności’, które odpowiadają polskim przestępstwom wyszczególnionym w części dotyczącej przestępstw przeciwko ochronie informacji²⁶¹. Przestępstwo stanowi zarówno *haberleşmenin gizliliğini ihlal*²⁶² ‘naruszenie poufności komunikacji’²⁶³, jak również *içeriklerinin kaydı* ‘nagrywanie i zapisywanie treści komunikacji’ i jej *içeriklerini hukuka aykırı olarak ifşa*²⁶⁴ ‘rozpowszechnianie niezgodnie z prawem’²⁶⁵, a także *özel hayatın gizliliğini ihlal*²⁶⁶ ‘naruszenie tajemnicy życia prywatnego’, *kişisel verilerin kaydedilmesi*²⁶⁷ ‘rejestrwanie danych osobowych’, *verileri hukuka aykırı olarak*

²⁵⁸ Art. 216 § 1, KK.

²⁵⁹ Art. 23, KC: Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.

²⁶⁰ Cudny, Łukasz, Katarzyna, Kryła. 2011. *Kult pamięci osoby zmarłej jako dobro osobiste*. Monitor Prawniczy C.H. Becks (online) <https://czasopisma.beck.pl/monitor-prawniczy/artukul/kult-pamieci-osoby-zmarlej-jako-dobro-osobiste/>.

²⁶¹ Rozdz. XXXIII, KK.

²⁶² Art. 132 § 1–4, TKK ze zmianą: 1) 2/7/2012 tarihli ve 6352 sayılı Kanununun 79 uncu maddesiyle, bu maddenin birinci fıkrasında yer alan “altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para” ibaresi “bir yıldan üç yıla kadar hapis” ve “bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolünür” ibaresi ise “verilecek ceza bir kat artırılır” şeklinde; ikinci fıkrasında yer alan “bir yıldan üç yıla kadar hapis” ibaresi “iki yıldan beş yıla kadar hapis” şeklinde; üçüncü fıkrasında yer alan “altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para” ibaresi “bir yıldan üç yıla kadar hapis” şeklinde değiştirilmiş, fıkra “rızası olmaksızın” ibaresinden sonra gelmek üzere “hukuka aykırı olarak” ibaresi eklenmiştir ‘w artykule 79 ustawy nr 6352 z dnia 2/7/2012, zwrot "kara pozbawienia wolności lub kara grzywny w przedziale od sześciu miesięcy do dwóch lat" w pierwszym akapicie tego artykułu został zastąpiony przez "kara pozbawienia wolności w przedziale od jednego do trzech lat", a zwrot "kara pozbawienia wolności w przedziale od jednego do trzech lat" został zastąpiony przez "nałożona kara zostanie zwiększona o jedną jednostkę" w drugim akapicie; zwrot "kara pozbawienia wolności lub grzywna sądowa w przedziale od sześciu miesięcy do dwóch lat" w trzecim akapicie został zastąpiony przez „kara pozbawienia wolności w przedziale od jednego do trzech lat”, a po słowie „bez ich zgody” został dodany zwrot „bezprawnie” (tłum. M.K.).

²⁶³ Art. 267 § 1, KK: „Kto bez uprawnienia uzyskuje dostęp do informacji dla niego nieprzeznaczonej, otwierając zamknięte pismo, podłączając się do sieci telekomunikacyjnej lub przełamując albo omijając elektroniczne, magnetyczne, informatyczne lub inne szczególne jej zabezpieczenie”.

²⁶⁴ Art. 132, § 1–5, TKK.

²⁶⁵ Art. 212 § 1, KK dotyczący pomówienia wraz z § 2: „Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 za pomocą środków masowego komunikowania”.

²⁶⁶ Art. 134 § 1–2, ibidem.

²⁶⁷ Art. 135 § 1–2, ibidem.

*verme veya ele geçirme*²⁶⁸ ‘pozyskiwanie lub udostępnianie danych niezgodnie z prawem’.

- (11) *Malvarlığına karşı suçlar* ‘przestępstwa przeciwko mieniu’²⁶⁹. Dla znalezienia najbardziej odpowiednich ekwiwalentów w kolejnym rozdziale, dotyczącym przestępstw przeciwko mieniu, należy przeanalizować definicje sformułowane w obu systemach. Turecki kodeks przewiduje rozróżnienie na *hırsızlık*²⁷⁰ ‘kradzież’ oraz kradzież ‘dokonaną na rzeczy znajdującej się w instytucjach i zakładach publicznych lub miejscach kultu niezależnie od tego, do kogo należy’²⁷¹, kradzież ‘rzeczy znajdującej się w środkach transportu przeznaczonych do użyteczności publicznej lub w znajdującej się w miejscach przyjazdów i odjazdów owych pojazdów’²⁷², kradzież ‘rzeczy przygotowanej w celu złagodzenia lub zapobieżenia szkód, które mogą być następstwem katastrofy lub nieszczęścia naturalnego’²⁷³, kradzież dotyczącą rzeczy pozostawionych na zewnątrz z uwagi na ich ilość, przeznaczenie lub zastosowanie²⁷⁴. Przepis ustawy określa taki rodzaj kradzieży mianem *nitelikli hırsızlık*. Ten rodzaj przestępstwa po części odpowiada w polskim kodeksie karnym kradzieży szczególnie zuchwałej²⁷⁵, która charakteryzuje się lekceważącą lub wyzywającą postawą sprawcy wobec osoby posiadającej rzecz lub użyciem przemocy innego rodzaju niż przemoc wobec osoby w celu zawładnięcia mieniem, a także kradzieży mienia ruchomego, która znajduje się bezpośrednio na osobie, w noszonym przez nią ubraniu lub jest przez nią przenoszona lub przemieszczana²⁷⁶. Ponieważ na poziomie definicji prawnej nie ma odpowiedniego ekwiwalentu, posługując się tłumaczeniem dosłownym przy

²⁶⁸ Art. 136 § 1–2, *ibidem*.

²⁶⁹ Przepisy polskiego KK dotyczące przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym art. 296 § 1, KK: stanowią, że kto będąc zobowiązany na podstawie przepisu ustawy, decyzji właściwego organu lub umowy do zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą osoby fizycznej, prawnej albo jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, przez nadużycie udzielonych mu uprawnień lub niedopełnienie ciążącego na nim obowiązku, wyrządza jej znaczną szkodę majątkową”.

²⁷⁰ Art. 141 § 1, TKK.

²⁷¹ Art. 142 § 1 lit. a, *ibidem*: *kime ait olursa olsun kamu kurum ve kuruluşlarında veya ibadete ayrılmış yerlerde bulunan ya da kamu yararına veya hizmetine tahsis edilen eşya hakkında*.

²⁷² Art. 142 § 1 lit. c, *ibidem*: *halkın yararlanmasına sunulmuş ulaşım aracı içinde veya bunların belli varış veya kalkış yerlerinde bulunan eşya hakkında*.

²⁷³ Art. 142 § 1 lit. d, *ibidem*: *bir afet veya genel bir felaketin meydana getirebileceği zararları önlemek veya hafifletmek maksadıyla hazırlanan eşya hakkında*.

²⁷⁴ Art. 142 § 1 lit. e, *ibidem*: *adet veya tahsis veya kullanımları gereği açıkta bırakılmış eşya hakkında*.

²⁷⁵ Art. 278 § 3 lit. a, KK.

²⁷⁶ Rozdz. XIV, art. 115 § 9 lit. a § 1–2, KK.

pomocy języka angielskiego stwierdzamy, że wyraz *nitelikli* odpowiada wyrażeniu *qualified*. Jednakże w terminologii prawniczej *qualified* występuje w co najmniej trzech odpowiednikach ‘wykwalifikowany, kwalifikowany, ograniczony (jak np. w *qualified property* ‘własność ograniczona’). Po dokonaniu analizy najbardziej odpowiednim wydaje się być zastosowanie terminu ‘kradzież kwalifikowana’.

Kolejnym rodzajem kradzieży sformułowanej w tureckim kodeksie karnym jest *kullanma hırsızlığı*²⁷⁷, czyli rodzaj kradzieży mienia, które po krótkim okresie użycia zwrócone zostaje właścicielowi, *zilyet* ‘posiadaczowi’²⁷⁸. Za najlepszy ekwiwalent uznać można termin czasowe przywłaszczenie, przy czym zaznaczyć należy, że polski ustawodawca nie uwzględnił w przepisach krótkotrwałej kradzieży lub przywłaszczenia czasowego²⁷⁹.

*Yağma*²⁸⁰ w dosłownym tłumaczeniu oznacza ‘grabież’. Określenie czynu w tureckim kodeksie to ‘uniemożliwienie osobie sprzeciwu wobec przywłaszczenia lub odbioru mienia poprzez użycie groźby lub przymusu dotyczących wyrządzenia wielkiej szkody na posiadanym mieniu lub dot. zagrożenia, nietykalności cielesnej oraz życia osoby lub osoby jej bliskiej’²⁸¹. Terminem porównywalnym w polskim kodeksie jest rozbój „kto kradnie, używając przemocy wobec osoby lub grożąc natychmiastowym jej użyciem albo doprowadzając człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności”²⁸² lub „jeżeli sprawca rozboju posługuje się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym albo działa w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu lub wspólnie z inną osobą, która posługuje się taką bronią, przedmiotem, środkiem lub sposobem”²⁸³. Porównując definicje kodeksowe, stwierdzić możemy, że pod pojęciem tureckiego *yağma* ‘rozbój’ przyporządkować można również kradzież rozbójniczą²⁸⁴, która odnosi się do użycia przemocy lub groźby jej użycia lub też doprowadzeniem człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności,

²⁷⁷ Art. 146 § 1, TKK.

²⁷⁸ Art. 146 § 1, TKK: *Hırsızlık suçunun, malın geçici bir süre kullanılıp zilyedine iade edilmek üzere işlenmesi halinde.*

²⁷⁹ Art. 284 § 1–4, KK.

²⁸⁰ Art. 148 § 1–3, TKK.

²⁸¹ Art. 148 § 1, ibidem: *Bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden ya da malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından bahisle tehdit ederek veya cebir kullanarak, bir malı teslimine veya malın alınmasına karşı koymamaya mecbur kılan kişi.*

²⁸² Art. 280 § 1, KK.

²⁸³ Art. 280 § 2, ibidem.

²⁸⁴ Art. 281, ibidem.

bezpośrednio po dokonaniu kradzieży w celu jej zatrzymania. Polski kodeks karny definiuje również czyn wymuszenia rozbójniczego, który stanowi, że „kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, przemocą, groźbą zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania działalności gospodarczej”²⁸⁵, terminologicznie wydaje się odpowiadać terminowi *nitelikli yağma*²⁸⁶.

Zgodnie z przepisem dotyczącym *ibadethanelere ve mezarlıklara zarar verme* ‘szkody wyrządzonej miejscom obrzędów religijnych i cmentarzom’ osoba, która dokonuje pochówku zmarłego lub doprowadza do jego pochowania poza miejscami do tego wyznaczonymi, zostaje ukarana karą pozbawienia wolności do 6 miesięcy²⁸⁷. W Polsce proces pochówku zmarłych regulowany jest ustawą o cmentarzach i chowaniu zmarłych z dnia 31 stycznia 1959 roku (Dz. U. Nr 11, poz. 62) i wiąże się z naruszeniem dobra osobistego, jakim jest kult osoby zmarłej. „Odpowiedzialność deliktowa (z czynu niedozwolonego) – jest to odpowiedzialność cywilnoprawna wynikająca z czynu niedozwolonego (deliktu), dla której podstawę stanowią wprost przepisy art. 415–449 kodeksu cywilnego, a nie umowa”²⁸⁸. Odpowiedzialności karnej podlega osoba, która znieważa zwłoki, prochy ludzkiego lub miejsce spoczynku zmarłych²⁸⁹, a także osoba, która ograbia zwłoki, grób lub inne miejsce spoczynku zmarłego²⁹⁰. Turecki kodeks karny przewiduje karę za *usulsüz ölü gömülmesi*²⁹¹ ‘chowanie zmarłych niezgodnie z procedurami’.

Kolejne przestępstwo w rozumieniu kodeksu stanowi *hakki olmayan yere tecaviiz* ‘bezprawne naruszenie miejsca, do którego nie posiada się prawa, włamanie’. *Tecaviiz* w mowie potocznej rozumiany jest jako ‘gwałt’. Zgodnie z definicją słownikową może oznaczać również ‘naruszenie praw innej osoby’ i w takim znaczeniu stosowany jest w tekście ustawy karnej. Karze podlega osoba, która bezprawnie zajmuje w części lub w całości należącą do kogoś innego nieruchomość lub też narusza lub zmienia jej granice lub też nawet po części utrudnia korzystanie z powyższych osobie, której przysługuje do

²⁸⁵ Art. 282, *ibidem*.

²⁸⁶ Art. 149 § 1–2, TKK.

²⁸⁷ Art. 153, § 1–3, *ibidem*.

²⁸⁸ Odpowiedzialność deliktowa – Słownik pojęć – mikroPorady.pl – Biznesowe wsparcie z najlepszej strony [online].

²⁸⁹ Art. 262. § 1, KK.

²⁹⁰ Art. 261 § 2, *ibidem*.

²⁹¹ Część 3, rozdz. 8, art. 196 § 1, TKK.

nich prawo²⁹². Polski kodeks karny stanowi, że karze podlega osoba, która “wdziera się do cudzego domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia albo ogrodzonego terenu albo wbrew żądaniu osoby uprawnionej miejsca takiego nie opuszcza”²⁹³. Co ważne w systemie polskim ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego²⁹⁴.

Osoba, która używa należącego do kogoś innego, powierzonego sobie w celu przechowania lub użytkowania w określonym celu mienia na swoją lub cudzą korzyść w innym niż zamierzony celu lub zaprzeczająca zdarzeniu powierzenia²⁹⁵, odpowiada za przestępstwo *güveni kötüye kullanma* ‘niewłaściwe użycie zaufania’ termin polski nadużycie zaufania²⁹⁶. Osoba, która w celu pomniejszenia dóbr materialnych, uciekając się do oszustwa oszczędnościowego, doprowadza do ogłoszenia bankructwa przed dokonaniem oszustwa lub po jego dokonaniu odpowiada za czyn *hileli iflâs*²⁹⁷ ‘oszustwa upadłościowego’. Dla zaistnienia okoliczności oszustwa upadłościowego spełnione muszą zostać następujące warunki:

- a) *alacaklıların alacaklarının teminatı mahiyetinde olan malların kaçırılması, gizlenmesi veya değerinin azalmasına neden olunması* ‘przywłaszczenie towarów stanowiących zabezpieczenie wierzytelności wierzycieli, ukrycie lub spowodowanie deprecjacji’;
- b) *malvarlığını kaçırmaya yönelik tasarruflarının ortaya çıkmasını önlemek için ticari defter, kayıt veya belgelerin gizlenmesi veya yok edilmesi* ‘ukrywanie lub niszczenie ksiąg, akt lub dokumentów w celu zapobieżenia ujawnienia oszczędności ujawniających przywłaszczenia mienia’;
- c) *gerçekte bir alacak ve borç ilişkisi olmadığı halde, sanki böyle bir ilişki mevcutmuş gibi, borçların artmasına neden olacak şekilde belge düzenlenmesi* ‘pomimo braku rzeczywistej relacji kredytowej i zadłużenia

²⁹² Art. 154 § 1, ibidem: *Bir hakka dayanmaksızın başkasına ait taşınmaz mal veya eklentilerini malikmiş gibi tamamen veya kısmen işgal eden veya sınırlarını değiştiren veya bozan veya hak sahibinin bunlardan kısmen de olsa yararlanmasına engel olan kimseye.*

²⁹³ Art. 193 § 2, KK.

²⁹⁴ Art. 193 § 2, ibidem.

²⁹⁵ Art. 155 § 1, TKK: *Başkasına ait olup da muhafaza etmek veya belirli bir şekilde kullanmak üzere zilyedliği kendisine devredilmiş olan mal üzerinde, kendisinin veya başkasının yararına olarak, zilyedliğin devri amacı dışında tasarrufta bulunan veya bu devir olgusunu inkar eden kişi*, art. 155 § 2, TKK: *Suçun, meslek ve sanat, ticaret veya hizmet ilişkisinin ya da hangi nedenden doğmuş olursa olsun, başkasının mallarını idare etmek yetkisinin gereği olarak tevdi ve teslim edilmiş eşya hakkında işlenmesi halinde.*

²⁹⁶ Art. 296 § 1, KK.

²⁹⁷ Art. 161, TKK: *Malvarlığını eksiltmeye yönelik hileli tasarruflarda bulunan kişi, bu hileli tasarruflardan önce veya sonra iflasa karar verilmiş olması halinde.*

wskazanie istnienia takiej zależności i sporządzenie dokumentów w taki sposób, aby spowodować wzrost zadłużenia’;

- d) *gerçeğe aykırı muhasebe kayıtlarıyla veya sahte bilanço tanzimiyle aktifin olduğundan az gösterilmesi, gerekir* ‘nieprawdziwe oddanie wartości aktywów za pomocą fałszywych zapisów księgowych lub fałszywego zbilansowania’.

W polskim systemie oszustwu upadłościowemu odpowiada przepis dotyczący działania na szkodę wierzyciela²⁹⁸. Czyn *taksirli iflas* ‘nieumyślnego doprowadzenia do bankructwa’ wynika z ‘braku wykazania niezbędnego dla bycia przemysłowcem staranności i uwagi w wyniku, której osoba doprowadza do bankructwa’²⁹⁹.

W kategorii czynu *karşılıksız yararlanma* ‘braku wzajemnej korzyści’ wyszczególnione zostały czyny zabronione, popełnione przez osobę, która, korzystając z usługi oferowanej za pośrednictwem automatów, udostępnianych za opłatą, bez jej dokonania *otomatlar aracılığı ile sunulmuş ve bedeli ödendiği takdirde yararlanılabilen bir hizmetten ödeme yapmadan yararlanan kişi*³⁰⁰ oraz osoby, które korzystają z transmisji kodowanych lub niekodowanych częstotliwości linii telefonicznych lub fal elektromagnetycznych bez zgody ich właściciela lub posiadacza³⁰¹.

Dla czynu dotyczącego podawania błędnych informacji na temat firmy lub spółdzielni *şirket veya kooperatifler hakkında yanlış bilgi* warto przeanalizować znaczenie terminu *kooperatif*, który zgodnie ze swoją definicją określoną w rozporządzeniu³⁰² oznacza *tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir* ‘spółdzielnię, spółki osobowe ze zmiennymi partnerami i zmiennym kapitałem, które są zakładane przez osoby fizyczne i prawne w celu zabezpieczenia i ochrony pewnych interesów ekonomicznych swoich członków, w szczególności ich potrzeb zawodowych lub życiowych, poprzez ich wkład pracy i wkład pieniężny, poprzez

²⁹⁸ Art. 300 § 1–4, KK.

²⁹⁹ Art. 162 § 1, ibidem: *Tacir olmanın gerekli kıldığı dikkat ve özenin gösterilmemesi dolayısıyla iflasa sebebiyet veren kişi, iflasa karar verilmiş olması halinde, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

³⁰⁰ Art. 163 § 1, ibidem.

³⁰¹ Art. 163 § 2, ibidem: *telefon hatları ile frekanslarından veya elektromanyetik dalgalarla yapılan şifreli veya şifresiz yayınlardan sahibinin veya zilyedinin rızası olmadan yararlanan kişi.*

³⁰² Kooperatifler Kanunu (1)(2) Kabul Numarası: 1163 Kabul Tarihi: 24/4/1969 Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 10/5/1969 Sayı: 13195 Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 8 Sayfa: 1955.

wzajemną pomoc, solidarność i pewność³⁰³. Definicja ta pokrywa się po części z polską definicją, która stanowi, że „spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą”³⁰⁴.

W trzeciej części głównej znajdują się *topluma karşı suçlar* ‘przestępstwa przeciwko społeczeństwu’:

(12) *Genel tehlike yaratan suçlar* ‘przestępstwa stwarzające ogólne niebezpieczeństwo’. W grupie tej znajdują się czyny *genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması*³⁰⁵ ‘umyślnego narażenia bezpieczeństwa ogólnego na niebezpieczeństwo’, termin polski: „sprowadzenie zdarzenia powszechnie niebezpiecznego”³⁰⁶, takie jak: *radıyasyon yayma*³⁰⁷ ‘narażanie na napromieniowanie’ termin polski: doprowadzenie do „eksplozji materiałów wybuchowych lub łatwopalnych albo innego gwałtownego wyzwolenia energii, rozprzestrzeniania się substancji trujących, duszących lub parzących”³⁰⁸; *atom enerjisi ile patlamaya sebebiyet verme*³⁰⁹ ‘spowodowanie wybuchu przy użyciu energii atomowej’ termin polski: doprowadzenie do „gwałtownego wyzwolenia energii jądrowej lub wyzwolenia promieniowania jonizującego”³¹⁰, *tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el değiştirmesi*³¹¹ ‘posiadanie lub przekazywanie niebezpiecznych materiałów bez zezwolenia’³¹².

³⁰³ Rozdz. 1 lit. a art. 1, TPS: *tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir*.

³⁰⁴ Część I, tyt. I, dział I, art. 1 § 1, Dz.U. 1982 Nr 30 poz. 210, Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze.

³⁰⁵ Art. 171 § 1–2, ibidem.

³⁰⁶ Art. 163 § 1–4, KK:

³⁰⁷ Art. 172 § 1–4, TKK: ‘osoba, która w celu uszkodzenia zdrowia innej osoby lub w celu umożliwienia takiego zamiaru naraża osobę na radiację’. Jeżeli dokonuje tego czynu przeciwko nieokreślonej liczbie osób, podlega karze minimum 5 lat pozbawienia wolności. Jednocześnie podlega karze osoba, która w celu wyrządzenia znacznej szkody życiu, zdrowiu lub własności innej osoby uczestniczy w procesie rozpowszechniania radiacji lub jonizacji i również, jeśli do powyższych czynów dochodzi w wyniku zaniedbania i braku wymaganej staranności w powierzonych odpowiedzialności w przypadku prowadzenia laboratorium lub zakładu’.

³⁰⁸ Art. 163 § 1 § 3, KK.

³⁰⁹ Art. 173 § 1–2, TKK.

³¹⁰ Art. 163 § 1 § 4, KK.

³¹¹ Art. 174 § 1–3, TKK.

³¹² W Polskim kodeksie karnym: art. 171 § 1, KK: Kto, bez wymaganego zezwolenia lub wbrew jego warunkom, wyrabia, przetwarza, gromadzi, posiada, posługuje się lub handluje substancją lub przyrządem wybuchowym, materiałem radioaktywnym, urządzeniem emitującym promienie jonizujące lub innym przedmiotem lub substancją, która może spowodować niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia.

W kategorii przestępstw przeciwko społeczeństwu znajdują się także czyny, takie jak: *akıl hastası üzerindeki bakım ve gözetim yükümlülüğünün ihlali* ‘zaniedbanie odpowiedzialności związanej z opieką i nadzorem nad osobą chorą psychicznie’ termin polski: narażenie człowieka na niebezpieczeństwo³¹³ w sytuacji, kiedy na sprawcy ciąży obowiązek opieki nad osobą narażoną na niebezpieczeństwo³¹⁴ oraz zaniedbanie³¹⁵; *inşaat veya yıkımla ilgili emniyet kurallarına uymama*³¹⁶ ‘nieprzestrzeganie zasad bezpieczeństwa związanych z budową lub rozbiórką (domyślnie budowlaną)’, *işaret ve engel koymama*³¹⁷ ‘nieustawienie znaku i przeszkody’³¹⁸, a także *trafik güvenliğini tehlikeye sokma*³¹⁹ ‘narażanie na niebezpieczeństwo bezpieczeństwa drogowego’, które w polskim kodeksie karnym znajduje się w rozdziale dotyczącym przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji³²⁰.

- (13) *Çevreye karşı suçlar* ‘przestępstwa przeciwko środowisku’, które dzielą się na *çevrenin kasten kirletilmesi* ‘celowe zanieczyszczanie środowiska’³²¹; *gürültüye neden olma* ‘powodowanie hałasu’ termin polski: zakłócenie spokoju lub porządku publicznego³²²; *imar kirliliğine neden olma* ‘przyczynianie się do zaburzenia planu zagospodarowania’, które w polskim prawie odpowiada samowoli budowlanej³²³.
- (14) *Kamunun sağlığına karşı suçlar* ‘przestępstw przeciwko zdrowiu publicznemu’ do których zaliczają się: *zehirli madde katma*³²⁴ ‘dodawanie substancji trujących’, *zehirli madde imal ve ticareti*³²⁵ ‘produkcja i handel substancjami trującymi’,

³¹³ Art. 160 § 1, KK: „Kto naraża człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.

³¹⁴ Art. 160 § 2, ibidem.

³¹⁵ Art. 210 § 1, ibidem: „Kto wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca [...]”.

³¹⁶ Art. 176 § 1, TKK.

³¹⁷ Art. 178 § 1, ibidem.

³¹⁸ *engel* ‘przeszkoda’.

³¹⁹ Art. 179 § 1–3, TKK.

³²⁰ Art. 173 § 1, KK: „Kto sprowadza katastrofę w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym zagrażającą życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach [...]”, a także art. 174–177, KK.

³²¹ Art. 182 § 1, KK: „Kto zanieczyszcza wodę, powietrze lub powierzchnię ziemi substancją albo promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić życiu lub zdrowiu człowieka lub spowodować istotne obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi lub zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach”.

³²² Art. 51 § 1, KW: „Kto krzykiem, hałasem, alarmem lub innym wybrykiem zakłóca spokój, porządek publiczny, spoczynek nocny albo wywołuje zgorszenie w miejscu publicznym, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny”.

³²³ Aktualnie samowola budowlana nie jest już przestępstwem, a jedynie wykroczeniem, art. 181–188, KW.

³²⁴ Art. 185 § 1–2, TKK.

³²⁵ Art. 193 § 1, ibidem.

*bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti*³²⁶ ‘handel produktami spożywczyimi lub lekarstwami o zmienionym składzie lub zepsutymi’; *kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde ilaç yapma veya satma*³²⁷ ‘produkcja lub sprzedaż lekarstw, które narażają na niebezpieczeństwo życie osób’; *sağlık için tehlikeli madde temini*³²⁸ ‘dostarczanie substancji niebezpiecznych dla zdrowia’ definicja w polskim kodeksie karnym: „kto wyrabiając lub wprowadzając do obrotu szkodliwe dla zdrowia substancje, środki spożywcze lub inne artykuły powszechnego użytku lub też środki farmaceutyczne nieodpowiadające obowiązującym warunkom jakości[...]”³²⁹; *uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti*³³⁰ ‘produkcja i handel substancjami odurzającymi i pobudzającymi’³³¹; *uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma*³³² ‘ułatwianie używania substancji odurzających lub pobudzających’; *kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak*³³³ ‘zażywanie, posiadanie, przyjmowanie lub zakup substancji odurzających i pobudzających’.

W definicji czynu *bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma*³³⁴ ‘zachowania sprzecznego z zasadami dotyczącymi zapobiegania chorobom zakaźnym’ turecki kodeks karny nie wyszczególnia konkretnych rodzajów chorób zakaźnych w przeciwieństwie do kodeksu polskiego, zgodnie z którym karze podlega „kto sprowadza niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób albo dla mienia w wielkich rozmiarach³³⁵, powodując zagrożenie epidemiologiczne lub szerzenie się choroby zakaźnej albo zarazy zwierzęcej lub roślinnej”³³⁶, a także „kto, wiedząc, że jest zarażony wirusem HIV lub dotknięty chorobą weneryczną lub zakaźną, ciężką chorobą

³²⁶ Art. 186 § 1–2, ibidem.

³²⁷ Art. 187 § 1–2, ibidem.

³²⁸ Art. 194 § 1, ibidem.

³²⁹ Art. 162 § 2, KK.

³³⁰ Art. 188 § 1–8, TKK.

³³¹ Przepisy dotyczące odpowiedzialności karnej za wytwarzanie, przetwarzanie, przerabianie środków odurzających oraz innych substancji regulowane są w prawie polskim przepisami ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, Dz. U. 2005 Nr 179 poz. 1485 z dnia 29 lipca 2005 r.

³³² Art. 190 § 1–3, TKK.

³³³ Art. 191 § 1–10, ibidem.

³³⁴ Art. 195 § 1, ibidem.

³³⁵ Art. 165 § 1, KK.

³³⁶ Art. 165 § 1 § 1–5, ibidem.

nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu, naraża bezpośrednio inną osobę na zarażenie tym wirusem lub taką chorobą”³³⁷.

- (15) *Kamu güvenine karşı suçlar* ‘przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu publicznemu’, takie jak *parada sahtecilik*³³⁸ ‘fałszowanie pieniędzy’³³⁹, *kıymetli damgada sahtecilik* ‘fałszowanie pieczęci wartościowych’, *para ve kıymetli damgaları yapmaya yarayan araçlar* ‘narzędzia umożliwiające tworzenie pieniędzy i stempli wartościowych’, *mühürde sahtecilik* ‘fałszowanie pieczęci’, *mühür bozma* ‘naruszenie pieczęci’, *resmi belgede sahtecilik* ‘fałszowanie oficjalnych dokumentów’ – termin polski: podrobienie lub przerobienie dokumentu³⁴⁰, *resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek* ‘ingerencja, uszkodzenie lub zatajanie oficjalnych dokumentów’, *resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan* ‘fałszywe oświadczenie przy sporządzaniu oficjalnego dokumentu’, *özel belgede sahtecilik* ‘fałszowanie w dokumentach szczególnego przeznaczenia’, *açığa imzanın kötüye kullanılması* ‘wykorzystanie w niewłaściwym celu podpisu in blanco’. Za dokumenty, które ‘posiadają wagę dokumentów urzędowych’³⁴¹ – termin polski papiery wartościowe – uważane są: *emre veya hamile yazılı kambiyo senedi* ‘wexsel wypisany na zamówienie lub dla żyranta’ w tym *poliçe* ‘polisa’, *bono* ‘bon skarbowy’, *çek* ‘czek’, *emtiayı temsil eden belge* ‘dokument towaru’, *hisse senedi* ‘akcja’, *tahvil* ‘obligacja’ lub *vasiyetname* ‘testament’.
- (16) *Kamu barışına karşı suçlar*³⁴² ‘przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu’, w skład których wchodzi: *halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit*³⁴³ ‘groźby z zamiarem wywołania strachu i paniki w społeczeństwie’ – termin polski fałszywe zawiadomienie o zagrożeniu³⁴⁴, *suç işlemeye tahrik*³⁴⁵ ‘podżeganie do przestępstwa’ oraz *suçu ve suçluyu övme*³⁴⁶ ‘pochwała przestępstwa i przestępcy’, które w polskim kodeksie karnym

³³⁷ Art. 161 § 1, ibidem.

³³⁸ Kodeks podaje wyjaśnienie znaczenia środków stanowiących *paraya eşit sayılan değerler* ‘wartości równoważne pieniądзом’.

³³⁹ Przestępstwa przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi, rozdz. XXXVII, KK.

³⁴⁰ Art. 270 § 1, KK.

³⁴¹ Art. 210 § 1, TKK: *resmi belge hükmünde belgeler* [...].

³⁴² Art. 213 § 1–2, ibidem.

³⁴³ Art. 213 § 1–2, ibidem.

³⁴⁴ Art. 224 lit. a, KK.

³⁴⁵ Art. 214 § 1–3, TKK.

³⁴⁶ Art. 215 § 1, ibidem.

odpowiadają czynowi publicznego nawoływania do popełnienia lub pochwalania występku lub przestępstwa skarbowego oraz nawoływanie do przestępstwa³⁴⁷. W definicji czynu *halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama*³⁴⁸ ‘podżegania narodu do nienawiści lub publicznego znieważania’ turecka ustawa karna wskazuje na przestępstwo wznecania nienawiści wobec innych ludzi z uwagi na różnice w klasach społecznych, rasach, religii, wyznaniach lub miejscu pochodzenia. W polskim kodeksie karnym natomiast oprócz nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, karze podlega osoba, która „[...] publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa [...]”³⁴⁹. Czyn zabroniony stanowi *suç işlemek amacıyla örgüt kurma*³⁵⁰ ‘założenie zorganizowanej grupy przestępczej w celu popełnienia przestępstwa’ termin polski przestępczość zorganizowana i udział w zorganizowanej grupie przestępczej³⁵¹.

Turecka ustawa karna przewiduje karę dla osoby, która wykorzystuje w niewłaściwym celu obowiązki związane z posługą religijną³⁵². W Polsce osoby duchowne, oprócz odpowiedzialności karnej, której podlegają jako obywatele polscy, podlegają również przepisom prawa kanonicznego, które definiuje nadużywanie władzy udzielonej przywilejem³⁵³. Przed nowelizacją kodeksu istniał artykuł dotyczący niewłaściwego zapisu tureckich liter i znaku diakrytycznego daszka (akcentu przeciągłego) *Şapka ve Türk harfleri* (zob. rozdz. archaizmy), który został anulowany wraz z wprowadzeniem nowej ustawy.

(17) *Ulaşım araçlarına veya sabit platformlara karşı suçlar* ‘przestępstwa przeciwko środkom transportu i platformom stałym’, w skład których wchodzi: *ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması* ‘porwanie lub zatrzymanie (przejęcie) środków transportu’ oraz *kit'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgedeki*

³⁴⁷ Art. 255 § 1, KK: Kto publicznie nawołuje do popełnienia występku lub przestępstwa skarbowego, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. § 2 Kto publicznie nawołuje do popełnienia zbrodni, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. § 3 Kto publicznie pochwała popełnienie przestępstwa podlega grzywnie do 180 stawek dziennych, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

³⁴⁸ Art. 216 § 1–3, TKK.

³⁴⁹ Art. 256 § 1, KK.

³⁵⁰ Art. 221 § 4, TKK.

³⁵¹ Art. 258, KK.

³⁵² Art. 219, TKK: *görev sırasında din hizmetlerini kötüye kullanma*.

³⁵³ Kan. 84, Kodeks Prawa Kanonicznego. Codex Iuris canonici auctoritate 1983.

sabit platformların işgali ‘zajęcie platformy stałej znajdującej się na szelfie kontynentalnym lub w wyłącznej strefie ekonomicznej’, którym w polskim kodeksie karnym odpowiada przepis: „Kto, stosując podstęp albo gwałt na osobie lub groźbę bezpośredniego użycia takiego gwałtu, przejmuje kontrolę nad statkiem wodnym lub powietrznym, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12”³⁵⁴. Pojęcie ustawowe definiuje, że za statek wodny uważa się także stałą platformę umieszczoną na szelfie kontynentalnym³⁵⁵.

(18) *Genel ahlaka karşı suçlar* ‘przestępstwa przeciwko ogólnej moralności, obyczajności’ – termin polski: przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności³⁵⁶, do których zaliczane są *hayâsızca hareketler*³⁵⁷ ‘bezwstydne zachowania’, które obejmują *alenen cinsel ilişkiye*³⁵⁸ ‘publiczne stosunki seksualne’, *teşhircilik*³⁵⁹ ‘ekshibicjonizm’. W skład kolejnego czynu zabronionego zapisanego pod terminem *müstehcenlik* ‘nieprzyzwoitość’ zdefiniowana została:

- *bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten*³⁶⁰ ‘osoba, która przekazuje lub pokazuje, czyta, powoduje czytanie lub słuchanie dziecka produktów zawierających nieprzyzwoity obraz lub słowa’;
- *bunların içeriklerini çocukların girebileceği veya görebileceği yerlerde ya da alenen gösteren, görülebilecek şekilde sergileyen, okuyan, okutan, söyleyen, söyleten*³⁶¹ ‘prezentuje, czyta, doprowadza do czytania, mówi lub doprowadza do mówienia o takich treściach w miejscach publicznych lub miejscach do których dostęp posiadają dzieci lub w których mogą je zobaczyć’;
- *bu ürünleri, içeriğine vakıf olunabilecek şekilde satışa veya kiraya arz eden*³⁶² ‘osoby, które oferują te produkty do sprzedaży lub wynajmu w taki sposób, aby ich zawartość była zrozumiała’;

³⁵⁴ Art. 166 § 1, KK.

³⁵⁵ Art. 115 § 15, KK.

³⁵⁶ Rozdz. XXV, KK.

³⁵⁷ Art. 225 § 1, TKK.

³⁵⁸ Ibidem.

³⁵⁹ Ibidem.

³⁶⁰ Art. 226 § 1 lit. a, ibidem.

³⁶¹ Art. 226 § 1 lit. b, ibidem.

³⁶² Art. 226 § 1 lit. c, ibidem.

- *bu ürünleri, bunların satışına mahsus alışveriş yerleri dışında, satışa arz eden, satan veya kiraya veren*³⁶³ ‘osoby, które oferują, sprzedają lub wypożyczają te produkty na sprzedaż, z wyjątkiem miejsc handlowych do ich sprzedaży’;
- *bu ürünleri, sair mal veya hizmet satışları yanında veya dolayısıyla bedelsiz olarak veren veya dağıtan*³⁶⁴ ‘osoby, które przekazują lub dystrybuują te produkty bezpłatnie oprócz sprzedaży innych towarów lub usług’;
- *bu ürünlerin reklamını yapan*³⁶⁵ ‘osoby, reklamujące takie produkty’.

Ze szczególnym podkreśleniem produktów, które zawierają obrazy dzieci lub osób wyglądających jak dzieci. Zakazane jest importowanie powyższych materiałów, ich powielanie, sprzedaż, transport, przechowywanie, eksportowanie, posiadanie lub udostępnianie. Karze podlegają również osoby, które ‘produkują pisma, nagrania lub też obrazy, które dotyczą zachowań seksualnych przy użyciu przemocy, zwierząt, na zwłokach zmarłych osób lub drogami nienaturalnymi, sprowadzają (te produkty) do kraju lub sprzedają’³⁶⁶.

Kto zachęca osobę do prostytucji, umożliwia jej to, jej pośredniczy lub zapewnia miejsce do jej uprawiania, przy czym za zachęcanie do uprawiania prostytucji uznaje się utrzymywanie całkowite lub częściowe z zarobków osoby, która została do niej namówiona, zostało jej to umożliwione odpowiada za przestępstwo *fuhuş*³⁶⁷ ‘prostytucji’. W przypadku namawiania, ułatwiania, zapewniania lub pośredniczenia prostytucji z udziałem dziecka, osoba, która podjęła tylko przygotowania do przeprowadzenia powyższego czynu, zostaje ukarana jak za sprawstwo³⁶⁸. Przestępstwo stanowi również namawianie, ułatwianie pośredniczenie i uzyskiwanie środków do życia częściowo lub w całości z zysków osoby zmuszanej do wykonywania prostytucji³⁶⁹ oraz wykorzystanie

³⁶³ Art. 226 § 1 lit. d, ibidem.

³⁶⁴ Art. 226 § 1 lit. e, ibidem.

³⁶⁵ Art. 226 § 1 lit. f, ibidem.

³⁶⁶ Art. 226 § 4, ibidem: *şiddet kullanılarak, hayvanlarla, ölmüş insan bedeni üzerinde veya doğal olmayan yoldan yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüleri içeren ürünleri üreten, ülkeye sokan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, başkalarının kullanımına sunan veya bulunduran kişi.*

³⁶⁷ Art. 227 § 1–8, TKK.

³⁶⁸ Art. 227 § 1, ibidem: *Çocuğu fuhuşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhuşuna aracılık eden kişi. Bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır.*

³⁶⁹ Art. 227 § 2, ibidem: *Bir kimseyi fuhuşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran ya da fuhuş için aracılık eden veya yer temin eden kişi Fuhuşa sürüklenen kişinin kazancından yararlanılarak kısmen veya tamamen geçimin sağlanması, fuhuşa teşvik sayılır.*

do powyższych celów przymusu lub bezbronności osoby³⁷⁰. Niedozwolone jest rozpowszechnianie produktów zawierających obrazy, pisma i słowa mające na celu umożliwienie prostytucji lub pośredniczenie jej. Jeśli powyżej wymienione czyny zostają popełnione przez *eş* ‘małżonka’, *üstsoy* ‘wstępnych’, *kayın üstsoy* ‘powinowatych’, *kardeş* ‘rodzeństwo’, *evlat edinen* ‘adoptującego, przysposabiającego’³⁷¹, *vasi* ‘opiekuna prawnego’, *eğitici* ‘edukatora’, *öğretici* ‘nauczyciela’, *bakıcı* ‘opiekuna’, *koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler* ‘inne osoby pozostające w odpowiedzialności za ochronę i opiekę’ lub też *hizmet kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle*³⁷² ‘poprzez niewłaściwe użycie władzy posiadanej w ramach pełnienia funkcji publicznej’ lub w ramach zorganizowanej grupy przestępczej, kara przewidziana w ustawie zostaje zwiększona o połowę.

‘Osoba, która zmuszona została do prostytucji, może zostać poddana leczeniu lub terapii psychologicznej’³⁷³ (we wcześniejszej anulowanej wersji artykułu funkcjonowało wyrażenie *tabi tutulur*, czyli ‘zostaje poddana’). Ostatnie dwa przestępstwa w powyższym rozdziale dotyczą czynu nieprzewidzianego w polskim kodeksie karnym, mianowicie *kumar oynanması için yer ve imkan*³⁷⁴ *sağlama* ‘umożliwiania i zapewniania miejsca do gier hazardowych’ – termin polski nielegalne gry hazardowe³⁷⁵, regulowany przepisami kodeksu karnego skarbowego oraz *dilencilik*³⁷⁶ ‘żebractwo’, które w Polsce regulowane jest przepisami kodeksu wykroczeń³⁷⁷.

(19) *Aile düzenine karşı suçlar* ‘przestępstwa przeciwko porządkowi rodzinnemu’ takie jak *birden çok evlilik*³⁷⁸ ‘wielożeństwo’ ‘bigamia’, *hileli evlenme*³⁷⁹ ‘małżeństwo poprzez oszustwo’, *dinsel tören* ‘uroczystość religijna’. Elementy dotyczące odpowiedzialności karnej za uroczystość religijną, która dotyczyła

³⁷⁰ Art. 227 § 4, ibidem.

³⁷¹ Przysposobienie (adopcja) w prawie polskim regulowane jest artykułami 114–127 ustawy, Dz. U. 1964 Nr 9 poz. 59 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z dnia 25 lutego 1964 r., w prawie tureckim regulowane jest artykułami 305–320 Dördüncü Ayırım Evlât Edinme ustawy o nr 4721 TÜRK MEDENİ KANUNU 22/11/2001Yayımlandığı Resmî Gazete : Tarihi : 8/12/2001 Sayı : 24607 Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 41.

³⁷² Art. 227 § 5, ibidem.

³⁷³ Art. 227 § 8, TKK: *fuhşa sürüklenen kişi, tedaviye veya psikolojik terapiye tâbi tutulabilir*.

³⁷⁴ Art. 228 §1, TKK.

³⁷⁵ Art. 107, KKS.

³⁷⁶ art. 229, TKK.

³⁷⁷ Art. 58 art.104, KW.

³⁷⁸ Art. 230 § 1, TKK.

³⁷⁹ Art. 230 § 3, ibidem: *Gerçek kimliğini saklamak suretiyle bir başkasıyla evlenme işlemi yaptırılan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*.

zawierania związku małżeńskiego poprzez *imam*³⁸⁰ *nikâh* ‘ślub religijny’, bez zawarcia uprzednio małżeństwa cywilnego, zostały anulowane decyzją Sądu Konstytucyjnego. W kodeksie zachowany został tylko tytuł. Turecki kodeks karny przewiduje karę dla osoby, która sama pozostając w stanie wolnym, będąc świadoma, że osoba pozostaje w małżeństwie, wstępuje z nią w związek małżeński. Podlega ona karze równoważnej z osobą popełniającą wielożeństwo³⁸¹. Karze podlegają też osoby, które zmieniają lub zatajają *çocuğun soybağını*³⁸² ‘pochodzenie dziecka’, a także osoby, które działając niezgodnie z powierzoną im odpowiedzialnością, przyczyniają się do zamienienia jednego z dziecka z innym w instytucji zdrowia³⁸³. Przepięstwo *kötü muamele* ‘złego traktowania’ rozumiane jest jako złe traktowanie jednej z osób zamieszkujących w tym samym domostwie³⁸⁴. Dopuszcza się czynu zabronionego również osoba, która narusza obowiązki wynikające z prawa rodzinnego³⁸⁵.

Turecki kodeks karny przewiduje karę dla osoby, która porzuca ciężarną żonę lub niezamężną kobietę na stałe z nią zamieszkującą, wiedząc, że jest ona w ciąży³⁸⁶. Odpowiedzialność karną ponosi również matka lub ojciec, którzy pomimo pozbawienia praw rodzicielskich, narażają w ciężkim stopniu na niebezpieczeństwo moralność, bezpieczeństwo i zdrowie dzieci w wyniku powtarzającego się pijaństwa, stosowania środków odurzających, pobudzających lub w wyniku raniących zachowań i podejścia³⁸⁷.

(20) *Ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar* ‘przepięstwa związane z ekonomią, przemysłem i handlem’ wyszczególnione zostały przepięstwa: *ihaleye fesat karıştırma*³⁸⁸ ‘zmowy przetargowej’ – termin polski: zakłócenie przetargu publicznego³⁸⁹, *edimin ifasına fesat karıştırma*³⁹⁰ (ang. *offence of using fraud or trickery in the fulfillment of execution*) ‘oszustwo przy wykonywaniu

³⁸⁰ *Imam* – muzułmański kapłan duchowy.

³⁸¹ Art. 230 § 2, *ibidem*: *kendisi evli olmamakla birlikte, evli olduğunu bildiği bir kimse ile evlilik işlemi yaptırın kişi de yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.*

³⁸² Art. 231 § 1, *ibidem*.

³⁸³ Art. 231 § 2, *ibidem*.

³⁸⁴ Art. 232 § 1, *ibidem*: *aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede.*

³⁸⁵ Art. 233, *ibidem*: *aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali.*

³⁸⁶ Art. 233 § 2, *ibidem*: *hamile olduğunu bildiği eşini veya sürekli birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe kalmış bulunduğunu bildiği evli olmayan bir kadını çaresiz durumda terk eden kimseye.*

³⁸⁷ Art. 233 § 3, TTK *velayet hakları kaldırılmış olsa da, itiyadi sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddi ve manevi özen noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan ana veya baba.*

³⁸⁸ Art. 235 § 1–5, *ibidem*.

³⁸⁹ Art. 305, KK.

³⁹⁰ Art. 236 § 1–3, TTK.

zobowiązania’, *fiyatları etkileme*³⁹¹ ‘zmowa cenowa’, *kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma*³⁹² ‘powodowanie braku podstawowych artykułów publicznych’, *ticarî sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması*³⁹³ ‘ujawnienie informacji lub dokumentów kwalifikowanych jako tajemnica handlowa, tajemnica bankowa lub tajemnica klienta’, *mal veya hizmet satımından kaçınma*³⁹⁴ ‘unikanie sprzedaży towarów lub usług’, *tefecilik*³⁹⁵ ‘lichwa’ (w prawie polskim zgodnie z art. 304 kodeksu karnego, kto wyzyskując przymusowe położenie innej osoby fizycznej, prawnej albo jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, zawiera z nią umowę, nakładając na nią obowiązek świadczenia niewspółmiernego ze świadczeniem wzajemnym, popełnia przestępstwo). W Turcji odpowiedzialności karnej podlega osoba, która pożycza komuś pieniądze w celu uzyskania zysku³⁹⁶.

- (21) *Bilişim alanında suçlar* ‘przestępstwa w zakresie informatyki’: *bilişim sistemine girme*³⁹⁷ ‘wejście do systemu informatycznego’ – termin polski: uzyskanie dostępu do informacji bez uprawnienia³⁹⁸, *sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme*³⁹⁹ ‘zablokowanie systemu, uszkodzenie, zniszczenie lub zmienienie danych’ – termin polski: utrudnienie zapoznania się z informacją⁴⁰⁰ oraz niszczenie⁴⁰¹ i uszkodzenie danych informatycznych⁴⁰², *banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması*⁴⁰³ ‘użycie kart bankowych i kredytowych w niewłaściwym celu’⁴⁰⁴, *yasak cihaz veya programlar*⁴⁰⁵ ‘zakazane urządzenia i programy’. W paragrafie dotyczącym zakazanych urządzeń i programów ustawodawca przewiduje karę dla ‘osoby, która produkuje, importuje, przekazuje, transportuje, przechowuje, przyjmuje, sprzedaje urządzenie, program

³⁹¹ Art. 237 § 1–3, ibidem.

³⁹² Art. 238, ibidem.

³⁹³ Art. 239 § 1–4, ibidem.

³⁹⁴ Art. 240, ibidem.

³⁹⁵ Art. 241 § 1–2, ibidem.

³⁹⁶ Art. 241 § 1, ibidem: *Kazanç elde etmek amacıyla başkasına ödünç para veren kişi.*

³⁹⁷ Art. 243 § 1–4, ibidem.

³⁹⁸ Art. 267 § 1, KK: Kto bez uprawnienia uzyskuje dostęp do informacji dla niego nieprzeznaczonej, otwierając zamknięte pismo, podłączając się do sieci telekomunikacyjnej lub przelamując albo omijając elektroniczne, magnetyczne, informatyczne lub inne szczególne jej zabezpieczenie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

³⁹⁹ Art. 244 § 1–4, TKK.

⁴⁰⁰ Art. 268, KK.

⁴⁰¹ Art. 268 lit. a, ibidem.

⁴⁰² Art. 269, ibidem.

⁴⁰³ Art. 245 § 1–5, TKK.

⁴⁰⁴ W systemie polski czyn ten kwalifikowany jest zgodnie z art. 297, KK jako kradzież z włamaniem.

⁴⁰⁵ Art. 245 lit. a § 1, TKK.

komputerowy, hasło lub inny kod zabezpieczający w przypadku, gdy jest on stworzony lub ustanowiony wyłącznie w celu popełnienia przestępstw określonych w niniejszej sekcji oraz innych przestępstw, które mogą zostać popełnione przy użyciu systemów informatycznych jako narzędzia'⁴⁰⁶.

W ostatniej czwartej części głównej znajdują się *millete ve devlete karşı suçlar ve son hükümler* 'przestępstwa przeciwko narodowi i państwu i ostatnie przepisy':

(22) *Kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlar* 'przestępstwa przeciwko zaufaniu do administracji publicznej i jej funkcjonowaniu'. Do poprawnego dokonania analizy czynów zabronionych zawartych w powyższym rozdziale należy ustalić najbardziej odpowiedni ekwiwalent dla terminu *kamu görevlisi*. W polskim prawie karnym ustawodawca, podając termin funkcjonariusza publicznego, definiuje, że osobą pełniącą tą funkcję jest:

- „1) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) poseł, senator, radny;
- 2a) poseł do Parlamentu Europejskiego;
- 3) sędzia, ławnik, prokurator, funkcjonariusz finansowego organu postępowania przygotowawczego lub organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, notariusz, komornik, kurator sądowy, syndyk, nadzorca sądowy i zarządca, osoba orzekająca w organach dyscyplinarnych działających na podstawie ustawy;
- 4) osoba będąca pracownikiem administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe, a także inna osoba w zakresie, w którym uprawniona jest do wydawania decyzji administracyjnych;
- 5) osoba będąca pracownikiem organu kontroli państwowej lub organu kontroli samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe;
- 6) osoba zajmująca kierownicze stanowisko w innej instytucji państwowej;

⁴⁰⁶ Ibidem: *bir cihazın, bilgisayar programının, şifrenin veya sair güvenlik kodunun; münhasıran bu Bölümde yer alan suçlar ile bilişim sistemlerinin araç olarak kullanılması suretiyle işlenebilen diğer suçların işlenmesi için yapılması veya oluşturulması durumunda, bunları imal eden, ithal eden, sevk eden, nakleden, depolayan, kabul eden, satan, satışa arz eden, satın alan, başkalarına veren veya bulunduran kişi.*

- 7) funkcjonariusz organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa publicznego albo funkcjonariusz Służby Więziennej;
- 8) osoba pełniąca czynną służbę wojskową, z wyjątkiem terytorialnej służby wojskowej pełnionej dyspozycyjnie;
- 9) pracownik międzynarodowego trybunału karnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe⁴⁰⁷.

Turecki kodeks definiuje natomiast osobę, która uczestniczy w prowadzeniu działalności publicznej na stałe, czasowo lub czasowo przez powołanie, wybór lub w jakikolwiek inny sposób⁴⁰⁸. Można więc uznać, że chociaż definicja sformułowana przez ustawodawcę tureckiego mimo zwięzłego wyjaśnienia dotyczy równie szerokiego zakresu obowiązków, z jakimi mamy do czynienia w polskich przepisach. W dalszych punktach ustawy karnej termin *memur*⁴⁰⁹ ‘urzędnik’ został zdefiniowany w szerokim kontekście również jako funkcjonariusz publiczny. Za stosowne uznać możemy zatem użycie ekwiwalentu funkcjonariusza publicznego.

Funkcjonariusz publiczny, który defrauduje na swoją lub cudzą korzyść mienie, przekazane mu z uwagi na pełnioną funkcję lub które ma w obowiązku chronić, popełnia czyn *zimmet*⁴¹⁰ ‘defraudacji’, natomiast funkcjonariusz, który nadużywa wpływów wynikających z pełnionej funkcji, zmusza kogoś do zapewnienia korzyści dla siebie lub innej osoby i osoba ta, w obliczu niesprawiedliwego traktowania i zachowań funkcjonariusza, z obawy przed właściwością wymuszanej czynności, zapewnia korzyść funkcjonariuszowi publicznemu lub osobie przez niego skierowanej, podlega karze za czyn *irtikap* ‘wymuszenia’⁴¹¹. Karze podlega również urzędnik państwowy, który będąc zobowiązanym do kontroli, świadomie przymyka oko na popełnienie defraudacji lub malwersacji⁴¹², jak również urzędnik umożliwiający dokonanie defraudacji lub

⁴⁰⁷ Art. 115 § 13, KK.

⁴⁰⁸ Art. 6, TKK: *kamu görevlisi* deyiminden; *kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi*.

⁴⁰⁹ Art. 6 § 1 lit. c, ibidem.

⁴¹⁰ Art. 247 § 1, ibidem: *Görevi nedeniyle zilyedliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu malı kendisinin veya başkasının zimmetine geçiren kamu görevlisi, beş yıldan oniki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*.

⁴¹¹ Art. 250 § 1, ibidem: *Görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi icbar eden kamu görevlisi. Kamu görevlisinin haksız tutum ve davranışları karşısında, kişinin haklı bir işinin gereği gibi, hiç veya en azından vaktinde görülmeyeceği endişesiyle, kendisini mecbur hissederek, kamu görevlisine veya yönlendireceği kişiye menfaat temin etmiş olması halinde, icbarın varlığı kabul edilir*.

⁴¹² Art. 251 § 1, ibidem: *Zimmet veya irtikap suçunun işlenmesine kasten göz yuman denetimle yükümlü kamu görevlisi, işlenen suçun müşterek faili olarak sorumlu tutulur*.

malwersacji⁴¹³, który popełnia w ten sposób przestępstwo *denetim görevinin ihmali* ‘zaniedbania obowiązku kontroli’. Ustawa definiuje też udzielenie lub obietnicę udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną w związku z pełnieniem tej funkcji jako *rüşvet*⁴¹⁴ ‘łapówkę’ – termin polski: łapownictwo pełniącego funkcję publiczną⁴¹⁵.

Kolejny czyn zabroniony stanowi *nüfuz ticareti*⁴¹⁶ ‘handel władzą’ – termin polski: płatna protekcja⁴¹⁷. Zgodnie z definicją, przestępstwa powoływania się na wpływy dopuszcza się ‘funkcjonariusz publiczny, który z założeniem, że posiada władzę, próbuje urzeczywistnić niesprawiedliwą sprawę bezpośrednio lub za pomocą narzędzi, zapewnia dla siebie lub kogoś innego korzyść⁴¹⁸, a także urzędnik państwowy, który wykorzystując władzę wynikającą z zajmowanego stanowiska, próbuje komuś innemu sprzedać mienie lub usługę⁴¹⁹.

W grupie czynów zabronionych, poczynionych przeciwko zaufaniu do administracji publicznej, zdefiniowane są również *görevi kötüye kullanma*⁴²⁰ ‘wykorzystanie obowiązków w niewłaściwym celu’, *göreve ilişkin sırrın açıklanması*⁴²¹ ‘ujawnienie tajemnicy związanej z zajmowanym stanowiskiem’, a także *kamu görevinin terki veya yapılmaması*⁴²² ‘porzucenie lub niewypełnianie obowiązków publicznych’, *kişilerin malları üzerinde usulsüz tasarruf*⁴²³ ‘bezprawne rozporządzenie cudzą własnością’, *kamu görevinin usulsüz olarak üstlenilmesi*⁴²⁴ ‘bezprawne objęcie urzędu publicznego’.

Artykuł 236 tureckiego kodeksu karnego, który stracił swoją moc w roku 2013 dotyczył *kanuna aykırı eğitim kurumu* ‘sprzecznnej z prawem instytucji edukacyjnej’.

⁴¹³ Art. 251 § 2, ibidem: *Denetim görevini ihmal ederek, zimmet veya irtikap suçunun işlenmesine imkan sağlayan kamu görevlisi.*

⁴¹⁴ Art. 229 § 1, KK.

⁴¹⁵ Art. 228, ibidem.

⁴¹⁶ Art. 255 § 1, TKK.

⁴¹⁷ Art. 230, art. 230 lit. a, KK.

⁴¹⁸ Art. 255 § 1, TKK: *Kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle, haksız bir işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunması için, doğrudan veya aracılar vasıtasıyla, kendisine veya bir başkasına menfaat temin eden kişi, İşinin gördürülmesi karşılığında veya gördürüleceği beklentisiyle menfaat sağlayan kişi ise* ‘jeśli osoba, korzystając z faktu posiadania wpływu na urzędnika publicznego, podejmuje działania w celu realizacji nieuczciwego zadania, bezpośrednio lub za pośrednictwem pośredników, w zamian za korzyść dla siebie lub innej osoby, a osoba korzystająca z tej realizacji zadania otrzymuje korzyść lub oczekuje jej w zamian za wykonanie swoich obowiązków’, tłum. M.K.

⁴¹⁹ Art. 259 § 1, ibidem: *Kamu görevlisinin ticareti, Yürüttüğü görevin sağladığı nüfuzdan yararlanarak, bir başkasına mal veya hizmet satmaya çalışan kamu görevlisi.*

⁴²⁰ Art. 257 § 1–2, ibidem.

⁴²¹ Art. 258 § 1–2, ibidem.

⁴²² Art. 260 § 1–2, ibidem.

⁴²³ Art. 261, TKK.

⁴²⁴ Art. 262 § 1, ibidem.

Anulowany paragraf przewidywał karę pozbawienia wolności za otwieranie, zatrudnianie i pracę w nielegalnych instytucjach edukacyjnych. W praktyce miał na celu zwalczenie i zamknięcie szkół prowadzonych przez Fetullaha Gülena. Członkowie opozycyjnej do rządzącej partii CHP skierowali sprawę do Sądu Konstytucyjnego, który odrzucił ich wnioski i zatwierdził utratę mocy prawnej artykułu.

(23) *Adliyeye karşı suçlar* ‘przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości’ definiuje czyny zabronione, które regulują m.in. określenie odpowiedzialności karnej za błędy popełnione w tłumaczeniu⁴²⁵ w artykule *gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık*⁴²⁶ ‘niezgodna z prawdą opinia biegłego lub tłumacza’. Inne czyny zabronione to: *iftira*⁴²⁷ ‘pomówienie’, *başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması*⁴²⁸ ‘użycie dokumentu lub informacji z dokumentu należących do kogoś innego’, *suç üstlenme*⁴²⁹ ‘przyjęcie na siebie winy’, które zgodnie z wyjaśnieniem zachodzi, jeśli osoba niezgodnie z prawdą zgłasza popełnienie lub udział w popełnieniu czynu oraz *suç uydurma*, które oznacza dosłownie ‘bezpodstawne obwinianie’ i stanowi jeden z argumentów dla krytyki języka nowej ustawy przez prawników, w której zarzucają oni językowi aktu normatywnego zbyt duży udział języka potocznego, o czym mowa będzie w dalszej części pracy. W polskiej ustawie definicji tego terminu odpowiada art. 238, dotyczący fałszywego zawiadomienia o przestępstwie, zgodnie z treścią którego karze podlega osoba, która zawiadamia organy ścigania o przestępstwie, wiedząc, że przestępstwa tego nie popełniono. Jedynym słusznym rozwiązaniem wydaje się więc zastosowanie ekwiwalentu ‘fałszywe zawiadomienie o przestępstwie’. Czyny zabronione stanowią również *yalan tanıklık*⁴³⁰ ‘fałszywe złożenie zeznań’⁴³¹, *yalan yere yemin*⁴³² ‘krzywoprzysięstwo’⁴³³, *yargı görevi yaparı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs*⁴³⁴ ‘próba wpłynięcia na osobę pełniącą funkcję sędziowską biegłego lub świadka’, *suçu bildirmeme*⁴³⁵

⁴²⁵ O powyższym zagadnieniu pisze szerzej Kologlu (Kologlu 2022).

⁴²⁶ Art. 276 § 1–2.

⁴²⁷ Art. 267 § 1–9, TKK, w polskim kodeksie karnym: art. 275, KK.

⁴²⁸ Art. 268 § 1, TKK.

⁴²⁹ Art. 270, KK.

⁴³⁰ Art. 272 § 1–8, TKK.

⁴³¹ Art. 233 § 1, KK.

⁴³² Art. 275 § 1–3, TKK.

⁴³³ Pojęcie krzywoprzysięstwa nie ma swojej definicji w polskiej ustawie karnej. Turecki ustawodawca rozróżnia jednak *yalan tanıklık* ‘fałszywe złożenie zeznań’ oraz *yalan yere yemin* ‘fałszywą przysięgę’.

⁴³⁴ Art. 277 § 1–2, TKK.

⁴³⁵ Art. 278 § 1–4, ibidem.

‘niepowiadomienie o przestępstwie’, *kamu görevlisinin suçü bildirmemesi*⁴³⁶
‘niepowiadomienie o przestępstwie przez urzędnika państwowego’, *sağlık mesleği mensuplarının suçü bildirmemesi*⁴³⁷ ‘niepowiadomienie o przestępstwie przez pracownika służby zdrowia’, *suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme*⁴³⁸ ‘niszczenie, ukrywanie lub zamiana dowodów przestępstwa’.

W tytule kolejnego przestępstwa znajduje się termin *aklamak*, który zgodnie ze znaczeniem słownikowym posiada tylko jedno znaczenie w języku prawnym i oznacza ‘oczyścić kogoś (z zarzutów), po ustaleniu, że jest on niewinny lub nie posiada długów’, które jednocześnie podparte jest wyrażeniem *tebriye etmek*, które może oznaczać ‘zwolnienie (ze zobowiązania) lub umorzenie długu’. Po analizie definicji ustawowej prawidłowym ekwiwalentem wydaje się zastosowanie terminu funkcjonującego w polskim kodeksie karnym jako ‘pranie pieniędzy’⁴³⁹, w związku z czym czyn *suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama*⁴⁴⁰ najlepiej przetłumaczyć jako ‘pranie wartości majątkowych pochodzących z przestępstwa’.

Zakres czynu *suçluyu kayırma*⁴⁴¹ ‘pomocy przestępcy’, dotyczy osoby umożliwiającej rozpoznanie, ujęcie, zatrzymanie, lub uniknięcie wykonania kary osobie, która dokonała przestępstwa. Mianem *fail* ‘sprawcy’, określana jest w ustawie osoba, która wysyła osobę na badanie genitalne lub sam tego badania dokonuje bez decyzji uprawnionego sędziego lub prokuratora⁴⁴² poza sytuacją, w której badanie ma na celu ochronę zdrowia publicznego przed chorobami zakaźnymi⁴⁴³.

Jako ostatnie w rozdziale znajdują się czyny związane z czynnościami mającymi wpływ na wykonanie kary, takie jak *hükümlü veya tutuklunun kaçması*⁴⁴⁴ ‘ucieczka skazanego lub zatrzymanego/aresztowanego’, *kaçmaya imkân sağlama*⁴⁴⁵ ‘umożliwienie

⁴³⁶ Art. 279 § 1–2, ibidem.

⁴³⁷ Art. 280 § 1–2, ibidem.

⁴³⁸ Art. 281 § 1–3, ibidem.

⁴³⁹ Art. 299, KK.

⁴⁴⁰ Art. 282 § 1–6, TKK.

⁴⁴¹ Art. 283 § 3, ibidem: *bu suçun üstsoy, altsoy, eş, kardeş veya diğer suç ortağı tarafından işlenmesi halinde, cezaya hükmolunmaz* ‘w przypadku, kiedy pomocy osobie winnej popełnienia czynu zabronionego udziela najbliższy krewny (rodzic lub dziecko), małżonek, rodzeństwo lub współnik przestępstwa nie orzeka się kary’.

⁴⁴² Art. 287 § 1, ibidem: *genital muayene yetkili hakim ve savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi yapan fail*.

⁴⁴³ Art. 287 § 2, ibidem: *bulaşıcı hastalıklar dolayısıyla kamu sağlığını korumak amacıyla kanun ve yönetmeliklerde öngörülen hükümlere uygun olarak yapılan muayeneler açısından yukarıdaki fikra hükmü uygulanmaz*.

⁴⁴⁴ Art. 292 § 1–5, ibidem.

⁴⁴⁵ Art. 292 § 1–8, ibidem.

ucieczki’, *muhafızın görevini kötüye kullanması* ‘niewłaściwe użycie stanowiska strażnika’, *hükümlü veya tutukluların ayaklanması*⁴⁴⁶ ‘bunt skazanego lub aresztowanego/zatrzymanego’.

(24) *Devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlar* ‘przestępstwa przeciwko symbolom niezawisłości państwa i szacunku wobec organów państwowych’, wśród których znajduje się *cumhurbaşkanına hakaret*⁴⁴⁷ ‘znieważenie prezydenta’⁴⁴⁸, *devletin egemenlik alametlerini aşağılama* ‘obraza symboli niezależności Państwa’, oraz budzący duże kontrowersje w środowisku prawników art. 301 *Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama* ‘obraza narodu tureckiego, Państwa Republiki Turcji, instytucji i organów państwowych’, a także *devletin güvenliğine karşı suçlar* ‘przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu państwa’, takie jak: *devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak* ‘niszczenie jedności i całości państwa’, *düşmanla işbirliği yapmak* ‘współpraca z wrogiem’, *devlete karşı savaşa tahrik* ‘podżeganie do wojny z państwem’.

W definicji czynu *temel millî yararlaraya karşı faaliyette bulunmak için yarar sağlama* ‘zapewniania korzyści w celu uczestnictwa w działaniach przeciwko podstawowym korzyściom narodowym (państwowym)’, ustawodawca definiuje korzyść narodową jako ‘niepodległość, integralność terytorialną, bezpieczeństwo narodowe oraz podstawowe cechy właściwe republice określone w Konstytucji TR’⁴⁴⁹. Karze podlega również osoba, która bez upoważnienia zbiera wojska przeciwko obcemu państwu lub podejmuje inne wrogie działania, zagrażające państwu tureckiemu zgodnie z art. 306 znajdującym się w tytule *yabancı devlet aleyhine asker toplama* ‘zbieranie wojska przeciwko obcemu państwu’, osoba działająca dla *askerî tesisleri tahrip ve düşman askerî hareketleri yararına anlaşma* ‘porozumienie na korzyść wrogich działań wojskowych i zniszczenia jednostek wojskowych’; udzielająca *düşman devlete maddi ve mali yardım* ‘pomocy materialnej i finansowej wrogiemu państwu’; dokonująca *anayasal düzene ve*

⁴⁴⁶ Art. 296 § 1–2, ibidem.

⁴⁴⁷ Art. 229 § 1, ibidem.

⁴⁴⁸ Polski kodeks karny reguluje napaść lub znieważenie prezydenta RP w jednym artykule, tj. art. 135 § 1, § 2, KK. Turecki kodeks karny reguluje czynną napaść na prezydenta w osobnym artykule tj. art. 310 § 1, TKK: *Cumhurbaşkanına suikast ve fiili saldırı* ‘zamach i czynna napaść na prezydenta’.

⁴⁴⁹ Art. 305 § 4, TKK: *bağımsızlık, toprak bütünlüğü, milli güvenlik ve Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel nitelikleri*.

bu düzenin işleyişine karşı suçlar ‘przestępstw przeciwko porządkowi konstytucyjnemu i jego działaniu’; *anayasayı ihlal* ‘naruszenia konstytucji’.

Do *yasama organına karşı suç* ‘przestępstw przeciwko organom ustawodawczym’ zaliczają się: *hükûmete karşı suç* ‘przestępstwa przeciwko rządowi’, *Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine karşı silâhli isyan* ‘powstanie zbrojne przeciwko rządowi Republiki Turcji’.

(25) *Milli savunmaya karşı suçlar* ‘przestępstwa przeciwko obronie narodowej’⁴⁵⁰. W tej grupie znajdują się czyny, takie jak: *askerî komutanlıkların gasbı*⁴⁵¹ ‘zajęcie jednostek wojskowych’, *halkı askerlikten soğutma*⁴⁵² ‘zniechęcanie narodu do służby wojskowej’; *askerleri itaatsizliğe teşvik*⁴⁵³ ‘nakłanianie do niesubordynacji wojskowej’, *yabancı hizmetine asker yazma, yazılma*⁴⁵⁴ ‘wstąpienie lub zapisywanie (osób trzecich) do zagranicznych służb wojskowych’, *savaş zamanında emirlere uymama*⁴⁵⁵ ‘odmowa wykonania rozkazu w czasie wojny’ – termin polski: odmowa wykonania rozkazu⁴⁵⁶, *savaşta yalan haber yayma*⁴⁵⁷ ‘rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji w czasie wojny’, *seferberlikle ilgili görevin ihmali*⁴⁵⁸ ‘zaniedbanie obowiązków związanych z mobilizacją’, *düşmandan unvan ve benzeri payeler kabulü*⁴⁵⁹ ‘przyjęcie tytułów i podobnych korzyści od wroga’. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że decyzją głosowania w referendum dotyczącym zmian w przepisach konstytucji, które odbyło się w 2017 roku, zniesione zostały *askeri mahkemeleri* ‘sądy wojskowe’. Zakres ich działalności określony został ustawą o numerze 1963-353 (Yenisey, Nuhoğlu 2017: 255–256).

⁴⁵⁰ W polskim kodeksie karnym: przestępstwa przeciwko obronności, rozdz. XVIII, KK.

⁴⁵¹ Art. 317, § 1–2, TKK, pol. rozdz. XVIII art. 140 § 1, ibidem.

⁴⁵² Art. 318 § 1–2, TKK.

⁴⁵³ Art. 319 § 1–3, ibidem.

⁴⁵⁴ Art. 320 § 1, ibidem: *Hükûmetin izni olmaksızın bir yabancı veya yabancı Devlet hizmetinde veya bunların lehinde çalışmak üzere Ülke içinde vatandaşlardan asker yazan veya vatandaşları silahlandıran kimseye üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir*; pol. art. 141. § 1, KK: Kto, będąc obywatelem polskim, przyjmuje bez zgody właściwego organu obowiązki wojskowe w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej [...]; art. 142 § 1, ibidem: Kto, wbrew przepisom ustawy, prowadzi zaciąg obywateli polskich lub przebywających w Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemców do służby wojskowej w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej [...].

⁴⁵⁵ Art. 321 § 1, TKK.

⁴⁵⁶ Art. 343 § 1, KK.

⁴⁵⁷ Art. 323 § 1–5, TKK.

⁴⁵⁸ Art. 324 § 1, ibidem.

⁴⁵⁹ Art. 325 § 1, ibidem.

- (26) *Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk* ‘przestępstwa przeciwko tajemnicom państwowym i szpiegostwu’, w skład których wchodzi czyny zabronione związane z *devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etme*⁴⁶⁰ ‘pozyskiwaniem informacji dotyczących bezpieczeństwa państwa’, *siyasal veya askerî casusluk*⁴⁶¹ ‘szpiegostwa politycznego lub wojskowego’, *uluslararası casusluk*⁴⁶² ‘szpiegostwa międzynarodowego’ – termin polski: szpiegostwo⁴⁶³.
- (27) *Yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı suçlar* ‘przestępstwa przeciwko stosunkom z państwami obcymi’, *devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin bilgileri açıklama*⁴⁶⁴ ‘ujawnianie informacji dotyczących politycznych korzyści i bezpieczeństwa państwa’, *gizli kalması gereken bilgileri açıklama*⁴⁶⁵ ‘ujawnianie informacji poufnych’ – termin polski: ujawnianie lub wykorzystanie informacji niejawnych⁴⁶⁶, *askerî yasak bölgelere girme*⁴⁶⁷ ‘wejście na zakazane tereny wojskowe’, *devlet sırlarından yararlanma ve devlet hizmetlerinde sadakatsizlik*⁴⁶⁸ ‘czerpanie korzyści z tajemnic państwowych i niełojalność w służbie państwu’, *yasaklanan bilgileri temin*⁴⁶⁹ ‘pozyskiwanie informacji zakazanych’, *yasaklanan bilgilerin casusluk maksadıyla temini*⁴⁷⁰ ‘pozyskiwanie informacji zakazanych w celu szpiegostwa’, *yasaklanan bilgileri açıklama*⁴⁷¹ ‘ujawnianie informacji niejawnych’; *yasaklanan bilgileri siyasal veya askerî casusluk maksadıyla açıklama*⁴⁷² ‘ujawnianie informacji niejawnych w celu szpiegostwa politycznego lub wojskowego’, *devlet güvenliği ile ilgili belgeleri elinde bulundurma*⁴⁷³ ‘posiadanie dokumentów związanych z bezpieczeństwem państwa’.
- (28) *Yabancı devlet başkanına karşı suç*⁴⁷⁴ ‘przestępstwo przeciwko głowie obcego państwa’, takie jak *yabancı devlet bayrağına karşı hakaret*⁴⁷⁵ ‘zniewaga flagi

⁴⁶⁰ Art. 327 § 1–2, TKK.

⁴⁶¹ Art. 328 § 1–2, ibidem.

⁴⁶² Art. 331 § 1, ibidem.

⁴⁶³ Art. 130, KK.

⁴⁶⁴ Art. 329 § 1–3, ibidem.

⁴⁶⁵ Art. 330 § 1–2, ibidem.

⁴⁶⁶ Art. 265 § 1, KK.

⁴⁶⁷ Art. 332 § 1–2, ibidem.

⁴⁶⁸ Art. 333 § 1–4, ibidem.

⁴⁶⁹ Art. 334 § 1–2, ibidem.

⁴⁷⁰ Art. 335 § 1–2, ibidem.

⁴⁷¹ Art. 336 § 1–3, ibidem.

⁴⁷² Art. 337 § 1–2, ibidem.

⁴⁷³ Art. 339 § 1–2, ibidem.

⁴⁷⁴ Art. 340 § 1–2, ibidem.

⁴⁷⁵ Art. 341 § 1–2, ibidem.

obcego państwa’ oraz *yabancı devlet temsilcilerine karşı suç*⁴⁷⁶ ‘przestępstwa przeciwko przedstawicielom obcego państwa’.

(29) *Son hükümler* ‘ostatnie przepisy’.

Struktura polskiego kodeksu karnego składa się z trzech części: ogólnej, szczególnej oraz wojskowej. W części ogólnej sformułowane zostały podstawowe zasady i zagadnienia prawa karnego dotyczące odpowiedzialności karnej, przestępstwa oraz form jego popełnienia, kary oraz środki karne. Podstawową jednostką redakcyjną ustawy jest artykuł⁴⁷⁷ i każdy odrębny artykuł ujmuje samodzielną myśl⁴⁷⁸. Jeżeli samodzielną myśl wyraża zespół zdań, dokonuje się podziału artykułu na ustępy. W ustawie określonej jako „kodeks” ustępy oznacza się paragrafami⁴⁷⁹. W obrębie artykułu (ustępu) zawierającego wyliczenie wyróżnia się dwie części: wprowadzenie do wyliczenia oraz punkty. W obrębie punktów można dokonać dalszego wyliczenia, wprowadzając litery. W obrębie liter można dokonać kolejnego wyliczenia, wprowadzając tiret⁴⁸⁰.

Turecki kodeks karny składa się z dwóch części ogólnej i części szczególnej. W części ogólnej podobnie jak w kodeksie polskim sformułowane zostały podstawowe zasady i zagadnienia prawa karnego dotyczące odpowiedzialności karnej, przestępstwa oraz form jego popełnienia, kary oraz środki karne. Rodzaje przestępstw podobnie jak w polskim kodeksie karnym znajdują się w *özel hükümler* ‘części szczególnej’. Przestępstwa w tureckim kodeksie karnym podzielone są na cztery główne *kısım* ‘części’, z których każda zawiera w sobie osobne *bölüm* ‘rozdziały’ na które składają się ‘artykuły’ *madde*. Część pierwsza składa się z dwóch rozdziałów, część druga i trzecia z dziesięciu, a czwarta z dziewięciu, czyli w sumie trzydziestu jeden rozdziałów. Dla porównania w kodeksie polskim w części szczególnej i wojskowej sformułowanych jest w sumie 29 rozdziałów. Każdej księdze, części i rozdziałowi nadano osobny tytuł. Tytuły ksiąg, części oraz rozdziałów zapisywane są dużymi literami i pogrubieniem, tytuły przestępstw oznaczone są pogrubieniem. Artykuły podobnie jak w kodeksie polskim składają się *fıkralar* ‘paragrafów’ oznaczanych numerem, *bentler* ‘punktów’ oznaczanych literą oraz *alt bentler* podpunktów oznaczanych cyframi⁴⁸¹. Najważniejszą różnicą pomiędzy

⁴⁷⁶ Art. 342 § 1–2, *ibidem*.

⁴⁷⁷ Art. 54, Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”

⁴⁷⁸ Art. 55 § 1, *ibidem*.

⁴⁷⁹ Art. 55 § 3, *ibidem*.

⁴⁸⁰ Art. 56 § 1–5, *ibidem*.

⁴⁸¹ *Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik Cumhurbaşkanlığı Kararının Tarihi: 9/6/2020 Sayısı: 2646.*

budową części dotyczącej przestępstw pomiędzy polskim a tureckim kodeksem karnym jest z całą pewnością to, że turecki ustawodawca stworzył termin dla każdego rodzaju czynu zabronionego podając jego zasięg i kwalifikację w wyjaśniającym artykule.

Stanowi to duży problem dla znalezienia odpowiedniego ekwiwalentu w przekładzie, jak chociażby w omówionym wyżej przykładzie *çocuk düşürtme, düşürme veya kısırlaştırma* ‘doprowadzenie do poronienia, poronienie lub też doprowadzenie do bezpłodności’ czy też *hileli evlenme* ‘małżeństwo przez oszustwo’ turecki odpowiednik polskiej bigamii⁴⁸².

Język użyty do sformułowania prawa w paragrafach kodeksu zawiera skomplikowane kolokacje zdaniowe, powtórzenia oraz często więcej niż jeden przymiotnik lub rzeczownik do określenia tego samego znaczenia (zob. rozdz. cechy tureckiego języka prawa oraz rozdz. kolokacje i schematy zdaniowe). W celu podsumowania i uzupełnienia przeprowadzonej w powyższym rozdziale analizy i przedstawienia proponowanego modelu tłumaczenia dokonam analizy dwóch przykładowych opisów czynów zabronionych:

TKK

(1) **Genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması**⁴⁸³

Madde 171- (1) Taksirle;

- a) Yangına,
- b) Bina çökmesine, toprak kaymasına, çığ düşmesine, sel veya taşkına, neden olan kişi, fiilin başkalarının hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olması halinde, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

KK

Art. 163. § 1. Kto sprowadza zdarzenie, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, mające postać:

- 1) pożaru,
- 2) zawalenia się budowli, zalewu albo obsunięcia się ziemi, skał lub śniegu, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

(2)

Termin tur.	Ekwiwalent pol.	Ekwiwalent ustawowy pol.
-------------	-----------------	--------------------------

⁴⁸² Art. 206, KK.

⁴⁸³ Art. 171 § lit a, b, TKK.

yangın	pożar	pożar
bina çökmesi	zawalenie się budynku	zawalenie się budowli
toprak kayması	osunięcie się ziemi	osunięcie się ziemi
çığ düşmesi	zejście lawiny	obsunięcie się śniegu
sel	powódź	powódź
taşkın	zalenie	zalew
cezalandırılır	zostaje ukarana karą	podlega karze
hapis cezası	kara więzienia	kara pozbawienia wolności

Termin *genel güvenliği* ‘bezpieczeństwa ogólnego’ przetłumaczony zostaje zgodnie z ekwiwalentem zastosowanym w tekście polskiej ustawy jako ‘bezpieczeństwo powszechne’. Zmieniona zostaje struktura artykułu, w której orzeczenie przeniesione zostaje do paragrafu 1:

‘Nieumyślne narażenie na niebezpieczeństwo bezpieczeństwa powszechnego

Artykuł 171 – (1) Osoba, która przyczynia się nieumyślnie do:

- a) pożaru,
- b) zawalenia się budynku, osunięcia się ziemi, zejścia lawiny, powodzi lub zalewu i czyn ten naraża życie innych osób, ich zdrowie lub mienie, zostaje ukarana karą pozbawienia wolności od trzech miesięcy do jednego roku.’

(2) TKK:

Suç işlemeye tahrik⁴⁸⁴

Madde 214- (1) Suç işlemek için alenen tahrikte bulunan kişi, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Halkın bir kısmını diğer bir kısmına karşı silahlandırarak, birbirini öldürmeye tahrik eden kişi, onbeş yıldan yirmidört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Tahrik konusu suçların işlenmesi halinde, tahrik eden kişi, bu suçlara azmettiren sıfatıyla cezalandırılır.

KK:

Art. 255. § 1. Kto publicznie nawołuje do popełnienia występku lub przestępstwa skarbowego, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Kto publicznie nawołuje do popełnienia zbrodni, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

⁴⁸⁴ Art. 214 §1–3, TKK.

§ 3. Kto publicznie pochwała popełnienie przestępstwa, podlega grzywnie do 180 stawek dziennych, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku

Ponieważ w odpowiednim artykule polskiego kodeksu brakuje ekwiwalentu terminu *silahlandırarak*, możemy posłużyć się artykułem dodatkowym:

Art. 263 § 1. Kto bez wymaganego zezwolenia wyrabia broń palną albo amunicję lub nią handluje, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Kto bez wymaganego zezwolenia posiada broń palną lub amunicję, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Kto, mając zezwolenie na posiadanie broni palnej lub amunicji, udostępnia lub przekazuje ją osobie nieuprawnionej, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2⁴⁸⁵.

(3)

Termin tur.	Ekwiwalent pol.	Ekwiwalent ustawy pol.
tahrikte bulunmak	podżegać, podjudzać, pobudzać, prowokować	nawoływać, podżegać
tahrik etmek	podjudzać, podżegać, pobudzać, prowokować	nawoływać, podżegać
silahlandırmak halk	uzbroić (w broń) naród, lud, ludność, ludzie,	zapewniać, udostępniać broń ludzie, ludność (grupa), ludność (cywilna), Naród ⁴⁸⁶
azmettiren sıfatıyla	podżegający tytułem	podżeganie ⁴⁸⁷ w granicach

Największą trudność stanowi znalezienie odpowiedniego ekwiwalentu dla wyrażenia *tahrikte bulunmak* oraz *tahrik etmek*. *Tahrik* oznacza ‘poruszanie, drażnienie, podniecanie, podjudzanie, podżeganie’. W definicji czynu zabronionego występuje w parze z czasownikiem *bulunmak* ‘znajdować się, odnajdywać się’ oraz *etmek* ‘robić czynić’. Pomimo zastosowania strony biernej w czasowniku *bulunmak* w powyższym zdaniu artykułu czasownik występuje w stronie czynnej. Możemy stwierdzić, że *tahrikte bulunmak* oraz *tahrik etmek* oznaczają ‘podżegać, podjudzać, pobudzać, prowokować’. Po porównaniu z terminami w kodeksie polskim odpowiadającym tej samej kategorii

⁴⁸⁵ Art 263 §1–3, KK.

⁴⁸⁶ Art. 133, KK.

⁴⁸⁷ Art. 19 § 1, ibidem: Sąd wymierza karę za podżeganie lub pomocnictwo w granicach zagrożenia przewidzianego za sprawstwo.

czynu zabronionego ustalić możemy odpowiedni ekwiwalent ‘podżegać’. Dla możliwie bliskiego zachowania struktury zdania języka źródłowego w przełożeniu na język docelowy zastosowane zostają oba ekwiwalenty. Dla sformułowania *onbeş yıldan yirmidört yıla* ‘od 15 lat do 24 lat’ w tłumaczeniu stosujemy technikę opuszczenia powtarzającego się wyrazu, która nie ma wpływu na zmianę znaczenie. Dla sformułowania *bu suçlara azmettiren sıfatıyla* zastosowana zostaje technika przeformułowania:

Podżeganie do przestępstwa

Artykuł 214-(1) Osoba, która publicznie podżega do popełnienia przestępstwa, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 15 lat.

(2) Osoba, która podżega do zabójstwa dostarczając broń części społeczeństwa przeciwko (jego) pozostałej części, podlega karze pozbawienia wolności od 15 do 24 lat.

(3) W przypadku dokonania przestępstw, które stanowią podstawę czynu, osoba nawołująca (do popełnienia czynu), zostaje ukarana za podżeganie w granicach zagrożenia przewidzianego za sprawstwo.

Analizując powyższe przykłady stwierdzam, że po ustaleniu możliwych ekwiwalentów terminów zastosowanych w treści artykułów tekstu ustawy najlepszą metodą kontroli ekwiwalentu w tłumaczeniu tekstu ustawy jest bez wątpienia porównanie tekstów paralelnych. Należy zwrócić szczególną uwagę na to, że niektóre z przestępstw muszą zostać rozpatrzone w kontekście ustaw odnoszących się do innych gałęzi prawa oraz rozporządzeń dodatkowych, np. artykuły kodeksu cywilnego dla ustalenia ekwiwalentu terminu niepełnoletni w przypadku przestępstwa *reşit olmayanla cinsel ilişki*⁴⁸⁸ ‘obcowania płciowego z osobą niepełnoletnią’ czy też dla czynu *usulsüz ölü gömülmesi* ‘chowanie zmarłych niezgodnie z procedurą’. Najlepszym rozwiązaniem translacyjnym jest zastosowanie techniki tłumaczenia funkcjonalnego, techniki tłumaczenia funkcjonalnego opisowego, a także techniki przeformułowania kategorialnego.

Tab. 5. Proponowane ekwiwalenty tytułów przestępstw

Turecki Kodeks Karny	Polski Kodeks Karny
açığa imzanın kötüye kullanılması	podpis in blanco w niewłaściwym celu
adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs	próba wpłynięcia na proces karny
adliyeeye karşı suçlar	przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości
aile düzenine karşı suçlar	przestępstwa przeciwko porządkowi rodzinnemu

⁴⁸⁸ Art. 104 § 1-3, TKK.

Turecki Kodeks Karny	Polski Kodeks Karny
aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali	naruszenie obowiązków wynikających z prawa rodzinnego
akıl hastası üzerindeki bakım ve gözetim yükümlülüğünün ihlali	zaniedbanie odpowiedzialności związanej z opieką i nadzorem
anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar	przestępstwa przeciwko porządkowi konstytucyjnemu i jego działaniu
anayasayı ihlal	naruszenie konstytucji
askerî komutanlıkların gasbı	zajęcie jednostek wojskowych
askerî tesisleri tahrip ve düşman askerî hareketleri yararına anlaşma	porozumienie dla korzyści wrogich działań wojskowych i zniszczenia jednostek wojskowych
askerî yasak bölgelere grime	Wejście na zakazane tereny wojskowe
askerleri itaatsizliğe teşvik	nakłanianie do niesubordynacji wojskowej
atom enerjisi ile patlamaya sebebiyet verme	spowodowanie wybuchu przy użyciu energii atomowej
banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması	niewłaściwe użycie karty kredytowej lub bankowej
başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine grime	wstąpienie do zakładu karnego lub aresztu za kogoś innego
başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması	użycie dokumentu lub informacji z dokumentu należących do kogoś innego
bedelsiz senedi kullanma	użycie bezwartościowego weksla
bilgi vermeme	nieudzielenie informacji
bilgişim alanında suçlar	przestępstwa w zakresie informatyki
bilgişim sistemine grime	wejście do system informatycznego
birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören	wiełożęństwo, bigamia, uroczystość religijna
bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti	handel nieświeżymi lub zamienionymi produktami lub lekarstwami
bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma	zachowania sprzeczne z zasadami dotyczącymi zapobiegania chorobom zakaźnym
cebir	przymus
cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar	przestępstwa przeciwko nietykalności płciowej
cinsel saldırı çocukların cinsel istismarı	doprowadzenie do obcowania płciowego lub poddania się innym czynnościom seksualnym, zgwałcenie (art. 197)
cinsel taciz	poddanie się innej czynności seksualnej
cumhurbaşkanına hakaret	znieważenie prezydenta
cumhurbaşkanına suikast ve fiilî saldırı	zamach i czynna napaść na Prezydenta
çevrenin kasten kirletilmesi	umyślne zanieczyszczenie środowiska
çevrenin taksirle kirletilmesi	nieumyślne zanieczyszczenie środowiska
çevreye karşı suçlar	przestępstwa przeciw środowisku
çocuğun kaçırılması ve alıkonulması	porwanie i zatrzymanie dziecka
çocuğun soybağını değiştirme	zmiana pochodzenia dziecka
çocuk düşürme	przerwanie ciąży
çocuk düşürtme	doprowadzenie do przerwania ciąży
çocuk düşürtme, düşürme veya kısırlaştırma	doprowadzenie do przerwania ciąży, aborcja lub doprowadzenie do bezpłodności
devlet güvenliği ile ilgili belgeleri elinde bulundurma	posiadanie dokumentów związanych z bezpieczeństwem państwa

Turecki Kodeks Karny	Polski Kodeks Karny
devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk	przestępstwa przeciwko tajemnicom państwowym i szpiegostwo
devlet sırlarından yararlanma, Devlet hizmetlerinde sadakatsizlik	czepkanie korzyści z tajemnic państwowych, nielojalność w służbie państwu
devlete karşı savaşa tahrik	podżeganie do wojny z państwem
devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak	niszczenie jedności i całości państwa
devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlar	przestępstwa przeciwko symbolom niezawisłości państwa i szacunku wobec organów państwowych
devletin egemenlik alametlerini aşığılama	obraza symboli niezaleźności Państwa
devletin güvenliğine ilişkin belgeler	dokumenty związane z bezpieczeństwem państwa
devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etme	pozyskiwanie informacji dotyczących bezpieczeństwa państwa
devletin güvenliğine karşı suçlar	przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu państwa'
devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin bilgileri açıklama	ujawnianie informacji dotyczących politycznych korzyści i bezpieczeństwa państwowego
dilencilik	żebractwo
dolandırıcılık	oszustwo
düşman devlete maddi ve mali yardım	Pomoc materialna i finansowa wrogiemu państwu
düşmandan unvan ve benzeri payeler kabulü	przyjęcie tytułów i podobnych części od wroga
düşmanla işbirliği yapmak	współpraca z wrogiem
edimin ifasına fesat karıştırma	oszustwo przy wykonywaniu zobowiązania
eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi	utrudnianie prawa do edukacji i nauki
ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar	przestępstwa dotyczące ekonomii, przemysłu i handlu
eziyet	nękanie
fıyatları etkileme	zmowa cenowa
fuhuş	prostytucja
genel ahlaka karşı suçlar	przestępstwa przeciwko ogólnej moralności/pryzwoitości
genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması	umyślne naraźanie bezpieczeństwa powszechnego na niebezpieczeństwo
genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması	nieumyślne naraźanie bezpieczeństwa powszechnego na niebezpieczeństwo
genel tehlike yaratan suçlar	przestępstwa stwarzające ogólne niebezpieczeństwo
genital muayene	badanie genitalne
gerçeęe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık	poświadczenie biegłego lub tłumacza niezgodne z prawdą
gizli kalması gereken bilgileri açıklama	ujawnianie informacji poufnych
gizliliğın ihlali	naruszenie poufności
görev sırasında din hizmetlerini kötüye kullanma	uzywanie obowiązków religijnych w trakcie pełnienia funkcji do złych celów
göreve ilişkin sırrın açıklanması	ujawnienie tajemnicy związanej z zajmowanym stanowiskiem
görevi kötüye kullanma	niewłaściwe użycie obowiązków

Turecki Kodeks Karny	Polski Kodeks Karny
görevi yaptırmamak için direnme	opieranie się przed wykonywaniem obowiązków
gürültüye neden olma	powodowanie hałasu
güveni kötüye kullanma	niewłaściwe wykorzystanie zaufania
haberleşmenin gizliliğini ihlal	naruszenie poufności komunikacji
hak kullanımını ve beslenmeyi engelleme	uniemożliwienie skorzystania z przysługującego prawa i żywienia
hakaret	zniewaga
hakkı olmayan yere tecavüz	bezprawne włamanie
halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit	groźby mające na celu wywołanie strachu i paniki w społeczeństwie
halkı askerlikten soğutma	zniechęcanie narodu do służby wojskowej
halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama	podżegania narodu do nienawiści lub publicznego znieważania'
hayasızca hareketler	bezwstydne zachowania
hayata karşı suçlar	przestępstwa przeciwko życiu
hayvanın tehlike yaratabilecek şekilde serbest bırakılması	wypuszczenie zwierzęcia w sposób stwarzający niebezpieczeństwo
hırsızlık	kradzież
hileli iflâs	oszustwo upadłościowe
hükûmete karşı suç	przestępstwa przeciwko rządowi
hükümlü veya tutukluların ayaklanması	bunt skazanego lub zatrzymanego
hükümlü veya tutuklunun kaçması	ucieczka skazanego lub zatrzymanego
hürriyete karşı suçlar	przestępstwa przeciwko wolności
ibadethanelere ve mezarlıklara zarar verme	uszkodzenie miejsc kultu i cmentarzy
iftira	pomówienie
ihaleye fesat karıştırma	zmowa przetargowa
imar kirliliğine neden olma	przyczynianie się do zaburzenia planu zagospodarowania
infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokmak	wprowadzanie zakazanych przedmiotów do zakładu karnego lub aresztu
insan kaçakçılığı ve insan ticareti	przemyt nielegalnych uchodźców oraz handlu ludźmi
insan üzerinde deney	eksperymenty na ludziach
inşaat veya yıkımla ilgili emniyet kurallarına uymama	nieprzestrzeganie zasad bezpieczeństwa związanych z budową lub rozbiórką budowlaną
intihara yönlendirme	podżeganie do zabójstwo
irtikap	wymuszenie
işaret ve engel koymama	nieustawienie znaku i przeszkody
işkence	tortura
işkence ve eziyet	tortura i nękanie
kaçmaya imkan sağlama	umożliwienie uciezki
kamu barışına karşı suçlar	przestępstwa przeciwko pokojowi publicznemu
kamu görevine ait araç ve gereçleri suçta kullanma	użycie do przestępstwa narzędzi urządzeń należących do funkcjonariusza publicznego
kamu görevinin terki veya yapılmaması	porzucenie lub niewypełnianie funkcji publicznej
kamu görevinin usulsüz olarak üstlenilmesi	bezprawne objęcie urzędu publicznego
kamu görevlisinin suçu bildirmemesi	niewiadomienie o przestępstwie przez funkcjonariusza publicznego

Turecki Kodeks Karny	Polski Kodeks Karny
kamu görevlisinin ticareti	handel funkcjonariusza publicznego
kamu Güvenine Karşı Suçlar	przestępstwa przeciwko porządkowi (bezpieczeństwu publicznemu)
kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlar	przestępstwa przeciwko zaufaniu do administracji publicznej i jej działaniu
kamunun sağlığına karşı suçlar	przestępstwa przeciwko zdrowiu publicznemu
kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma	przyczynianie się do niedostępności rzeczy użyteczności publicznej
kanuna aykırı eğitim kurumu	sprzecznaz z prawem instytucja edukacyjna
kanunlara uymamaya tahrik	podżeganie do nieprzestrzegania prawa
karşılıksız yararlanma	brak wzajemnej korzyści
kasten öldürme	zabójstwo umyślne
kasten yaralama	umyślne uszkodzenie ciała
kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgedeki sabit platformların işgali	zajęcie platform stałych w obszarze kontynentalnym lub wolnych strefach ekonomicznych
kıymetli damgada sahtecilik	falszowanie pieczęci wartościowych
kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması	podsluchiwanie i nagrywanie rozmów pomiędzy osobami
kişilere karşı suçlar	przestępstwa przeciwko osobom
kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde ilaç yapma veya satma	produkcja lub sprzedaż lekarstw, które mogą narażać życie lub zdrowie osób
kişilerin malları üzerinde usulsüz tasarruf	bezprawne rozporządzanie cudzą własnością
kişinin hatırasına hakaret	zniewaga pamięci o osobie
kişisel verilerin kaydedilmesi	rejestrwanie danych osobowych
kişiyi hürriyetinden yoksun kılma	pozbawienie wolności osoby
koruma, gözetim, yardım veya bildirim yükümlülüğünün ihlali	zaniedbanie powinności ochrony, opieki, pomocy lub zgłoszenia
kötü muamele	złe traktowanie
kullanma hırsızlığı	kradzież przywłaszczenia
kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak	kupno, przyjęcie lub posiadanie środków pobudzających lub odurzających dla użytku lub też stosowanie środków pobudzających lub odurzających
kumar oynanması için yer ve imkan sağlama	organizowanie miejsca do uprawiania hazardu
mal veya hizmet satımından kaçınma	unikanie sprzedaży towarów lub usług
mala zarar verme	uszkodzenie mienia
malvarlığına karşı suçlar	przestępstwa przeciwko mieniu
millete ve devlete karşı suçlar ve son hükümler	przestępstwa przeciwko narodowi i państwu
milli savunmaya karşı suçlar	przestępstwa przeciwko obronie narodowej
muhafaza görevini kötüye kullanma	wykorzystanie powierzonej funkcji ochrony w niewłaściwy sposób
muhafızın görevini kötüye kullanması	niewłaściwe wykonanie obowiązku strzeżenia
mühür bozma	zerwanie pieczęci
mühürde sahtecilik	falszowanie pieczęci
müstehcenlik	nieprzyzwoitość
neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence netice	oznacza skutek następstwo, tortury ze szczególnym okrucieństwem zamierzone

Turecki Kodeks Karny	Polski Kodeks Karny
nitelikli hırsızlık	kradzież kwalifikowana
nüfuz ticareti	płatna protekcja
organ veya doku ticareti	handel organami lub tkankami
özel belgede sahtecilik	fałszowanie w dokumentach poufnych
özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek	ingerencja, niszczenie lub zatajanie dokumentów poufnych
özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar	przestępstwa naruszenia życia prywatnego i jego poufności
özel hayatın gizliliğini ihlal	naruszenie poufności życia prywatnego
özel işaret ve kıyafetleri usulsüz kullanma	stosowanie oznaczeń i odzieży specjalnej niezgodnie z przepisami
parada sahtecilik	fałszowanie pieniędzy
radyasyon yayma	narażanie na promieniowanie
resmen teslim olunan mala elkonulması ve bozulması	przywłaszczenie i zniszczenie mienia oficjalnie zwróconego
resmî belgede sahtecilik	fałszowanie oficjalnych dokumentów
resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan	fałszywe oświadczenie przy sporządzaniu oficjalnego dokumentu
resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek	ingerencja, niszczenie lub zatajanie oficjalnych dokumentów
reşit olmayanla cinsel ilişki	obcowanie płciowe z osobą niepełnoletnią
rüşvet	łapówka
sağlık için tehlikeli madde temini	dostarczanie substancji niebezpiecznych dla zdrowia
sağlık mesleği mensuplarının suç bildirmemesi	niewywołanie o przestępstwie przez pracownika służby zdrowia
savaş zamanında emirlere uymama	niewykonywanie rozkazów w czasie wojny
savaşa yalan haber yayma	rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji w czasie wojny
seferberlikle ilgili görevin ihmali	zaniedbanie obowiązków związanych z mobilizacją
ses veya görüntülerin kayda alınması	nagrywanie dźwięku lub obrazu
silâh sağlama	zapewnianie zbrojenia
silâhli örgüt	organizacja zbrojna
sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme	zablokowanie systemu, ingerencja, zmiana lub zniszczenie danych
siyasal veya askerî casusluk	szpiegostwo polityczne lub wojskowe
soykırım ve insanlığa karşı işlenmiş suçlar.	przestępstwa popełnione przeciwko ludzkości oraz ludobójstwo
suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme	niszczenie, ukrywanie lub zamiana dowodów przestępstwa
suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi	przyjęcie lub zakup przedmiotu przestępstwa
suç için anlaşma	porozumienie w sprawie popełnienia przestępstwa
suç işlemek amacıyla örgüt kurma	założenie zorganizowanej grupy przestępczej w celu popełnienia przestępstwa
suç işlemeye tahrik	podżeganie do popełnienia przestępstwa
suç uydurma	fałszywe zawiadomienie o przestępstwie
suç üstlenme	przyjęcie na siebie winy
suçluyu kayırma	pomoc przestępcy

Turecki Kodeks Karny	Polski Kodeks Karny
suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama	pranie wartości majątkowych pochodzących z przestępstwa
suçu bildirmeme	niepowiadomienie o przestępstwie
suçu ve suçluyu övme	pochwała przestępstwa i przestępcy
şantaj	szantaż
şapka ve Türk harfleri	wydłużenie samogłoski i tureckie znaki
şerefe karşı suçlar	przestępstwa przeciwko godności
şirket veya kooperatifler hakkında yanlış bilgi	nieprawdziwe informacje o firmie (spółce) lub spółdzielni
taksirle öldürme	nieumyślne zabójstwo
taksirli iflas	nieumyślne bankructwo
tefecilik	lichwa
tehdit	groźba
tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el değiştirmesi	posiadanie lub przekazywanie niebezpiecznych materiałów bez zezwolenia
temel millî yararlaraya karşı faaliyette bulunmak için yarar sağlama	zapewnianie korzyści w celu uczestnictwa w działaniach przeciwko podstawowym korzyściom narodowym(państwowym)
terk	porzucenie
ticarî sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması	ujawnianie informacji lub dokumentów zawierających tajemnicę handlową, tajemnicę bankową lub tajemnicę klienta
trafik güvenliğini tehlikeye sokma	narażanie na niebezpieczeństwo bezpieczeństwa drogowego
tutuklu, hükümlü veya suç delillerini bildirmeme	niezgłoszenie zatrzymanego, skazanego lub dowodów przestępstwa
Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama	obraza narodu tureckiego, Państwa Republiki Turcji, instytucji i organów państwowych
Türkiye Cumhuriyeti hükûmetine karşı silâhlı isyan	powstanie zbrojne przeciwko rządowi Republiki Turcji
ulaşım araçlarına veya sabit platformlara karşı suçlar	przestępstwa przeciwko środkom transportu i platformom stałym
ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması	porwanie i zajęcie środków transportu
uluslararası casusluk	szpiegostwo międzynarodowe
usulsüz ölü gömülmesi	chowanie zmarłych ⁴⁸⁹ niezgodnie z procedurą
uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti	produkcja i handel środkami pobudzającymi lub odurzającymi
uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma	ułatwianie użytkowania środków pobudzających lub odurzających
verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme Verileri yok etmeme	przekazywanie lub pozyskiwanie danych niezgodnie z prawem niszczenie danych
vücut dokunulmazlığına karşı suçlar	przestępstwa przeciwko nietykalności cielesnej
yabancı devlet aleyhine asker toplama	Zbieranie wojska przeciwko obcemu państwu
yabancı devlet başkanına karşı suç	przestępstwo przeciwko zarządzającemu obcym państwem
yabancı devlet bayrağına karşı hakaret	zniewaga flagi obcego państwa

⁴⁸⁹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2020 r., poz. 1740), zob. także: Czyn niedozwolony, Ograniczone prawa rzeczowe.

Turecki Kodeks Karny	Polski Kodeks Karny
yabancı devlet temsilcilerine karşı suç	przestępstwa przeciwko przedstawicielom obcego państwa
yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı suçlar ⁴⁹⁰	przestępstwa przeciwko stosunkom z państwami obcymi
yabancı hizmetine asker yazma, yazılma	zapis żołnierzy lub zaciąganie się do obcych służb wojskowych
yağma	rozbój, kradzież rozbójnicza
yalan tanıklık	złożenie fałszywych zeznań
yalan yere yemin	fałszywe złożenie zeznań
yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi	niedopełnienie obowiązku pomocy lub zgłoszenia
yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs	próba wpłynięcia na osobę pełniącą funkcję sędowniczą biegłego lub tłumacza
yasak cihaz veya programlar	zakazane urządzenia lub programy
yasaklanan bilgileri açıklama	ujawnianie informacji niejawnych
yasaklanan bilgileri siyasal veya askerî casusluk maksadıyla açıklama	ujawnianie informacji niejawnych w celu szpiegostwa politycznego lub wojskowego
yasaklanan bilgileri temin	pozyskiwanie informacji zakazanych
yasaklanan bilgilerin casusluk maksadıyla temini	pozyskiwanie informacji zakazanych w celu szpiegostwa
yasama organına karşı suç	przestępstwa przeciwko organom ustawodawczym
zehirli madde imal ve ticareti	produkcja i handel środków trujących
zehirli madde katma	dodawanie trujących środków
zimmet	defraudacja
zor kullanma yetkisine ilişkin sınıırın aşılması	przekroczenie granic zastosowania przymusu

Źródło: opracowanie własne na podstawie tekstów paralelnych ustaw polskich i tureckich kodeksów karnych.

7.2. Analiza języka postępowania sądowego w oparciu o terminologię

Pojęcie terminologii rozumiane jest jako zbiór terminów w określonej dziedzinie nauki, techniki lub działalności zawodowej człowieka (Pieńkos 2003: 203).

„There are three key notions associated with terminology, namely concept, definition and term. Essentially, concepts are units of thought that are used to organize our knowledge and perceptions of the world around us. Moreover, we tend to understand concepts not in isolation but rather in relations to other concepts, in a structured system”

(Bowker 2009 za Wright: 1997)⁴⁹¹.

Lizisowa (2018) zwraca uwagę na zjawisko segmentacji wypowiedzi, dzięki któremu możemy, poprzez założenie określonego aparatu teoretycznego lingwistki oraz

⁴⁹⁰ karşılıklılık koşulu ‘zasada wzajemności’.

⁴⁹¹ Bowker, Lynn. *Terminology* w: Baker, Mona, Saldanha, Gabriela. ed. (2011). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London: Routledge.

innych nauk, wyodrębnić niebezpośrednie elementy i relacje językowe w terminach i pojęciach logicznych (Lizisowa 2018: 53).

„Termin prawny jest nazwą (znakiem) danego pojęcia instytucji prawnej jako elementu określonego systemu prawnego. Definicja pojęcia szeroko rozumianej instytucji prawnej odnosi się zazwyczaj do osoby, instytucji, stosunku prawnego czynności lub trybu postępowania. Z punktu widzenia językowego elementami takiej definicji może więc być zarówno rzeczownik lub grupa rzeczownikowa, jak i czasownik lub grupa czasowników”

(Kierzkowska 2008: 21).

W przypadku terminów prawnych istotne jest ustalenie definicji w tekstach normatywnych. Akty normatywne powinny definiować określenie w przypadku, kiedy jest ono wieloznaczne, nieostre, powszechnie niezrozumiałe lub istnieje potrzeba ustalenia jego nowego znaczenia (Morawski 2016: 120–121). W przypadku znaczenia pojęć prawnych, terminy złożone uznawane są za bardziej precyzyjne w oddawaniu ich znaczenia. Mogą być zarówno kombinacją terminów i terminów, jak również terminów i nie terminów (Jopek-Bosiacka 2012: 31). Jak pisze za Hałas (1995: 72–90) Jopek-Bosiacka, większość terminów złożonych zawiera przynajmniej dwa terminy proste, natomiast maksymalna liczba elementów składowych wynosi 4. Terminy złożone z czterech lub więcej elementów, najczęściej zbudowanych z form rzeczownikowych i przymiotnikowych, odzwierciedla struktura $(x+y) + (z+t)$ lub $(x+y) + (z+t, s)$ (Jopek-Bosiacka 2012: 31). Jopek-Bosiacka (2012) zwraca uwagę na wagę „wierności semantycznej”, która w tłumaczeniu tekstów prawnych ma znacznie większe znaczenie niż w przypadku tłumaczenia innych tekstów specjalistycznych (Jopek-Bosiacka 2012: 30). W przekładzie danego tekstu lub tekstów z obrębu tej samej dziedziny należy konsekwentnie stosować jeden wybrany ekwiwalent terminu prawnego, zgodnie z zasadą techniki prawodawczej, że „do jednakowych pojęć używa się jednakowych określeń, zaś różnych pojęć nie oznacza się tymi samymi określeniami (Jopek-Bosiacka 2012: 30). Jak słusznie zauważa Matulewska, jedną z największych trudności sprawia tłumaczom ustalenie, czy dany termin lub syntagma należą do języka prawa, potocznego, czy też nawet literackiego (Matulewska 2008: 61).

7.2.1. Archaizmy i zapożyczenia

Wpływ języka arabskiego i perskiego na język turecki w dużej mierze rozpoczął się w X wieku wraz z rozpowszechnianiem się wśród Turków religii islamu. Do języka tureckiego zaczęły przenikać zarówno terminy związane bezpośrednio z religią, jak i terminy odnoszące się do życia codziennego (İmer 1998: 36). Przykłady wpływów z języka arabskiego i perskiego pojawiły się w pierwszych dziełach tworzonych w duchu islamu. W słynnym utworze *Kutadgu Bilig*, pochodzącym z okresu języka karachańskiego, oprócz słownictwa religijnego *müslüman*⁴⁹² ‘muzułmanin’, *kâfir* ‘innowierca’, *haram*⁴⁹³ ‘haram’, *helâl* ‘helal’, *iman* ‘wiara’, *dua* ‘modlitwa’ pojawiły się terminy, takie jak *düşman* ‘wróg’, *hakikat* ‘prawda’, *halk* ‘ludność’, *edep* ‘przyzwoitość’, *devlet* ‘państwo’, *ayıp* ‘wstyd, hańba’, *kıymet* ‘wartość, znaczenie’, *siyaset* ‘polityka’, *hal* ‘stan, sytuacja, położenie’ (İmer 1998: 36). W innych dziełach, pochodzących z okresu karachańskiego, szczególną uwagę przyciąga fakt, że słowa pochodzące z języka arabskiego i perskiego występują wspólnie ze słownictwem turkijskim. Stosowanie wyrazów zapożyczonych w parze z wyrazami tureckimi niejednokrotnie prowadziły do zjawiska redundancji (İmer 1998: 37–38). Od XVIII wieku, wraz z przyjmowaniem się w Turcji nowej wiedzy medycznej, nowych zagadnień politycznych i prawnych, tłumaczeń na język turecki oraz opracowań z różnych dziedzin nauki, pojawiła się duża potrzeba ustalenia ekwiwalentów dla terminów specjalistycznych (Levend 2010: 73). Stosowano trzy metody dla znajdowania właściwego odpowiednika:

- a) przyjmowanie terminu łacińskiego;
- b) odniesienie do języka arabskiego, a w przypadku braku stosownego odpowiednika tworzenie nowego słowa zbudowanego na rdzeniu arabskim;
- c) poszukiwanie odpowiednika w języku tureckim (Levend 2010: 73).

Pierwszym zapożyczeniem z europejskiego kręgu językowego, które użyte zostało w roku 1789 było słowo *statusquo*:

İlk alınanan kelimenin “statusquo” olduğunu Sait Paşa, Gazeteci Lisani adli eserinde kaydeder. Bu kayda göre 1789 savaşıdan sonra barış görüşmelerine memur edilerek komisyonda bulunan Kazasaker Tatırık Abdullah Efendi, bu deyimini “Meclis-i vükelâ” da kullanmış ve “reisü’l-küttab” a yazdığı tezkireye de koymuştur. “Statusquo” kelimesinden 50 yıl sonra “politique” ve “diplomatie” kelimeleriyle maliyeye ait

⁴⁹² Pisownia podanych przykładów odzwierciedla dzisiejszą wymowę turecką, wymowa karachańska była inna.

⁴⁹³ Z ar. *haram* ‘zakazany’; w prawie muzułmańskim jedna z pięciu kategorii czynów zakazanych.

“*empirant*” ve “*avance*” gibi kelimelerin dilimize girdiğini yine aynı eser kaydetmektedir (Levend 2010: 72).

W analizie jedynej wydanej za czasów państwa osmańskiego konstytucji *Kânûn-ı Esâsî* wyrazy pochodzenia obcego, które przyjęły sufiksy tureckie uznane zostały za słowa tureckie (Özdemir 2014: 30), co miało również swoje przełożenie na przyjmowanie wyrazów pochodzenia obcego jako tureckich w przyszłości. Wiedza ta jest niezbędna do zrozumienia procesu powrotu językowego „do rdzeni tureckich”.

Jednym z pierwszych zadań, które uznał za najistotniejsze Atatürk, było przejście z alfabetu arabsko-perskiego na alfabet łaćniński. 3 lutego 1928 roku nakazał, aby kazania na nabożeństwach piątkowych w meczetach odbywały się w języku tureckim (Lewis 1999: 64). W roku 1932 powołał *Türk Dili Tetkik Cemiyeti*, który 4 lata później stał się Instytutem Języka Tureckiego *Türk Dil Kurumu*. Jednym z pierwszych zadań Instytutu, który ma na celu regulowanie oraz standaryzację języka tureckiego, było sporządzenie listy terminów filozoficznych i naukowych pochodzących z języka arabskiego oraz francuskiego i wyznaczenie badaczy, którzy w ich miejsce znaleźliby odpowiednie terminy w języku tureckim (Lewis 1999: 70). Przy czym, mówiąc o terminach w języku tureckim, należy zaznaczyć, że twórcy reformy językowej mieli na myśli leksemy pochodzące z całego świata turkijskiego, także te pochodzące jeszcze z tradycji przedislamskiej. Wysiłek w kierunku uproszczenia języka przełożył się w oczywisty sposób również na język prawa. Najliczniejsze zapożyczenia w tureckim języku prawa pochodzą z języka arabskiego oraz perskiego, jako między innymi efekt kształtowania się prawa w środowisku, które opierało się na korzeniach wywodzących się z tradycji islamu (Aydemir 2010: 24). W okresie przedrepublikańskim ilość wyrazów pochodzenia tureckiego była minimalna, co powodowało olbrzymie trudności w rozumieniu tekstów. Reforma uproszczeniowa spowodowała, że skomplikowane powiązania prawne, terminy i wyrażenia w dużej mierze zastąpione zostały różnorodnością słownictwa wywodzącego się z rdzeni tureckich (Aydemir 2010: 22).

„W roku 1934 prawie 160 terminów pochodzenia obcego zostało zaproponowane do zastosowania dla nowo utworzonych terminów”

(Aydemir 2010:25).

Nowe państwo tureckie, które obrało sobie za cel „wzniesienie się ponad współczesne cywilizacje” dla lepszego przeprowadzenia nacjonalizacji języka, sięgnęło do źródeł opierających się na potocznej mowie ludowej, dialektach i tekstach historycznych (Özdemir 2014: 35). Co istotne, jak zauważa Aydemir, podając za

Röhrbornem „akceptowalność nowo utworzonego słownictwa włącznie z wzorcem jego utworzenia, zależy od tego, czy zostało ono utworzone według tych samych zasad jak inne podobne do niego słowa, czyli jeśli mówca i słuchacz są w stanie od razu rozpoznać zasadę utworzenia słowa, mogą w prosty sposób zrozumieć znaczenia nowych słów utworzonych zgodnie z tą samą zasadą (Aydemir 2010 za Röhrborn 1996: 175). Zasada ta nie została jednak zastosowana w planach reform językowych w latach 30. i 40., co zaskutkowało utworzeniem wielu sztucznych tworów sprzecznych z zasadami języka naturalnego (Aydemir 2010: 23).

Archaizmy stanowią w dalszym ciągu dużą część tureckiego języka prawa. Instytut Języka Tureckiego od wielu lat próbuje zminimalizować naleciałości wynikające z uwarunkowań historycznych. Analizując jednak współczesne ustawy oraz akta sądowe, dochodzimy do wniosku, że o ile proporcje wyrażen pochodzenia obcego wobec współczesnych wyrażen wprowadzanych po dokonaniu zmian zmieniły się diametralnie, o tyle archaiczne terminy wciąż mają swoje zastosowanie. Dla lepszego przedstawienia powyższego zagadnienia poniżej przedstawiam analizę art. 219 tureckiego kodeksu karnego wraz z pochodzeniem zastosowanych terminów oraz ekwiwalentami stosowanymi w języku powszechnym:

vazife ve salahiyeti takbih ve tezyife

‘krytyka i zakłócanie obowiązków i funkcjonowania’

Yukarıdaki fikrada gösterilen kimselerden biri işbu sıfattan bilistifade hükümetin idaresini ve kanun ve nizam ve emirleri ve dairelerden birine ait olan vazife ve salahiyeti takbih ve tezyife veya halkı kanunlara yahut hükümet emirlerini icraya veya memuru memuriyetinin vazifesi icabına) karşı itaatsizliğe tahrik ve teşvik edecek olursa üç aydan iki seneye kadar hapse ve adlî para cezası ve en veya muvakkaten bilfil ve aidatını almaktan memnuiyetine hükmolunur⁴⁹⁴.

(1)	ar. <i>fikra</i>	‘paragraf’
(2)	ar. <i>sıfat</i>
praw.	‘przymiotnik’
‘tytuł’
(3)	ar. <i>bilistifade</i>	‘dla korzyści’

⁴⁹⁴ ‘Ktokolwiek wskazany w powyższym paragrafie, osiągnący korzyść z powyższego tytułu, krytykuje administrację rządową, narusza prawo i porządek polecenia oraz zadania należące do jednej z izb i ich funkcjonowanie, lub też podżega i nakłania lud do sprzeciwu przeciwko prawom, wykonywaniu poleceń rządu lub też zadaniom funkcjonariusza publicznego podlega karze więzienia od trzech miesięcy do dwóch lat i grzywny, stałemu lub tymczasowemu odebraniu praw do wykonywania tego obowiązku, czerpania z niego korzyści i odbierania należności’ (tłum. M.K.).

- tur. yararlanarak
- (4) ar. *hükümet* ‘rząd, władza’
- (5) ar. *idare* ‘zarządzanie, administracja’
- (6) ar. *nizam* ‘ład, porządek’
- tur. *düzen*
- (7) ar. *emir* ‘rozkaz, nakaz’
- (8) ar. *daire* ‘mieszkanie, izba’
- (9) ar. *vazife* ‘zadanie, obowiązek’
- tur. *görev, ödev*
- (10) ar. *salahiyet* ‘bycie odpowiednim, ważnym, wystarczającym; uprawnienia’
- tur. *uygun olma, işe yararlık, geçerlilik, yeterlik; yetki*
- (11) ar. *takbih* ‘obwinianie, potępienie’
- tur. *ayıplama, kınama*
- (12) ar. *tezyif* ‘fałszowanie, naruszanie’
- tur. *sahtesini yapma, bozma, kalpazanlık yapma*
- (13) ar. *icra* ‘wykonanie, przeprowadzenie’
- (14) ar. *icap* ‘konieczność’
- tur. *gereklilik*
- (15) ar. *itaatsizlik* (ar. *itaat*) ‘nieposłuszeństwo’
- tur. *söz dinlemez, buyruk dinlemez, kendi başına buyruk olan (kimse)*
- (16) ar. *tahrik* ‘podżeganie’
- (17) ar. *teşvik* ‘zachęta’
- (18) ar. *müebbeden* ‘wiecznie; dożywotnio’
- tur. *sürekli olarak, sonsuza kadar*
- (19) ar. *muvakkaten* ‘tymczasowo’
- tur. *sadece belli bir zamana mahsus olan, gelip geçici olan şey*
- (20) ar. *bilfiil* ‘czynnie; rzeczywiście, faktycznie’
- tur. *eylemli olarak, kendi ele alarak, eylemi yaparak*
- (21) ar. *menfaat* ‘korzyść’ (tur. *çıkart, yarar*)

Archaiczne zapożyczenia wciąż obecne są w nazewnictwie terminów prawnych.

Podzielić je można na dwie grupy.

Terminy, które przyjęły się i są używane języku potocznym:

- (1) *tedbir* ‘środek zapobiegawczy’

(2)	<i>wakıf</i>	‘wakf’ (fundacja religijna w islamie)
(3)	<i>mahsup</i>	‘obliczony, dodany do rachunku, wpisany’
(4)	<i>fuhuş</i>	‘prostytucja’
(5)	<i>maktul</i>	‘zabity’ (ofiara przestępstwa)

Terminy posiadające swoje definicje określone w ustawie:

(1)	<i>itiyadi (suç)</i>	‘zwyczajowy’ ⁴⁹⁵ ,
praw.
(2)	<i>eşya müsaderesi</i>	‘przepadek mienia’
(3)	<i>suça iştirak</i>	‘współdział w przestępstwie’
(4)	<i>suçta tekerrür</i>	‘recydywa’
(5)	<i>mükerrirlerin mahkûm olduđu</i>	‘wyrok skazujący (dla) recydywistów’
(6)	<i>cezanın infazi</i>	‘wykonanie, egzekucja kary’
(7)	<i>müsadere hükümleri</i>	‘postanowienia dotyczące przypadku’
(8)	<i>tahkim usulü</i>	‘ugoda’ ⁴⁹⁶

Pochodzenia obcego są również spójniki stosowane w języku normatywnym *fakat* ‘ale, jednakże’; *veya*, pochodzące od arabskiego *ve* i perskiego *ya* oznaczające ‘lub też’; *hem* ‘również jednocześnie’; *yahut* (per.) ‘lub też’ oraz przysłowki zapożyczone występujące tylko w formacjach przysłówkowych, będących sufiksami obcymi, zakończone na nieakcentowane *-a*, *-an* lub *-en*, (Stachowski 2007:133), np. *münhasıran*.

Można jednoznacznie stwierdzić, że pomimo ścisłych kontaktów międzynarodowych, szczególnie charakterystycznych w obrębie Unii Europejskiej, które powodują znaczący wzrost zapożyczenia słownictwa zarówno potocznego, jak i specjalistycznego (Grzegorzczkova 2017: 142), zapożyczenia z języków europejskich w oficjalnym języku ustawodawcy w przypadku kodeksu karnego, poza nielicznymi wyjątkami powiązаныmi z terminami fachowymi, które są powiązane z konkretnymi dziedzinami (zob. rozdz. neologizmy), występują nielicznie.

Podsumowując stwierdzić można, że język tureckiego prawa karnego został zmodernizowany tylko w ramach zamiany terminów wywodzących się z języka arabskiego lub perskiego w zakresie zaakceptowanym przez Instytut Języka Tureckiego. TDK zatwierdził opisane wyżej przykłady, uznając, że pomimo iż stanowią

⁴⁹⁵ <https://sozluk.gov.tr/>.

⁴⁹⁶ *tahkim usulü* ‘ugoda’, oznaczająca rozwiązanie kwestii spornej przy pomocy wybranych przez zainteresowanych rozstrzygających *hakem* ‘sędziego’ w miejsce oficjalnych organów sądowych.

zapożyczenia, to z uwagi na powszechne stosowanie spełniają wymagania formalne do uznania ich za terminy tureckie i nie istnieje potrzeba ich zastępowania.

7.2.1.1. Niejednolitość pisowni terminów pochodzenia arabskiego i perskiego

Podkreślić należy, że choć język ustawodawcy stosowany w tekstach ustaw jest znacznie prostszy i ujednolicony, w dalszym ciągu nie jest pozbawiony pewnych nieścisłości. Daszek tzw. akcent przeciągły w tureckiej pisowni występuje w podwójnej roli. Po pierwsze stosowany jest jako znak zmiękczejący poprzedzające g k, np. *yegâne* ‘jedyny’, *kâr* ‘zysk’ oraz w zapożyczeniach arabskich i perskich. Po drugie ma zastosowanie jako znak oznaczający długość samogłoski -a, -u, -i wyłącznie w homonimach, w tym również w zapożyczeniach arabskich i perskich, włącznie z przyrostkiem -î. Powyższe zasady pisowni rzadko są przestrzegane. Zgodnie z zasadą przyjętą przez Radę Języka Tureckiego we współczesnym języku tureckim, w wyrazach, w których rdzeń jest turecki, nie ma samogłosek długich. Są one spotykane w zapożyczeniach z języka arabskiego i perskiego, natomiast nie wskazuje się na samogłoskę długą w pisowni⁴⁹⁷. Niestety zasada ta nie ma swojego przełożenia na praktykę i w przypadku tekstu ustawy o prawie karnym napotykamy na zapisy tego samego wyrazu zarówno w wersji z samogłoską długą, jak i w wersji uproszczonej. Dla przykładu w art. 80 TKK pojawia się wyrażenie *tâbi kılmak*, co oznacza ‘nakazywać, skłaniać, doprowadzać do ustępstwa’, ale to samo wyrażenie w art. 117/2 pojawia się w zapisie *tabi kılmak* bez zapisu samogłoski długiej *â*. Podobne przykłady pojawiające się w dwóch wersjach stanowi zapis *adli*⁴⁹⁸ – *adli*⁴⁹⁹ ‘sądowy, sędziowski’; *hâl*⁵⁰⁰ – *hal*⁵⁰¹ ‘stan’. Zapis samogłoski długiej jest niezwykle istotny, zwłaszcza w przypadku homonimów, np. *hâkim*⁵⁰² ‘sędzia’ – *hakim*⁵⁰³ ‘uczony, znawca, znający się’, przy czym *hakim* ‘sędzia’ pojawia się w zapisie bez samogłoski długiej w tekście kodeksu karnego aż sześć razy. Niejednolitość w zapisie powszechnie spotykana jest w tekstach szeroko rozumianych akt sądowych, a więc wszelkiego rodzaju protokołów, nakazów, aktów

⁴⁹⁷ *Kökeni Türkçe olan kelimelerde bugün uzun ünlü yoktur. Uzun ünlü, Arapça ve Farsçadan Türkçeye giren kelimelerde görülür: adalet (ada: let), beraber (bera:ber), ifade (ifa:de), kaide (ka:ide), numune (numu:ne), sade (sa:de), şair (şa:ir) vb. Ancak bu uzun ünlüler yazıda herhangi bir işaretle gösterilmez. <https://www.tdk.gov.tr/icerik/yazim-kurallari/uzun-unlu/>.*

⁴⁹⁸ Art. 271 § 1, TKK.

⁴⁹⁹ Art. 255 § 1, ibidem.

⁵⁰⁰ Art. 235 § 3, ibidem.

⁵⁰¹ Art. 235 § 5, ibidem.

⁵⁰² Art. 57 § 2, ibidem.

⁵⁰³ Art. 6 § 1 lit. d, ibidem.

oskarżenia, wyrokach czy uzasadnieniach. Oficjalne struktury pism sądowych obligatoryjnie muszą spełniać warunki, które stanowi ustawa. Obligatoryjność ta kończy się w miejscu, w którym język dokumentu zależy całkowicie od użytkownika języka, który go sporządza. W dalszym ciągu można napotkać więc opisane powyżej rozbieżności w zapisach terminów. Możliwe, że sytuacja ta ulegnie poprawie wraz z pokoleniowymi zmianami kadrowymi. Po części sytuacja ta spowodowana jest niejednorodnością w zapisach słowników ortograficznych, wydawanych i aktualizowanych przez Instytut Języka Tureckiego po 1980 r. (İmer 1998: 108). Po tej dacie nastąpił proces wstrzymania szybko postępującego planu ujednoczenia pisowni, co spowodowało ogromny chaos i podważyło zaufanie do autorytetu Instytutu, którym cieszył się do tej pory. Byli członkowie Instytutu założyli alternatywne Stowarzyszenie Języka *Dil Derneği*, ale z różnych przyczyn nie udało im się stworzyć instytucji, która byłaby w stanie podjąć się wykonania założeń planu językowego (İmer 1998: 108–109).

Tab. 6. Przykłady uproszczonych zapisów zapożyczeń

Zapis oryginalny	Zapis uproszczony	Ekwiwalent polski
hâkim	hakim	‘sędzia’
ibâret	ibaret	‘przykład’
ictimâ	içtima	‘zbiór, zgromadzenie’
kıt’â	Kıta	‘kontynent’
mahkûm	mahkum	‘skazany’
ma’nevî	manevi	‘niematerialny, duchowy, moralny’
me’mûr	memur	‘urzędnik’
müdâfa’a	müdafaa	‘obrona’
tâbi kılmak	tabi kılmak	‘nakazywać’
tâbi tutulmak	tabi tutulmak	‘nakazywać’
takdîrde	takdirde	‘w przypadku’

Źródło: opracowanie własne na podstawie tekstów ustawy o prawie karnym o nr 765 oraz o nr 5237 w języku polskim i tureckim.

7.2.2. Terminy o nieostrym znaczeniu i *faux-amis*

Terminy o nieostrym znaczeniu stanowią jedną z największych trudności w przekładzie prawa. Pojęciem ostrym określić można w języku prawa „pojęcie dookreślone znaczeniowo, semantycznie zamknięte, które w zupełny sposób określa kryteria stosowalności danego terminu” (Morawski 2016: 116). Pojęcie nieostre natomiast z uwagi na niepewność znaczeniową i niedookreślenie uniemożliwia rozstrzygnięcie, czy dany obiekt lub sytuacja podpada pod nie czy nie (Morawski 2016: 116). Ustalenie odpowiedniego ekwiwalentu na poziomie semantycznym zawsze powinno opierać się na porównaniu definicji określonych w tekstach paralelnych.

(1)	<i>iade</i>	‘zwrot’
	W tureckim kodeksie karnym występuje również w kontekście ‘wynagrodzenia, zadośćuczynienia’ <i>mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade</i> ‘dokładne zadośćuczynienie straty poniesionej przez społeczeństwo lub pokrzywdzonego, a w ramach pomocy prawnej pomiędzy państwami stosowane jest w znaczeniu <i>suçlu (şüpheli) iadesi</i> , czyli ‘ekstradycji skazanego lub podejrzanego’,	
(2)	<i>sanık</i>	‘podejrzany’,
(3)	<i>itiraz</i>	‘sprzeciw, odwołanie’,
(4)	<i>müşteki</i>	‘składający skargę, pokrzywdzony’,
(5)	<i>hüküm</i>	‘orzeczenie, wyrok’,
(6)	<i>karar</i>	‘wyrok, decyzja, postanowienie, orzeczenie’
(7)	<i>suç</i>	‘wina, przestępstwo, zbrodnia, czyn zabroniony, występki, przewinienie’.

Za terminy niejasne uznajemy również terminy złożone dwuczłonowe, np.:

(8)	<i>eşya müsaderesi</i>	‘przepadek mienia’ (x+y),
(9)	<i>etkin pişmanlık</i>	‘czynna skrucha’ (x+y),
(10)	<i>hükmün geri bırakılması</i>	‘warunkowe zawieszenie wykonania kary (x+y)

oraz wieloczłonowe, jak np.:

(11)	<i>ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası</i>	‘dożywotnia kara więzienia o zaostrzonym (rygorze)’(x+y)+(z+t),

- (12) *çocuklara özgü güvenlik tedbirleri* ‘środki zabezpieczające przypisane dzieciom’ (x+y)+(z+t),
- (13) *neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama* ‘ciężkie uszkodzenie ciała z uwagi na stopień uszczerbku na zdrowiu’ (x+y)+(z+t).

Kompletne *faux amis* rozumiane są jako wyrazy nieposiadające identycznego znaczenia ze znaczeniem odpowiadającym ich ekwiwalentowi lub innym ekwiwalentów graficznych funkcjonujących w innym języku (Pieńkos 2003: 189). Można powiedzieć, że granica przebiegająca pomiędzy różnymi typami *faux-amis* „dotyczy aspektu semantycznego, syntaktycznego lub morfologicznego” (Pieńkos 2003: 190). Pieńkos słusznie zauważa, że problem wyszczególnienia fałszywych przyjaciół *faux-amis* utrudniony jest przez polisemię, która powoduje, że „dwa wyrazy mogą być fałszywymi przyjaciółmi w jednym ze znaczeń danego wyrazu, podczas gdy nie są nimi w innym swym znaczeniu” (Pieńkos 2003: 187–188). Dla przykładu:

- (1) *iddia* w definicji słownikowej oznacza ‘twierdzenie, tezę, założenie, przypuszczenie, hipotezę, domniemanie’, ale w rozumieniu języka prawnego oznacza również ‘roszczenie, pretensję skargę, reklamację zażalenie’, w mowie potocznej jest też ‘zakładem’ (w znaczeniu o coś) natomiast *iddianame* w terminologii prawnej oznacza ‘akt oskarżenia’ (Kozłowska 2006: 421).
- (2) *özel* może oznaczać ‘specjalny, wyjątkowy’ lub ‘poufny’ – jako synonim słowa *gizli*, w związku z czym wyrażenie *özel konuşmalar* w zależności od kontekstu oddawać może znaczenie ‘wyjątkowej rozmowy’ lub ‘poufnej rozmowy’.
- (3) *ilişki* występuje aż w czterech znaczeniach: ‘związku’, ‘relacji’, ‘powiązania’ lub w mowie potocznej ‘stosunku (seksualnego)’ (występuje bez dodatkowego przymiotnika seksualny w przeciwieństwie do języka ustawodawcy), czy też ‘romansu’. Wyrażenie brzmiące *ilişkileri vardı* posiada więc cztery możliwe interpretacje: ‘utrzymywali ze sobą stosunki’, ‘byli ze sobą powiązani’, ‘mieli romans’, ‘pozostawali w związku’.

7.2.3. Homonimy i synonimy

Homonimy to zwroty wieloznaczne, które cechuje to, że odmienne znaczenia przypisywane temu samemu terminowi nie mają ze sobą żadnego związku, nawet dalekiego (Zieliński 2017: 136). Innymi słowy dwie formy wyrazowe różniące się

wartością jednej kategorii fleksyjnej są w tekstach wyrażane identycznie, tj. tym samym słowem (czyli są homonimiczne), i są one zneutralizowane ze względu na te kategorie (Saloni, Świdziński 1985: 81).

Sager stwierdza, że dla wyjaśnienia znaczenia tego samego wyrażenia pojawiającego się w tekście homonimu akceptowalne było założenie, że znaczenie to należy do więcej niż jednej dziedziny przedmiotowej, w której może być różnie definiowana. Jako że teoria terminologiczna natomiast wykluczała naturalne istnienie homonimów, konieczne więc było oddzielenie odrębnych słowników odpowiednio według więcej niż jednej dziedziny przedmiotowej. W przypadku, kiedy ustalimy, że może istnieć więcej synonimów dla jednej koncepcji, konieczne jest ustalenie kryteriów identyfikacji, niezbędnych dla wyjaśnienia różnych znaczeń tego samego terminu. Oznacza to, że ustalone muszą zostać kryteria identyfikacji jednej regularnej i właściwej nazwy dla pojęcia, do których inne są wariantami, lub alternatywnie do zdefiniowania kontekstu, w którym pojawia się regularny paradygmat tego terminu⁵⁰⁴ (Sager 1990: 59).

“For the semasiological approach this is a theoretical rather than a practical problem because in the practice of an automated dictionary, there are simply several addresses or term entry points to the same file. In the onomasiological approach and in the search for translation equivalents, however, the choice between forms must be made via contextual examples which are translated into rules of usage. In this way terminological theory gains a practical dimension” (Sager 1990: 59).

W języku tureckiego prawa karnego w korpusie podstawowym nie znajdziemy wielu homonimów, jednak poniżej wymienione przykłady mogą przyczynić się do błędu w tłumaczeniu:

- (1) *Nüfuz* w prawie oznacza ‘władzę, bycie wpływowym’, podczas kiedy w mowie potocznej może również oznaczać ‘wnikanie, przenikanie’.
- (2) *Madde* oznacza zarówno ‘artykuł’ (punkt), jak i ‘substancję’.

⁵⁰⁴ “In order to account for different meanings of the same term as they occur in texts (homonymy), it had always been accepted that a term form could belong to more than one subject field, where it would be differently defined. Thus the division into separate vocabularies according to subject fields was a necessary pre-condition for the terminological theory that excluded the natural existence of homonyms. As soon as the one-to-one correspondence is broken in the other direction, i.e. as soon as we accept that there can be several synonyms (contextual or other) for one concept, it becomes necessary to establish criteria for identifying the one regular and proper name for a concept to which the others are variants, or alternatively to define the context in which the regular paradigm of the term occurs” (Sager 1990: 59).

- (3) *Yalnız* może oznaczać zarówno ‘samotnie, sam’, np. *suçu yalnız işledi* ‘dokonał czynu sam’, jak i ‘tylko’, np. dla określenia *yalnız adli para cezasi*⁵⁰⁵ ‘tylko kara grzywny’.
- (4) *Sabit* w podstawowej definicji językowej oznacza ‘stały, nieruchomy’, w rozumieniu prawa karnego natomiast oznacza ‘udowodniony’ w rozumieniu *sabit suç* ‘udowodniona wina’.
- (5) *Esas* ‘podstawa, zasada, fundament, istota’ w języku prawa karnego oznacza akta sprawy *esas no.* ‘sygnatura akt’.

W korpusie pomocniczym napotykałyśmy więcej przykładów homonimów, które mogą stanowić wyzwanie dla tłumacza:

- (1) *kartel* w języku tureckim odpowiada polskiej definicji kartelu, czyli zgodnie z definicją słownikową „monopolistycznego związku przedsiębiorstw jednej gałęzi produkcji”⁵⁰⁶ i jednocześnie stosowany jest dla określenia zbiornika na wodę pitną używanego na statkach.
- (2) *hâmil taşıyan* oznacza osobę, która jest odbiorcą płatności wynikającej ze zobowiązania polisy, czeku lub weksla. Drugim znaczeniem wyrazu *hâmil* może być ‘gwarant’ lub ‘żyrant’ w zależności od dziedziny, w której ma swoje zastosowanie.
- (3) *bar* nie tylko stanowi przykład homonimu, ale jednocześnie może wprowadzić tłumacza w pułapkę jako *faux-amis*. *Bar* może bowiem oznaczać ‘bar’ w znaczeniu miejsca, w którym serwowane są napoje alkoholowe, może jednocześnie oznaczać ‘metalową poprzeczkę’.
- (4) *fil* oznacza zarazem ‘czynność’, ‘czyn’, ale również ‘czasownik’.

Wśród par synonimów funkcjonujących w języku prawa karnego wymienić można:

(1)	<i>şahıs-kişi</i>	‘osoba’
(2)	<i>azami-en çok</i>	‘maksymalny’
(3)	<i>kanun-yasa</i>	‘prawo’
(4)	<i>hakim-yargıç</i>	‘sędzia’
(5)	<i>davacı-başvurucu</i>	‘powód, wnioskujący’
(6)	<i>gerçeğe aykırı-yalan yere</i>	‘niezgodnie z prawdą’

⁵⁰⁵ Art. 75 § 1, TKK.

⁵⁰⁶ Kartel w: Słownik PWN [online].

(7)	<i>delil-kanıt</i>	‘dowód’
(8)	<i>çıkar-menfaat</i>	‘korzyść’
(9)	<i>işlem-muamele</i>	‘traktowanie, procedura’
(10)	<i>koşul-şart</i>	‘warunek’
(11)	<i>amaç-hedef</i>	‘cel’
(12)	<i>ülke-memleket</i>	‘kraj’
(13)	<i>yönetim-idare</i>	‘zarząd, administracja’

7.2.4. Neologizmy i synonimy

Analiza neologizmów w tureckim języku prawa nierozdzielnie związana jest z wiedzą dotyczącą archaizmów (zob. rozdz. archaizmy). W korpusie głównym ustawodawca praktycznie nie stosuje neologizmów wywodzących się z zapożyczeń ze źródeł europejskich, poza zapożyczeniami używanymi powszechnie, np.:

- (1) rzeczowniki: *sistem* ‘system’, *kredi* ‘kredyt’, *kredi kartı* ‘karta kredytowa’, *kod* ‘kod’, *kooperatif* ‘spółdzielnia (zob. rozdz. przestępstwa), *jüri*⁵⁰⁷ ‘ława przysięgłych’, *şantaj* ‘szantaż’, *plan* ‘plan’, *reklam* ‘reklama’, *kupon* ‘kupon’, *rejim* w znaczeniu ‘ściśle ustalonego sposobu postępowania’ (PWN) i który w języku ustawodawcy stosowany jest w trzech znaczeniach *güvenlik rejimi* ‘zasady bezpieczeństwa’, *infaz rejimi* ‘zasady wykonania orzeczenia’ oraz *imar rejimi* ‘zasady planu budowlanego’;
- (2) przymiotniki: *sosyal* ‘społeczny’, *ekonomik* ‘ekonomiczny’, *genital* ‘związany z genitaliami’;
- (3) terminy fachowymi nazw substancji pobudzających i odurzających: *alkol* ‘alkohol’, *eroin* ‘heroina’, *kokain* ‘kokaina’, *morfin* ‘morfina’, *bazmorfin* ‘bazomorfina’, *sentetik kannabinoid* ‘syntetyczne kannabinoidy’, *sentetik katinon* ‘syntetyczny katynon’, *sentetik opioid* ‘syntetyczne opioidy’, *amfetamin* ‘amfetamina’;
- (4) nazwy zawodów takich jak: *laborant* ‘laborant’ i *veteriner* ‘weterynarz’.

Stosowane są również czasowniki odrzeczownikowe, wywodzące się z zapożyczeń, które w trakcie reformy z uwagi na powszechne zastosowanie zostały uznane za wyrazy tureckie i po dodaniu do nich sufiksów tworzą nowe znaczenia, np.

⁵⁰⁷ Nie występuje w tureckim systemie prawa, niezbędne jest jednak w przypadku tłumaczenia dla określenia „ławnicy”.

hırsız ‘złodziej’ – *hırsızlamak* ‘ukraść’, *karar* ‘decyzja, wyrok, orzeczenie’ – *kararlaştırmak* ‘podjąć decyzję, wydać wyrok, orzeczenie’.

Mała liczba neologizmów pochodzących z zapożyczeń z języków europejskich związana jest, jak już zostało wcześniej wspomniane, z polityką wzbogacania i ujednolicania języka tureckiego o terminy posiadających rdzenie tureckie. Znajdujące się w korpusie głównym neologizmy, których zastosowanie ma na celu usunięcie terminów archaicznych zostało zatwierdzone przez Instytut Języka Tureckiego, niekoniecznie uznać można za całkowicie nowe normy, gdyż wywodzą się z wyrażen funkcjonujących w języku ogólnym od lat. Słuszne wydaje się stwierdzenie, że jednocześnie są wyrażeniami funkcjonującymi w języku ogólnym, często mającymi rdzenie w wyrazach archaicznych, ale dla języka prawa stanowią neologizm.

Tab. 7. Zestawienie terminów funkcjonujących w ustawach przed i po nowelizacji

Terminy funkcjonujące do nowelizacji ustaw (Kodeks Karny nr 765)	Terminy po nowelizacji ustawy	Ekwiwalent w jęz. polskim	Terminy ustawowe w jęz. polskim
bap	bölüm	‘rozdział’	rozdział
bilcümle	bütün, tüm, hepsi, tamamı	‘wszystko, całość’	wszystko, całość
canip	yan, taraf	‘strona’	strona
ceza nakdi	para cezası	‘kara grzywny’	kara grzywny
devair	daireler	izby	izby
hesabile tatbik olunmak	hesaplanmak	‘zostaje obliczone’	zostaje obliczone
hidematı ammeden memnuiyet	kamu hizmetinden yasaklanma, devlet memurluğundan bir daha dönmemek üzere çıkarılma	‘zakaz pełnienia funkcji publicznej’	pozbawienie praw publicznych
hukuku siyasiye	siyasi haklar	‘prawa polityczne’	prawa publiczne
istilzam etmek	gerektirmek	‘potrzebować, stworzyć potrzebę’	wymagać
intihabiyede müntehip lub müntehap olmaktan	Seçme ve seçilme ehliyeti	‘prawo do wybierania i bycia wybranym’	czynne i bierne prawo wyborcze
katiyen mahkûmiyet	kesin hüküm	‘wyrok prawomocny’	prawomocny wyrok
mallarının istirdadını ve duçar	mallarının geri alınması ve el konulması	‘zajęcie i odebranie mienia’	zajęcie i przepadek mienia
meşrutan tahliye	koşullu salıverilme (występuje w kodeksie nr 765)	‘zwolnienie warunkowe’	zwolnienie warunkowe
muhakeme edilmek	yargılanmak	‘zostać osądzonym’	zostać osądzonym
muhtelif	çeşitli	‘różny’	różny
muradolunmak	hükmolunmak	‘orzeka się, postanawia się’	orzeka się, postanawia się
muvakkat (występuje raz w nowej wersji)	geçici	‘tymczasowy’	tymczasowy
müessesat	kurulan, kurulmuş	‘założony, ustanowiony’	założony, ustanowiony
sair	diğer	‘inne’	inne
takibat yapılması	kovuşturma	‘proces dochodzenia, śledztwo’	dochodzenie
talik etmek	ertelemek	‘odkładać (w czasie)’	zawiesić (w znaczeniu wykonania kary)
tevcih kılmak	yöneltmek	‘kierować’	kierować, stawiać

Źródło: opracowanie własne na podstawie tekstów tureckich ustaw karnych o nr 765 i ustawy o nr 5237 oraz polskiej ustawy o prawie karnym.

W korpusie pomocniczym, który zawiera w sobie w dużej części elementy mowy potocznej jak zeznania świadków, protokoły z miejsca zdarzenia czy też opisy popełnionych przestępstw, neologizmów pochodzących z języków europejskich jest więcej i w dużej części stanowią one terminy dla których Instytut Języka alternatywnych rozwiązań jeszcze nie zaproponował, dla których substytuty proponowane nie przyjęły się powszechnym użyciu lub, które zostały zaakceptowane już wcześniej w procesie reformy językowej.

7.2.5. Eufemizmy, związki frazeologiczne, idiomy, kolokwializmy i wulgaryzmy

W aktach procesowych, w zeznaniach, protokołach, a nawet wypowiedziach sędziów czy prokuratorów znajdują się również przykłady eufemizmów *ırzına geçti* ‘naruszył cześć’ dla określenia gwałtu oraz kolokwializmów *hüküm giymiş* ‘skazany wyrokiem’ dosł. Ubrany w wyrok, którego definicją kodeksową stanowi *hüküm verilmiş olan kimse – hakkında mahkûmiyet hükmü verilmiş*, oraz kolokwializmy *içerde yattım* ‘siedziałem w pudle’, *kafam dumanlıydı* ‘miałem dym, byłem schlany’, niektóre bliskie slangowi. Z perspektywy tłumaczenia dużą wiedzą wykazać musi się tłumacz również w tłumaczeniu związków frazeologicznych *süt dökmüş kedi olmak* ‘być jak kot, który wylał mleko’, odnoszący się do osoby, która żałuje lub czuje się winna wobec popełnionego czynku’ oraz fraz idiomatycznych, jak np. *göz koymak* ‘przymknąć oko’, *alın teri* ‘pot z czoła’.

Niemalą problem stanowi tłumaczenie wulgaryzmów, np. *orospu çocuğu*⁵⁰⁸ ‘skurwysyn’, *siktiğim*⁵⁰⁹ ‘pierdolony, jebany’, *siktir git*⁵¹⁰ ‘pieprz się, spierdalaj’, które pojawiają się w zapisach na dwa sposoby, w niektórych dokumentach zapisywane są w pełnym znaczeniu, a w niektórych natomiast przy użyciu pierwszej litery i wielokropka. Najczęściej pojawiają się w kontekście opisu zdarzeń, stanowiących okoliczności powstania czynu zabronionego i podstawę do wszczęcia postępowania (znieważenie itp.). Często zdarza się, że tłumacz nie preferuje oddawania znaczenia wulgaryzmu ekwiwalentnym wulgaryzmem w języku docelowym. Należy jednak pamiętać, że w przekładzie konkretnych typów przestępstw oddanie właściwie dobranego ekwiwalentu z języka źródłowego może mieć decydujący wpływ na postępowanie. Podobnie jest w przypadku wyrażen obraźliwych, np. *köpek*⁵¹¹ ‘pies’

⁵⁰⁸ Źródło: Zapytanie o pomoc prawną dla nakazu aresztowania – dla zbiegłego za granicę.

⁵⁰⁹ Źródło: Akt oskarżenia – zniewaga wobec grupy społecznej z uwagi na jej religię, płeć lub pochodzenie.

⁵¹⁰ Źródło: Zapytanie o pomoc prawną dla nakazu aresztowania – dla zbiegłego za granicę.

⁵¹¹ Źródło: Akt oskarżenia – zniewaga wobec grupy społecznej z uwagi na jej religię, płeć lub pochodzenie.

(wyrażenie obraźliwe w języku tureckim, kiedy stosowane jest w zwrocie bezpośrednim do osoby pol. ty psie, ty suko), *şerefsiz* ‘łajdak, menda’, *şerefsize yedirmeyin yedirmek* oznacza ‘nakarmić’, w języku potocznym oznacza jednocześnie ‘pracować na czyjaś korzyść’, *şerefsize yedirmeyin*, które pojawiło się w kontekście obraźliwego komentarza i oznacza ‘nie pracujcie na gnoja’.

7.2.6. Schematy zdaniowe i kolokacje

Jak słusznie zauważył w swojej pracy Wojtasiewicz (1957, 2007), w przeciwieństwie do języków posiadających szerzej rozwiniętą morfologię, która pozwala na budowanie długich i rozwiniętych okresów, w których centralny punkt stanowi jedno zdanie, a otaczające go zdania podrzędne posiadają ściśle określoną hierarchię, w językach o uboższej morfologii, w których brakuje rodzaju gramatycznego, a zaimki i imiesłowy w większości przypadków są nieodmienne, długi i zawiły ciąg zdania staje się niezrozumiały i ciężki i wymaga od tłumacza stosowania powtórzeń lub wstawień w celu uniknięcia niejasności. Stosowanie powtórzeń lub wstawień natomiast powoduje, że docelowo przekład trudno nazwać odpowiednikiem oryginału (Wojtasiewicz 1957, 2007: 35). Z perspektywy dyskursu normatywnego szczególną rolę odgrywa „logika deontyczna tj. rachunek logiczny zajmujący się operacjami na zdaniach, w których występują wyrażenia normatywne (jest nakazane, zakazane, dozwolone) (Morawski 2016: 18). Przy czym w odróżnieniu od zdań w sensie logicznym, w których można ustalić, czy są prawdziwe, czy fałszywe, zdania gramatyczne dotyczyć mogą również pytań i rozkazów, dla których ustalenie wyrażenia prawdy lub fałszu nie jest możliwe (Morawski 2016: 49).

Bardziej przystępny język stosowany jest częściej w pismach przygotowywanych przez adwokatów, w częściach dotyczących opisów zdarzeń, przebiegu postępowania, jasno wyrażonych celów wniosków i odwołań, a także w bezpośrednich zeznaniach świadków, w których używają języka potocznego. Na przykład:

- (1) *Sosyal medyada Facebook adlı sitede yer alan, “t... web.tr” adlı bölümde, 09.10.2017 tarihinde, müvekkil şirket ve yetkilileri hakkında, ticari itibarını sarsacak, karalayıcı ve küçük düşürücü bir haber ve altında da yorumlara yer verilmiştir. (EK-1) (Demirdağ 2020:290).*

‘W mediach społecznościowych na stronie o nazwie Facebook w części zwanej “t..web.tr”, w dniu 09.10.2017, o firmie klienta i pełnomocnikach, znalazła się

oczerniająca i upokarzająca wiadomość (lub wpis), a pod nią komentarze, co wpłynęło na dobre imię firmy’.

W odróżnieniu od języka polskiego kodeksu karnego, w którym stosowana jest strona czynna czasownika *kto zabija człowieka, podlega karze*⁵¹², turecki kodeks karny używa imiesłowu teraźniejszo-przeszłego tworzonoego za pomocą sufiksu -(y)An i strony biernej w czasie ogólnym aoryst.

(2) *Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır*⁵¹³
‘osoba, zabijająca umyślnie człowieka, zostaje ukarana karą dożywotniego pozbawienia wolności’.

(3) *Başkasını intihara azmettiren, teşvik eden, başkasının intihar kararını kuvvetlendiren ya da başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım eden kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*⁵¹⁴
‘osoba, podżegająca, zachęcająca innych do popełnienia samobójstwa, utwierdzająca w decyzji popełnienia samobójstwa lub też w jakikolwiek sposób pomagająca w samobójstwie innych, zostaje ukarana karą pozbawienia wolności od dwóch do pięciu lat’.

Największym utrudnieniem dla tłumacza jest niewątpliwie składnia języka tureckiego, w której zawsze, oprócz sytuacji orzeczeń przestawnych, orzeczenie znajduje się na końcu zdania. Tureckiemu ustawodawcy, jak również twórcom akt procesowych, umożliwia to umieszczenie dowolnej ilości orzeczeń podrzędnego zdania czasowego – *dIk*, – *AcAk* oraz rzeczowników odsłownych *-mA* dla określenia wielu czynności w jednym zdaniu.

Poniżej znajduje się przykład z opisu okoliczności zdarzenia, opisany w podsumowaniu zapoznania się z dokumentami śledztwa:

Yukarıda açık kimlik bilgileri yazılı müştekilerin tatil amaçlı olarak, şüphelilerin temizlik görevlisi olarak çalıştığı S. Otelde kaldıkları, olay tarihinde müştekilerin odalarında olmadığı sırada şüphelilerin 132 numaralı odada konaklayan B.J. ve 129 nolu odada konaklayan M.M. isimli müştekilere ait (132 numaralı odadan 400 euro ve 250 TL, 129 nolu odadan 200 dolar ve 100 tl) paraları hırsızladıkları, üzerlerine atılı suçu işledikleri,| şöyleki soruşturma dosyasında mevcut kamera görüntülerini içerir tutanak incelendiğinde,| şüphelilerin hırsızlık olayının gerçekleştiği sıralarda müştekilere

⁵¹² Art. 148/1, KK.

⁵¹³ Art. 81, TKK

⁵¹⁴ Art. 84, ibidem.

ait odalara girdikleri,| şüphelilerden birinin dışarıda bekleyerek gözcülük yaptığı,| ayrıca hırsızlık olayından hemen sonra şüphelilerin otel sahibine yada otelde çalışan diğer bir kişiye haber vermeksizin aniden oteli terk ederek gittikleri,| şüphelilerin ancak haklarında yakalama emri düzenlemek suretiyle savunmalarının alınabildiği,| yukarıda anlatıldığı şekilde üzerlerine atılı suçları işledikleri anlaşılmakla|

*Şüphelilerin yargılamaları yapılarak yukarıda yazılı ve üzerine atılı sevk maddeleri uyarınca **CEZALANDIRILMALARINA,**|*

Karar verilmesini kamu adına talep ve iddia ederim⁵¹⁵.

Opisane wyżej zdarzenie jest dosyć krótkie, w innych podobnych dokumentach opisy potrafią osiągać objętość kilku stron. Cechą wspólną jest budowa wypowiedzi, która składa się z połączenia rozbudowanych zdań prostych z rozbudowanymi zdaniami złożonymi, i kończy się tylko jednym orzeczeniem w formie osobowej. Poniżej przedstawiam tłumaczenie powyższego tekstu w rozbiciu na zdania składnikowe.

(4) *Yukarıda açık kimlik bilgileri yazılı müşterilerin tatil amaçlı olarak, şüphelilerin temizlik görevlisi olarak çalıştığı S. Otelde kaldıkları*

‘Pokrzywdzeni, których dane osobowe opisane są powyżej, pozostający w celu wypoczynku w hotelu S., w którym podejrzani pracowali jako pracownicy sprzątający’,

(5) *olay tarihinde müşterilerin odalarında olmadığı sırada| şüphelilerin 132 numaralı odada konaklayan B.J. ve 129 nolu odada konaklayan M.M. isimli müşterilere ait (132 numaralı odadan 400 euro ve 250 TL, 129 nolu odadan 200 dolar ve 100 tl) paraları hırsızladıkları|*

‘w dniu zdarzenia, kiedy pokrzywdzeni nie przebywali w pokojach, podejrzani skradli należące do pokrzywdzonych nocujących w pokoju 132 B.J i pokoju 129 M.M pieniądze (z pokoju 132 – 400 euro i 250 tl, z pokoju 129 – 200 dolarów i 100 tl),

(6) *üzerlerine atılı suçü işledikleri,*
‘popelnili zarzucane im czyny’,

(7) *şöyleki soruşturma dosyasında mevcut kamera görüntülerini içerir tutanak incelendiğinde,*

‘w ten sposób, że jak wynika z oględzin protokołu śledztwa nagrania z kamery znajdujące się w aktach postępowania’,

⁵¹⁵ Tekst źródłowy, pisownia oryginalna (z akt sądowych w ramach zapytań o pomoc prawną pomiędzy Polską a Turcją.

- (8) *şüphelilerin hırsızlık olayının gerçekleşti sıralarda müştekilere ait odalara girdikleri, şüphelilerden birinin dışarıda bekleyerek gözcülük yaptığı, | ayrıca hırsızlık olayından hemen sonra şüphelilerin otel sahibine yada otelde çalışan diğer bir kişiye haber vermeksizin aniden oteli terk ederek gittikleri*
‘podejrzeni weszli do pokoi należących do pokrzywdzonych w czasie dokonania się okoliczności kradzieży, jeden z podejrzanych czekając na zewnątrz prowadził obserwację, oprócz tego zaraz po zdarzeniu podejrzeni bez powiadomienia właściciela hotelu lub też innych pracujących w hotelu osób nagle opuszczając hotel oddalili się’,
- (9) *şüphelilerin ancak haklarında yakalama emri düzenlemek suretiyle savunmalarının alınabildiği*
‘odebranie zeznań od podejrzanych było możliwe dopiero po wydaniu nakazu ich zatrzymania’,
- (10) *yukarıda anlatıldığı şekilde üzerlerine atılı suçları işledikleri anlaşılakla*
‘wraz z ustaleniem, że popełnili (oni) zarzucane im czyny w sposób przedstawiony powyżej’.
- (11) *Şüphelilerin yargulamaları yapılarak yukarıda yazılı ve üzerine atılı sevk maddeleri uyarınca CEZALANDIRILMALARINA*
‘przeprowadzając postępowanie wobec podejrzanych zgodnie z zapisanymi powyżej i zarzucanymi (im) odpowiednio stosowanymi artykułami (prawa) o ich ukaranie’,
- (12) *Karar verilmesini kamu adına talep ve iddia ederim*
‘żadam i wnioskuję o podjęcie decyzji w imieniu publicznym (oskarżenia publicznego)’.

Przy założeniu, że tekst skierowany jest do odbiorcy biegłego zarówno w języku prawnym, jak i prawniczym, tłumacz dla zachowania struktury tekstu oryginalnego teoretycznie mógłby pozostawić powyższy opis, zgodnie z przedstawionym powyżej. Wydaje się jednak być uzasadnione dostosowanie tekstu przekładanego do zasad składni języka polskiego oraz praktyki prawniczej stosowanej w Polsce:

‘Pokrzywdzeni, których dane osobowe opisane są powyżej, pozostawali w celu wypoczynku w hotelu S., w którym podejrzeni pracowali jako pracownicy sprzątający. W dniu zdarzenia, kiedy pokrzywdzeni nie przebywali w pokojach, podejrzeni skradli należące do pokrzywdzonych nocujących w pokoju 132 B.J i pokoju 129 M.M pieniądze (z pokoju 132 400 euro i 250 tl, z pokoju 129 200 dolarów i 100 tl).

(Stwierdza się), że (podejrzani) popełnili zarzucane im czyny, w ten sposób, że w trakcie oględzin protokołu zawierającego nagrania z kamery, znajdujące się w aktach postępowania (ustalono, że), podejrzani weszli do pokoi należących do pokrzywdzonych w czasie dokonania się okoliczności kradzieży. Jeden z podejrzanych, czekając na zewnątrz prowadził obserwację. Oprócz tego, zaraz po zdarzeniu podejrzani bez powiadomienia właściciela hotelu, lub też innych pracujących w hotelu osób, nagle opuszczając hotel, oddalili się. Odebranie zeznań od podejrzanych było możliwe dopiero po wydaniu nakazu ich zatrzymania wraz z ustaleniem, że popełnili (oni) zarzucane im czyny w sposób przedstawiony powyżej. Żądam i wnioskuję o podjęcie decyzji z oskarżenia (publicznego) o przeprowadzenie postępowania i ukarania podejrzanych zgodnie z wyszczególnionymi powyżej i zarzucanymi (im) czynami na podstawie odpowiednio stosowanych artykułów (prawa)'.

W innym przykładowym orzeczeniu sądu rozpoczyna się ono od wyrażenia:

HÜKÜM: gerekçesi yukarıda açıklanmış üzere; 'zgodnie z uzasadnieniem podanym powyżej'

- A) *Sanık L.K.'nin katılan A.K.U'ya yönelik üzerine atılı Cinsel Saldırı suçunu işlediği sabit olduğundan eylemine uyan 5237 sayılı TCK'nun 102/2 maddesi uyarınca suçun işleniş biçimi, suçun işlenmesinde kullanılan araç, suçun ilendiği zaman ve yer, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı dikkate alındığında sanığın takdiren teşdiden 14 YIL HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,*
- B) *Sanığın eylemini etkileri itibariyle silahtan sayılan taş ile gerçekleştirdiğinden 5237 sayılı TCK'nun 102/3-d maddesi uyarınca sanığın cezasında 1/2 oranında artırım yapılarak sanığın 21 YIL HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,*
- C) *Sanık hakkında başkaca herhangi bir yasal ya da takdiri artırım veya indirim maddesinin uygulanmasına yer olmadığına [...]*

Dair, verilen karar katılan ve katılan vekili ile sanık ve sanık müdafinin yüzüne karşı, katılan kurum vekilinin yokluğunda, Cumhuriyet Savcısı huzuru ile talebine uygun olarak kararın huzurda bulunanlara tefhim, katılan kurum vekiline tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içerisinde Mahkememize bir dilekçe verilmesi veya zabıt katibine bir beyanda bulunulması sureti ile bu beyanın tutanağa geçirilip ve tutanağın hakime onaylattırılması sureti ile Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi'nde istinaf yasa yolu açık olmak üzere oy birliği ile verilen karar açıkça okunup, usulen anlatıldı⁵¹⁶.

⁵¹⁶ Tekst źródłowy został przez autorkę skrócony, dane osób biorących udział w postępowaniu oraz informacje umożliwiające ich potencjalną identyfikację zostały zmienione.

Wszystkie punkty, odnoszące się w powyższym przykładzie do postanowienia sądu, zbudowane są ze zdań wypowiedzi wielokrotnie złożonych, wymienionych w kolejności, z których każda kończy się w zależności od zastosowanego czasownika albo rzeczownikiem odczasownikowym w formie biernej lub wspomnianym już wcześniej orzeczeniem zdania czasowego. Proponowaną metodą tłumaczenia jest zmiana struktury gramatycznej tekstu w języku docelowym uwzględniająca dwa możliwe rozwiązania, z których pierwszym jest tłumaczenie opisowe, rozwinięte z uwzględnieniem jedyne orzeczenia wielokrotnie powtarzającego się w każdym z podpunktów osobno, lub też uwzględnienie orzeczenia na początku:

‘Orzeka się co następuje:

- A) Stwierdzając popełnienie czynu zabronionego napaści seksualnej (popełnionego) przez oskarżonego L.K względem A.K.U, biorąc pod uwagę formę popełnienia przestępstwa, narzędzia użytego do jego popełnienia, miejsce i czas jego popełnienia, wagę szkody lub też niebezpieczeństwa, którym czyn ten skutkował zgodnie z artykułem 102 podpunktem 2 ustawy tureckiego kodeksu karnego nr 5237, o ukaraniu podejrzanego zgodnie z ustaleniem, które przepisy prawa zostały przez oskarżonego naruszone o ukaraniu go karą pozbawienia wolności w wysokości 14 lat;
- B) w związku z uznaniem za broń kamienia, za pomocą którego (oskarżony) dokonał swoich czynów, zgodnie z artykułem 102 podpunktem 3d o zwiększenie kary o połowę i o ukaraniu oskarżonego karą 21 lat pozbawienia wolności;
- C) o braku podstaw do uwzględnienia jakiegokolwiek innego przepisu prawnego lub zgodnie z decyzją sumienia dla podwyższenia lub obniżenia kary’.

Ostatni fragment powyższego tekstu stanowi świetny przykład na wspomnianą przez Matulewską sytuację, w której „w wielu wypadkach tłumaczenie dosłowne prowadzi do tworzenia w polskim języku prawa nieuzasadnionych ciągów redundantnych” (Matulewska 2008: 60). ‘Uczestniczący w orzeczeniu (powyższej) decyzji, uczestniczący pełnomocnicy oraz podejrzanego, obrońcy podejrzanego, pod nieobecność przedstawicieli uczestniczącej instytucji [...]’.

Przy tłumaczeniu zdań wielokrotnie złożonych w przykładzie z języka tureckiego na język polski, tłumacz oprócz funkcjonalności tworzonego tekstu powinien kierować się przede wszystkim zachowaniem struktury logicznej. Morawski, pisząc o stosowaniu prawa, zaznacza, że powinno ono mieć swoją strukturę tzw. sylogizmu prawniczego,

w którym wyodrębnić można: przesłankę większą (normę prawną), przesłankę mniejszą (ustalony stan faktyczny), wniosek (decyzję sądu) (Morawski 2016: 140).

Dla zaprezentowania proponowanego przez Morawskiego modelu rozważmy zdanie z art. 120 TKK:

- 1) *Hukuka aykırı olarak bir kimsenin üstünü veya eşyasını arayan kamu görevlisine üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir*
'funkcjonariuszowi publicznemu, który przeszukał osobę lub należącą do niej rzecz niezgodnie z prawem, nałożona zostanie kara pozbawienia wolności od trzech miesięcy do roku'
- 2) x (funkcjonariusz publiczny) niezgodnie z prawem przeszukał (osobę lub rzecz należącą do niej)
- 3) x (funkcjonariusz publiczny) zostaje ukarany za czyn wyrządzony y (osoba niesłusznie przeszukana)

W przypadku długich i złożonych zdań, technika ta może sprawdzić się zwłaszcza w przypadku tłumaczeń, w których określenie podmiotu oraz czynności przez niego wykonywanej „gubią” się wśród rozlicznych wyrażen równoważnikowych.

Podsumowanie

Wzmożone kontakty pomiędzy Polską a Turcją w zakresie współpracy handlowej, gospodarczej, turystycznej, a także politycznej, które w ostatnich latach osiągnęły imponujące wyniki, pokazały jak bardzo ważna jest rola dobrze wykształconego przygotowanego tłumacza. Problem specyfiki tłumaczeń sądowych, o których pisze Kologlu (2022), brak nie tylko źródeł naukowych, wykwalifikowanych tłumaczy oraz wykładowców akademickich, którzy zajmują się dydaktyką przekładu, ale również niewystarczające wymogi formalne dla tłumaczy przysięgłych, przekładają się na braki w wyspecjalizowanych w tłumaczeniu specjalistycznym tłumaczy, a co za tym następuje na olbrzymią ilość tłumaczonych tekstów obarczonych dużą ilością błędów.

W przeprowadzonych badaniach, które miały na celu przedstawienie cech tureckiego języka prawa karnego, ustaliłam, że na elementy dzisiejszego języka prawa karnego w Turcji wpływ miały nie tylko czynniki wynikające z zupełnie odmiennego systemu prawnego, jakim było prawo islamu współfunkcjonujące na równi z systemem laickim (decyzją władcy), oraz wyrażenia z nimi powiązane, co miało przełożenie na aspekt językowy, ale również na elementy językowe pochodzące jeszcze z tradycji przedislamskiej. Przy czym należy zaznaczyć, że elementy powiązane z doktryną religijną utrzymują się dzisiaj w języku na poziomie społeczno-kulturowym, co naturalnie przekłada się na ich obecność w języku prawniczym (np. *zina* ‘cudzołóstwo’). Elementy przedislamskiej tradycji językowej zostały natomiast przywrócone w zmodyfikowanej formie poprzez proces oczyszczania języka tureckiego z zapożyczeń głównie perskich i arabskich, za pomocą tworzenia definicji i pojęć opierających się na korzeniach „starotureckich” (*töre cinayeti* ‘zabójstwo honorowe’). Nie wszystkie zapożyczenia z języka arabskiego i perskiego zdołano zastąpić nową terminologią. Zapożyczenia te, w dalszym ciągu obecne są w dzisiejszym języku, dzięki rozwiązaniu przyjętym przez Instytutu Języka Tureckiego, który uznał, że niektóre z wyrażen znajdujących się w powszechnym użytkowaniu uznane zostają za tureckie. Z uwagi na specyfikę historycznych przemian językowych, którym podlegał język turecki, jednym z bardziej interesujących zagadnień jest wniosek, że w tureckim języku prawa archaizmy pełnią jednocześnie funkcję neologizmów. W dużym stopniu wyeliminowane zostały natomiast konstrukcje gramatyczne pochodzące z języka arabskiego i perskiego. Język

prawny posiada określone reguły i w dużym stopniu został dostosowany do bardziej zrozumiałego i przejrzystego współczesnego języka tureckiego. Jednak język prawniczy stosowany przez bezpośrednich użytkowników odznacza się dużą dowolnością, dużą ilością błędów (które po części wynikają również ze stosunkowo krótkiego okresu od wprowadzenia ostatniej reformy i nie zdążyły całkowicie zastąpić dawnej manieri stosowanej przez osoby zajmujące stanowiska prawne). Charakterystyczną cechą zarówno w tureckim języku ustawowym, jak i w innych tekstach prawniczych, jest stałe użycie zapisu wielkich liter.

Utrudnieniem w przekładzie są rozbieżności pomiędzy zakresem działalności instytucji oraz brakiem odpowiedników na poziomie nazewnictwa instytucjonalnego. Oprócz archaicznej terminologii duży problem w rozumieniu języka prawa stanowią skomplikowane składniowo zdania. Przekład utrudnia zjawisko homonimii, polisemii, terminów o nieostrym znaczeniu, różnice w znaczeniu terminów specjalistycznych względem języka potocznego oraz kulturowo nacechowane frazeologie, frazy idiomatyczne, kolokwializmy.

Podobnie jest z terminami specjalistycznymi, które posiadają odmienne znaczenie w języku potocznych, a także terminami specjalistycznymi, które posiadają odmienne znaczenia w różnych gałęziach prawa. Określenie cech języka, zwłaszcza w przypadku języka specjalistycznego, jakim jest język prawny, należy rozpocząć od ustalenia konkretnej gałęzi prawa, która stanowi podstawę badania. Potrzeba ta uzasadniona jest rozbieżnością znaczeń pojęć i definicji dla różnych zakresów prawa, które obejmuje (prawo cywilne, karne, karne procesowe, handlowe, skarbowe itd.).

Proponowana metodologia dla ułatwienia i uzyskania przekładu obciążonego minimalnym ryzykiem błędu może zostać poszerzona, w przypadku zdań wielokrotnie złożonych, strukturą logiczną sylogizmu prawniczego, która ułatwi ustalenie ról poszczególnych elementów. Jest to metoda wymagająca od tłumacza posiadania chociażby minimalnej wiedzy z zakresu prawoznawstwa oraz jednej z metod badań prawa, jaką jest metoda językowo-logiczna. Jednak, cytując Šarčević (1997, za Mincke 1991: 464), „...when searching for equivalents in the target legal system, translators should approach the matter as if they were solving a legal problem”.

Procedura znalezienia najodpowiedniejszych ekwiwalentów w języku polskim powinna rozpocząć się od identyfikacji i właściwego określenia jednostki źródłowej. Następnie poprzez wyeliminowanie znaczeń błędnych należy skontrolować znaczenie

zgodnie z kontekstem, w którym jednostka jest usytuowana, i ustalić potencjalne ekwiwalenty. W tym celu możemy posłużyć się techniką ekwiwalencji denotacyjnej, ekwiwalencji konotacyjnej oraz ekwiwalencji tekstowo-normatywnej. W przypadku jednostek bezekwiwalentowych zastosować można jedną z proponowanych metod, takich jak utworzenie ekwiwalentu funkcjonalnego, seminaturalnego, kalki leksykalnej wyrażeniowej, ekwiwalentu opisowego lub frazeologicznego (Kierzkowska 2008). Proponowany ekwiwalent w postaci zapożyczenia prostego lub naturalizowanego zostaje pominięty z uwagi na potencjalny problem odbioru znaczenia przez odbiorcę docelowego, wynikający z nieprzystających językowo systemów prawnych.

W przypadku tłumaczenia tekstów stworzonych w rzeczywistości tureckiego języka prawa karnego dla zdań złożonych, zawierających wielokrotne rzeczowniki odczasownikowe oraz imiesłowy, tłumacz powinien zastosować metodę tłumaczenia funkcjonalnego z dużym wkładem interpretacji dostosowanej do zasad składni języka polskiego z istotnym zachowaniem względnie zbliżonej struktury.

Jakkolwiek wydawać mogłoby się, że z uwagi na ograniczenie pracy tylko do zakresu prawa karnego, który w swojej naturze jest językiem specjalistycznym, funkcjonującym w obrębie szerszego zbioru języka specjalistycznego, a więc charakteryzuje się konkretnymi cechami, należy stwierdzić, że tłumacz dla spełnienia wymogu posiadania odpowiednich kompetencji, które umożliwią mu zrozumienie i interpretację określonego systemu prawnego oraz kontekstu, w którym funkcjonuje jako całość, szczególnie w przypadku tłumaczeń sądowych, powinien uzupełnić swoją wiedzę o wiadomości dotyczące również procedury postępowania karnego. Dodatkowo w przypadku języka tureckiego osoba zajmująca się tłumaczeniami z zakresu prawa powinna posiadać kompleksową wiedzę dotyczącą specyfiki reformy językowej, którą po części uznać można za próbę stworzenia języka sztucznego, który przez część środowiska prawniczego został uznany za nienaturalny twór obciążony zbyt wielkim zasobem pochodzącym z języka potocznego. Język znowelizowanych ustaw o prawie i postępowaniu karnym zmienił się diametralnie w porównaniu do języka stosowanego przed reformą, jednakże w dalszym ciągu nie jest pozbawiony błędów i nieścisłości.

Spis rysunków

Rys. 1. Gałęzie prawa karnego	42
Rys. 2. Podział prawa karnego w Turcji	44
Rys. 3. Ogólny zarys podziału sądowego pierwszej instancji w systemie tureckim	51
Rys. 4. Przykładowa decyzja o tymczasowym areszcie	66
Rys. 5. Przykładowe pismo złożenia skargi dotyczącej popełnienia czynu zabronionego	68
Rys. 6. Przykładowa struktura aktu oskarżenia w jęz. polskim.....	78
Rys. 7. Przykładowy akt oskarżenia w języku tureckim	79
Rys. 8. Podział współdziału według tureckiego kodeksu karnego.	97
Rys. 9. Redakcja polskiego wyroku sądowego w kazusie akt karnych dla aplikantów.	174
Rys. 10. Redakcja wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku.	175
Rys. 11. Fragment uzasadnienia wyroku.	176
Rys. 12. Redakcja tureckiego wyroku wraz z uzasadnieniem dokument oryginalny (pisownia oryginalna).	178
Rys. 13. Fragment wniosku o pomoc prawną.....	179
Rys. 14. Przykład zapytania o pomoc prawną w sprawie ekstradycji podejrzanego....	179
Rys. 15. Przykładowy nakaz aresztowania.	180
Rys. 16. Protokół z rozprawy.....	181
Rys. 17. Tłumaczenie przykładowego pisma złożenia skargi dotyczącej popełnienia czynu zabronionego (rys. 5).....	195
Rys. 18. Tłumaczenie przykładowego protokołu rozprawy (rys.16).....	196
Rys. 19. Tłumaczenie przykładowej decyzji o tymczasowym areszcie (rys.4).....	197
Rys. 20. Tłumaczenie przykładu zapytania o pomoc prawną w sprawie ekstradycji podejrzanego (rys.14).....	198
Rys. 21. Tłumaczenie przykładowego nakazu aresztowania (rys. 15).	199
Rys. 24. Tłumaczenie redakcji tureckiego wyroku wraz z uzasadnieniem (rys.12).....	203

Spis tabel

Tab. 1. Zestawienie jednostek obligatoryjnych pisemnego zapisu aktu oskarżenia zgodnego z kodeksem postępowania karnego w Polsce i Turcji	70
Tab. 2. Zestawienie jednostek obligatoryjnych pisemnego zapisu wyroku sądowego zgodnego z kodeksem postępowania karnego w Polsce i Turcji	84
Tab. 3. Zestawienie ekwiwalentów w języku polskim, angielskim i tureckim	86
Tab. 4. Zestawienie ekwiwalentów w języku polskim i tureckim.....	94
Tab. 5. Proponowane ekwiwalenty tytułów przestępstw.....	136
Tab. 6. Przykłady uproszczonych zapisów zapożyczeń	151
Tab. 7. Zestawienie terminów funkcjonujących w ustawach przed i po nowelizacji...	158

Teksty źródłowe

Teksty źródłowe, które zostały użyte w pracy, pochodzą w języku polskim z opracowania akt karnych dla aplikantów oraz z podręczników zawierających przykłady pism prokuratorskich oraz sądowych. Nie są autentyczne, ale wyselekcjonowane przez autorów z akt spraw karnych (Młodawska-Piaseczna i inni 2018: 17), a także pism prokuratorskich (Goździk, Tutkaj 2021) lub opublikowanych wzorów pism procesowych. Z uwagi na to, że stanowią materiał do ćwiczeń specjalnie dobrany i zmodyfikowany pozbawione są błędów. Ponieważ przedstawione są jako teksty paralelne dla tekstów tureckich w celu umożliwienia ich porównania, a badanie języka polskiego prawa karnego nie jest tematem poniższej pracy, ich bezbłądność nie ma wpływu na proces porównywania m.in. struktury pism. Teksty źródłowe w języku tureckim podobnie dobrane są przykładowymi pismami procesowymi, przygotowanymi na potrzeby naukowe. Dodatkowo dla lepszego udokumentowania wniosków dotyczących tureckiego języka prawa karnego autorka włączyła do korpusu kilka oryginalnych akt sądowych. W tekstach tych autorka dokonała jedynie zamiany nazw osób, miejsc, instytucji oraz innych nazw prywatnych, które umożliwiałyby identyfikację osób będących uczestnikami lub prowadzącymi sprawę zgodnie z przepisami o ochronie danych osobowych. Z uwagi na ich oryginalne pochodzenie pisownia, struktury gramatyczne zostały zachowane bez zmian.

Sygn. akt V K 500/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 sierpnia 2014 r.

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie w V Wydziale Karnym w składzie

Przewodniczący

- SSR Anna Krawczyk

Protokolant

- starszy sekretarz sądowy Lena Grabowska

W obecności prokuratora Stanisława Grendy

Po rozpoznaniu na rozprawie 17 sierpnia 2014 r. sprawy:

1. Artura Adamskiego, ur. 25 lutego 1993 r. w Warszawie, syna Kazimierza i Antoniny z domu Mucha i
2. Daniela Zalewskiego, ur. 22 lipca 1989 r. w Warszawie, syna Zdzisława i Danuty z domu Kalinowska

Oskarżonych o to, że:

1. 13 lutego 2014 r. w Warszawie, przy ulicy Sobieskiego, róg ul. Czerniakowskiej, działając wspólnie i w porozumieniu ze sobą oraz trzecim nieustalonym mężczyzną, używając wobec Bolesława Bożyka przemocy w postaci uderzenia w głowę i klatkę piersiową oraz przewrócenia na ziemię, zabrali w celu przywłaszczenia pieniądze w kwocie 100 zł, kurtkę o wartości 300 zł, telefon komórkowy marki Samsung, nr IMEI 1000000000000000, o wartości 400 zł oraz dowód osobisty wydany przez Prezydenta m.st. Warszawy nr ABC 556611, w wyniku czego pokrzywdzony doznał obrażeń w postaci krwiaka potylicy, krwiaka usytuowanego w górnej lewej części klatki piersiowej na wysokości piątego żebra i wstrząśnienia mózgu, które to obrażenia spowodowały naruszenie czynności narządów ciała i rozstrój zdrowia wskazanego na czas trwający nie dłużej niż 7 dni, oraz poniósł stratę w łącznej wysokości 800 zł,

Tj. o czyn z art. 280 §1 w zb. z art. 157 § 2 w zw. Z art. 11 § 2 k.k.

Nadto Artura Adamskiego

Oskarżonego o to, że:

2. 18 lutego 2014 r. w Warszawie, przy ul. Klonowej 17, stosował przemoc w postaci szarpania, uderzania pięściami po głowie i klatce piersiowej oraz kopania po nogach funkcjonariusza Policji starszego sierżanta Huberta Zawistowskiego celem zmuszenia wskazanego do zaniechania prawnej czynności służbowej zatrzymania Artura Adamskiego,

Tj. o czyn z art. 224 § 2 k.k.

orzeka

I. Oskarżonego Artura Adamskiego uniewinnia od popełnienia zarzucanego mu w pkt 1 czynu.

II. Oskarżonego Artura Adamskiego uznaje winnym popełnienia zarzucanego mu w pkt. 2 czynu i występku ten kwalifikuje z art. 224 § 2 k.k., i za to na podstawie wskazanego przepisu skazuje oskarżonego, a na podstawie art. 224 § 2 w zw. z art. 224 § 1 k.k. wymierza mu karę 8 (ośmiu) miesięcy pozbawienia wolności.

III. Na podstawie art. 69 § 1 i 2, art. 70 § 1 pkt 1 k.k. wykonanie orzeczonej wobec oskarżonego Artura Adamskiego kary pozbawienia wolności warunkowo zawiesza na okres 2 (dwóch) lat tytułem próby.

IV. Na podstawie art. 71 § 1 k.k. orzeka wobec oskarżonego Artura Adamskiego grzywnę w wysokości 50 (pięćdziesięciu) stawek dziennych, określając wysokość jednej stawki na kwotę 20 (dwudziestu) zł.

IV. Oskarżonego Daniela Zalewskiego uznaje za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu, z tym, że ustala, iż popełnił go, działając wspólnie i w porozumieniu z dwoma nieustalonymi mężczyznami, i występku ten kwalifikuje z art. 280 § 1 w zb. Z art. 157 § 2 w zw. z art. 11 § 2 k.k. i za to na podstawie wskazanych przepisów skazuje oskarżonego, a na podstawie art. 280 § 1 w zw. z art. 11 § 3 k.k. wymierza mu karę 2 (dwóch) lat pozbawienia wolności.

VI. Na podstawie art. 69 § 1 i 2, art. 70 § 1 pkt 1 k.k. wykonanie orzeczonej wobec oskarżonego Daniela Zalewskiego kary pozbawienia wolności warunkowo zawiesza na okres 5 (pięciu) lat tytułem próby.

VII. Na podstawie art. 46 § 1 k.k. orzeka wobec oskarżonego Daniela Zalewskiego obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem w całości przez zapłatę na rzecz pokrzywdzonego Bolesława Bożyka kwoty 800 (osiemset) zł.

VIII. Na podstawie art. 632 ust. 2 k.p.k. koszty procesu w zakresie uniewinnienia oskarżonego Artura Adamskiego ponosi Skarb Państwa, a w pozostałej części na podstawie art. 624 § 1 k.p.k. zwalnia obu oskarżonych od zapłaty na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych, w tym opłaty.

Małgorzata Skibińska
(podpis sędziego)

Rys. 9. Redakcja polskiego wyroku sądowego w kazusie akt karnych dla aplikantów.
Źródło: Młodawska-Piaseczna i in. 2018.

Sygn. akt V K 500/14

Warszawa, 18 sierpnia 2014 r.

Bolesław Bożyk

Oskarżyciel posiłkowy

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa

W Warszawie

V Wydział Karny

WNIOSEK O SPORZĄDZENIE UZASADNIENIA WYROKU

Wnoszę o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku zapadłego 17 sierpnia 2014 r., w sprawie o sygn. akt V K 500/14, w stosunku do oskarżonego Artura Adamskiego.

Bolesław Bożyk

(podpis oskarżyciela posiłkowego)

Rys. 10. Redakcja wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku.
Źródło: Młodawska-Piaseczna i in. 2018: 106.

Uzasadnienie

Na podstawie całości materiału dowodowego zebranego w niniejszej sprawie, a ujawnionego w toku rozprawy głównej, Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Krzysztof Mrozowski pięciokrotnie podchodził do egzaminu na prawo jazdy z wynikiem negatywnym. Po ostatniej próbie, która miała miejsce 10 sierpnia 2012 r., postanowił, że więcej nie będzie już podchodził do egzaminu, bowiem uznał z góry, iż nie zdoła go zdać, i postanowił spróbować uzyskać prawo jazdy w inny sposób, sprzeczny z prawem. W tym celu jeszcze w sierpniu 2012 r. udał się na bazar Różycy w Warszawie i tam, gdy chodził i próbował się czegoś dowiedzieć w tym przedmiocie, po dłuższym czasie podszedł do niego nieznanemu mu mężczyzna, który powiedział, że może rozwiązać jego problem za 8000 zł. W trakcie tej rozmowy Krzysztof Mrozowski wypytywał wskazanego o różne okoliczności z tym związane, m.in. czy wcześniej zajmował się takimi rzeczami, czy były później z tak uzyskanymi dokumentami jakieś problemy, czy wszystko wygląda jak oryginał, czy można wpisać takie prawo jazdy do rejestru. Następnie po uzgodnieniu wszystkiego, pozostawieniu swoich danych wraz ze zdjęciem, umówił się z tym mężczyzną na odbiór prawa jazdy za 2 dni w tym samym miejscu i o określonej porze. W trakcie ponownego spotkania z nieznanym mężczyzną po obejrzeniu przyniesionego przez niego prawa jazdy kategorii B nr 01010/0512, wydanego przez Prezydenta m.st. Warszawy, i stwierdzeniu, że nic nie budzi jego wątpliwości, zapłacił wskazanemu za otrzymany dokument.

Dowód: wyjaśnienia oskarżonego Krzysztofa Mrozowskiego – w części uznanej za wiarygodną.

20 lipca 2013 r. w Warszawie na ul. Wiśniowej około godziny 12.00 funkcjonariusze Policji: aspirant Bartłomiej Sosnowski i starszy sierżant Hubert Zawistowski, pełniący służbę w Wydziale Ruchu Drogowego Komendy Stołecznej Policji, zatrzymali do kontroli drogowej samochód osobowy marki BMW 3 o nr. rej. WX 55000. Powodem kontroli było niezastosowanie się kierującego tym pojazdem do znaku STOP oraz rozmowa podczas jazdy przez telefon komórkowy. W samochodzie był jedynie kierujący, którym po okazaniu dowodu osobistego okazał się Krzysztof Mrozowski. Wskazany przedstawił również kontrolującemu go policjantom prawo jazdy kategorii B nr 01010/0512, wydane przez Prezydenta m.st. Warszawy, dowód rejestracyjny i polisę ubezpieczenia OC. Przeprowadzone alkosensorem badanie nie wykazało u Krzysztofa Mrozowskiego alkoholu w wydychanym powietrzu. Następnie wobec niekwestionowania przez wskazanego popełnionych wykroczeń i oświadczenia o przyjęciu

mandatu funkcjonariusze udali się do radiowozu w celu przygotowania stosownej dokumentacji. Krzysztof Mrozowski pozostał w swoim samochodzie. Po dokonaniu przez aspiranta Bartłomieja Sosnowskiego sprawdzeniu w systemie danych kontrolowanego okazało się, że przedłożone prawo jazdy nie było mu wydawane. W związku z powyższym został on zatrzymany i przewieziony do Komisariatu Policji Warszawa-Mokotów w celu dokonania stosownych czynności z jego udziałem (dowód: zeznania świadków Huberta Zawistowskiego i Bartłomieja Sosnowskiego, protokół zatrzymania Krzysztofa Mrozowskiego, protokół użycia urządzenia kontrolno-pomiarowego do ilościowego oznaczania alkoholu w wydychanym powietrzu, świadectwo legalizacji).

Jak wynika z danych o karalności, Krzysztof Mrozowski był dotychczas karany wyrokiem z 15 maja 2011 r. Sądu Rejonowego dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie, sygn. akt V K 1257/10, za czyn z art. 178a § 1 k.k., na karę grzywny 60 (sześćdziesiąt) stawek dziennych po 60 (sześćdziesiąt) zł każda stawka, oraz orzeczono wobec niego środek karny w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 3 (trzech) lat.

Dowód: informacja z Krajowego Rejestru Karnego.

Powołani w sprawie na etapie postępowania sądowego biegli lekarze psychiatrzy nie rozpoznali u oskarżonego Krzysztofa Mrozowskiego objawów choroby psychicznej, upośledzenia umysłowego czy innego zakłócenia czynności psychicznych i orzekli, iż w czasie zarzucanego czynu nie miał on zniesionej ani ograniczonej w stopniu znacznym zdolności rozpoznania znaczenia czynu i zdolności pokierowania swoim postępowaniem. Ponadto stwierdzili, iż obecny stan psychiczny pozwalał oskarżonemu na udział w czynnościach sądowych, a poczytalność opiniowanego zarówno w okresie objętym zarzutem, jak i w czasie postępowania nie budziła żadnych zastrzeżeń (dowód: opinia sądu psychiatryczna).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie wyżej wskazanych dowodów oraz pozostałej części materiału dowodowego ujawnionego w toku rozprawy głównej, a obdarzonego walorem wiarygodności.

Oskarżony Krzysztof Mrozowski przesłuchany w toku postępowania przygotowawczego nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu. Z jego deponycji wynika, iż 20 lipca 2013 r. okazał kontrolującym go policjantom prawo jazdy, które wcześniej kupił od nieznanego mu mężczyzny, ale nie chciał tego. Zrobił to odruchowo, bo policjant poprosił o ten dokument. Nie chciał robić problemu i dlatego pokazał to prawo jazdy. Myślał, że nic nie będzie, że tylko dostanie mandat, bo przecież zgadzał się na mandat, nie kwestionował, że nie zatrzymał się przed znakiem STOP i że rozmawiał przez telefon. Zresztą widział, że policjanci jechali z nim i domyślał się, że mają to nagrane. Wcześniej nigdy tego nie robił. Prawo jazdy tylko woził przy sobie. Kupił je, bo nie mógł zdać stosownego egzaminu na prawo jazdy. Próbował pięć razy. Nie wie,

**Rys. 11. Fragment uzasadnienia wyroku.
Źródło: Młodawska-Piaseczna i in. 2018: 241-242.**

T.C.

İZMİR

ASLİYE CEZA MAHKEMESİ

DOSYA NO

: 2014/309 Esas

KARAR NO

: 2018/532

C. SAVCILIĞI ESAS NO

: 2015/399

GEREKÇELİ KARAR

TÜRK MİLLETİ ADINA

HAKİM

: H.A. 23

KATİP

: A. B.159

DAVACI

: K.H.

SANIK

: A. S., A. ve F. oğlu, 01.03.19. doğumlu,
İzmir ... sok. /... adresinde oturur.

SUÇ

: Alkol veya Uyuşturucu Maddenin Etkisi Altındayken Araç
Kullanma

SUÇ TARİH/SAATİ

: 10/10/2018-

SUÇ YERİ

: İZMİR

KARAR TARİHİ

: 07/11/2018

Yukarıda açık kimliği yazılı sanık hakkında mahkememizde yapılan duruşma sonunda:

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

İDDİA:

Kaş Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 28/05/2015 tarih 2015/... Esas ve 2015/... İddia sayılı iddianamesi ile; şüphelinin olay tarihinde 3.50 promil alkollü şekilde sevk ve idaresinde bulunan ... plakalı aracı ile seyir halindeyken H. G. isimli şahsın park halindeki ... plakalı aracına çarptığı, şüphelinin tespit edilen alkol miktarının yüksek olduğu. Böylelikle almış olduğu alkolün etkisiyle güvenli şekilde araç kullanamayacak olmasına rağmen araç kullanmak suretiyle şüphelinin üzerine atılı suçu işlediği gerekçesi ile cezalandırılması istemi ile mahkememize kamu davası açılmıştır.

SAVUNMA:

Sanık A. S. İzmir 6. Asliye Ceza Mahkemesi'nde alınan savunmasında: "Olay tarihinde alkollüydüm. Hatırladığım kadarıyla İzmir'de bir şahsa çarpmıştım. El freni çekemediğim için ve İzmir yokuş olduğu için şahsın aracına çarpmıştım. Araçta herhangi bir hasar yoktu. Ben araca sigara almak için binmişim. Ancak sigarayı alamadan bu olay gerçekleşti. Daha doğrusu ben alkollü bir şekilde aracı kullanmıştım. Sigara alırken de bu olay yaşandı. Bir de kalıplı olduğum için alkol oranı yüksek çıkmaktadır. Lehime olan kanun maddelerinin uygulanmasını talep ediyorum" şeklinde savunmada bulunmuştur.

DELİLLER:

- 1- İddia
- 2- Sanık savunması
- 3- 1,58 promil alkol raporu,
- 4- Sanığın nüfus ve adli sicil kayıtları
- 5- Sanığın sosyal durumuna ilişkin kolluk tutanakları dosya kapsamına alınmıştır
- 6- Sanığa ait nüfus ve adli sicil kayıtları dosya kapsamına alınmıştır.
- 7- Ve maddi gerçeğin ortaya çıkmasına ve vicdani kanaatin oluşumuna etkili dosyadaki diğer belge ve bilgiler,

DELİLLER, DEĞERLENDİRİLMESİ VE GEREKÇE:

Tüm dosya kapsamı incelenmesi sonucunda; Olay tarihinde sanık A. S. sevk ve yönetimindeki ... plaka sayılı aracı ile park halinde bulunan H. G. 'e ait 35 HGO plakalı araca çarptığı, sanık A. S. alkol ölçümünde 1,58 promil alkollü olduğunun tespit edildiği, sanığın savunmasında alkollü araç kullandığını ikrar ettiği olayda; 5237 sayılı TCK'nın 179/3 maddesinde düzenlenen; alkol ve uyuşturucu madde etkisiyle veya başka bir nedenle "emniyetli bir şekilde" araç kullanamayacak kişinin, bu halde araç kullanması suçu kasıtlı işlenebilecek bir suçtur. Alkol ve uyuşturucu maddenin sırf kullanılmış olması bu suçun oluşması için yeterli olmamakla birlikte Adli Tıp Kurumu 5. İhtisas Kurulu raporlarında istikrarlı bir şekilde vurgulandığı üzere; alkollü bir şekilde trafikte seyreden bir sürücünün alkol konsantrasyonu hangi seviyede olursa olsun bireysel farklılıklar göstermekle birlikte trafik güvenliği açısından değişen derecelerde risk oluşturabileceği, ancak bu durumun tehlike arz edecek düzeyde olup olmadığı, dolayısıyla sürücünün tesiri altında bulunduğu alkol seviyesinde araç kullanması halinde, güvenli sürüş yeteneğini kaybedip etmediği, bireyin o andaki sürüş ehliyetini belirleyebilecek dikkat, algı, denge, refleks, psikomotor ve nöromotor koordinasyon gibi nörolojik, nistagmus, akomodasyon, görme gibi oftalmolojik ve genel durumunun tespitine yönelik detaylı dahili muayenesine yönelik tıbbi verilerin değerlendirilmesi ile mümkün olabileceği, ancak böyle bir tespit yapılmamış olsa bile bireysel farklılıkları da elimine edebilecek şekilde 100 promilden yüksek olarak saptanan alkol düzeyinin, güvenli sürüş yeteneğini kaybettireceğinin, bilimsel olarak kabulü gerektiği anlaşılmakla; sanıkta belirlenen yeteneğini kaybettireceğinin, bilimsel olarak kabulü gerektiği anlaşılmakla; sanıkta belirlenen alkol miktarı da gözetilerek sanığın üzerine atılı suçtan mahkumiyetine karar vermek gerekmiştir. Sanığın cezasının belirlenmesinde alkol miktarı da dikkate alındığında alt sınırdan temel ceza belirlenerek aşağıdaki şekilde hüküm tesis edilmiştir.

HÜKÜM: Gerekçesi yukarıda açıklandığı üzere;

- 1- Sanık A. S.'in üzerine atılı Alkol veya Uyuşturucu Maddenin Etkisi Altındayken Araç Kullanma suçunu işlediği sabit olup, eylemine uyan 5237 sayılı TCK'nın 179/3 maddesi yollamasıyla 179/2 maddesi uyarınca suçun işleniş biçimi, sanığın kastın yoğunluğu diKKate alınarak takdiren alt sınırdan **3 AY HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**
- 2- Sanığın fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları, cezanın sanığın geleceği üzerindeki olası etkileri lehine takdiri indirim nedeni sayılarak 5237 sayılı TCK'nın 62 maddesi uyarınca sanığın cezasından takdiren 1/6 oranında indirim yapılmak suretiyle **2 AY 15 GÜN HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**
- 3- Sanığa verilen cezadan başkaca artırım veya indirim yapılmasına YER OLMADIĞINA,
- 4- Sanığın sabikasız oluşu kişilik özellikleri ile duruşmalarda gözlenen tutum ve davranışları göz önünde bulundurulmak mahkememizce yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, giderilmesi gereken bir mağdur zararının bulunmaması diKKate alınarak CMK'nın 231/5 maddesi gereğince sanık hakkında kurulan **HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASINA,**
- 5- 5271 sayılı yasanın 231 maddesinin 7 fıkrası uyarınca açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde, mahkûm olunan hapis cezasının ertelenemeyeceği ve kısa süreli olması halinde seçenek yaptırıma çevrilemeyeceği belirtildiğinden sanık hakkında hükmedilen 2 ay 15 günlük kısa seçenek yaptırımlara çevrilmesine kanunen **YER OLMADIĞINA,** (ihtarat yapılmadı)
- 6- CMK'nın 231.8 maddesine göre sanığın 5 yıl süreyle denetim süresine tabi tutulmalarına; ancak sanığın kişiliği, sosyal ve ekonomik durumu göz önüne alınarak denetim süresinin denetimli serbestlik tedbiri uygulanmadan ve herhangi bir yükümlülük belirlenmeden **GEÇİRİLMESİNE,**
- 7- CMK'nın 231/10 maddesine göre sanığın denetim süresi içinde yeni bir kasıtlı suç işlemediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülükler uygun davrandıkları takdirde haklarındaki açıklanması geri bırakılan hükmün ortadan kaldırılarak, davanın düşmesine karar **VERİLMESİNE,**
- 8- CMK'nın 231/11 maddesine göre sanığın denetim süresi içinde yeni bir kasıtlı suç işlediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülükler uygun davranmadığı takdirde hakkında açıklanması geri bırakılan hükmün ayıklanacağına sanığa **İHTAR EDİLMESİNE** (ihtar edilemedi),
- 9- Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararın kesinleştirilmesine müteakiben bunlara mahsus bir sisteme kaydedilmesi için bir suretinin kesinleşme sureti ve tali karar fişi ile **CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA GÖNDERİLMESİNE,**

- Yargılama sırasında sarf edilen 2 tebligat gideri 18,00 TL'nin kamu üzerinde **BIRAKILMASINA**

Dair; sanığın yokluğunda, karar huzurunda verilen taraf yönünden kararın teffim edildiği tarihten itibaren 7 gün içerisinde, Mahkememize doğrudan bir dilekçe verilmesi, ya da tutanağa geçirilmek üzere Mahkememiz zabıt katibine beyanda bulunularak, yasa yoluna başvuracak kişi yargı sınırları dışında bulunuyor ise Mahkememize ulaştırılmak üzere bulunduğu yerdeki Nöbetçi Asliye Ceza Mahkemesi Zabıt Katibine beyanda bulunularak, taraf cezaevinde bulunuyor ise Mahkememize iletilmek üzere bulunduğu yer cezaevi müdürlüğüne bir dilekçe verilerek Mahkememiz kararına karşı Elmalı Ağır Ceza Mahkemesine **İTİRAZ** yoluna müracaat edebileceği, bu şekilde süresi içerisinde **İTİRAZ** yoluna müracaat edilmediği takdirde hükmün kesinleşeceği Anayasa'nın 40/2; 5271 sayılı CMK'nın 34/2, 268 maddeleri uyarınca hatırlatılarak verilen karar, açıkça okunup usulen anlatıldı. **05/06/2018**

Katip
e-imza

Hakim
e-imza

Rys. 12. Redakcja tureckiego wyroku wraz z uzasadnieniem dokument oryginalny (pisownia oryginalna).
Źródło: własne.

T.C.
BURSA
8. AĞIR CEZA MAHKEMESİ
Dosya No : 2017/214 Esas

Yurt Dışındaki Sanığın Türkiye'ye İade Talepnamesindeki
Kanun Maddeleri ve Açıklamaları

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

Madde 314 - (1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silahlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

6415 Sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun

MADDE 4 - (1) 3 üncü madde kapsamında suç olarak düzenlenen fiillerin gerçekleştirilmesinde tümlüyle veya kısmen kullanılması amacıyla veya kullanılmadığına bilekerek ve isteyerek belli bir fiille ilişkilendirilmeden dahi bir teröriste veya terör örgütüne fon sağlayan veya toplayan kişi, fiili daha ağır ceza gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu

MADDE 53

Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma
(1) Kişi, kasten işlenmiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak:
a) Sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden, bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlara verilen, atanmaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten,
b) Seçme ve seçilme ehliyetinden ve diğer siyasi hakları kullanmaktan,
c) Velayet hakkından; vesayet veya kayıymlığa ait bir hizmete bulunmaktan,
d) Vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan,
e) Bir kamu kurumunun veya kamu kurumuna niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğunda serbest meslek erbabi veya tacir olarak icra etmektir.
Yoksun bırakılır.
(2) Kişi, işlenmiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanuncaya kadar bu hakları kullanamaz.
(3) Mahkûm olduğu hapis cezası ertelenen veya koşullu salıverilen hükümlünün kendi alıyosu üzerindeki velayet, vesayet ve kayıymlık yetkileri açısından yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanmaz. Mahkûm olduğu hapis cezası ertelenen hükümlü hakkında birinci fıkranın (6) bendinde söz konusu edilen hak yoksunluğunun uygulanmasına karar verilebilir.

suç için öngörülen zaman aşımı süresi 15 yıldır.

Suç tarihi ve zaman aşımını kesen mevcut nedenler dikkate alındığında sanık hakkındaki dava 01/02/2032 tarihinde zaman aşımına uğrayacağı anlaşılmaktadır.

ADLI YARDIMLAŞMA TALEBİNİN DAYANAĞI OLAN SÖZLEŞMELER :

Polonya Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti'nin birlikte taraf oldukları Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi (ETS 24) ile Ek 1 (ETS 86) ve Ek 2 (ETS 98) nolu protokolleri.

Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi (ETS 196)

GARANTİLER :

Sanığın yargılandığı suç siyasi, askeri veya mali nitelikte değildir.

Sanık Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde ve iç hukukumuzda öngörülen tüm yasal haklara sahiptir.

Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf. Türkiye ayrıca Sözleşme'nin 24. maddesi uyarınca kendisi aleyhine bireysel başvuru yapılımasını kabul etmiştir. Bu kapsamda sanık, adli veya idari makamlarımız tarafından kendisi hakkında verilecek nihai kararlar aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurma hakkına sahiptir.

İade işlemi gerçekleştirildikten sonra, Türk Ceza Yargısının yetkisine giren ve iade tarihinden önce işlenen bir suçun daha bulunduğu ortaya çıkarsa, "Hususilik (Özellik) Kuralı" uyarınca sanığın bu suçtan yargılanabilmesi için ülkenizin yetkili makamlarından muvafakat talebinde bulunulacaktır.

Yetkili makamlarınız tarafından muvafakat verilmezse sanık iade işlemine konu olan suç dışında kalan suçlardan yargılanmayacaktır.

SONUÇ :

Sanık [redacted] in işlediği iddia edilen Silahlı Terör Örgütü Kurma ve Yönetme ile Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkındaki Kanuna Muhtelif suçları nedeniyle Mahkememizde yargılama yapılmaktadır.

Ülkenizde olduğu belirtilen sanığın yargılanabilmesi için Türkiye'ye iade edilmesini rica ederim.

İade kararı için ek bilgi veya belgeye ihtiyacınız size ulaştırmamız için lütfen uygun bir süre veriniz.

Bu vesileyle en derin saygılarımı sunar. Göstereceğiniz işbirliği için şimdiden teşekkür ederim.24/04/2018

Seyit KÖRÖMAZ
Bilgi No: 39831
8. Ağır Ceza Mahkemesi

Rys. 13. Fragment wniosku o pomoc prawną.
Źródło: własne.

T.C.
BURSA
8. AĞIR CEZA MAHKEMESİ
Dosya No : 2017/214 Esas

İade Talepnamesi

POLONYA CUMHURİYETİ YETKİLİ ADLİ MAKAMINA

İADESİ İSTENİLEN SANIK :

Adı / Soyadı : I
T.C. Kimlik No : I
Anne / Baba Adı :
Doğum tarihi / yeri : 01/02/19 Hamur
Uyruğu : T.C.
Cinsiyeti : Erkek
Bilinen en son adresi :

İDDİANAMEYE İLİŞKİN BİLGİLER :

İddianameyi düzenleyen Cumhuriyet Başsavcılığı : Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı
Tarih ve numarası : 01/03/2017 - 2017/17823 Soruşturma, 2017/41 Esas

YARGILAMA KONUSU SUÇA İLİŞKİN BİLGİLER :

Suç : Silahlı Terör Örgütü Kurma ve Yönetme, Terör Örgütüne Fon Sağlama
Suç Tarihi : 2015
Suçun İşlendiği Yer : BURSA
İlgili Ceza Hükümleri : 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314/1 ve 53. 54. 58 maddeleri, 6415 Sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun 4/1. maddesi
Suç için Kanunda Öngörülen Ceza Türü / Miktarı : Şüpheliye atfedilen suç için öngörülen hapis cezası 20 yıl - 32 yıl 6 ay arasındadır.

SUÇUN İŞLENİŞİNE İLİŞKİN OLGULAR :

FETULLAHCİ TERÖR ÖRGÜTÜ (FETÖ)

I- Örgüt Hakkında Genel Bilgi

15 Temmuz 2016 tarihinde darbe girişiminde bulunan Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ), demokratik olmayan ve hukuk dışı yöntemlerle devlet yönetimini ele geçirmek amacıyla hareket etmektedir. Örgütün kurucusu ve yöneticisi Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Fetullah Gülen'dir.

UYAP İlişkin Retrospektiflik bu defoluzaara http://vatandas.uyap.gov.tr adresinden Q5ZLb1Q - EPJ7oay - 7bTqI8g - +fXJRA= ile erişilebilir.

Rys. 14. Przykład zapytania o pomoc prawną w sprawie ekstradycji podejrzanego.
Źródło: własne.

T.C.
BURSA
8. AĞIR CEZA MAHKEMESİ
YAKALAMA EMRİ

Yakalama Emrini Veren Mahkeme : Bursa 8. Ağır Ceza Mahkemesi
Dosya No : 2017/ Esas
Cumhuriyet Başsavcılığı
Soruşturma Numarası : 2017/178

Sanığın
T.C. Kimlik No : 1956...
Adı Soyadı : I
Baba Adı :
Anne Adı :
Doğum Tarihi :
Doğum Yeri :
Nüfusa Kayıtlı Olduğu
İli :
İlçesi :
Mah/Köy :
Cilt No :
Aile Sıra No :
Sıra No :
İkametgah Adresi :
Sanığa İsnat Edilen Fıili :

Suç Tarihi : 2015
Fıilin Kanunda Hükme Bağlandıđı Maddeler : Terörizmin Finansmanının Önlenmesi
Hakkında Kanun 4/1
Yakalama Sebebi : Bulunduđu yer bilinmeyen ve yurt dışındaki kaçaklar için
yakalama (CMK 248/5)

Yakalandığında Nereye Gönderileceđi : Yakalandığında sanığın savunması alınmak üzere
en geç yirmi dört saat içinde Mahkememizde hazır edilmesi, Bu süre içinde Mahkememizde
hazır edilemeyecek ise, aynı süre içinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması
Hakkında Yönetmelik hükümleri uyarınca, yakalandığı yer adliyesinde, mevcut değil ise en
yakın adliyede kurulu sesli ve görüntülü iletişim sisteminin kullanılması suretiyle (SEGBİS)
Mahkememizce (mesai saatleri dışında Nöbetçi Bursa Ağır Ceza Mahkemesince) ifadesinin
alınması, CMK'nın 94. maddesi uyarınca yukarıda yazılı sebeplerden dolayı sanığın ifadesi
alınıp, ifadesi alındıktan sonra serbest bırakılmayarak CMK 100. Maddesi uyarınca sanık
hakkında tutuklama hususunun değerlendirilmesine yönelik yakalanmasına karar verilmiştir.
11/10/2017

Katip 1
e-imza

Başkan 39.
e-imza

UYAP Bilişim Sistemindeki bu dokümana http://vatandas.uyap.gov.tr adresinden CMS6C+J - dHE/MJv - dQGfMhc - mvEx9w== ile erişebilirsiniz.

Rys. 15. Przykładowy nakaz aresztowania.
Źródło: własne.

Keşif Kararı Örneği

T.C.
MALATYA
2. AĞIR CEZA MAHKEMESİ

DURUŞMA TUTANAĞI

DOSYA NO : 2018 /...

DURUŞMA TARİHİ :

CELSE NO :

BAŞKAN :

ÜYE :

ÜYE :

C. SAVCISI :

KATİP :

Belirli gün ve saatte ... no.lu celse açıldı. Sanık müdafisinin ve çağrı kağıdı çıkarılan tanıklardan...’ın geldiği görüldü, diğer tanıkların gelmedikleri anlaşıldı. Başka gelen yok.

Açık duruşmaya devam olundu.

Tanık ... huzura alındı. Kimliğinin tespitine geçildi.

TANIK KİMLİĞİ :

Tarafları tanır, engel hali yok. Tanıklık edeceği husus anlatıldı. Usulen yemini yapıldı.

TANIK BEYANINDA :

....

Benim bilgi ve görgüm bundan ibarettir, dedi.

Sanık müdafisinden soruldu. Şimdilik bir diyeceğimiz yoktur, delillerin değerlendirilmesiyle ilgili savunmamızı, tüm tanıkların beyanları tespit edildikten sonra yapacağız, dedi.

Dosya incelendi. Olay yerinde keşif yapılması hususundaki talebin bu celbe değerlendirilmesine karar verildiği anlaşıldı.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

Dava konusu olayda, sanıkların, 30- 40 kilometre hızla seyreden otomobilden otomatik silahla ateş ettiklerinin iddia edilmektedir. Tanıklar ...’ın, huzurda tespit edilen beyanlarında; ateş eden kişileri tanıdıklarını, bu kişilerin sanıklar ... ile huzurda bulunmayan kişiler olduklarını söyledikleri, görülmüştür. Sanıklar suçlamayı kabul etme-

Rys. 16. Protokól z rozprawy.
Źródło: Demirağ 2020: 373-374.

Słowniczek terminów prawniczych

- A adalet – sprawiedliwość
 adalet komisyonu – komisja sprawiedliwości
- B başkan – przewodniczący
 başkanlık – przewodnictwo, praw. skład sędziowski
 bilirkişi – biegły
- C cumhuriyet başsavcılığı – prokurator republiki
- D daire – 1. izba 2. mieszkanie
- E
- F ferdi savunma – obrona indywidualna
- G gıyabi – pod nieobecność
 gözaltı kararı – decyzja o tymczasowym areszcie
- H hakim – 1. sędzia
 hapis – 1. więzienie 2. przen. ograniczenie wolności
 hapis cezası – kara więzienia praw. pozbawienia wolności
 hapis cezası müebbet – dożywotnia kara więzienia, praw. dożywotnie pozbawienie wolności
 sürelî hapis cezası – kara pozbawienia wolności na określony przedział czasu
 ağırlaştırılmış hapis cezası – kara pozbawienia wolności o zaostrzonym rygorze
 hüküm – orzeczenie, postanowienie
- İ idari – 1. kierowniczy, zarządzający, 2. praw. administracyjny
 ihbar – 1. doniesienie 2. zgłoszenie
 infaz – 1. wykonanie 2. egzekucja
- I ıslah – 1. poprawa 2. rehabilitacja
- K kanun – 1. prawo 2. ustawa
 karar – 1. decyzja 2. postanowienie
 kast – 1. zamysł 2. zamiar
 kaymakamlık – 1. urząd starosty 2. urząd wojewody
 keşif – 1. inspekcja 2. oględziny 3. rozpoznanie
 kısas – zasada odwetu, analogii

- kolluk güçleri – siły porządkowe
- M mağdur – 1.ofiara 2.poszkodowany
mahkeme – sąd
müdafii – obrońca
müdürlük – dyrektoriat
müsadere (eşya) – przepadek (mienia)
- N nispi muhakeme – ocena relatywna
- S sanık – 1. podejrzany 2. oskarżony
savcı – prokurator
suç – 1.przestępstwo 2. wykroczenie 3. czyn zabroniony 4. wina
- T tahkikat aşaması – etap dochodzenia
taksir – zaniedbanie
tefhim – 1. doręczenie 2. zawiadomienie
tevdi – 1.przekazanie 2. wydanie
tutuklama ihtiyarlığı – uprawnienie do aresztowania
tutuklama kararı – decyzja o aresztowaniu – nakaz aresztowania
- V valilik – urząd gubernatora
vekil – pełnomocnik, adwokat
- Y yargı – 1. sądownictwo 2. jurysdykcja
yazı işleri – procedura pisemna
- Z zabıt – 1.protokół 2. notatka
zabıt kaydı – protokół zdarzenia
zabıt katibi – protokolant

Bibliografia

- Adamczyk, Andrzej. 2013. *Ustrój Polityczny Turcji w latach 1918-1960*. Warszawa: PWN.
- Akman, Mustafa. 2005. *Osmanlı Ceza Hukuku Üzerine bir İcmal*. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 3, Sayı 5, 489-512.
- Alacakaptan, Uğur. Demokratik Anayasa ve Ceza Kanununun 141 ve 142 maddeleri. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. Cilt:69, Sayı 01, s. 109-139. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ausbf/issue/3057/42443>
- Atay, Cevdet. 2013. *Türk Yargı Sistemi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Avcı, Mustafa. 2004. *Osmanlı Hukukunda Suçlar ve Cezalar*, Gökkuşbu Türk Hukuk Tarihi.
- Aydemir, İbrahim, A., 2010. *Türk Hukuk Dili Üzerine Araştırmalar*. 2010- I. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten, s. 19-36 [online]. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/belleten/issue/32741/363442>
- Aydemir, İbrahim, A., 2014. *Türk Hukuk Dili Üzerine Araştırmalar II. Söylem tipleri üzerine bir inceleme*. w: Prof. Dr Mehmet Özmen Armağanı. Çukurova Üniversitesi, s. 47-60 [online]. https://turkoloji.cu.edu.tr/mehmet_ozmen_armagani/mozmen_armagan_parca6.pdf
- Aydın, M. Akif. 2018. *Türk Hukuk Tarihi*. İstanbul: Beta.
- Aydın, M. Akif. *İslam Ansiklopedisi. Ceza*. s. 478-482. [online]. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ceza#3-osmanli-ceza-hukuku>
- Aydın, Mehmet, A. 2018. *Türk Hukuk Tarihi*. İstanbul: Beta.
- Baker, Mona, Saldanha, Gabriela. ed. (2011). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London: Routledge.
- Bañcerowski, Jerzy, Zgółka, Tadeusz, Pogonowski, Jerzy. (red.). 1992. *Wstęp do językoznawstwa*. Poznań: Wyd. Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Błoński, Michał, Zbrojewska, Monika, Kruszyński, Piotr. (red.). 2018. *Dowody i postępowanie dowodowe w procesie karnym*. Warszawa: C.H. BECK.
- Błoński, Michał. 2020. *Wzory pism procesowych w sprawach karnych wraz z komentarzem*. Warszawa: Wolters Kluwer.

- Boratyńska, Katarzyna, Chojniak, Łukasz, Jasiński, Wojciech. 2018. *Postępowanie karne*. Warszawa: C.H. BECK.
- Bukowski, Paweł, Heydel, Magda. 2009. *Współczesne Teorie Przekładu*. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Cao, Deborah. 2007. *Translating Law*. Clevedon.
- Catford, John, Cunnison. (1965/1978). *A Linguistic theory of translation*. London: Oxford University Press.
- Centel, Nur, Zafer, Hamide. 2020. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Istanbul: Beta.
- Cudny, Łukasz, Katarzyna, Kryła. 2011. *Kult pamięci osoby zmarłej jako dobro osobiste*. Monitor Prawniczy C.H. Becks. [online] <https://czasopisma.beck.pl/monitor-prawniczy/artukul/kult-pamieci-osoby-zmarlej-jako-dobro-osobiste/>
- Çiftçinar, Bülent. 2008. *Toplumsal Kuralların Metni Olarak Hukuk ve Hukuk Dili*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı 1-5, s. 185 vd. [online] <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/toplumsal-kurallar-in-metn-olan-hukuk-ve-hukuk-dl-law-the-text-of-social-norms-and-the-language-of-law.pdf>
- Chomsky, Noah. *Syntactic structure*. 1957/2002. Berlin New York: Mouton de Gruyter.
- Danecki, Janusz. 2014. *Podstawowe wiadomości o Islamie*. Warszawa: Dialog [ebook].
- Demir, Abdullah. 2019. *Mufasssal Türk Hukuk Tarihi*. Ankara: Astana Yayınları.
- Demirağ, Fahrettin. 2020. *Ceza muhakemesi hukuku işlemleri ve Adli Yazışmalar*. Ankara: Seçkin.
- Demirbaş, Timur. 2014. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin.
- Dobrzeńiecki, Karol, Korycka-Zirk, Milena. 2017. *Wstęp do Prawoznawstwa. Ćwiczenia i przykłady*. Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności „Dom Organizatora”.
- Ekinci, Ekrem, B. 2017. *Osmanlı Mahkemeleri, Tanzimat ve Sonrası*. İstanbul: Arı Sanat Yayınları.
- Ercan, İsmail. 2018. *Ceza Hukuku Genel Hükümleri ve Medeni Usul Hukuku*. İzmit: Kuram Kitap.
- Eren, Ahmet, C. 2007. *Tanzimat Fermanı Dönemi*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Findley, Carter V. 2011. *Modern Türkiye Tarihi*. İstanbul: Timaş.
- Galdia, Marcus. 2017. *Lectures on Legal Linguistic*. Peter Lang Edition.
- Gortych-Michalak, Karolina. 2013. *Struktura polskich, greckich i cypryjskich aktów normatywnych. Studium porównawcze w aspekcie translatologicznym*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe CONTACT.

- Gözler, Kemal. 2017. *Hukukun Temel Kavramları*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Goździk, Agnieszka, Tutkaj, Tomasz. 2021. *Wzory pism prokuratora w sprawach karnych*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Grochowska, Anna, Jagiellowicz, Łukasz, Wiśniowski, Łukasz. 2018. *Postępowanie Karne, pytania, kazusy, tablice, testy*. Warszawa: C.H. BECK.
- Grzegorzczkowska, Renata. 2007. *Wstęp do językoznawstwa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA.
- Grześkowiak, Alicja. 2018. *Pojęcie dziecka w prawie karnym* w: Grześkowiak, Alicja, Zgoliński Igor. *Prawo Karne w ochronie praw dziecka*. Bydgoszcz: Wydawnictwo KPSW [online] https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/17209/prawo_karne_w_ochronie_praw_dziecka.pdf?sequence=1
- Grzybek, Joanna. 2013. *Alternatywne metody rozwiązywania sporów w przekładzie chińsko-polskim i polsko- chińskim. Studium badawcze terminologii z zakresu arbitrażu*. Wydawnictwo Naukowe: CONTACT.
- Hadryan, Milena. 2015. *Demokratyzacja języka urzędowego. Współczesne tendencje polityki językowej w Szwecji i w Polsce*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe CONTACT.
- Hadryan, Milena. 2017. *Polish-Swedish Translation: A parametric Approach to Comparison of Legal Terminology*. Wydawnictwo Naukowe CONTACT.
- Hafizoğulları, Zeki, Güngör, Devrim. 2007. *Türk ceza hukukunda suçların tasnifi*. TBB Dergisi, Sayı 69, s. 21-50.
- Hejwowski, Krzysztof. 2012. *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*. Warszawa: PWN.
- Heyd, Uriel. 1973. *Studies in Old Ottoman Criminal Law*. Oxford.
- İmer, Kâmile. 1998. *Türkiyede dil planlaması: Türk Dil Devrimi*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Inalcık, Halil. 2001. *Kanunnâme*. İslâm Ansiklopedisi s. 333-337. İstanbul: TDV.
- Jakobson, Roman. 2009. *O językoznawczych aspektach przekładu*. Tłum. Lucylla
- Jakobson, Roman. 1959. *On Linguistic aspects of translation*. [online] <https://web.stanford.edu/~eckert/PDF/jakobson.pdf>
- Jopek-Bosiacka, Anna. 2012. *Przekład prawny i sądowy*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kaboğlu, İbrahim. *Anayasa değişikliği karşısında anayasacıların suskunluğu üzerine bir deneme*. [Online] <https://www.anayasa.gen.tr/suskunluk.pdf>

- Kaczmarek, Karolina. 2017. *Investigating Equivalents in Polish-Hungarian Translation Contrastive Parametric Study of Legal Terminology*. Wydawnictwo Naukowe CONTACT.
- Kallek, Cengiz. 2018. *Hisbe*. İslam Ansiklopedisi s.143-145. İstanbul: TDV.
- Kanat, Cüneyt. 2017. *Ortaçağ Türk Devletlerinde Suç ve Ceza*. Kure Yayınları.
- Karaheya, Hakan, Usluadam, Asena, K. *Türk Ceza Hukuku Öğretisinde Suçun Manevi Unsuru Bağlamında Suç Genel Teorisine İlişkin Görüşler Year. 2015*, Volume 3, Issue 2, 1- 24, 03.08.2015. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/331403>
- Kemal, Gözler. 2017. *Elveda Anayasa: 16 Nisan 2017’de Oylayacağımız Anayasa Değişikliği Hakkında Eleştiriler*. İstanbul: Ekin Basın Yayın.
- Kielar, Barbara. 2007. *Wiedza specjalistyczna tłumacza – na przykładzie tekstów prawnych*. w: Kornacka M. (red.), *Języki Specjalistyczne 7. Teksty specjalistyczne jako nośniki wiedzy fachowej*, Warszawa, s. 19–33.
- Kielar, Barbara. 2013. *Zarys Translatoryki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Kulturologii i Lingwistyki Antropocentrycznej Uniwersytet Warszawski.
- Kiełbawska, Amelia. 2012. *Funkcje komunikacji niewerbalnej w interakcji mówcy i tłumacza*. Kraków: Universitas.
- Kierzkowska, Danuta. 2012. *Tłumaczenie prawnicze*. Warszawa:
- Koller, Werner. 2009. *Przekład literacki z perspektywy językoznawstwa*, tłum. Paweł W: Bukowski, Paweł, Heydel, Magda (red.). *Współczesne Teorie Przekładu*, s. 43-49. Kraków: Wydawnictwo Znak s. 145-172.
- Koloğlu, Małgorzata. 2022. *Przekład w kontekście pomocy prawnej w sprawach karnych między Polską a Turcją*. Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu, nr 17, s.115-131.
- Kozanecka, Paulina., Matulewska, Aleksandra., Trzaskawka, Paulina. 2017. *Methodology for Interlingual Comparison and Terminology. Towards General Legilinguistic Translatology*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe CONTACT.
- Köprülü, Mehmet, Fuad. 2012. *İslâm ve Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları ve Vakıf Müessesesi*. İstanbul: Alfa Tarih.
- Królikowski, Michał, Zawłocki, Robert. 2018. *Prawo Karne 3 wydanie*. Warszawa: C.H. BECK.
- Kunther, Nurullah, Yenisey, Feridun, Nuhoğlu Ayşe. 2006. *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: 14 Bası.

- Levend, Agâh Sırrı. 2010. *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu [wydanie IV; wydanie I w 1949].
- Levy, Jiří. 2009. *Przekład jako proces podejmowania decyzji*. tłum. Monika Adamczyk. w: Bukowski, Paweł, Heydel, Magda (red.). *Współczesne Teorie Przekładu*. Kraków: Wydawnictwo Znak, s. 72-85.
- Lizisowa, Maria, Teresa. 2016. *Komunikacyjna teoria języka prawnego*. Poznań: CONTACT.
- Łapa, Roman. 2015. *Język prawny w świetle analizy językoznawczej*. Wybrane zagadnienia składniowe. Dopiewo: Wydawnictwo Rys.
- Maciejewski, Tadeusz. 2017. *Historia ustroju i prawa sądowego Polski*. Warszawa: C.H. BECK.
- Majda, Tadeusz. 2014. *Leksykon Wiedzy o Turcji*. Warszawa: Dialog [ebook].
- Mahmutoğlu, Fatih, Selami, Karadeniz, Serra. 2021. *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Matulewska, Aleksandra. 2008. *Jakość przekładu prawniczego a cechy języka prawa*. Język, Komunikacja, Informacja, Tom III, Sorus S.C. Wydawnictwo i Drukarnia Cyfrowa.
- Matulewska, Aleksandra. 2013. Matulewska. *Legilinguistic Translatology. A Parametric Approach to Legal Translation*. Linguistic Insights vol. 171. Bern: Peter Lang.
- Matulewska, Aleksandra. 2017. *Contrastive Parametric Study of Legal Terminology in Polish and English*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe CONTACT.
- Melinkoff, David. 1963. *The Language of the Law*. Oregon: Resource Publication.
- Milewski, Tadeusz. 2018. *Językoznawstwo*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA.
- Młodawska-Piaseczna Małgorzata, Tuleya Igor, Wielgolewska Anna. 2018. *Akta Karne dla Aplikantów*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Morawski, Lech. 2016. *Wstęp do Prawoznawstwa*. Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności “Dom Organizatora”.
- Neubert, Albrecht. 2009. *Względność translatoryczna*. tłum. Paweł Zarychta. w: Bukowski, Paweł, Heydel, Magda (red.). *Współczesne Teorie Przekładu*, s. 43-49. Kraków: Wydawnictwo Znak, s. 125-142.
- Nida, Eugene. 1975. *Language structure and translation*. Stanford: Stanford University.

- Nord, Christiane. 1997. *A Functional Typology of Translation*. Trosborg, A. (red.) Text Typology and Translation. Benjamin Library. [online]
- Nord, Christiane. 2018. *Translating as a purposeful activity*. London and New York: Routledge.
- Nowak-Michalska, Joanna. *Polish-Spanish Legal Translation: A Parametric Approach*. 2017: Wydawnictwo Naukowe: CONTACT.
- Özdemir, Hakan. 2014. *Hukuk dilindeki değişmeler ve gelişmeler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özen, İnci, Góralski, Piotr. 2019. *Środki zabezpieczające w tureckim prawie karnym*. IUS NOVUM. 2019/1. DOI: 10.26399/iusnovum.v13.1.2019.11/o.inci/p.goralski
- Özmen, Remzi. 2018. *Türk Ceza Kanunu*. Ankara: Seçkin.
- Özyıldırım, Işıl, İnce. 1999. *Türk Yasa Dili*. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. Cilt I6/Sayı I, s. 89-114
- Pieńkos, Jerzy. 1999. *Podstawy jurylingwistyki. Język w prawie, prawo w języku*. Warszawa: Muza.
- Pieńkos, Jerzy. 2003. *Podstawy przekładoznawstwa. Od teorii do praktyki*. Kraków: Zakamycze.
- Polański, Kazimierz red. 1999. *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Wrocław: Ossolineum.
- Pszczołowska. W: Bukowski, Paweł, Heydel, Magda (red.). *Współczesne Teorie Przekładu*. Kraków: Wydawnictwo Znak, s. 43-49.
- Reinkowski, Maurus. 2005. *Düzenin Şeyleri Tanzimat'ın Kelimeleri. 19 Yüzyil Osmanli Reform Politikasinin Karşılaştırmalı Bir Araştırması*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sager, Huan., C. 1990. *A practical course in terminology processing*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Saloni, Zygmunt, Świdziński, Marek. 1985. *Składnia współczesnego języka polskiego*. Warszawa: PWN.
- Šarčević, Susan. 1997. *New Approach to Legal Translation*. The Hague.
- Şentop, Mustafa. 2004. *Tanzimat Dönemi Osmanli Ceza Hukuku. Kanunlar-Tadiller-Layihalar-Uygulama*. İstanbul: Yaylacık Maatbası.
- Şentop, Mustafa. 2005. *Tanzimat Dönemi Kanunlaştırma Faaliyetleri Literatürü*. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 3, Sayı 5, 2005, 647-672.
- Shawn SJ, 2012, *Historia Imperium Osmańskiego*. Dialog tom 1 e.pub.

- Shawn SJ, 2012, *Historia Imperium Osmańskiego*. Dialog tom 2 e.pub.
- Sözüer, Aydın. 2019. *Ceza Hukuku Reformu Dünü Bugünü ve Yarını*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt.21, ss.3031-3050.
- Stachowski, Marek. 2007. *Gramatyka języka tureckiego w zarysie*. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Taşdemir Kubilay, Özkepir Ramazan. 2000. *Son Değişiklerle İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*. Ankara: Adil Yayınevi.
- Tezcan, Mahmut. 1999. “Ülkemizde Aile İçi Töre Ya Da Namus Cinayetleri”, Töre Cinayetleri, Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, s.21–27.
- Töngür, Ali, Rıza, Canarlan, Gökçe, Aşık, İbrahim. 2020. *Hukuk dili ve adli yazışmalar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. [online] <https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/ADL102U/ebook/ADL102U-15V1S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf>
- Uçok, Coşkun. 1947. *Osmanlı Kanunnamelerinde İslâm Ceza Hukukuna aykırı hükümler*. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/238/2090.pdf>
- Yavuz, Hakan, A.2021. *Alternatives to prosecution in Turkish Criminal Procedure Law*. Adalet Dergisi, 2021/2, 67, s. 77-104.
- Yenisey, Feridun. 2009. *Turkish Criminal Procedure Code*. İstanbul: Beta.
- Yenisey, Feridun, Nuhoglu, Ayşe. 2017. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, M., Cengiz. 2008. *Türkiye’de Töre Baskısına Bağlı İntiharlar ve Töre Cinayetleri*. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:1, Yıl:9, Sayı:16 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/154691>
- Vermeer, Hans. 1996. *A Skopos Theory of Translation*. Heidelberg.
- Wojtasiewicz, Olgierd. 2007. *Wstęp do teorii tłumaczenia*. Warszawa: Translegis.
- Wronkowska, Sławomira. 2002. *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe CONTACT.
- Wróblewski, Bronisław. 1948. *Język Prawny i Prawniczy*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności.
- Zieliński, Maciej. 2017. *Wykładnia Prawa*. Warszawa: Wolters Kluwer.

Słowniki

- Akalın, Şükrü, H. 2020. *Eren Türk dilin etimoloji sözlüğü*, Ankara: Türk Dili Kurumu Yayınları.
- Dayınları, K. 2010. *Dictionary of Legal Terms*. Ankara: Hukuk Yayınları.

- Devellioğlu, Ferit. 2008. *Osmanlıca-Türkçe Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Kozłowska, Maria. 2006. *Słownik turecko- polski*. Warszawa: Studio EMKA.
- Myrczek-Kadłubicka, Ewa. 2013. *Słownik terminologii prawniczej*. Warszawa: C.H. Becks.
- Şener, Orhan. 2013. *Hukuk Sözlüğü*. İstanbul: Beta.
- Yılmaz, Ejder. 2011. *Hukuk Sözlüğü*. Ankara: Yetkin.

Online

<https://sozluk.gov.tr/>

<https://wskazowkiprawne.pl/polsko-angielski-slownik-terminow-prawniczych/>

Ustawy

- Türk Ceza Kanunu, Kanun. No: 5237, Kabul Tarihi: 26.9.2004.
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237-20040926.pdf>
- Ceza Muhakemesi Kanunu. Kanun Numarası:5271, Kabul Tarihi: 4/12/2004.
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf>
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Karny., Dz.U. 1997 Nr 88 poz. 553.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Postępowania Karnego., Dz.U. 1997 Nr 89 poz. 555.
- Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z poz. zm.).
- Türkiye Cumhuriyet Anayasası. Kanun No.: 2709, Kabul Tarihi: 7.11.1982 ((Değişik: 23/7/1995-4121/1 md.)). https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf
- Konstytucja Republiki Tureckiej. 2013. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe [Tłumaczenie: Karolina Wojciechowska-Litwinek, Dorota Haftka-Işık Kamila Stanek, Öztürk Emiroğlu]. http://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2016/04/Turcja_010713.pdf
- Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun, No.: 5235, Kabul Tarihi 26 Eylül 2004 (Değişik: 6545). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5235-20140618.pdf>
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 roku, Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz. U. 2001 Nr 98 poz. 1070.
- Kabahatler Kanunu Kanun Numarası: 5326 Kabul Tarihi: 30/3/2005 Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 31/3/2005 Sayı: 25772 (Mükerrer) Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 44.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2020 r., poz. 1740).

Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721 Kabul Tarihi : 22/11/2001 Yayımlandığı
Resmî Gazete: Tarihi : 8/12/2001 Sayı: 24607 Yayımlandığı Düstur: Tertip : 5
Cilt : 41.

Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i
warunkach dopuszczalności przerywania ciąży Dz.U. 1993 nr 17 poz. 78.

2.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması
Hakkında Kanun hükümleri.

Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik Cumhurbaşkanı Kararının Tarihi: 9/6/2020 Sayısı:
2646 Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi: 10/6/2020 Sayısı: 31151.

Türkiye Barolar Birliği Meslek Kuralları. 2017. TBB Bülteni.
https://etik.gov.tr/wp-content/uploads/2019/03/tbb_meslek_kurallari.pdf

Kan. 84, Kodeks Prawa Kanonicznego. Codex Iuris canonici auctoritate 1983.

Summary

The present study was motivated by the dearth of scholarly literature addressing the subject of Turkish-to-Polish court translation, which posed a considerable challenge for the author, an experienced legal translator who has been involved in the translation of legally related documents for an extended period. Given Turkey's status as a candidate for accession to the European Union, texts concerning civil law, commercial law, and human rights have been made available in European languages such as English, German, and French. However, there remains a notable absence of scholarly works pertaining to the field of translation studies specifically focusing on the translation of legal texts. Consequently, this study represents an initial attempt to explore the linguistic characteristics of Turkish criminal law language features and aims to establish the groundwork for further research in this domain.

Over the course of history, Turkey has been subject to diverse influences, but two primary currents have significantly shaped the form of its criminal code: Islamic law and European law. Despite undergoing a comprehensive language reform, certain concepts have remained unchanged. During the era of the Ottoman Empire, while Islam exerted a significant influence on the legal system, the criminal laws of that period were intertwined with provisions based on prevailing societal customs, which did not always find their origins solely in religious precepts. This observation is unsurprising, given the vast territorial expanse of the country, which not only encompassed numerous diverse communities and religions but also, in most cases, permitted subjugated nations to retain their rights and customs. Thus, it is evident that the assimilation of non-Islamic traditions into the fabric of society was inevitable. Economic and political processes, the expansion of Europe, and internal challenges compelled the closed structure of the state to adopt radically distinct solutions. The European influence not only influenced the form of the legal system but also precipitated profound transformations in the broader Turkish society, ultimately leading to the secularization of the state and the establishment of the prevailing legal system in the Republic of Turkey.

The primary focus of this dissertation is specifically selected aspects of the language of Turkish criminal law, and its translation into Polish. Law, conceptualized as “a collection of general norms emanating from state authorities and enforced by state

coercion,” constitutes a complex phenomenon encompassing various types of norms, including enacted, customary, internal, international, civil, and criminal laws (Morawski, 2016: 26). Given the extensive scope of the concept of law, the author narrows the focus of this study to solely criminal law. The delimitation of the legal branch under investigation plays a pivotal role in determining translational units and, ultimately, establishing the optimal equivalents in the target language. This factor significantly influences the interpretation of the source text and the identification of target text signifiers, particularly in cases involving the polysemy of legal terms (Matulewska, 2013: 122-123). Moreover, in justified circumstances, a comparative analysis of definitions and provisions within the realm of civil law is undertaken to provide necessary supplementation. The empirical nature of this study aims to present the characteristics of the Turkish legal language, encompassing both legal and juridical language, and address the specific challenges encountered in translating into Polish. Additionally, it seeks to determine which established language features exert the most significant impact on translation difficulty and which translational approaches yield the most optimal results. To achieve this objective, the study incorporates a general presentation of key translation theories and historical determinants of the formation of criminal law in Turkey.

Ultimately, this work endeavors to provide the audience with essential foundations for comprehending the legal reality in Turkey. Given the distinctive structure of the Turkish language in the field of criminal law, the author aims to present translational frameworks that will facilitate future specialized translation endeavors by establishing effective tools and enhancing the quality of translated documents.

DO PROKURATURY OKRĘGOWEJ W ANKARZE

SKARŻĄCY : 1- Mahmut (TC. No:.....)
Büyükesat Mah. K. Sok. No : ... Çankaya/A N
KARA 2- (...) İnşaat Ticaret ve Taahhüt Limited
Şirketi

PEŁNOMOCNICY : Av. Mustafa ... - Av . Özcan ...
(...) cad. No: ... Kavaklıdere Çankaya/ANKARA

PODEJRZANY : G . T. (TC. No :.....)
... Mah Sok. No : 12 ORDU

PRZESTĘPSTWO I DATA : publiczna zniewaga - 10. 10.2017

WYJAŚNIENIA :

Jeden z mocodawców (...) Sp. z o.o., wygrywając przetargi organizowane przez (...) AS podjął się realizacji robót infrastrukturalnych (...). Natomiast Mocodawca Mahmut, jest właścicielem i upoważnionym przedstawicielem tej firmy.

W mediach społecznościowych, na stronie internetowej o nazwie Facebook, w sekcji o nazwie „t ...web.tr” w dniu 09.10.2017 pojawiła się zniesławiająca i upokarzająca wiadomość na temat firmy klienta i jej upoważnionych przedstawicieli, szkodząca reputacji handlowej oraz komentarze pod nią. (Załącznik 1)

W istocie na skutek wniosku złożonego w imieniu firmy Mocodawcy (...) postanowieniem II Sądu Karnego Pierwszej Instancji z dnia 12.10.2017 r. o numerze 2017/184; Na podstawie podanego powodu "...rozumie się, że występują tam poniżające i zniesławiające wypowiedzi, które mogą być uznane za naruszenie dóbr osobistych", uznano, że wiadomości na ww. stronie były niezgodne z prawem i podjęto decyzję o zablokowaniu dostępu do treści danego artykułu. (ZAŁĄCZNIK-2)

Podejrzany G. T., który jest jednym z byłych pracowników firmy Mocodawcy, napisał w dniu 10.10.2017 r. w komentarzu pod wspomnianą wiadomością; „Koledzy pracujący w tym (..)”, wiedziecie, że tam nie tylko mają apetyt na wasze wynagrodzenie, ale także na wasze odprawy za wysługę lat, ich jedyną troską są pieniądze. Na ustach mają zawsze górnolotne słowa o lojalności, niech robotnicy pracują jak woły, ale w sądzie są jak skruszone baranki. Brawo, koledzy, nie oddajcie tym ludziom bez honoru tego, co wypracowaliście w pocie czoła, gdy trzeba, wystąpcie do sądu, z pewnością otrzymacie co do grosza wynagrodzenie za swoją pracę” i tym samym znieważył publicznie Mocodawców.

Ocenia się, że podejrzany G. T., na którego złożono skargę; w komentarzu na ogólnodostępnej stronie internetowej napisał: „...tam nie tylko mają apetyt na wasze wynagrodzenie, ale także na wasze odprawy za wysługę lat,... ich jedyną troską są pieniądze... a w sądzie są jak skruszone baranki będą ... nie oddajcie tym ludziom bez honoru tego, co wypracowaliście w pocie czoła ...” i tym samym popełnił czyn zniewagi Mocodawców w sposób, obrażający ich honor, reputację i poważanie oraz że popełnił przestępstwo publicznego znieważenia, opisane w art. 125/1 2-4 Tureckiego Kodeksu Karnego – Ustawa nr 5237.

REZULTAT i WNIOSEK:

Z wyżej wyjaśnionych powodów wnosimy o wszczęcie śledztwa przeciwko podejrzanemu GT, który publicznie znieważył Mocodawców Mahmuta (...) i spółkę (...) Ltd. Şti. oraz wszczęcia sprawy z urzędu w celu ukarania go.

Z poważaniem (03.11.2017)

Rys. 17. Tłumaczenie przykładowego pisma złożenia skargi dotyczącej popełnienia czynu zabronionego (rys. 5).

Źródło: własne.

Pełnomocnicy Skarżącego
Mec. Mustafa (...) – Mec.
Ôzcan (...)

Przykładowa decyzja w sprawie rozpoznania

Republika Turcji
2. SĄD KARNY DS. PRZESTĘPSTW CIĘŻKICH
W MALATYI

PROTOKÓŁ Z ROZPRAWY

SYGN. AKT: 2018 / ...

DATA ROZPRAWY:

NR SESJI:

PRZEWODNICZĄCY :

CZŁONEK: _____

CZŁONEK: _____

PROKURATOR:

PROTOKOLANT:

Sesja o numerze ... została otwarta w określonym dniu i godzinie. Stwierdzono stawiennictwo obrońcy oskarżonego i ... spośród świadków, do których wystosowano wezwania ... przybyli, zrozumiano, że pozostali świadkowie nie stawili się. Nikt inny nie przybył.

Kontynuowano posiedzenie jawne.

Wezwano przed sąd świadka Przystąpiono do ustalenia jego tożsamości.

DANE OSOBOWE ŚWIADKA:

Zna strony, brak przeszkód do składania zeznań. Sprawa, w której będzie zeznawał, została wyjaśniona. Przyjęto przysięgę proceduralną.

ZEZNANIE ŚWIADKA:

...

Powiedział: „To jest moja wiedza i spostrzeżenia”.

Zapytany obrońca oskarżonego odpowiedział: „Na razie nie mamy nic do powiedzenia, naszą obronę co do oceny dowodów podejmiemy po ustaleniu zeznań wszystkich świadków”.

Akta zostały przeanalizowane. Stwierdzono, że wniosek o dokonanie rozpoznania na miejscu zdarzenia postanowiono rozpatrzyć pod kątem tego wezwania.

POSTANOWIONO:

W przedmiotowym zdarzeniu zarzuca się, że oskarżeni strzelali z broni automatycznej z samochodu, który jechał z prędkością 30-40 kilometrów. Na podstawie zeznań złożonych przed sądem przez świadków ... stwierdzono, iż zeznali oni, że znają osoby, które strzelały i że są to oskarżeni ... oraz inne osoby, nieobecne przed sądem...

Rys. 18. Tłumaczenie przykładowego protokołu rozprawy (rys.16).

Źródło: własne.

Republika Turcji
PROKURATURA OKRĘGOWA
W ANKARZE

DOCHODZENIE NR: 2017/ ...

POSTANOWIENIE TYMCZASOWEGO ARESZTOWANIA

PODEJRZANY/-NI:

ZARZUCANE PRZESTĘPSTWO/-A:

DATA POPEŁNIENIA PRZESTĘPSTW/A:

DATA I GODZINA ZATRZYMANIA:

DATA I GODZINA ZAKOŃCZENIA

TYMCZASOWEGO ARESZTOWANIA:

W sprawie podejrzanego, którego dane osobowe i adres oraz zarzucone jemu przestępstwo, datę popełnienia, datę i godzinę zatrzymania podano powyżej i który obecnie przebywa pod dozorem w tutejszej Prokuraturze wraz z dokumentacją śledztwa, na podstawie sporządzonej w jego sprawie w dniu .../.../... o godzinie ...:... protokołu ;

Po przeanalizowaniu dokumentacji stwierdzono, że obiektywne dowody wskazują, że popełnił on zarzucane jemu przestępstwo, dochodzenie w przedmiotowej sprawie nie dobiegło końca, z uwagi na dobro śledztwa zachodzi konieczność tymczasowego aresztowania, postanawiam:

1. Na podstawie art. 91/1 KPK aresztować w/w podejrzanego i umieścić w areszcie tymczasowym na okres nieprzekraczający 24 godzin od zatrzymania i określony jak wyżej,
2. Powiadomić natychmiast podejrzanego osobiście o aresztowaniu i poinformować o tym jego bliskiego lub osobę przez niego wskazaną,
3. obrońca lub prawny pełnomocnik podejrzanego, jego współmałżonek lub krewny pierwszego lub drugiego stopnia może wystąpić do Dyżurnego Sądu Pierwszej Instancji w Ankarze o jego natychmiastowe zwolnienie.

Jeden egzemplarz postanowienia zdecydowano zdeponować Dnia
19/01/2017, godz. 16:20

Prokurator
Imię i nazwisko (nr służbowy)

Rys. 19. Tłumaczenie przykładowej decyzji o tymczasowym areszcie (rys.4).
Źródło: własne.

Republika Turcji
8. SĄD KARNY DS. PRZESTĘPSTW CIĘŻKICH
W BURSIE
Sygn. Akt: 2017/214 Esas

Wniosek o ekstradycję

DO WŁAŚCIWYCH ORGANÓW WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI
W RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ

OSKARŻONY, KTÓREGO EKSTRADYCJI DOTYCZY WNIOSEK:

Imię / nazwisko : 1
Nr ewidencyjny Rep. Turcji : 1
Imię matki / ojca :
Data / miejsce urodzenia : 01/02/19... Hamur
Narodowość : turecka
Płeć : męska
Ostatni znany adres :

DANE DOTYCZĄCE AKTU OSKARŻENIA:

Prokuratura sporządzająca akt oskarżenia: Prokuratura Okręgowa w Bursie
Data i numer : 01/03/2017 – 2017/17823 Sorusturma, 2017/41 Esas

DANE DOTYCZĄCE PRZESTĘPSTWA, BĘDĄCEGO PRZEDMIOTEM SPRAWY:

Przestępstwo: Założenie terrorystycznej organizacji zbrojnej i kierowa nie nią oraz
zapewnianie funduszy organizacji terrorystycznej

Data popełnienia przestępstwa: 2015

Miejsce popełnienia przestępstwa : BURSA

Odpowiednie przepisy prawa karnego : Ustawa Nr 5237 Turecki Kodeks Karny,
art. 314/1, 53, 54, 58
Ustawa Nr 6415 o Zapobieganiu Finansowania
Terroryzmu art. 4/1.

Rodzaj / wymiar kary przewidzianej przez prawo za przestępstwo: Kara przewidziana za
popełnienie przestępstw, o które osoba jest oskarżona: od 20 lat do 32 lat 6 miesięcy.

FAKTY DOTYCZĄCE POPEŁNIENIA PRZESTĘPSTWA:

ORGANIZACJA TERRORYSTYCZNA FETULLAHA (FETÖ)

1. Ogólne informacje o organizacji:

ORGANIZACJA TERRORYSTYCZNA FETULLAHA (FETÖ), która w dniu 15 lipca
2016 roku podjęła nieudaną próbę dokonania puczu, prowadzi niedemokratyczną i nielegalną
działalność, mającą na celu przejęcie rządów w państwie. Założycielem i przewodniczącym
organizacji jest zamieszkały w Stanach Zjednoczonych Ameryki Fetullah Gulen.

Rys. 20. Tłumaczenie przykładu zapytania o pomoc prawną w sprawie ekstradycji podejrzanego (rys.14).
Źródło: własne.

/WYDRUK Z SYSTEMU
UYAP/

24/04/2018r.

(urzędowa pieczęć okrągła o

nieczytelnej treści)

/-/ nieczytelny podpis

Republika Turcji
8. SAÐ KARNY DS. PRZESTĘPSTW CIĘŻKICH
W BURSIE

NAKAZ ARESZTOWANIA

Sąd wydający Nakaz Aresztowania : 8. Sąd Karny ds. Przepstewstw Ciężkich w Bursie
Sygn. Akt : 2017/... Esas
Prokuratura Okręgowa :
Nr śledztwa : 2017/178

Dane oskarżonego:

Nr ewidencyjny Rep. Turcji : 1956
Imię / nazwisko : 1
Imię ojca :
Imię matki :
Data urodzenia :
Miejsce urodzenia :
Wpisany do rejestru ludności:
Województwo :
Powiat :
Dzielnica/wieś :
Nr tomu :
Nr rodziny :
Nr kolejny :
Adres zamieszkania :
Czyn zarzucany oskarżonemu:

Data popełnienia przestępstwa:

Artykuły, w których czynność jest przewidziana w ustawie: Ustawa o zapobieganiu
finansowania terroryzmu, art. 4/1

Podstawa zatrzymania : Zatrzymanie osób, których miejsce pobytu jest nieznane lub
zbiegli za granicę (KPK 248/5)

Dokąd ma być przekazany po zatrzymaniu: Postanowiono, że najpóźniej w ciągu dwudziestu
czterech godzin od zatrzymania oskarżony powinien zostać doprowadzony do tutejszego Sądu w
celu odebrania od niego zeznań na jego obronę, a jeśli nie będzie to możliwe, do odebrania w tym
samym czasie zeznań za pomocą systemu i zgodnie z przepisami opisanymi w Rozporządzeniu w
sprawie wykorzystania systemu informatycznego do tele i videokonferencji (SEGBIS) przez
tutejszy Sąd (po godzinach urzędowych – przez Dyżurny Sąd Karny ds. Przepstewstw Ciężkich w
Bursie), zgodnie z zapisami art. 94 KPK po odebraniu zeznania nie zwalniać oskarżonego i na
podstawie art. 100 KPK zatrzymać oskarżonego w celu dokonania analizy pod kątem jego
aresztowania.

Protokolant:

/-/ podpis elektroniczny

Przewodniczący 39...

/-/ podpis elektroniczny

Rys. 21. Tłumaczenie przykładowego nakazu aresztowania (rys. 15).

Źródło: własne.

Republika Turcji
8. SĄD KARNY DS. PRZESTĘPSTW CIĘŻKICH
W BURSIE
Sygn. Akt: 2017/214 Esas

Przepisy prawne i wyjaśnienia dotyczące wniosku
o ekstradycję do Turcji oskarżonego, przebywającego za granicą

USTAWA NR 5237 TURECKI KODEKS KARNY

ARTYKUŁ 314. - (1) Kto tworzy lub kieruje organizacją zbrojną w celu popełnienia przestępstw z działu czwartego i piątego niniejszego artykułu, podlega karze pozbawienia wolności od lat dziesięciu do piętnastu.

USTAWA NR 6415 O ZAPOBIEGANIU FINANSOWANIA TERRORYZMU

ARTYKUŁ 4 – (1) Kto przekazuje lub gromadzi środki finansowe na rzecz terrorysty lub organizacji terrorystycznej, nawet nie będąc związanym z określonym czynem, świadomie i dobrowolnie, że zostaną one wykorzystane w całości lub w części na realizację czynów uregulowanych jako przestępstwo z zakresu artykułu trzeciego - jeśli nie jest to inne przestępstwo, zagrożone surowszą karą - podlega karze pozbawienia wolności od lat pięciu do dziesięciu.

USTAWA NR 5237 TURECKI KODEKS KARNY

ARTYKUŁ 53

Pozbawienie możliwości korzystania z określonych praw

(1) W konsekwencji prawnej skazania na karę pozbawienia wolności za przestępstwo osobę, która popełniła je umyślnie pozbawia się;

a) możliwości objęcia stałego, czasowego lub tymczasowego urzędu publicznego; w tym kontekście, członkostwa w Wielkim Zgromadzeniu Narodowym Turcji lub zatrudnienia we wszelkich służbach państwowych i publicznych tak na podstawie wyboru czy mianowania przez państwo, prowincję, gminę, wieś lub instytucje i organizacje pod ich kontrolą i nadzorem,

b) Możliwości wybierania i bycia wybieranym oraz korzystania z innych praw politycznych,

c) Prawo do opieki; świadczenia usługi opiekuńczej lub powierniczej,

d) Pełnienia funkcji kierownika lub nadzorcy fundacji, stowarzyszeń, związków zawodowych, spółek, spółdzielni oraz osób prawnych partii politycznych,

e) wykonywania zawodu lub sztuki, za zezwoleniem instytucji publicznej lub organizacji zawodowej o charakterze instytucji publicznej, jako osoba prowadząca działalność na własny rachunek lub przedsiębiorca na własną odpowiedzialność.

(2) Osoba nie może korzystać z tych praw, dopóki nie zakończy się wykonanie kary pozbawienia wolności, na którą jest skazana za popełnione przez nią przestępstwo.

(3) Przepisów powyższych ustępów nie stosuje się w zakresie uprawnień do opieki, kurateli i powiernictwa w stosunku do jego zstępnych wobec skazanego, któremu zawieszono karę pozbawienia wolności lub zwolniono warunkowo. Można podjąć decyzję o niestosowaniu pozbawienia praw, o którym mowa w lit. e) akapitu pierwszego, w stosunku do skazanego, którego kara pozbawienia wolności została zawieszona.

Biorąc pod uwagę datę przestępstwa i aktualne uwarunkowania przerwania okresu przedawnienia stwierdzono, że sprawa oskarżonego ulegnie przedawnieniu z dniem 01/02/2032r.

UMOWY BĘDĄCE PODSTAWĄ WNIOSKU O POMOC PRAWNĄ

Konwencja Europejska o Ekstradycji (ETS 24) wraz z Załącznikiem 1 (ETS 86) i Załącznikiem 2 (ETS 98), której sygnatariuszami są wspólnie Rzeczpospolita Polska i Republika Turcji.

Konwencja Europejska o zapobieganiu terroryzmowi (ETS 196)

GWARANCJE:

Sprawa, w której osądzany jest oskarżony nie ma charakteru politycznego, wojskowego lub finansowego.

Oskarżony posiada wszystkie prawa, przysługujące w ramach umów międzynarodowych, których Republika Turcji jest stroną oraz przewidzianych w jej prawodawstwie krajowym.

Turcja jest stroną Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Ponadto Turcja akceptuje regulowane w art. 34 Konwencji prawo do składania indywidualnych wniosków przeciwko niej. W tym kontekście oskarżony ma prawo do zaskarżenia prawomocnych orzeczeń wydanych w jego sprawie przez tureckie organa sądowe lub administracyjne w Europejskim Trybunale Praw Człowieka.

Po przeprowadzeniu procesu ekstradycji, gdy oskarżony znajdzie się pod jurysdykcją Tureckiego wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych okaże się, że dokonał on innych przestępstw przed datą ekstradycji, na podstawie `reguły niestandardowości` zostanie wystosowany wniosek o zgodę właściwych instytucji Waszego Państwa na osądzenie oskarżonego.

W przypadku nieudzielenia zgody przez właściwe instytucje Waszego Państwa, oskarżony nie będzie sądzony w sprawach innych niż ta, będąca przedmiotem ekstradycji.

WNIOSEK:

Przed tutejszym Sądem prowadzona jest sprawa dot. przestępstw organizowania i kierowania terrorystycznej organizacji zbrojnej i kierowania nią oraz naruszenia przepisów Ustawy o zapobieganiu finansowania terroryzmu, o których popełnienie jest oskarżony

Zwracam się z wnioskiem o przekazanie do Turcji przebywającego w Waszym Kraju oskarżonego w celu umożliwienia jego osądzenia.

W przypadku konieczności uzyskania dodatkowych informacji lub dokumentów, koniecznych do decyzji o ekstradycji, prosimy o wyznaczenie wystarczającego na to czasu.

Przekazuję wyrazy najgłębszego szacunku i z góry dziękuję za współpracę. 24/04/2018r.

Servet KORKMAZ
Przewodniczący 39831
8. Sąd Karny ds. Przestępstw Ciężkich
(urzędowa pieczęć okrągła o nieczytelnej treści)
/-/ nieczytelny podpis

Rys. 22 Tłumaczenie fragmentu wniosku o pomoc prawną (rys.13).
Źródło: własne.

R.T.
KAŞ
Sąd Cywilny Karny
Sprawa nr:2014/309 wł.
Decyzja nr: 2018/532
Prokurator: 215/399

WYROK Z UZASADNIENIEM
W IMIENIU NARODU TURECKIEGO

Sędzia: H.A. 23
Protokolant: A.B. 159
Powód: K.H.

Oskarżony : A.S. ... syn, urodzony... w KATOWICACH. Zamieszkuje pod adresem
Czyn zabroniony: Prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu lub innych substancji odurzających
Data popełnienia czynu zabronionego: 10/04/2015 -
Miejsce popełnienia czynu zabronionego : Izmir
Data wyroku: 07/11/2018

W związku z procesem, który odbył się w naszym sądzie przeciwko podejrzanemu, którego dane zostały podane powyżej

ORZEKA SIĘ:

Zarzut:

Zgodnie z aktem oskarżenia wydanym przez Prokuraturę Główną Kaş dnia 28/05/2015 o sygn. akt 2015/311 i numerze 2015/306; w dniu zdarzenia podejrzany posiadał 3.69 promila alkoholu i prowadził pojazd o numerze rejestracyjnym 07 ALY którym uderzył w zaparkowany pojazd należący do H.G. o numerze rejestracyjnym 01 CYJ. Zmierzony poziom alkoholu u podejrzanego był wysoki i pomimo że nie był on w stanie bezpiecznie prowadzić pojazdu z powodu bycia pod wpływem alkoholu prowadził go, w związku z czym ustalono, że dokonał on zarzucanego mu czynu i wszczęto w naszym sądzie postępowanie publiczne mające na celu wymierzenie mu kary.

Obrona:

Oskarżony A.S. w swojej obronie w 6 Sądzie Cywilnym Karnym w Izmirze powiedział:

"W dniu zdarzenia byłem pod wpływem alkoholu. Z tego co pamiętam w okręgu Kaş w Antalyi uderzyłem w jakąś osobę. Ponieważ nie zaciągnąłem hamulca ręcznego i Kaş było na wzniesieniu uderzyłem w pojazd osoby. Nie było żadnej szkody w pojeździe. Ja wsiadłem do samochodu, żeby kupić papierosy. Jednakże bez kupienia papierosów wydarzyło się to zdarzenie. A raczej prowadziłem pojazd pod wpływem alkoholu. To zdarzenie wydarzyło się jak kupowałem papierosy. I przez to, że jestem dobrze zbudowany poziom alkoholu wychodzi wysoki. Wnioskuje o zastosowanie przepisów, które będą dla mnie korzystne".

Środki dowodowe:

- 1- Akt oskarżenia.
- 2- Obrona oskarżonego.
- 3- Badanie na obecność alkoholu -1,58 promila.
- 4- Wypisy z rejestru sądowego i cywilnego.
- 5- Protokoły dotyczące sytuacji socjo-ekonomicznej oskarżonego zostały włączone w akta sprawy.
- 6- Należące do oskarżonego wypisy z rejestrów karnych i cywilnych zostały włączone w akta sprawy.
- 7- Oraz inne dokumenty i informacje mogące mieć wpływ na ujawnienie prawdziwej sytuacji materialnej oraz osąd sumienia.

Ocena dowodów i uzasadnienie:

W wyniku przeanalizowania wszystkich akt sprawy; W dniu zdarzenia podejrzany A.S., który kierował i prowadził pojazd o numerze rejestracyjnym 35 HGO uderzył w będący zaparkowanym pojazd należący do H.G. o numerze rejestracyjnym 01 CYH 88. W badaniu poziomym alkoholu ustalono, że podejrzany miał we krwi 1,58 promila i alkoholu, w zdarzeniu, w którym podejrzany przyznał się do prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu w swoim zeznaniu obronnym. Sporządzone w artykule 179/3 TKK numer 5237 prawo stanowi, że kto prowadzi pojazd pod wpływem alkoholu i substancji odurzającej lub też z innej przyczyny uniemożliwiającej mu „bezpieczne użycie” pojazdu, popełnia umyślnie przestępstwo. Użycie jedynie alkoholu lub środka odurzającego samo w sobie nie stanowi podstawy do powstania tego czynu zabronionego, ale jak podkreśla w trwałym sposób w swoich raportach 5 Rada Specjalistów Instytucji Medycyny Sądowej; koncentracja kierowcy poruszającego się pod wpływem alkoholu w ruchu drogowym nieważne na jakim jest poziomie, pomimo że może zmieniać się w zależności od osoby zawsze może stwarzać niebezpieczeństwo w zmiennym stopniu z perspektywy ruchu drogowego. Jednakże to czy ta sytuacja stwarza niebezpieczeństwo czy też nie, i zarazem w przypadku kierowania pojazdem przez kierowcę będącego pod wpływem alkoholu, zostało ustalone za pomocą badań medycznych szczegółowych

takich jakich badanie neurologiczne, nystagmus, akomodacji widzenia czy oftalmologicznej oraz ogólnego czy istnieje zdolność do bezpiecznego prowadzenia pojazdu lub też nie, zdolność osoby do określenia w danym momencie uwagi, odbioru, równowagi, refleksu, koordynacji psychomotorycznej i neuromotorycznej. Jednakże, jeśli takie ustalenie nie zostałyby przeprowadzone po wyeliminowaniu różnic osobowych poziom alkoholu powyżej 1 promila uważany jest za wystarczający do utraty możliwości bezpiecznego prowadzenia pojazdu, jego wyjaśnienie naukowe jest wymogiem; w związku z czym biorąc pod uwagę wysokość promili znajdujących się w organizmie oskarżonego uznano, za stosowane ukaranie go na podstawie zarzucanych mu czynów. Biorąc pod uwagę ilość alkoholu w organizmie oskarżonego zdecydowano o ukaraniu go w oparciu o najniższy próg możliwej kary.

WYROK: Uzasadnienie zostało wyjaśnione powyżej;

1- Oskarżony A.S. popełnił zarzucany mu czyn „prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu lub innej substancji odurzającej” zgodnie z artykułem 179 paragrafu 2-3 ustawy 5237 Tureckiego Kodeksu Karnego, biorąc pod uwagę sposób dokonania czynu i celowość zamiaru podejrzanego orzeka się o karze pozbawienia wolności na okres 3 miesięcy.

2- Z uwagi na postawę oskarżonego po zdarzeniu oraz podczas procesu, a także biorąc pod uwagę prawdopodobne konsekwencje na przyszłość oskarżonego, zastosowane zostaje złagodzenie kary na korzyść oskarżonego i zgodnie z artykułem 62 obniża się karę w stosunku 1/6 i skazuje oskarżonego na karę pozbawienia wolności na okres 2 miesięcy i 15 dni.

3- Postanowiono, że nie ma potrzeby na zastosowanie innych obniżen lub zawyżeń dotyczących kary.

4- Z powodu braku wcześniejszego skazania oskarżonego z powodu popełnienia czynu zabronionego z premedytacją, biorąc pod uwagę jego postawę i zachowanie podczas rozprawy oraz wynikające z przekonania i wiary w to, że oskarżony nie popełni ponownie czynu zabronionego zgodnie z artykułem 231 Prawem Procedur Karnych postanawia się o warunkowym zawieszeniu wykonania kary.

5- Zgodnie z paragrafem 7 artykułu 231 ustawy numer 5271 dla wyroku w którym postanawia się o warunkowym zawieszeniu wykonania kary, kara pozbawienia wolności nie może być odłożona i w przypadku kiedy dotyczy krótkiego okresu trwania nie może być zamieniona na inny środek karny, w związku z czym postanawia się, że kara pozbawienia wolności na okres 2 miesięcy i 15 dni orzeczona dla skazanego nie ma podstaw to odroczenia lub bycia zamienioną na inny środek karny (nie można było wykonać upomnienia).

6- Zgodnie z artykułem 231/8 KPK skazany zostaje poddany 5 letniemu okresowi próby; jednakże biorąc pod uwagę osobowość skazanego, jego sytuację socjo-ekonomiczną postanawia się zastosować okres próby bez środka zaradczego w postaci kontrolowanego zwolnienia i bez ustanawiania jakiegokolwiek obowiązku.

7- Zgodnie z art. 231/10, jeśli skazany w okresie próby nie popełni ponownie umyślnie nowego czynu zabronionego i będzie postępował zgodnie z obowiązkami środków zaradczych okresu próby mu nałożonymi, dotyczący go wyrok warunkowego zawieszenia kary zostaje umorzony i postanawia się o umorzeniu postępowania.

8- Zgodnie z art. 231/11 KPK, jeżeli pozwany popełni nowy umyślny czyn w okresie próby i nie podejmie działań zgodnych z obowiązkami nałożonymi mu jako środek zapobiegawczy, zostaje poinformowany o ponownym podjęciu umorzonego postępowania (nie poinformowano),

9- Po uprawomocnieniu się decyzji o warunkowym zawieszeniu wykonania kary następuje zapisanie decyzji do odpowiedniego systemu i wysłanie odpisu decyzji wraz z odcinkiem informacji do Prokuratury Generalnej Republiki,

- Postanawia się o zapłaceniu kosztów za dwa wysłane pisma sądowe w kwocie 18,00 TL z funduszy publicznych.

W temacie; W przypadku nieobecności skazanego, w obliczu decyzji podjętej od daty ogłoszenia, dla braku decyzji w obliczu decyzji dostarczonej pisemnie, skazany w ciągu 7 dni może złożyć ODWOŁANIE od decyzji naszego sądu do Sądu Karnego w Izmirze na drodze złożenia bezpośredniego wniosku do naszego Sądu lub też złożyć oświadczenie, u protokolanta które zostanie zaprotokołowane w naszym Sądzie. Jeśli osoba znajduje się poza granicami obszaru jurysdykcji naszego Sądu może złożyć wniosek do Dyżurnego Rejonowego Sądu Karnego, który zostanie nam dostarczony lub też złożyć oświadczenie u Protokolanta Dyżurnego Rejonowego Sądu Karnego. Jeśli strona znajduje się w więzieniu może złożyć wniosek do dyrektoriatu więzień, który zostanie nam przekazany. Niniejszym zostało zgodnie z procedurą odczytane i wyjaśnione, wraz z przypomnieniem KPK o numerze, 5271 artykuły: 34/2, 268 oraz artykułem 40/2 Konstytucji, iż w przypadku niezłożenia odwołania od decyzji w określonym wyżej okresie czasu wyrok zostaje uprawomocniony. 05/06/2018

Protokolant 127751
e-podpis

Sędzia 189927
e-podpis

Rys. 22. Tłumaczenie redakcji tureckiego wyroku wraz z uzasadnieniem (rys.12).

Źródło: własne.